

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ

Випуск XVI (1)

Альманах

Херсон – 2016

УДК 378.4
ББК 74.580.4

Магістерські студії. Альманах. Вип. 16 (1). – Херсон. ХДУ, 2016 – 307 с.

Рекомендовано до друку вченою радою ХДУ (протокол № 7 від 28.03.2016 р.)

Редакційна колегія: *Тюхтенко Н.А.*, канд. екон. наук, професор кафедри, проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи (голов. ред.); *Юркова Т.Ф.*, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту (відп. секр.); *Левченко М.Г.*, канд. пед. наук, професор кафедри, заслужений працівник культури України, декан факультету культури і мистецтв; *Пилипенко І.О.*, канд. геогр. наук, доцент, завідувач кафедри соціально-економічної географії, декан факультету біології, географії і екології; *Мохненко А.С.*, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства; *Полещук С.В.*, канд. біол. наук, доцент кафедри корекційної освіти; *Гавловська А.О.*, старший викладач кафедри галузевого права; *Манько Н.В.*, канд. пед. наук, доцент кафедри математично-природничих дисциплін та логопедії; *Заболотська О.О.*, канд. філ. наук, доцент кафедри англійської мови та методики її викладання; *Кузовова Н.М.*, канд. іст. наук, доцент кафедри історії України та методики викладання; *Голяка С.К.*, канд. біол. наук, доцент кафедри медико-біологічних основ фізичного виховання та спорту; *Храпко Т.А.*, канд. пед. наук, доцент кафедри технологічної освіти та побутового обслуговування; *Песчаненко В.С.*, канд. фіз-мат наук, доцент кафедри інформатики, програмної інженерії та економічної кібернетики; *Коваль Т.Л.*, канд. філ. наук, старший викладач кафедри соціальних комунікацій; *Французова К.С.*, старший викладач кафедри перекладознавства та прикладної лінгвістики.

Автори опублікованих праць несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

© ХДУ, 2016

© Редакційно-видавничий
відділ ХДУ

Адреса: Херсонський державний університет,
вул. 40 років Жовтня, 27, м. Херсон, Україна, 73000

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

<i>Абрамова Яна Олегівна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Алексєєва Олександра Сергіївна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Алексєєвич Ірина Валеріївна</i>	—	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Анастюк Євген Валерійович</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Арещенко Євген Русланович</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Бердага Ірина Михайлівна</i>	—	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Бех Єлизавета Сергіївна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Бєляєва Валерія Валеріївна</i>	—	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Бобир Ольга Ігорівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Богачук Вікторія Олександрівна</i>	—	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Богдан Вікторія Вікторівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Боговіченко Ангеліна Олександрівна</i>	—	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Боднар Марія Дмитрівна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Большакова Альона Валеріївна</i>	—	магістрант факультету перекладознавства
<i>Болюбаиш Наталія Валеріївна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Бондаренко Крістіна Григорівна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Борис Ганна Максимівна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Борисова Юлія Єгорівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Брагіна Світлана Романівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Бурда Ольга Вадимівна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Величко Юлія Вікторівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Велієва Губа Тофіл кізі</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Виниченко Юлія Сергіївна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Вітенко Наталія Іванівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Волкова Олена Володимирівна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Гаврилюк Роман В'ячеславович</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Глинянська Леся Романівна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Глушко Вікторія Юріївна</i>	—	магістрант факультету перекладознавства
<i>Гнатенко Анатолій Ігорович</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Гомбель Вікторія Олександрівна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Гоник Анастасія Ярославівна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Гончарова Валерія Володимирівна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології

<i>Горазда Анастасія Юріївна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Горбачова Олена Валеріївна</i>	–	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Горностаєва Наталя Володимирівна</i>	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Городецька Оксана Дмитрівна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Грабовська Наталія Михайлівна</i>	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Григоришина Анна Романівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Гриценко Юлія Вікторівна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Гузар Юлія Валентинівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Гуріна Альбіна Павлівна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Деревянченко Ілля Олександрович</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Дмитренко Анастасія Юріївна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Дмитриченко Анна Юріївна</i>	–	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Дригваль Вікторія Леонідівна</i>	–	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Дубовик Ганна Олександрівна</i>	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Дудченко Альона Віталіївна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Дудченко Олександр Сергійович</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Дюжева Таміла Леонідівна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Єфімова Альона Вікторівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Жигadlo Альона Вячеславівна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Жорнік Світлана Вікторівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Жукова Марина Олександрівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Журавльова Анна Павлівна</i>	–	магістрант факультету перекладознавства
<i>Завещана Ольга Леонідівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Захаревич Надія Олександрівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Зінов'єва Інна Андріївна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Іванушкіна Катерина Іллівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Капелюх Лілія Василівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Катішева Наталя Григорівна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Кипра Ольга Сергіївна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв

<i>Класен Ольга Володимирівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Клевицур Світлана Леонідівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Клименко Анжеліка Ігорівна</i>	—	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Клименко Юлія Сергіївна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Кліщова Олена Леонідівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Клюйко Марина Миколаївна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Коваленко Галина Василівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Коваль Єлизавета Іванівна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Ковиза Катерина Олександрівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Комісарук Аліна Олександрівна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Кондратенко Надія Олександрівна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Кондратьєва Лариса Вікторівна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Коник Інна Володимирівна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Конопада Оксана Василівна</i>	—	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Корінь Юлія Миколаївна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Коротько Ганна Сергіївна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Костилєв Владислав Ігорович</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Кострова Ольга Захарівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Крамаревська Ганна Юріївна</i>	—	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Крамарова Вікторія Миколаївна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Крижна Анастасія Віталіївна</i>	—	магістрант факультету перекладознавства
<i>Кудіна Катерина Сергіївна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Кузнецова Наталія Юріївна</i>	—	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Куртоглу Тамара Владиславівна</i>	—	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Кутольвас Вікторія Юріївна</i>	—	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Куц Неля Михайлівна</i>	—	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Кучерява Аліна Валентинівна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Лаврік Євген Валерійович</i>	—	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Ладанчук Тетяна Анатоліївна</i>	—	магістрант факультету іноземної філології
<i>Левицький Сергій Юрійович</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Левчук Юлія Миколаївна</i>	—	магістрант факультету психології, історії та соціології

<i>Лифар Олександра Вікторівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Лобода Анастасія Іванівна</i>	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Лобурь Яна Іванівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Луценко Аліна Олександрівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Ляховська Катерина Юріївна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Мазур Оксана Вікторівна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Максимум Анастасія Андріївна</i>	–	магістрант факультету перекладознавства
<i>Маменко Галина Геннадіївна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Матвійчук Вікторія Вікторівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Маханько Вікторія Анатоліївна</i>	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Нагорна Надія Валеріївна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Нікітін Олександр Олександрович</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Новік Людмила Сергіївна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Новіков Сергій Дмитрович</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Овсянікова Анастасія Валеріївна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Ониськів Марина Сергіївна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Остапенко Євгеній Олександрович</i>	–	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Панченко Анастасія Віталіївна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Пасічук Ганна Михайлівна</i>	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Пиж Марія Іванівна</i>	–	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Піпа Ірина Леонідівна</i>	–	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Плетена Олена Олексіївна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Подольнчук Юлія Володимирівна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Постемська Тетяна Миколаївна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Простецова Ганна-Аліса Олександрівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Путілова Олександра Олександрівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Радішевська Ганна Іванівна</i>	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Ременюк Марина Павлівна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв

<i>Сальник Юлія Володимирівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Самарська Тетяна Вікторівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Самойленко Альберт Олександрович</i>	–	магістрант факультету перекладознавства
<i>Сафонова Ірина Юріївна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Сафонова Ольга Юріївна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Сахарова Олена Вікторівна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Свистун Юлія Юріївна</i>	–	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Семенцова Олена Валеріївна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Скороход Аліна Ігорівна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Смеречанський Андрій Степанович</i>	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Смирнова Любов Миколаївна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Снігова Анастасія Олександрівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Соколова Поліна Романівна</i>	–	магістрант факультету перекладознавства
<i>Солонець Олена Анатоліївна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Солошенко Сергій Володимирович</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Стеценко Тетяна Вадимівна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Стець Інна Миколаївна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Тарасенко Денис Вікторович</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Татарчук Вікторія Сергіївна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Тетеря Катерина Ігорівна</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Ткачук Костянтин Сергійович</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Ткачук Михайло Сергійович</i>	–	магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Туранова Анастасія Ярославівна</i>	–	магістрант факультету філології та журналістики
<i>Фарина Тетяна Василівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Федорченко Вікторія Олегівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Фещук Вікторія Миколаївна</i>	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Філенко Анастасія Віталіївна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології
<i>Філіппова Оксана Андріївна</i>	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Фільєва Олена Олександрівна</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Фіс Вадим Віталійович</i>	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Хачатурян Каріне Ернестівна</i>	–	магістрант факультету іноземної філології

<i>Чаура Сергій Сергійович</i>	– магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Чернишова Наталія Валеріївна</i>	– магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Чернявський Вячеслав Борисович</i>	– магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Черчик Катерина Сергіївна</i>	– магістрант факультету іноземної філології
<i>Шаталов Олексій Ігорович</i>	– магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Шашенок Ірина Володимирівна</i>	– магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Шворак Олена Анатоліївна</i>	– магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Шевченко Марія Миколаївна</i>	– магістрант факультету іноземної філології
<i>Шестаков Денис Геннадійович</i>	– магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Шухарт Елла Олександрівна</i>	– магістрант факультету перекладознавства
<i>Щербина Наталія Вячеславівна</i>	– магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
<i>Щукін Юрій Павлович</i>	– магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Юдіна Тетяна Сергіївна</i>	– магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Юрченко Ніна Петрівна</i>	– магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Юст Олена Сергіївна</i>	– магістрант факультету психології, історії та соціології
<i>Ющук Діана Вікторівна</i>	– магістрант факультету філології та журналістики
<i>Яворська Катерина Олександрівна</i>	– магістрант факультету філології та журналістики
<i>Ягольнік Інеса Володимирівна</i>	– магістрант факультету культури і мистецтв
<i>Яковець Вікторія Анатоліївна</i>	– магістрант факультету культури і мистецтв

РОЗДІЛ І

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

**ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

ОСОБЛИВОСТІ ВАРІАТИВНОСТІ СТІЙКИХ СПОЛУК ІЗ ДОМІНАНТОЮ «ПРИРОДНІ ЯВИЩА» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються фразеологічні одиниці із компонентами-назвами природних явищ, уміщені у «Фразеологічному словнику української мови» за редакцією В. Ужченка та «Фразеологічному словнику української мови» Г. Удовиченка.

Ключові слова: фразеологія, фразеологічна одиниця, варіативність, синонімія, антонімія.

The article deals with phraseological units with components, the names of natural phenomena, inserted in the "Ukrainian language phrasebook" under the editorship of V. Uzhchenko and "Ukrainian language phrasebook" G. Udovychenko.

Keywords: phraseology, phraseological unit, variation, synonyms, antonyms.

Актуальність дослідження полягає в тому, що позначення явищ природи – є одним із найбільш сприятливих об'єктів досліджень як лексикології, так і фразеології.

Мета наукової роботи полягає в дослідженні лінгвістичних особливостей фразеологічних одиниць із компонентом-назвою явище природи, дібраних із фразеологічних словників української мови.

Основним **завданням** нашого дослідження є вивчення функціонально-семантичних особливостей досліджуваних мовних одиниць в українській мові.

Аналіз лексичних варіантів довів, що фразеологізми з компонентом-назвою явища природи характеризуються високим ступенем варіативності. А. Малюга досить слушно зауважувала, що «...сама характеристика таких фразеологічних одиниць як часто вживаних сприяє тому, що вони обростають варіантами, які взагалі є характерними для фразеологізмів, що часто використовуються в усній мові або є розмовними за стильовою належністю» [1, с. 22].

Слід зазначити, що найпоширенішою серед досліджуваних фразеологічних одиниць із компонентами-найменуваннями природних явищ є лексична варіативність, наприклад: *діставати (добувати) з-під землі* [4, с. 55]; *багато (чимало) води сплило (сплигло, уплигло, утекло, вибігло)* [4, с. 18]; *вітер у голові грає (свище)* [4, с. 16]; *як сніг на голову звалюватися (з'являтися)* [4, с. 176] тощо.

Окрім того, в українській мові поширена морфологічна варіативність аналізованих фразеологізмів, наприклад: *варити / виварити воду* [4, с. 18]; *пошукати / шукати вітра в полі* [4, с. 16]; *як торішній / позаторішній сніг потрібно / потрібен* [4, с. 176] та багато інших.

Деякі досліджувані усталені конструкції вступають між собою у відношення синонімії, які об'єднані спільним (близьким) значенням, однак у їх основі лежать різні образи, що відчутно спричинює їх відмінність у відтінках значення. Різницю в образах, що лягли в основу внутрішньої форми, виразно демонструють фразеологічні одиниці, які розкривають поняття «дуже швидко», наприклад: *аж земля дрижить (гуде, здригається)* [2, с. 22]; *наче вітром здуло* [4, с. 16]; *з вітерцем* [3, с. 216].

Значення «виражати почуття сильного гніву, незадоволення, роздратування» різною мірою виявляється у фразеологізмах: *змести з лиця землі* [4, с. 55]; *бодай тебе земля не прийняла* [4, с. 49]; *метати громи і (та) блискавки* [4, с. 37]; *наганяти (нагонити) / нагнати холоду* [4, с. 191].

Фразеологічна антонімія охоплює як структурно однотипні, так і структурно неоднотипні усталені словесні комплекси:

- структурно однотипні фразеологічні антоніми, що організовані за однаковими фразеологічними моделями і мають компонент, який експліцитно виражає

антонімію: як із землі виростати (з'являтися) / вирости (з'явитися) (несподівано з'являтися) [4, с. 56] – як крізь землю провалитися (піти) (раптово й безслідно зникнути) [4, с. 56];

- структурно однотипні фразеологічні антоніми, що поєднують компоненти, опозиція яких зовсім не пов'язується з лексичною антонімією, а диктується загальною контрастною семантикою: *набирати / набрати води в рот* (уперто мовчати) [2, с. 30] – *на вітер говорити (кидати, пускати)* (говорити без користі, без підстав, даремно, непродумано) [2, с. 16]; *валитися від вітру* (бути знесиленим, слабим) [4, с. 16] – як *грим* (фізично витривалий, дужий, ставний) [4, с. 37];
- структурно неоднотипні фразеологічні антоніми, що організовані за різними фразеологічними моделями, проте містять у собі протилежні значення *виводити / вивести на чисту воду* (викривати чийсь непорядність) [4, с. 18] – *виходити сухим із води* (залишатися непокараним) [4, с. 18].

Проаналізований фактологічний матеріал засвідчив, що фразеологізми з компонентом-назвою явища природи можуть вступати між собою у синонімічні та антонімічні відношення, а також яскраво представляють приклади лексичних та формальних варіантів фразем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Малюга А. Ф. Системність відношень у тематичній групі слів на позначення явищ природи / А. Ф. Малюга // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – № 13. – Вип. 2. – С. 129-137.
2. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови: У 2-х т. – Т. 1. – / Г. М. Удовиченко. – К: Вища школа, 1984. – 304 с.
3. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови: У 2-х т. – Т. 2. – / Г. М. Удовиченко. – К: Вища школа, 1984. – 384 с.
4. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови / За ред. Л. В. Молодова. – К.: Освіта, 1998. – 204 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор І. В. Гайдаєнко

УДК 81'271. 12

Бердага І.П.

НЕНОРМАТИВНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЧИСЛОВИХ ФОРМ ІМЕННИКА У СУЧАСНИХ МЕДІАТЕКСТАХ

У статті розглядаються приклади порушення мовних норм уживання числових форм іменника у сучасних медіатекстах та їхні причини.

Ключові слова: іменник, одинина, множина, аноматив.

The article deals with the examples of violation of the language norms of noun numeral forms usage in modern media texts and their reasons.

Key words: noun, singular, plural, non-normative.

Сьогодні питання мовної нормативності в полі зору багатьох дослідників. Починаючи з 60-х років ХХ століття, це питання висвітлюють у своїх працях С. Єрмоленко, А. Коваль, М. Пилинський, О. Пономарів, В. Русанівський, О. Сербенська, К. Городенська, Г. Сагач, О. Стишов, Л. Шевченко та інші дослідники. **Метою** нашого дослідження є виявлення й аналіз порушень норм сучасної української літературної мови щодо вживання числових іменникових форм у текстах ЗМІ. У морфологічній категорії числа іменників виразно виявляється її семантичне спрямування на відображення кількісних співвідношень предметів

у позамовній дійсності, зауважує І. Вихованець [1, с. 92]. У сучасній українській літературній мові розрізняють дві форми числа – однину і множину. За можливостями творення форм числа всі іменники поділяють на три групи.

Найчисленнішою є перша група – це іменники, що вживаються і в однині, і в множині: *день – дні, верба – верби, зустріч – зустрічі, рік – роки*.

До другої групи належать іменники, що вживаються лише в однині. Вони охоплюють такі семантичні групи: 1) іменники з абстрактним значенням (*любов, братерство, відчай*); 2) збірні іменники (*людство, мошва, молодь*); 3) речовинні іменники (*олія, залізо, цемент*); 4) іменники, що позначають назви овочів, зерна, ягід, трав тощо (*ріпа, морква, очерет*); 5) власні назви (*Іван, Марс, Інгулець*).

Третю групу становлять іменники, вживані лише в множині. Вони також охоплюють декілька семантичних груп, основні з яких такі: 1) назви з речовинним значенням (*консерви, парфуми, висівки*); 2) назви одиничних предметів, парних і тих, що становлять сукупність предметів чи їхніх частин (*ворота, вила, граблі*); 3) назви сукупності предметів зі значенням збірності (*гроші, жнива, фінанси*); 4) назви емоцій, дій і станів, поведінки (*заздрощі, хитрощі, посиденьки*); 5) назви обрядів, часових, просторових понять (*оглядини, відвідини, поминки*); 6) географічні назви (*Карпати, Альпи, Черкаси*) тощо [2].

У частини слів, які раніше вживалися лише в однині, з часом з'явилася і множина – коли виникла потреба у вираженні різноманітних якісних характеристик виробництва, його продукту: *довжини* (геодезія), *глибини* (мореплавство), *вина* (тобто їх сорти). Окрему групу мовних одиниць становлять незмінні (невідмінювані) слова, які вживаються або тільки в однині, або тільки в множині: *авеню, авокадо, янкі* тощо.

Аналізований матеріал засвідчує найбільшу кількість порушень у вживанні іменників першої групи. Наприклад: *Сьогодні все гучніше лунають **голоса** (замість **голоси**) про те, що жінкам треба відкрити дорогу в політику й у владу* [4]; *Дітей, на жаль, зараз небагато, тому **учителя** (замість **учителі**) мають можливість працювати з кожним і протягом всього уроку* [4]; *У попередні **рока** (замість **роки**) на державному рівні майже нічого не робилося для збереження і дослідження пам'яті етнічних спільнот України* [3]. У наведених прикладах іменників першої групи, що мають форму і однини, і множини причиною порушень граматичної норми утворення форми множини є вплив російської мови, оскільки відповідники цих слів у ній мають саме такі закінчення:

однина	множина (укр.)	множина (рос.)
<i>голос</i>	<i>голоси</i>	<i>голоса</i>
<i>рік</i>	<i>роки</i>	<i>года</i>
<i>сорт</i>	<i>сорта</i>	<i>сорта</i>
<i>учитель</i>	<i>учителі</i>	<i>учителя</i>

З огляду на специфіку досліджуваних текстів з другої групи іменників, що вживаються лише в однині, нами зафіксовано порушення у вираженні граматичного значення числа іменників з абстрактним значенням (переважно суспільно-політична лексика). Наприклад: *Створення громадської організації “Закінчимо війну” на основі однойменного громадського руху стане початком відродження у співвітчизників почуття **гордоці** (замість **гордості** або **гордоців**) за українські збройні сили та їх історію*, – вважає депутат-соціаліст [3]; *Сьогодні ці люди фактично очолили виборчу кампанію влади і використовують **адмінресурси** (замість **адмінресурс**), місцевий бюджет для реклами влади* [3]; *Але обласна рада, на жаль, не має права перевіряти обґрунтованість **аргументацій** (замість **аргументації**) для надання погоджень без проведення аукціонів* [3].

Граматичних порушень у вживанні іменників третьої групи, які мають форму тільки множини в досліджуваних текстах нами не виявлено.

Отже, проаналізувавши тексти сучасних засобів масової інформації щодо відхилень від граматичної норми вживання числових форм іменника ми зафіксували найбільшу

кількість помилок у першій групі іменників, що мають форму і однини, і множини. Причиною цих порушень є вплив російської мови, оскільки відповідники цих слів у ній мають саме такі закінчення. Менш частотними є граматичні анормативи другої групи іменників, що вживаються лише в однині, причому здебільшого це були іменники з абстрактним значенням (переважно суспільно-політична лексика), що зумовлене специфікою досліджуваного матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови. / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська. – К.: Пульсари, 2004. – 400 с.
2. Черемська О.С. Історичний характер мовної норми // Українська мова у ХХІ столітті: традиції і новаторство. Тези доповідей II Всеукраїнського лінгвістичного форуму молодих учених. / О.С. Черемська. – Київ, 24-26 квітня 2012 року. – К.: ІУМ НАНУ, 2012. – С.167-170.
3. Газета по-українськи. Щоденна друкована всеукраїнська суспільно-політична газета. Режим доступу: <http://gazeta.ua>
4. Дзеркало тижня. Україна. Український суспільно-політичний тижневик. Режим доступу: <http://dt.ua/>

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.І. Пентиліук

УДК 811.161.2'42

Беляєва В.В.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ РОМАНУ БРАТІВ КАПРАНОВИХ «ПРИВОРОТНЕ ЗІЛЛЯ»

Статтю присвячено стилістичному аналізу емоційно забарвленої лексики роману братів Капранових «Приворотне зілля».

Ключові слова: лексика, емоційність, аналіз, стиль.

The article is devoted to statistical analysis of emotive vocabulary in the novel by brothers Kapranov «Love potion».

Key words: vocabulary, emotion, analysis, style.

Актуальність нашого наукового дослідження зумовлена тим, що емоційно забарвлена лексика як характерний засіб образності мови творів братів Капранових не досліджена. **Мета** статті – описати стильові прояви емоційно забарвленої лексики у романі «Приворотне зілля» та визначити її художню функцію.

Під стилістично забарвленою лексикою розуміють функціонально-стильову та експресивно-емоційну багатозначність слів [3, с. 9]. Емоційно забарвлену лексику поділяють на високу (книжну, піднесену) і знижену. Висока (книжна) лексика – лексика, яку використовують передусім у літературно-писемному й піднесеному усному мовленні, у художній літературі. Знижене стильове забарвлення свідчить про використання слів переважно в розмовному стилі [2, с. 219].

Користуючись класифікацією М. Кочергана, у романі братів Капранових «Приворотне зілля» ми виділили **високу** емоційно забарвлену лексику, що представлена в основному **поетичними висловами**: «Не встиг ще *одлунати* її голос, як молодша стрибнула слідом просто на землю і покотилася навздогін» [1, с. 10], «Голос у неї *бринів* нервово» [1, с. 25]. Використані поетизми надають висловлюванню урочистості і естетичного забарвлення. «Про таких у піснях співають – *біле личко, чорні брови*» [1, с. 26], «*Ясний*

місяць заливав своїм світлом землю» [1, с.106]; У двох останніх прикладах за допомогою словосполучень «біле личко, чорні брови», «ясний місяць» автори передають український народний колорит. До **зниженої** лексики ми віднесли: **розмовно-побутову і просторічну лексику**: «І поки та, кваплячись, відкидала гачка, та посміхаючись приязно, чимчикувала назустріч, вдалося добре її роздивитись» [1, с. 30], «Плентатись, – швидко відповів хлопець» [1, с. 6], «На кулак, – *гиготнув* коротко Микола Пилипович» [1, с. 126]; «Але щось ми забалакалися» [1, с.48], «Слава Богу, в селі *вкладаються* рано» [1, с. 166]; «Петро *нашкрябав* стандартний текст,мовляв, доїхав нормально, влаштувався нормально, все нормально, і приписав спеціальну адресу для таких повідомлень» [1, с. 52], «От тобі хрест на *пузі*» [1, с. 96]. Даний вид емоційної лексики автори вживають для яскравого зображення описуваного середовища та мовної характеристики персонажів. Просторічна лексика надає висловлюванню емоційності й виразності. Виступаючи, як компонент просторічної, **вульгарна і лайлива лексика** слугує у романі одним із засобів вираження емоційної оцінки ситуації, але зовсім не прикрашає висловлювання, а,навпаки, засмічує мову: «Ну його *до біса*, такого діда» [1, с. 9], «А, *чорт з ним*, пішли!» [1, с. 20], «Така от *фігня*, товариш младший научний сотрудник» [1, с. 21], «Що ж ти, *падла*, не сказав, що вона дочка діда Юхима?» [1, с. 248], «А не буде всяке *фуфло* гнати!» [1, с.43]; «Микола Пилипович трохи замислився, добираючи правильне слово. *Чорт забирай*». Також автори використовують **росіянізми** з метою створення комічного, іронічного ефекту: «Напоминаю вам, що мене звать Микола Пилипович» [1, с. 3], «Давай, *научный работник*» [1, с. 158]; «Наша справа – добыть *источник* інформації» [1, с. 21], «*Есть явление, есть общественный резонанс*» [1, с. 20], «А ви, *извиняюсь*, какой конфесії, *то есть* патріархату? [1, с.84]; «Підождіть,- сказав майор. – А ото шо ви сказали в *первый* раз, що чорний старий чоловік вдарив його, це не *тоже самое*?» [1, с. 210]. Лексика **зі значенням пестливості, згрубілості, здрібнілості** характеризує ставлення персонажів одне до одного і виражає стилістичну функцію оцінки: «*Товстелезна* баба, відхекууючись, пхала в задні двері *товстелезні* ж такі клумаки» [1, с. 14], «*Лесенька*, *понімаєш*, ми з Петром приїхали к вам у командіровку» [1, с. 27], «Більш за все колеги боялися зараз, що цей *чолов'яга* матиме їх за чергову комісію, тому намагалися сподобатись співрозмовникові за рахунок посмішки та щирої розмови» [1, с. 36].

Отже, дослідивши стилістично забарвлену лексику роману «Приворотне зілля», ми виділили високу та знижену емоційну лексику. Авторі її використовують досить повно і широко, тим самим надаючи твору піднесеності, експресивності. Значне місце у романі посідає розмовно-побутова і просторічна лексика, що вживається для яскравого зображення описуваного середовища та мовної характеристики персонажів, чим пояснюється й те, що роман пересипаний росіянізмами, як засобами вираження комічності. Крім того, завдяки емоційно забарвленій лексиці досягається глибше розкриття багатой мовної картини твору і прослідковується оригінальна творча манера письменників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брати Капранови Приворотне зілля : роман / Брати Капранови. – К. : Гамазин, 2012. – 288 с.
2. Вступ до мовознавства : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів [упоряд. М.П. Кочерган]. – 2-ге вид. – Київ : Академія, 2006. – С. 219.
3. Мельник Т. Образність художнього тексту через призму лінгвістичного аналізу : посібник для студентів – філологів / Т. Мельник. – Севастополь, 2005. – 86 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г. М. Гайдученко

ОСОБИСТІСТЬ І МІСТО У РОМАНАХ В.ПІДМОГИЛЬНОГО ТА А.ДЕБЛІНА

У статті розглядається своєрідність зображення взаємодії індивідуума та міста в романах В. Підмогильного «Місто» і А. Дебліна «Берлін-Александрплац».

Ключові слова: місто, особистість, урбанізм.

The article deals with the the originality of the image of interaction between the individual and the city in novels in V.Pidmohylny «Misto» and A.Doblin «Berlin Alexanderplatz».

Key words: city, identity, urbanism.

Стрімкий розвиток міста спричинив послідовне зацікавлення ним із боку митців, зокрема письменників. Урбаністика стала важливою складовою європейської літературної традиції, як і саме місто в житті та світосприйнятті сучасної людини, про це свідчить значне поширення цього образу в українській та німецькій літературах. До урбаністичної теми зверталися такі вітчизняні письменники, як М. Хвильовий («Вступна новела», «Арабески»), М. Івченко («Місто вмерло»), М. Могилянський («Честь»), В. Домонтович («Доктор Серафікус»), Б. Тенета («Гармонія і свинушник», «Місто») тощо. Серед німецьких авторів міська тематика була відображена в прозі Т. Фонтане («Грішниця», «Еффі Бріст»), В. Раабе («Хроніка горобячого провулку»), Е. Кестнера («Еміль і детективи») та ін.

Матеріалом для статті обрано романи В.Підмогильного «Місто» (1928) та А. Дебліна «Берлін-Александрплац» (1929), оскільки у центрі уваги авторів – становлення нової особистості у мегаполісі. Головні герої В.Підмогильного та А. Дебліна – це люди з особливим характером, вмотивованою поведінкою за різних життєвих обставин. Прозаїки майстерно нагнітають атмосферу, використовуючи художні прийоми інтелектуального психологізму: внутрішні роздуми-монологи, описи оточуючого середовища та природи, що розкривають внутрішній стан персонажів.

У романі «Місто» розповідь подається через історію душі Степана Радченка – сільського юнака, сповненого енергії, який приїздить до Києва навчатися. Хлопець планує повернутися з новими знаннями у село, але місто зустрічає його ворожо. Степан намагається вирватися на Дніпро, але навіть вода тут слизька і відразна. Його тішить квалітет міських мешканців і класова непричетність до них: «От вони, ці горожані. Все це – старий порошок, що треба стерти. І він до нього покликаний», «О ненажерне місто!»[2, с. 246].

У творі «Берлін-Александрплац» А. Деблін також розглядає велике місто як таке, що пригнічує свідомість героя, породжує відчуття безвиході, безсилля у боротьбі з дійсністю. Автор теж розкриває образ міста через сприйняття його Францом Біберкопфом, який залишився наодинці з мегаполісом, намагаючись знайти свій життєвий шлях. На відміну від Степана Радченка, вихідця з села, персонаж А. Дебліна – міський житель. Однак йому теж доводиться пристосовуватися до міста, оскільки 4 роки він провів у в'язниці. Тепер Франц вільний, він серед натовпу людей, переповнених трамваїв, магазинів, що пригнічують його: «Никто не обращал на него внимания, он вышел из трамвая, смешался с толпой... А давка-то, давка какая! Все бегут куда-то... Эх, чего тут только нет! Магазины обуви, магазины шляп, магазины электротоваров, пивные, закусочные... Что же, людям без обуви не обойтись, вон им сколько бегать приходится, у нас тоже была там сапожная мастерская, ежели хотите знать. Сотни сверкающих витрин... Пусть сверкают! Чего их бояться? Любую можно посадить – подумаешь, большое дело»[2, с. 246]. Місто є для головного героя загрозливим простором, який вселяє у нього страх, що свідчить про розгубленість перед життям.

Однак через певний час головні персонажі В. Підмогильного і А. Дебліна, пристосувавшись до міста, починають по-іншому його сприймати. Бурхливе життя змушує героїв змінити погляди: «Степан вперше за цей вечір, одірвавшись поглядом від землі, підвів

очі до неба, і чудне тремтіння пройняло його, коли побачив угорі ріжок місяця серед знайомих зірок, того місяця, що світив йому й на селі... Не ненавидіти треба місто, а здобути»[2, с. 246]. Ще мить тому він був пригнічений, а тепер перед ним відкривались безмежні перспективи. Так само проходить і душевна криза Франца. Він починає боротьбу з містом, яке нещодавно гнітило його: «Забыт страх, забыты Тегель и красные стены и стоны, что было, то прошло, начинаем новую жизнь, старое – побоку, Франц Биберкорф вернулся и – гип, гип, ура!» [2, с. 246].

Франц і Степан відкривають перед собою нові можливості у місті, прагнучи підкорити його. Зображення подій життя героїв переплітається з фрагментами буття мегаполісу.

Отже, романи В. Підмогильного та А. Дебліна написані майже одночасно. Обидва автори зображують місто через сприйняття головних персонажів. Степан Радченко і Франц Біберкорф перебувають у пошуках свого місця в суспільстві та успішно його знаходять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Деблин А. Берлин-Александрплац: [Електронний ресурс] / А. Деблин. – Режим доступу: <http://su0.ru/I8eg>.
2. Підмогильний В. Оповідання. Повість. Романи / В. Підмогильний. – К. : Наук. думка, 1991. – 800 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л. Г. Бондаренко

УДК 81'42

Горбачова О. В.

СИНОНІМІЯ В РОМАНІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ОСТАННІЙ ДІАМАНТ МІЛЕДІ»

У статті досліджено синоніми, використані у творі; їх розподілено на декілька підрозділів.

Ключові слова: синонімія, лексика, дієслова, синонімічний ряд

Synonyms, which are used in the novel, are investigated. They are divided into several subcategories.

Key words: synonyms, vocabulary, verb, synonymous series

Уміле й доречне використання синоніміки – один з найважливіших показників майстерності письменника. Синонімія якнайкраще репрезентує лексичне багатство мови. Великий внесок у вивчення синонімії як лексичного явища в літературі зробили Булаховський Л.А., Ващенко В.С., Пономарів О.Д., Лагутіна А.В., Полюга Л.М., Тараненко О.О. та інші.

Лексична синонімія творів Ірен Роздобудько досліджена недостатньо, тому тему цієї статті вважаємо актуальною. Метою дослідження є аналіз лексичних особливостей синонімічних одиниць твору І. Роздобудько «Останній діамант міледі». Шанський М.М. писав, що метою лінгвістичного аналізу тексту є «вивчення різних елементів мови в тій мірі, в якій вони пов'язані з розумінням літературного твору як такого» [2, с. 111].

Лексичний склад твору І. Роздобудько надзвичайно багатий та різноманітний. В романі авторка використовує більше сімдесяти синонімічних рядів, що сприяє точному і яскравому відтворенню думки.

Більшість синонімів належать до дієслів, проте немалу частину займають іменники. Досліджувані синонімічні одиниці групуємо у синонімічні ряди, враховуючи частиномовну приналежність. Причому дієслівні синоніми розподіляємо на декілька підрозділів: дієслова

мовлення, дієслова руху (пересування, переміщення у просторі), дієслова вияву почуттів тощо. Синтаксичну функцію синонімів визначаємо у контексті.

Найбільшою з-поміж дієслівних синонімів є група на позначення мовлення. Письменниця широко використовує синонімічні можливості української мови на позначення здатності людини висловлювати вголос свої думки, почуття, емоції. В основному дієслова мовлення виконують у реченні функцію присудка. Напр.: «— Поки не знайду Жанну, — холодно відказала вона» [1, с. 111]; «— Що із твоїми очима?! — схвильовано промовив він» [1, с. 160].

Серед дієслівних синонімів на позначення мовлення використовуються такі: *вимовляти, відгукатися, відказати, відповідати, говорити, гукати, заговорити, зазначати, звертатися, констатувати, підказати, підмічати, підхопити (розмову), промовляти, процідіти, розповідати, сказати*.

Також склад цього синонімічного ряду доповнюють стилістично марковані слова, емоційно забарвлені: *виляти, загорлати, задріботіти, завоктати, молоти, промимрити, репетувати*.

Напр.: «— Це все так нецікаво... — промимрив Олег» [1, с. 92]; «— От босота! — вилаяв їх якийсь старий дідок, і вони засміялися» [1, с. 69].

Дієслова на позначення руху, переміщення, пересування у просторі утворюють такі синонімічні ряди: *бігти, ввалюватися, вирушати, вискочити, долати (відстань), пройтися, прямувати, рушати, стікатися, шльондрати*.

Напр.: «перекладач також швидко звівся й вискочив за своїм підопічним у коридор, батько попрямував до своєї кімнати, грюкнувши дверима» [1, с. 26-27].

До дієслівних синонімів на позначення вияву почуттів можна віднести такі: *зареготав, засміятися, посміхатися, радіти, розсмішити, тішитися*.

Напр.: «Вона посміхнулася» [1, с. 4]; «Вона б також тішилась зустрічі навіть із зятятими ворогами» [1, с. 4]; «І, мабуть, зрадіють» [1, с. 4]; «Взагалі-то, живемо весело, не сумуємо» [1, с. 21].

Інші лексико-семантичні групи дієслівних синонімів не такі численні, тому розглянемо їх в одній групі: *випливало, випірнало; музика лунала, музика шаленіла; влаштовуватись, зануритись*.

Нами зафіксовано у творі *іменникові синоніми*, за своїм обсягом вони займають меншу частину, ніж дієслівні. Досліджені лексичні засоби ми умовно можемо поділити на дві групи: слова на позначення *живих істот*, та *неістот*. До синонімічних рядів на позначення живих істот належать такі:

- *музиканти — оркестранти, маріонетки (в контексті): «Музиканти, зазначила Влада, були схожі на свої інструменти»* [1, с. 84]; «Тепер вона спостерігала за *оркестрантами*» [1, с. 84]; «А усі разом вони нагадували *маріонеток*» [1, с. 84].
- *мусульмани, смагляві діти півдня: «здавався незбагненим для здивованих мусульман»* [1, с. 42]; «що також було незбагненим для *смаглявих дітей півдня*» [1, с. 42].

До наступної групи іменникових синонімів належать такі, що позначають певні предмети, неістоти:

- *кімнатка, приміщення, каюта, номер: «Маленька, але досить зручна кімнатка»* [1, с. 126]; «Влада увійшла до своєї каюти й огледіла приміщення» [1, с. 126].
- *вино, нектар небесний, кров ненароджених: «Сідай, розлий, будь ласка, вино...»* [1, с. 16]; «— Кров ненароджених... — посміхнувся він» [1, с. 16]; «Нектар *небесний...*» [1, с. 16].

Отже, мова твору І. Роздобудько надзвичайно багата, але глибина, переконливість і виразність художнього зображення навколишнього світу забезпечуються не тільки кількісним багатством авторського словника, вони ґрунтуються на вдумливому підході письменника до слова, а точніше, на майстерному використанні авторкою синонімічних

засобів. Проаналізовані синоніми І. Роздобудько вживає з метою найточніше, найвиразніше та найвлучніше висловити свою думку, уникаючи повторів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Роздобудько І. Останній діамант міледі: Авантюрний детектив / І. Роздобудько – Харків: Фоліо, 2006. – 222 с.
2. Шанский Н. М. Лингвистический анализ художественного текста / Н. М. Шанский – Л.: Просвещение, 1990. – 416 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В. І. Тихоша

УДК 821.161.2.

Дмитриченко А. Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ТРИЛОГІЇ «ВОЛИНЬ» УЛАСА САМЧУКА

У статті розглядаються поняття особистості у розумінні У.Самчука, світ дитини та підлітка, світогляд головного героя трилогії Володька Довбенка.

Ключові слова: особистість, дитина, підліток, батьківщина, самодетермінація.

The article deals with the concept of personality in understanding U.Samchuka child and teen, world of the protagonist of the trilogy Volodko Dovbenko.

Key words: person, child, teenager, homeland, self.

Поняття “особистість” у розумінні У.Самчука включає наявність самодетермінації, самовизначеності людини, її спроможність робити власний вибір життєвої позиції і своєї долі. У.Самчук наголошує на тому, що такий особистості властиві гаряча віра в себе і в успіх своєї справи.

“Людина може здійснити те, у що вона вірить, відповідно до своїх знань, та здійснювати все те, чого вона бажає, відповідно до того, в що вона вірить і що знає” [3, с. 149] – таку позицію обстоює письменник.

У центрі роману – допитливий селянський син Волині, психологію якого Улас Самчук моделює відповідно до архетипу героя, що художньо визначає процес становлення особистості.

Семирічний Володько мріє про далекий світ – світ просторого великого життя, його бажання *“тонуть у мороці думки”*, рід його походить від тих, що *“з самого дна, з найглибшого мороку здіймаються наверх, бадьоро підносять голову”* [3, с. 178] та йдуть завжди уперед.

У першій частині трилогії – “Куди тече та річка” – автор неквапливо оповідає про сімейний уклад Довбенків, уводить читача в щоденний світ селянських турбот, болів і радощів, якими живуть представники різних поколінь.

Метафорична назва “Куди тече річка” висвітлює процес поступового й усвідомленого входження сільського хлопчика Володька Довбенка в довколишність, починаючи від батьківської хати та подвір'я, хуторного господарства й аж до обширів України: *“Хутір. Нічого кращого немає на землі від цього місця. Той луг широкий та зелений, з округлими копицями срібlistої верби, з гаями молодих, струнких вільх, з кущами диких поричок, ожин та повійки. Те стависько з тими темними стінами густо-зеленого шелестячого очерету і та річка з прозорою, жовтавою водою, що в'ється змією здовж лугом, вкритим густими і високими осоковитими травами. І квіти квітнуть, і птахи співають...”* [3, с.166].

Світ дитини та підлітка репрезентовано і в наступних частинах Самчукової “Волині” – “Війна і революція” (1929-1935) та “Батько і син” (1935-1937). В опублікованому 1935 року

другому томі, де відображено митцеве бачення історичних подій періоду першої імперіалістичної та часів піднесення і поразки української державності, що наклали свій карб на долю краян Володька Довбенка, йдеться про ті справжні відкриття, що вриваються в свідомість хлопчика.

У героя пробуджується невгамовна спрага до знань про свою батьківщину, про її колишнє буття й сучасність. Він стає літописцем свого роду і народу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дніпровський О. Рецензії й огляди. Улас Самчук : Батько й син. 3-я частина «Волині» // Назустріч. – 1938. – №6 (15 березня). – С. 5.
2. До літературної спільноти // Літопис Волині. – Вінніпег, 1982. – С. 177-178.
3. Самчук У. Волинь: [роман: у трьох частинах] / У. Самчук. – Острог – Львів : Вид-во НаУОА, “Сполом”, 2005. – 632 с.
4. Самчук У. О. На білому коні. На коні вороному: спомини і враження: у двох частинах / У. Самчук. – Острог-Луцьк : Вид-во НаУОА, ПВД “Твердиня”, 2007. – 424 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г. В. Немченко

УДК 82-2'06

Дригваль В. Л.

МІФОСВІТ РОМАНІСТИКИ МАРІЇ МАТІОС

Стаття присвячена дослідженню міфопоетичної парадигми художнього світу романів Марії Матіос. Психологічні романи «Солодка Даруся» та «Майже ніколи не навпаки» є прикладом проєкції міфопоетичної парадигми на художній світ автора.

Ключові слова: міфопоетика, архетипний образ, міфопоетична модель світу.

The article deals with mythopoetic paradigm of the artistic world of the novels by Mariya Matios. Psychological novels «Sweet Darusya» and «Almost never vice versa» is an example of the projection mythopoetic paradigm on the human consciousness.

Keywords: mythopoetics, archetypal images, mythopoetical model of the world.

Запозичення та переосмислення традиційних міфологічних мотивів і сюжетів, а також авторська міфотворчість – характерна риса сучасної художньої літератури. Серед вітчизняних науковців, чия увага була спрямована на дослідження теоретичного аспекту міфу в літературі, передусім виділяємо роботи С. Аверінцева, Д. Затонського, М. Еліаде, Є. Мелетинського, А. Нямцу, В. Топорова та ін. Культурно-історичний ракурс вивчення міфотворчості подані у працях Т. Денисової, М. Моклиці, Я. Поліщука, О. Турган тощо.

Мета статті – дослідити міфопоетичні особливості романістики Марії Матіос на прикладі твору «Солодка Даруся» та «Майже ніколи не навпаки»..

У романі Марії Матіос «Солодка Даруся» зіткнулися віталістична та християнська моделі світобачення. У творі письменниці звертається передусім до християнських архетипів та язичницьких міфів, які тісно переплітаються у творі.

Християнські вірування займають чільне місце у романі. Мотив божого покарання, мотив очищення грішної душі, спокута через страждання – це все з Біблії. Бог є свідком наших добрих справ, знає й про негідні вчинки. От тільки карає не завжди безпосередніх винуватців.

Драма на три життя «Трояка ружа, або Солодка Даруся» складається з трьох частин, трьох мозаїчних картин: «Даруся» – драма щоденна, «Іван Цвичок» – драма попередня, «Михайлове чудо» – драма найголовніша. Вони створюють монолітний сплав двох часових площин [2].

Персонажа твору – «Трояка ружа». Образ троякої ружі є полісемантичним, наскрізним символом третьої частини роману. Андрій Кондратюк відзначає: «В українському фольклорі троянда – це ружа, рожа. Так ще й праматір «царівни квітів» у нас називають. Але й інші квіти з родини мальвових рожами звать. У природі і в художній творчості усі вони часто поряд. Рожа – символ краси, молодості, процвітання, оновлення в природі й у людських почуттях, задоволення, забава» [цит. за: 2].

Ружа – це український символ, в якому втілювалося найдорожче – любов до рідного краю та народу. У романі «Солодка Даруся» ружа виступає символом краси і смерті, уособлює людське життя. Із троякою ружею (трояндою) у М. Матіос асоціюється пізнання світу і людського життя. В уяві української письменниці світ наділений кольорами і розмаїтістю, а в житті людини переплітаються чорні та яскраві тони. Авторський символ троякої ружі відтворює в уяві читачів розуміння багатомірності життя, викликає амбівалентні почуття тривоги і спокою, горя, суму і радості.

Образ-символ троякої ружі відіграє роль концепту (загальної думки), за допомогою якого розкривається художня логіка авторського мислення в тексті. Він складає цілісну метафоричну картину. Ми бачимо внутрішній і зовнішній світ героїв – у ньому дійсно доля людей, доля України, причому доля трагічна [2].

Коли Даруся була маленькою дівчинкою, то наївно сказала правду підступному енкаведистові за льодяника про свого батька, який добровільно віддав воякам УПА продукти. Цей вчинок дитини став причиною, як тепер всі впевнені, смерті її батьків, Дарусинового сирітства, німоти і божевілля. Напади страшного головного болю, який мучить її, «Даруся рятує себе, як може. Коли водою, коли землею, коли травами. Бо понад усе їй хочеться жити на цьому світі, такому веселому. Такому кольоровому і запашному» [3, с. 19]. Марія Матіос вдається до архетипних образів першостихій води і землі, які в міфології символізують життя.

Образ води у романі з'являється не випадково. Вода – рідина, все, що торкається води, набуває її властивостей. Стаючи настільки близьким до води, світ намагається очиститись. У Марії Матіос вода – частина реальності, але вона, існуючи поряд із землею, не об'єднується з нею, щоб щось породити.

Роман «Майже ніколи не навпаки» розширює міфологічну парадигму прозописьма М. Матіос. Дослідниця І. Насмінчук справедливо твердить про циклічну міфологему, яка виступає «визначальним чинником у моделюванні письменницею картини світу» [5]. Цю думку далі розвиває Н. Сварич: «Текст роману структурований як психологічними бінарностями, так і ритмами людського життя, в основі яких споконвічна опозиція ранок / вечір, юність / старість, весілля / похорон, зустріч / прощання» [6]. Наприклад, міфологічний і реальний світ поєднує образ чаклунки Мариньки-богодухої, дар якої відкривався «тільки в час гойдання на хитанці, і тільки, коли з нею прабабусина хустка» [3, с. 130–131]. Гойдання на хитанці (гойдалці) – розвага молоді на деякі свята. О. Воропай зазначає, що звичай гойдатися на гойдалці сягає язичницьких часів: «колись в основі цього звичаю була поважна мета: очищатися повітрям від усього злого, що накопичилося за зиму. А звідси: хто не очиститься буде хворіти» [цит. за: 6].

В Україні хустка має побутове й обрядове значення, зокрема виконує й оберегову функцію. Для Мариньки прабабусина хустка була сакральним предметом: «Маринька отак бере її в руки – і за маленьку хвилю чує, як хустка починає з нею говорити. Ні-ні, вона говорить не словами: хустка передає свій жар через Мариньчині долоні. Через долоні перетікають чийсь віщі слова з хустки, щоб робити потім у Мариньчиній голові колотнечу» [3, с. 130]. Тут хустка виступає енергетичним містком єднання із предками.

Отже, міфопоетична модель світу в романістиці Марії Матіос репрезентовано крізь призму мислення образами. Ця модель постає основою для аналізу природи метафоричної образності творчості письменниці та її закоріненості у міф.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Войтович В. Українська міфологія [Текст] / Валерій Войтович. – К.: Либідь, 2002. – 664 с. : іл.
2. Жила С. «Трагедія адекватна історії»: роман Марії Матіос «Солодка Даруся» та читацька конференція за цим твором [Електронний ресурс] / Світлана Жила. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/article1/1753.html>.
3. Матіос М. Майже ніколи не навпаки / Марія Матіос. – Львів: ЛА «Піраміда», 2007. – 180 с.
4. Матіос М. Солодка Даруся / Марія Матіос. – Львів: ЛА «Піраміда», 2005. – 176 с.
5. Насмінчук І. А. Стильова специфіка прози Марії Матіос: до проблеми єдності формальних та змістових чинників [Електронний ресурс] / Ірина Насмінчук. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npkpnu.../index.htm.
6. Сварич Н. Моделювання картини світу через художнє осмислення людського буття та духовних цінностей у творчості Марії Матіос (на прикладі твору «Майже ніколи не навпаки») [Електронний ресурс] / Н. З. Сварич // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. – 2012. – Вип. 17. – С. 212–217. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdsm_2012_17_31.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.В. Демченко

УДК 81'373.421

Конопада О.В.

СИНОНІМИ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

У статті проаналізовані синоніми в телекомунікаційній терміносистемі.

Ключові слова: термін, синонім, телекомунікація.

The article deals with the synonyms in telecommunication terminology.

Key words: term, synonym, telecommunications.

Бурхливий розвиток науки і наукоємних технологій, виникнення нових галузей знань передбачає як створення нових, так і уніфікацію існуючих терміносистем. Важливим етапом у функціонуванні української мови є конституційне надання їй статусу державної мови, що дало поштовх процесу систематизації та кодифікації терміносистем різних галузей знань. Особливо актуальним є питання розроблення та нормалізації термінології новітніх напрямів, серед яких виокремлюється прискореними темпами розвитку телекомунікація. Мета нашої студії – проаналізувати терміни-синоніми телекомунікаційної галузі.

Термін як представник лексичної системи мови, з одного боку, характеризується однозначним співвіднесенням: одне поняття – один термін, а з іншого, – будучи знаком загальнономовного словника, зазнає впливу лексико-семантичних процесів, характерних для мови в цілому.

Лексико-семантичні явища, передусім синонімія, антонімія, полісемія, омонімія, паронімія, що спостерігаються в телекомунікаційній термінології, у своїх основних виявах принципово не відрізняються від явищ у лексико-семантичній системі української літературної мови. Проте в термінології синонімію вважають небажаним явищем, оскільки це ускладнює процес нормального функціонування термінів.

На думку Л.О. Симоненко, синонімія спостерігається в термінологічних системах на будь-яких етапах розвитку. Тому з самого початку виникнення терміносистем виникає потреба у виборі із синонімічного ряду того терміна, який найточніше охарактеризував би те чи інше поняття, адже він, крім номінативної, виконує ще й дефінітивну функцію [2, с. 97]. А.П. Коваль зазначає: «Синоніми – загальнономовні слова – розрізняються тонкими

смісловими й експресивними відтінками і становлять один з найважливіших стилістичних засобів мови. Синоніми-терміни визначають одні й ті самі поняття, розрізняючись тільки характерною ознакою, покладеною в основу називання поняття, і становлять досить специфічну категорію слів щодо їх стилістичних можливостей» [1, с. 158].

Синоніми в телекомунікаційній термінології – це терміни, що належать до одного денотата, при цьому можуть мати тотожні або близькі значення, відрізнятися будовою, походженням, особливостями вживання тощо.

За типом синонімічного відношення розрізняють абсолютні, відносні та комплексні синоніми. Перший тип становлять семантично тотожні терміни, які ще називають дублетами: *абонент* (*користувач*) 'споживач телекомунікаційних послуг, який отримує телекомунікаційні послуги на умовах договору, що передбачає під'єднання кінцевого обладнання, що перебуває в його власності або користуванні, до телекомунікаційної мережі'; *квитанція* (*підтвердження*) 'службове повідомлення про те, що адресат отримав відправлений пакет, дані в якому виявилися коректними'; *уцілювання* (*мультиплексування*) 'метод, що забезпечує передавання по одному каналу зв'язку повідомлень (потоків) кількох джерел інформації'.

До відносних синонімів належать семантично близькі терміни, прикладами яких є: *термінал* 'кінцеве обладнання мережі телекомунікацій' і *телефон* (має вужче значення 'кінцеве обладнання телефонної мережі'), *шлях* 'послідовність з'єднаних між собою вузлів зв'язку' і *маршрут* (має уточнену дефініцію 'послідовність вузлів, через які проходить передане повідомлення').

Комплексні синоніми об'єднують терміни перших двох типів, наприклад, лексеми *пакет* і *дейтаграма*, що мають дефініцію 'блок даних мережного рівня, який містить заголовок й інформаційне поле' є абсолютними синонімами, а термін *блок даних* 'сукупність символів даних визначеного формату, що може самостійно передаватися, прийматися й комутуватися' є відносним синонімом до перших двох.

Телекомунікаційні терміни-синоніми доцільно розрізняти і з погляду походження. Виявлено паралельне вживання термінів іншомовного походження: *термінал* – *хост*, *маркер* – *токен*. Досить часто можна спостерігати синонімічну пару, яку становлять термін іншомовного походження та автохтонний термін: *джиттер* – *дрижання*, *репітер* – *повторювач*, *сервіс* – *послуга*, *мобільний* – *рухомий*, *термінальний* – *кінцевий*. До того ж, у досліджуваній фаховій лексиці паралельно вживають терміни власне українського походження: *чарунка* – *комірка*, *виклик* – *запит*, *управління* – *керування*, *безпроводовий* – *бездротовий*.

За морфологічною природою найбільш поширеними в телекомунікаційній термінології є іменникові синоніми (*маркер* – *токен*, *структура* – *топологія*), рідше трапляються прикметникові синоніми (*віртуальний* – *логічний*, *інтерактивний* – *діалоговий*), виявлено незначну кількість дієслівних синонімів (*тестувати* – *випробувати*; *корегувати* – *виправляти*).

Отже, незважаючи на небажаність синонімії у фаховій мові, в українській телекомунікаційній термінології синоніми наявні серед слів і словосполучень. Уважаємо, що синонімію термінів не варто трактувати лише як негативне явище. Називаючи те саме поняття на основі різних ознак, синоніми можуть уточнювати його характеристику. Наявність синонімії є невід'ємною ознакою досліджуваної термінології та наслідком її постійного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваль А.П. Синоніміка в термінології / А.П. Коваль // Дослідження з лексикології та лексикографії: зб. ст.; ред. кол. Л.С. Паламарчук – гол. ред. та ін. – К.: Наук. думка, 1965. – С. 157-169.

2. Склад і структура термінологічної лексики української мови / А.В. Крижанівська, Л.О. Симоненко, Т.І. Панько та ін.; відп. ред. А.В. Крижанівська. – К.: Наук. думка, 1984. – 194 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С. А. Мартос

УДК 81'38 : [821.161.2 : 82-1]

Крамаревська Г. Ю.

ФОНОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ У ТВОРАХ ПОЕТІВ ХЕРСОНЩИНИ (В. ЗАГОРОДНЮК, А. КИЧИНСЬКИЙ, В. КУЛИК)

У статті розглядаються основні засоби фоностилістик. На матеріалі творів В. Загороднюка, А. Кичинського, В. Кулика визначається художньо-естетична роль засобів фоностилістики.

Ключові слова: алітерація, асонанс, анафора, епіфора, фоностилістика.

In the article the basic means Phonostylistics. In the article the works of Zahorodniuk, Kychynskoho A., V. Kulik defined artistic and aesthetic role of phonostylistics.

Key words: alliteration, assonance, anaphora, epiphora, phonostylistics.

Вивчення звукової організації тексту, його залежність від стилю мови, кількісна і якісна характеристика звуків у різних стилістичних умовах, виразально-зображувальна роль звуків і звукосполук, питання фоностилістики – (від грец. φωνή – звук, голос і стилістика) – розділ стилістики, що вивчає експресивні властивості звуків мови, засоби її милозвучності та явища поетичної фонетики – звукопис, ритміку вірша, римотворення тощо [1, с. 245]». Дослідники П. Дудик [1], М. Пентиліук [5] та ін. звертають увагу на використання засобів фоностилістики у художніх творах.

Актуальність дослідження фоностилістичних засобів як фонетичного явища зумовлена частотним їх використанням у поезії. Саме творчість В. Загороднюка, А. Кичинського та В. Кулика містить ці засоби і впливає на читача, формує його свідомість, потяг до прекрасного.

Мета статті полягає в дослідженні частотності використання фонем української мови та з'ясування ролі фоностилістичних засобів у поетів Херсонщини.

Мета дослідження передбачає такі завдання:

- визначити теоретичні засади дослідження на основі аналізу наукових матеріалів;
- з'ясувати особливості основних фоностилістичних засобів у творах поетів Херсонщини;
- дослідити художньо-естетичну цінність фоностилістичних засобів на матеріалі поезій Василя Загороднюка, Анатолія Кичинського, Валерія Кулика.

Проблема фоностилістики української мови важлива тим, що правильне вживання або вимова слів, речень робить наше мовлення мелодійним, багатогранним, різнобарвним. Розділ фоностилістики, який розглядає естетичну (евфонічну) й емоційну функції звукового складу мови, називається фонікою. Фонетичними засобами стилістики суттєво формується краса й комунікативна принадність художнього тексту, слів у ньому. Вони вагомо впливають на довершеність, поглиблення змісту висловлюваного. За умов стилістично вмотивованого використання фонетично різноманітні і, водночас, близькі між собою слова виявляють свої функціональні можливості найповніше і найдоречніше [1,].

Фоностилістичні засоби української мови майстерно використовують Херсонські поети (В. Загороднюк, А. Кичинський, В. Кулик). У їх творах найчастіше зустрічаються такі засоби:

- **алітерація** (повтор однакових приголосних звуків): З тобою стрівся наяву, ти там любистком коси мила...[2, с. 11]; Зоря моя в зимовім чистім небі...[4, с.18]; Ті вірші писались на кухні під брязкіт кастрюль і мисок[3, с. 181].
- **асонанс** (повтор однакових голосних звуків): Без тебе світ мій – суєта, і серце так болить без тебе...[4, с. 15]; Зиркнула очима молодими, наче блискавиці молоді...[2, с. 28]; Обертається круг серцевини кора, і повторює крона собою коріння [3, с. 142].
- **анафора** (єдинопочаток): Колихання землі. Колихання води [3, с. 281]; Над зажурую маслин, над безлистим сірим садом [4, с. 9]; Де туман стрічається з туманом, де струмок пригублює ріка [2, с. 21].
- **звуконаслідування** (ономатопея): Я каркаю. І звуки срібні голублять слух мій. Слово "кар-р-р" всесильне [3, с. 58]; Косу десь мантичив тато: – Стук, стук! Вжи-и!..[2, с. 43]

У кожного з письменників різні підходи до створення того чи іншого поетичного твору, але вони використовують такі засоби, що поринають у внутрішню форму слова, розкривають красу поетичного слова. На основі наведених прикладів можна переконатися в талановитому використанні поетичних (анафора, алітерація, асонанс, звуконаслідування) засобів фоностилістика херсонськими поетами. Талановиті митці можуть відчувати часом брак засобів, їх обмеженість, і це дає їм право на «експеримент» в естетичному освоєнні світу. План вираження у художньому творі визначається ідейно-художніми пошуками автора. Безперечно, за допомогою тих чи інших засобів фоніки автори підкреслюють естетичність поезій, тим самим зацікавлюючи читача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дудик П. С. Стилістика української мови: Навчальний посібник / П. С. Дудик. – К.: Академія, 2005. – 368 с.
2. Загороднюк В. С. Формула Сократа: Збірка віршів / В. С. Загороднюк – Херсон: Айлант, 2012. – 56 с.
3. Кичинський А. І. Небажаний свідок / А. І. Кичинський – К.: Букрек, 2013. – 296 с.
4. Кулик В. П. Відлуння любові / В. П. Кулик – Херсон: «Просвіта», 1995. – 61 с.
5. Пентиліук М. І. Евфонічність української мови // Печатное слово, 2003. – № 2. – С. 19 – 21.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М. І. Пентиліук

УДК 82-2'06

Кузнецова Н. Ю.

МІФЛОГЕМИ ПЕРШОСТИХІЙ У РОМАНІ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»

У статті аналізуються особливості міфологічних образів стихії води і землі в романі М.Матіос «Солодка Даруся».

Ключові слова: роман, міфологічні образи, архетипні образи, міфопоетика.

The article analyzes the peculiarities of mythological images of the element of water and earth in the novel of M. Matios «Sweet Darusya».

Keywords: novel, mythological images, archetypal images, mythopoetics.

Кожна епоха тяжіє до використання символічних образів у текстах художньої літератури, оскільки інтерпретація відомих образів, сюжетів і мотивів наповнює сучасні твори глибинним смислом. Символікою наповнені романи Марії Матіос.

До вивчення творчості Марії Матіос зверталися І. Ведмідь, Л. Волощук Н. Гаєвська, Д. Дроздовський, С. Жила, Н. Сварич, К. Сивкович, С. Сипливець, І. Трабович та ін. Крім того, багатство символіки прозових творів письменниці розглядали Ю. Вишницька, Н. Косинська, І. Насмінчук, Г. Павлишин та ін.

Мета нашої статті – прослідкувати трансформацію міфосемантики першостихій води та землі на матеріалі роману Марії Матіос «Солодка Даруся».

Символічний образ води у міфології надзвичайно багатоаспектний та амбівалентний. Архетип води, реалізуючись у художньому тексті роману «Солодка Даруся», символізує духовне переродження світу і людини у ньому.

У романі акцентуємо увагу на вододіл, представлений Черемошем. Річка як межа між двома світами, яка навіть село ділить на дві частини, що ворогують між собою. Страшне «потойбіччя» на деякий час забрало Мотронку, де її катували. Це місце асоціюється з пеклом, з тим світом. Міфосимвол ріки у даному разі трактується як межа «між білим світом і світом померлих» [7, с. 66]. Для Мотронки Черемош постає символом смерті. Зокрема у фольклорі «переправа через ріку означала перехід від земного існування до неземного» [7, с. 50].

Вода як символ очищення асоціюється у романі з образом Дарусі. Ритуальне обмивання водою очищає від тілесного й душевного бруду [7, с. 66]. Насправді дитиною Даруся жодного гріха не вчинила, однак все життя дівчина буде себе вважати винною у смерті батьків.

Даруся покійно несла свій хрест, очищала душу в стражданні: і тілесному, і душевному. А фізичний біль вона намагалася долати для того, щоб він не міг заглушити страждання душі: закопувала себе в землю, заходила у воду, лікувалася травами. Земля традиційно асоціюється з матеріальними проблемами, з поверненням до власної реальної, глибинної сутності.

Таким чином, для роману «Солодка Даруся» Марії Матіос характерним є використання символічних образів води та землі, які мають глибоке міфосемантичне наповнення. Реалізується воно у трактуванні міфосимволу першостихій води і землі передусім як очищення від гріха, порятунку і кордону між двома світами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Войтович В. Українська міфологія [Текст] / Валерій Войтович. – К.: Либідь, 2002. – 664 с. : іл.
2. Волощук Л. Поліфонія художнього світу прози Марії Матіос [Електронний ресурс] / Лариса Волощук. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/1734/1/L_Voloshuk_1_GI.pdf.
3. Косинська Н. Міфосимвол води у прозі Марії Матіос [Електронний ресурс] / Наталія Косинська. – Режим доступу: [http://eprints.zu.edu.ua/6921/1/Наталія Косинська.PDF](http://eprints.zu.edu.ua/6921/1/Наталія%20Косинська.PDF).
4. Матіос М. Солодка Даруся / Марія Матіос. – Львів: ЛА «Піраміда», 2005. – 176 с.
5. Насмінчук І. Проза Марії Матіос: особливості індивідуального стилю : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Ірина Анатоліївна Насмінчук; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2009. – 16 с.
6. Павлишин Г. Міфопоетична інтерпретація символів у прозі Марії Матіос [Електронний ресурс] / Галина Павлишин. – Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=E6glW5gAAAJ&citation_for_view=E6glW5gAAAJ:d1gkVwhDpl0C.
7. Сто найвідоміших образів української міфології / [за ред. О.Таланчук]. – К. : Автограф, 2007. – 460 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О. Є. Бондарева

ЛЕКСЕМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ ПОБУТУ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ КІНЦЯ ХІХ – ХХ СТОЛІТТЯ: СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано лексеми на позначення предметів побуту, зафіксованих у творах українських письменників кінця ХІХ – початку ХХ століття, а саме «Лісова пісня» Лесі Українки.

Ключові слова: лексема, одяг, побутова лексика, семантика, стилістика, стиль.

The article analyzes the tokens to describe objects, recorded in the works of Ukrainian writers of the late XIX – early XX century, namely "Forest Song" Lesya Ukrainian.

Keywords: token, clothing, household vocabulary, semantics, style, style.

Побутова лексика – лексика, до складу якої входять слова, що називають предмети та явища, поширені в побуті всіх груп населення [1, с. 493]. Як зазначають дослідники, до побутової лексики належать назви житла, меблів, господарських предметів, одягу та взуття, їжі й напоїв, посуду та кухонного начиння, свійських тварин і птахів, знарядь праці, трудових процесів і дій, назви звичаїв, обрядів, ігор, розваг та ін. [2, с. 43].

Різноаспектні проблеми дослідження побутової лексики представлено в працях Н.І. Бойко, А.А. Бурячка, С.Я. Єрмоленко, Л.А.Коробчинської, О.С. Онищенко, М.М. Пилинського, А.М. Поповського та ін., однак, із погляду на їх семантичну класифікацію та стилістичне функціонування вони є недостатньо вивченими, тому **актуальність** нашого дослідження зумовлена тим, що назви побуту належать до лексики, представленої малодослідженим пластом мови та потребує розгляду його з позицій лексичного та семантичного аналізу.

Мета дослідження полягає у вивченні семантичних та лінгвостилістичних особливостей номінацій одягу та взуття, виявлених у текстах художньої літератури, а саме у творах Лесі Українки «Лісова пісня» [3].

Реалізації поставленої мети сприяло виконання таких завдань:

1. проаналізувати напрями лінгвістичних досліджень у галузі семантики та стилістики української мови та сформулювати теоретичні засади дослідження;
2. укласти семантичну класифікацію виявлених назв побуту у творі Лесі Українки «Лісова пісня»;
3. визначити стилістичні функції досліджуваних мовних одиниць.

У процесі дослідження ми спирались на класифікацію запропоновану В.В. Левицьким, важливе місце в ній займає побутова лексика [2, с. 43]:

1. номени на позначення будівель та їхніх частин: *містина, хижка, стріха, кубельця, хата, віконце, городець* [3, с.4,7,10,12,16,24,32]
2. їжі та напоїв: *сніданко* [3, с.22]
3. посуду та кухонного начиння: *ножик* 4, *ківшик* 4 [3, с.4,4]
4. меблів та інших предметів домашнього вжитку, побутового призначення: *ложисько, порохно, колиска, хмиз* [3, с.3,10,11,18]
5. назви одягу та взуття: *одежа, шати, лахміття, бріль, намітка, сорочка, кептар, багрянниця, клоვნя, пояс, крайка, черевички, застіжка* [3, с. 2,3,5,7,10,11,12,14,17,28,29,34,35];

Також ми використали схему морфологічного розбору слів, а саме досліджуваних назв побуту (іменників), запропоновану М.Я. Плющ [4, с. 134].

Семантико-стилістичний прийом аналізу слова є універсальним для вирішення різноманітних проблем, розкриття ідейно-естетичного змісту твору шляхом з'ясування найтонших смислових відтінків слова в індивідуально-авторському використанні [5, с. 107].

Для змалювання образів своїх героїв і картин тогочасного життя Леся Українка використовувала побутову лексику. Так, Лісовик, житель лісу у творі авторки «Лісова пісня» «...малий, бородатий дідок, меткий рухами, поважний обличчям; у **брунатному вбранні** барви кори, у волохатій **шапці з куніці**» [3, с.7]. У творі більшість слів ужиті у прямому значенні.

Разом із прикметником *брунатному*, слово *вбранні* входить до складу епітетної сполуки, а саме прикрашальний епітет, так само, як і сполука *волохатій шапці*. За морфологічною характеристикою слово *вбранні*: початкова форма – вбрання, загальна назва неістоти, середнього роду, число – тільки однина (збірний іменник), II відміни м'якої групи, Д.в., у реченні виконує роль додатка. Слово *шапці*: початкова форма – шапка, загальна назва неістоти, жіночого роду однини, I відміни твердої групи, Д.в., синтаксична роль – додаток.

Досліджувані нами назви, ужиті в творі Лесі Українки «Лісова пісня», свідчать про високий рівень матеріальної культури українського народу минулих століть.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2003. – 432 с.
2. Левицький В.В. Семасиологія / В.В.Левицький. – Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 423.
3. Леся Українка. Лісова пісня / Леся Українка. – К.: Веселка, 2007. – 85с.
4. Плющ М.Я. Розбір / Українська мова: Енциклопедія // М.Я. Плющ. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – С. 134.
5. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови: Підручник. – К.: Либідь, 1992. – 248 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.І. Пентилюк

УДК [81'37 + 81'37. 633] : 82 – 3 “18/19”

Остапенко Є.О

СЕМАНТИКА І ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОСТОРОВИХ ПРИЙМЕННИКІВ У ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті досліджено семантику і функціонування просторових прийменників у художній прозі кінця ХІХ – початку ХХ століття

Ключові слова: прийменник, проза, локалізація, семантика, контактні прийменники, дистантні прийменники.

In the article researched the semantics and functioning of spatial prepositions in prose end XIX – early XX century

Key words: preposition, prose, localization, semantics, contact prepositions, distant prepositions.

Велике значення для побудови художніх текстів кінця ХІХ – початку ХХ століття відіграють просторові прийменники, які слугують сполучною ланкою для зв'язку інших частин мови. У прийменниковій системі української мови просторові прийменники становлять особливий тип, бо є підґрунтям для виділення інших типів прийменників [1].

Просторові прийменники, поєднуючись із різними відмінковими формами іменників можуть виражати статичні (локальні) чи динамічні відношення. Та основною семантичною ознакою диференціації цих прийменників є контактність – дистантність.

Група контактних прийменників статичної локалізації налічує всього 10 одиниць, які вживаються з семантично нейтралізованими місцевим та родовим відмінками : *в, у, всередині, зверху, на, поверх, посеред, посередині, серед*. Наприклад, у Василя Стефаника в реченні «Але часом **серед** найбільшого розгону на самій *середині* гори Іван починав налягати на ногу і спирав коня» [5, с. 138] прийменник *серед* вказує на контакт із внутрішньою частиною просторового орієнтира.

Дистантні статичні прийменники становлять велику, семантично розгалужену групу. Вони визначають п'ять видів дистантної локалізації щодо просторового орієнтира:

1. До прийменників із значенням загальної дистантної локалізації належать *поза* з орудним відмінком та його стильовий еквівалент *за* з орудним, напр.: «Дивився на зелені лани, на сиву вдалині смугу лісу **поза** Пслем» [5, с. 138].

2. Локалізацію за ознакою близькості – віддаленості передають 15 прийменників, що вживаються з родовим відмінком: *біля, коло, побіля, близько, близько від, поблизу (поблиз), неподалік, неподалік від, недалеко, недалеко від*. Наприклад: «**Недалеко** кінця тої залізної дороги станув він, сопучи та викидаючи люто чорні персні диму вгору» [3, с. 148].

3. Семантику просторової локалізації по колу, в центрі якого міститься просторовий орієнтир, виражають 7 прийменників (*навколо, довкола, навкруг (навкруги), довкруг (довкруги), круг, округ (округи), кругом*). Наприклад: «Герої-рубачі, умоштившись вигідно **округ** нього, позакурювавши люльки, обговорювали відпорну силу побуджених» [3, с. 109].

4. На дистантну локалізацію місця між двома та більше просторовими орієнтирами: прийменники *між, поміж, проміж* з родовим та орудним відмінками іменників: «І благословен я був **між** золотим сонцем й зеленою землею» [4, с. 126]

5. Дистантна локалізація щодо горизонтальної або вертикальної осі. Наприклад.: «– Оце **ззаду** пам'ятка від пана, а спереду, між ребрами, маю дарунок від москаля... кругом латаний... з тим і до бога піду...», у Михайла Коцюбинського [4, с. 163].

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що велика семантично розгалужена група просторових прийменників широко представлена в художній прозі письменників кінця XIX – початку XX ст.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська. – К.: Пульсари, 2004. – 398 с.
2. Загнітко А.П. Словник українських прийменників / А. П. Загнітко, І.Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Шукіна. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 416 с.
3. Кобилянська О.Ю. Твори в 5 томах / Вступ. ст. М.П. Комишанченка. – К.: Держлітвидав України, 1995. – Т. I-V.; Т. 5 / Упоряд., підгот. текст. та приміт. Ф.П. Погребенника. – 1963. – 767 с.
4. Коцюбинський М.М. Твори: У 7 т, Т. 3: Оповідання, повісті (1908-1913) / М.М. Коцюбинський. – К.: Наукова думка, 1974. – 429 с.
5. Стефаник В.С. Твори / В.С. Стефаник. – К., Дніпро, 1984. – 250 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.І. Пентилюк

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

У статті розглядається лексичний склад сучасної української та англійської мов; лексико-семантична група «дизайн»; шляхи формування сучасної української та англійської термінології дизайну та способи словотворення в термінологічній системі дизайну.

Ключові слова: дизайн, лексико-семантична група, термінологічна система дизайну.

In the article lexical composition of modern is examined the Ukrainian and English languages; a lexico-semantic group is a «design»; ways of forming of modern Ukrainian and English terminology of design and methods of word-formation in the terminological system of design

Key words: a design, a lexico-semantic group, the terminological system of design.

Дослідження дизайну як соціального феномена сприяє пошукам смислових факторів буття людини, творчої самореалізації особистості, повернення реальному процесові життєдіяльності тих ідеалів, які вироблялися протягом усієї історії людства.

Окремі ділянки лексики дизайну залишаються ще недостатньо вивченими. Саме тому постає потреба детального аналізу української та англійської термінології дизайну, яка виникла на перетині таких наукових галузей, як будівництво, архітектура і мистецтво, й утворює складну, відкриту підсистему української та англійської мов із взаємопов'язаними термінологічними одиницями.

Термін «дизайн» походить від англійського «design», яке перекладається як проект, план, малюнок. Дизайн визначають як комплексну науково-практичну діяльність щодо формування гармонійного, естетично повноцінного середовища життєдіяльності людини і розроблення об'єктів матеріальної культури.

На основі вивчення фактичних джерел, спеціальних праць встановлено основні етапи формування термінології дизайну відповідно до розвитку галузі дизайну:

- «Донауковий етап» XI – поч. XIX ст.;
- «Свідоме формування дизайну та його термінології» XIX – поч. XX ст.;
- «Золоте десятиліття» 20 – 30-ті рр. XX ст.;
- «Застій» 30-90-ті рр. XX ст.;
- «Сучасний етап» з 1991 року.

Нині зростає розмаїття стильових проявів та видів дизайну. Виділяють арт-дизайн, архітектурний дизайн, веб-дизайн, графічний дизайн, дизайн інтер'єру, дизайн одягу, взуття та аксесуарів, інформаційний дизайн, ландшафтний дизайн, нано дизайн, промисловий дизайн, рекламний дизайн, фітодизайн, фото-дизайн, 3D-дизайн.

З погляду походження терміни дизайну поділяємо на дві групи:

1. терміни, утворені на питомій основі, запозичені із загальноновживаної мови, семантично переосмислені;
2. терміни іншомовного походження (або утворені на їх основі).

Основними шляхами формування української термінології дизайну є запозичення з інших мов, найчастіше з англійської.

Українська та англійська лексика дизайну поділяється на загальнонаукові й вузькоспеціальні (галузеві) терміни.

У структурі термінолексики дизайну виділяємо тематичні групи на позначення:

- технологічних процесів та прийомів розпису в дизайні (альсеко, альфреско, графіто, гризайль, декор, насічка, фреска);
- об'єктів і предметів дизайну (амбалаж, гравюра, граф, емблема);

- напрямів у сучасному мистецтві (архітектурний дизайн, арт-дизайн, графіка, графіті, дизайн інтер'єру);
- майстрів декорування вжиткових виробів і дизайну (гравер, дизайнер-графік, іконописець, колорист, майстер-графік);
- матеріалів дизайну (аерограф, аерозоль, акварель, банерна тканина, бульонка, вугіль, гуаш, картон, картуш, кензан, контражур, крейда);
- стилів живопису (бідермейер, пуантилізм, ергономіка, ретро, суперграфіка, кубізм, мінімалізм);
- різновидів шрифтів (антиква, бастарда, боргес, гротеск, канцлей);
- інформаційних джерел (афіша, банер, басорама, біг-борд, блікфанг).

Розвиток термінологічного значення внаслідок вторинної номінації також є способом термінологізації загальномовної лексики. Розрізняють два основних способи вторинної номінації: метафору й метонімію.

Метонімічний перенос відбувається тоді, коли загальноновживане слово й термін перебувають у відношеннях асоціації за суміжністю: *вклейка* – те, що вклеєне в що-небудь чи дія за значенням уклеювати і *вклейка* – гравюра, літографія чи репродукція, виконана окремим відтиском; *випалювання* – дія за значенням випалювати і *випалювання* – техніка оздоблення переважно виробів із дерева.

Кожна мова має систему словотвору, яка формується, розвивається і вдосконалюється за певними тенденціями та закономірностями. Способи словотворення – це комплексна система використання різних структурних словотворчих засобів і способів утворення дериватів з їхніми словотвірними структурами – словотвірними формами і значеннями на всіх етапах розвитку мови.

Способами словотворення в терміносистемі українського та англійського дизайну є:

- основоскладання;
- словоскладання;
- аббревіація.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Англо-російсько-український тлумачний словник з комп'ютерної графіки та аналізу зображень [уклад. Р.М. Паленичка, П. Цінтергоф.] – Л. : Червона калина, 1998. – 551 с.
2. Англо-український словник-довідник скорочень у галузі комп'ютерної техніки [авт.-уклад. В.Я. Карачун] – К. : Знання, 2000. – 158 с.
3. Архипенко Л. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця XX – початку XXI ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Л.М. Архипенко; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2005. – 20 с.
4. Годована М.П. Формування сучасної української термінології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 Українська мова ” / М.П. Годована. К., 1994. 15 с.
5. Гурко О.В. Лексика графічного дизайну в українській мові к. XX – п. XXI ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.В. Гурко. – Дніпропетровськ, 2008. – 23 с.
6. З історії становлення науки про графічний дизайн // Дослідження з лексикології і граматики української мови: Зб. наук. праць / За ред. проф. Д.Х. Баранника. – Дніпропетровськ: Пороги, 2007. – Вип. 6. – С. 26 – 35.
7. Короткий англо-український тлумачний словник з комп'ютерної техніки [уклад. Р.Р. Сіренко та ін.] – Л. : Вид. центр ЛНУ імені І. Франка, 2005. – 96 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.П. Карабута

ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТУ МОНОДРАМИ НЕДИ НЕЖДАНОЇ «МІЛЬЙОН ПАРАШУТИКІВ»

У статті досліджується характер художнього конфлікту в монодрамі Неди Нежданої «Мільйон парашутиків».

Ключові слова: монодрама, конфлікт, персонаж, гра.

The article examines the nature of conflict of the monodrama Neda Nezhdana «Million little parachutes».

Keywords: monodrama, conflict, character, game.

В останні десятиліття монодрама як жанр драматургії набуває актуальності. У дослідженнях О.Бондаревої, Л.Бондар, Ж.Бортнік, Т.Вірченко монодрама визначається як важливий чинник українського літературного процесу кінця ХХ – початку ХХІ ст. Автори моновистав часто маркують жанрову приналежність творів такими позначеннями, як моноп'єса, монолог, п'єса-монолог тощо, з обережністю використовуючи термін «монодрама». Пояснюємо це відсутністю наразі комплексних досліджень монодрами як жанру драматургії.

Мета статті – розглянути специфіку конфлікту монодрами Неди Нежданої «Мільйон парашутиків».

Дослідники сучасної драматургії О.Бондарева, Л. Бондар, Ж. Бортнік, М. Шаповал звертають увагу на специфіку сюжету, композиції та конфлікту української монодрами. Загальновідомо, що одна з головних рис монодрами – це монологічне мовлення, передача емоцій героя, тому екзистенційна свідомість найбільш повно реалізується авторами через експресивні жанри сповіді, скарги, зізнання тощо. Саме сповідь і скарга стали основними формами реалізації екзистенційної свідомості у монодрамі кінця ХХ – початку ХХІ століть [2].

О.Бондарева чітко визначає жанрові особливості монодрами, «основною властивістю якої є презентація через дію, наслідування дії дією: надзвичайну увагу приділено опозиції «я»/«інший» як проекції внутрішнього розділеного індивіда, що уможлиблює спонтанну сценічну дію і вивільнення креативного потенціалу протагоніста для його рольового розвитку. (...) Герой-протагоніст монодрами перебирає на себе функції відсутніх персонажів, втілює суб'єкт-об'єктні стосунки, охоплює своїм єством цілий діапазон характерів і їх комбінацій [1, с. 29].

На конфлікті людини з часом акцентує увагу дослідниця Т. Вірченко, аналізуючи «моноп'єсу зі стереоефектом» «Мільйон парашутиків» Неди Нежданої [4, с. 260]. Як відомо, авторка у своїй п'єсі «Мільйон парашутиків» використовує популярний прийом «текст у тексті», завдяки якому спілкується з читачем, поєднуючи минуле і теперішнє.

Персонаж монодрами читає сповідь Марії Шварц, яку вона виклала в щоденнику багато років назад перед смертю. Головна героїня повинна пережити такі ж відчуття що й Марія, щоб отримати спадок у мільйон доларів від бабусі Елізабет Шварц. «Проживаючи» чужу долю, головна героїня «грає у Марію», при цьому на початку її цікавить лише винагорода, але переживаючи емоції авторки щоденника та поринаючи в її емоційний стан, героїня проходить етап самоідентифікації. Це вказує на внутрішні невідкриті імпульси жінки, іронія, яка їй притаманна, переходить у співчуття: «Ну от знаю ж, що вона сентиментальна дурепа, а й мені ридати хочеться» [5, с. 259].

Героїня починає впізнавати себе у здавалося б чужому їй образі. Бо через міркування над чужим життям вона робить висновки про своє, вже не уникаючи страждань, а стає готовою до них, приймає їх, оскільки без цього «пізнання себе» є неможливим. Поступово виникає відчуття спорідненості душ, а кожну фразу із щоденника героїня сприймає, як свою.

Саме на етапі поступового прозріння героїня вступає в конфлікт «зіткнення з самим собою як з Іншим». Перетворення власного Я супроводжується внутрішньо-особистісним конфліктом, який мотивує розвиток, зміну, відтворення Я-минулого, конструювання Я-майбутнього [3].

Зіткнення з самим собою як відображення конфлікту з культурним Іншим оприявнюється самоідентифікацією через культуру, національні архетипи, традиції [3] – саме цей тип конфлікту виявляємо у монодрамі «Мільйон парашутиків». Неда Неждана створила в монодрамі для героїні ситуацію психотерапевтичного сеансу. Катарсис героїня переживає у фіналі, про що свідчать слова: «Нарешті вони летять, Боже, як гарно» [5, с. 282]. Героїня спрямувала бажання в потрібному напрямку: вона випускає мільйон парашутиків із подарунками, які придбала за гроші від спадку, як придумала в казці для свого ненародженого сина Марія. Але це полегшення короточасне, про що свідчить відкритий фінал п'єси.

Отже, конфлікт монодрами «Мільйон парашутиків» Неда Нежданої розкриває зіткнення різних ментальностей, де домінує внутрішня боротьба, а образ самості знаходиться під тиском традиції, позбавленої гуманізму [3]. Коли жінка все ж таки запалює сьому свічку, вона не лише грає з «Іншим-Я», а присвоює собі цю «іншість». Героїня реалізує себе, вирішивши свій конфлікт через самоідентифікацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарева О. Міф та антиміф у жанровому моделюванні української драматургії кінця ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. доктора філол. наук зі спеціальностей 10.01.01 – українська література: 10.01.06 – теорія літератури / Олена Євгенівна Бондарева. – К., 2006. – 39 с.
2. Бортнік Ж. Поетика сповіді в сучасній монодрамі [Електронний ресурс] / Ж.І. Бортнік. – Режим доступу: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4295/1/Bortnik_spovid.pdf.
3. Бортнік Ж. Характер конфлікту в сучасній монодрамі [Електронний ресурс] / Жанна Бортнік. – Режим доступу: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4698/1/Bortnik_%20konflikt.pdf.
4. Вірченко Т. Художній конфлікт в українській драматургії 1990–2010-х років: дискурс, еволюція, типологія : монографія / Тетяна Вірченко. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2012. – 336 с.
5. Неждана Неда. Мільйон парашутиків / Неда Неждана // У пошуку театру. Антологія молоді драматургії. – К.: Смолоскип, 2003. – С.227–283.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А. В. Демченко

УДК 811.161.2'373.421:82–3 “19”

Свистун Ю.Ю.

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЄСЛІВНИХ СИНОНІМІВ У ТВОРАХ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

У статті досліджено семантичні групи дієслівних синонімів у романах Олеся Гончара.

Ключові слова: синоніми, синоніміка, синонімічні ряди, семантичні групи, граматична будова.

In the article the verbal semantic groups of synonyms of novels Honchar.

Key words: synonyms synonymy, synonymous series of semantic, grammatical structure.

Актуальність дослідження полягає в тому, що художній простір Олеся Гончара є безмежним і невичерпним (романи, повісті, новели, оповідання) джерелом пошуку. Однак дослідження дієслівної синонімії як мовного явища у творах, що містять значну кількість синонімічних рядів різних тематичних груп, має важливе значення для всебічного осмислення специфіки художнього стилю української літературної мови, зокрема стилістичних та граматичних можливостей синонімів різних груп, зумовлених соціально-психологічними чинниками та особливостями майстерності письменника.

До сьогодні проблема вживання та функціонування синонімів у художньому просторі Олеся Гончара взагалі й використання дієслівної синонімії у творчості митця зокрема залишається багатим джерелом для ґрунтовних досліджень.

Мета статті полягає у з'ясуванні закономірностей використання дієслівної синоніміки української мови видатним майстром української прози О. Гончаром.

Досліджувані синонімічні одиниці О. Гончара нами згруповано у синонімічні ряди. Беручи до уваги основне значення синонімічного ряду, поділяємо їх на такі групи: дієслова руху (пересування, переміщення у просторі); дієслова мовлення; дієслова вияву почуттів; дієслова вияву ознаки; дієслова сприйняття; дієслова ставлення; дієслова стану; дієслова мислення; дієслова бажання тощо.

Синоніми на позначення процесів **руху та переміщення в просторі** є основним і домінантним синонімічним рядом досліджуваних романів. Синонімічно забарвлює автор дієслова **іти, йти**, що характеризують спокійний, повільний рух-ходьбу людини. Це спостерігаємо у такому висловлюванні: «зараз ви **йдете** на завод, наче в кіно, **іди** собі навіть у краватці...» [2, с. 22]; «Капітан чемно підводиться і вони **йдуть** у коло...» [1, с. 159]; «Були штилі, були тайфуни, чув як щогли тріщать, **ішов**, як у бій» [2, с. 153].

Досить уміло О. Гончар використовує дієслівні синоніми в значенні **швидкого руху**, ядром якого є лексема **бігти** – «солдат саме **пробігав** мимо окопчика...» [2, с. 17]; «тепер, кульгаючи, пригинцем **бігла** через городи, <...> **прибігла** і заходилася коло породіллі» [2, с. 19]; «він мусить, ще **пробігти** для зарядки...» [2, с. 20].

Синонімічно багатими є дієслова, що називають рух на транспортних засобах, наприклад: стилістично нейтральне значення дієслова **їхати**: «Гриня має кудись **їхати**, агітфургон його стоїть біля контори явно споряджений для дороги...» [1, с. 110]; «**Їдеш** та все на одному місці...» [1, с. 114]; «І я ще мушу до них **їхати** переймати досвід» [1, с. 128]; «**Їду**, ставлю, записую доярку...» [1, с. 128]; «ті шофери **приїдуть**, а з ними той рудий...», «як з оркестром **привезли** ветерана...» [2, с. 13]. Домінантною у творах О. Гончара є лексема **говорити**, дієслівний синонім найчастіше вживаний у романах О. Гончара, наприклад: «Вірунько, а що тобі собор наш **говорить**?» [2, с. 9]; «Транзістор десь в кишені чи в пазусі за них **говорить**, мовчать і прислухаються до власного тіла...» [1, с. 128]; «Ти не либся мілейший, не либся, слухай коли старші **говорять**...» [1, с. 147]; «А Ромця почав **розповідати** нову історію...» [2, с. 70]; «Ось він **розмовляє**, жартує» [1, с. 24]; «Яцуба починає **розповідати** про славетну подію...» [1, с. 142].

Досить розгалужений синонімічний ряд, пов'язаний із характерною функцією ока, тобто **бачити**: «однак за роботою не забував раз у раз **накинути оком** і на дочку, **бачив**, як вона спершу зацікавлено розмовляла...» [1, с. 193]; «Сашко **глянув** на нього з-під хвилі розтріпаного чуба» [1, с. 115]; «хочеш **глянути**, які я ори верну?» [1, с. 189]; «Здається, довгий час ти мав справу з злодюжками, – **глянула** на Яцубу Лукія...» [1, с. 146]. У досліджуваних творах трапляються синоніми на вираження **емоційного стану людини**, наприклад, «коли від найменшого доторку чоловік **завівся**, уже **спалахнув**, як порох» [2, с. 8]; «батько **лютував**, та бігав похапцем по двору» [1, с. 183].

Часто вживаними домінантні дієслова ряду **рости, виростати**: «славні топольки, гарно **підросли**...і тільки тоді тополеве гілля розів'ється ще більш «...» **Розрослись** тополі, **роззеленились**» [1, с. 25]; «Все змінилося, **розрослося, переросло, переплелось**, і в усьому, в єдності-гармонії» [2, с. 7]; «коли рожка **проросте** та розквітне, а сонце наллє її...» [1, с. 168].

Широке застосування стилістичних синонімів дозволило письменникові відтворити різнобарвність мовлення та життя українського народу, підкреслити деяку книжність мови «інтелігенції», зазначити особливості лексики простих людей певного роду занять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончар Олесь. Тронка. Роман у новеллах. / Передм. М. Братана; Ілюстрації В. Куткіна. – К. : Дніпро, 1984. – 294 с.
2. Гончар Олесь. Собор: Роман / О. Гончар. – К. : Дніпро, 1989. – 270 с.
3. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови / О.Д. Пономарів. – К. : Либідь, – 1992. – 248 с.
4. Фридрак В.Б. Синонімія складник слів / В.Б. Фридрак // Мовознавство. – 1987. – № 2. – С.32–38.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.І. Пентиліук

УДК 821.161.2

Туранова А. Я.

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ І ПОЕТИКА ПОВІСТІ ОЛЕСЯ БЕРДНИКА «ЛАБІРИНТ МІНОТАВРА»

У статті подано аналіз жанрової своєрідності та особливостей поетики повісті «Лабіринт Мінотавра» Олесь Бердника/ Також розглянуто розмежування між науковою фантастикою і фентезі.

Ключові слова: фентезі, наукова фантастика, жанр, поетика.

This article presents an analysis of genre identity and characteristics of the poetics of the story "Labyrinth of the Minotaur" by Oles Berdnyk. Also considered distinction between science fiction and fantasy.

Keywords: fantasy, science fiction, genre, novelette, poetics.

У сучасному літературознавстві дотепер залишається дискусійним питання щодо дефініції фентезі. Дослідники визнають канонічними майстрами цього жанру таких авторів, як Дж. Р. Р. Толкін, К. Льюїс, Р.Желязни, Урсула Ле Гуїн, розмежовуючи фантастику і фентезі. Здебільшого це пояснюється тим, що твори наукової фантастики спрямовані на подорожі у майбутнє, зображення людини та довкілля у загадковому прийдешньому часі. Фентезійні твори традиційно зорієнтовані на поглиблений інтерес до минулого, вивчення внутрішнього світу персонажів. Ю.Ковалів у «Літературознавчій енциклопедії» зауважив, що в українському письменстві фентезі з'явилося досить пізно, а також відзначив, що його елементи траплялися в Олесь Бердника [3, с.530]. Повість цього письменника «Лабіринт Мінотавра» досі не була предметом спеціального дослідження в зазначеному аспекті. Усе це визначає актуальність теми нашої статті.

Твори Олесь Бердника здатні викликати живий інтерес не тільки у шанувальників фантастики і фентезі, а й у читачів, небайдужих до психологічних, філософських, історичних текстів. Б. Олійник характеризує його творчість як ще недостатньо вивчене невичерпне джерело словесної майстерності: «Критика внесла його в реєстр письменників-фантастів. І ми, сірі, в переважній більшості сприйняли цю версію. Але для Олесь Бердника – то була не фантастика, а спосіб його мислення і діяння, реальність, одягнена в шати незвичайного і незвичного для обивателя» [4, с. 363-364].

«Лабіринт Мінотавра», за авторським визначенням, – повість-легенда, хоча її героїнею є історична особа – дочка й учениця філософа Теона Александрійського Гіпатія (народилася між 355-370 роками, загинула 415 року н.е.). Сократ Схоластик стверджував, що

вона «досягла таких висот у літературі та науці, що набагато переважила всіх філософів свого часу...» [цит. за: 2, с. 28]. Гіпатія займалася не тільки філософією, а й математикою та астрономією, а дві останні науки у IV ст. потрапили під заборону як нібито «чаклунські». Александрія Єгипетська на той час залишилася єдиним осередком елліністичної культури, у збереженні якої Теон та його дочка вбачали свою життєву місію. Гіпатію розтерзала темна юрба, яку хтось нацькував на беззахисну жінку, розпустивши чутки начебто вона чаклунка. Деякі історики звинувачують у цьому тогочасного Александрійського патріарха Кирила [докладніше про це див.: 2]. Оскільки християнська церква канонізувала його як святого, то відкидала ці звинувачення, а пам'ять про Гіпатію намагалася зітерти. Твори жінки-вченого були знищені, а ім'я її обросло легендами. Це й дало підстави О. Берднику назвати свій твір «легендою» (термін «фентезі» він не міг використати у добу «соцреалізму»).

Жанровою своєрідністю також можна вважати те, що текст побудований на фантастико-раціональному домислі, є логічно вмотивованим. Це дає можливість зараховувати його до зразків криптоісторії (таємної історії), вирізняючи оригінальність творчого методу письменника, котрому під силу змусити читача замислюватись над мірою вигаданого і реально існуючого.

У повісті «Лабіринт Мінотавра» героїчний життєпис Гіпатії, її протистояння темряві, тривале поневір'я на чужині, стосунки з Ісідором, трагічна загибель – усе це подається на тлі утвердження християнства в елліністичному світі, супроводжуване гоніннями на язичників та нищенням античної культури. Композиційно твір складається з 5 частин і 26 невеликих за обсягом підрозділів, у яких зображується формування і діяльність виняткової особистості в епоху великого перелому в суспільстві та душах людей.

Повість Олеся Бердника з промовистою назвою «Лабіринт Мінотавра» є оригінальною модифікацією фентезі з історичним та легендарним компонентами – результатом дифузії та синтезу різних жанрів. Особливостями поетики твору є філософський інтертекст, ґрунтовна реміфологізація давніх сюжетів, використання ліричних пісень як засобу психологізації, елементи епістолярного жанру (підрозділи «Тужлива радість», «Зустріч над морем») тощо.

Звернення до творчих набутків Олеся Бердника дає змогу розширити уявлення про багатогранність жанрових ознак та художнє багатство фентезі в українській літературі, а тому потребує подальшого вивчення в обраному нами аспекті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бердник О. Покривало Ізиди: зб. тв. / О.Бердник. – К.: Схід-Захід, 2010. – 896 с.
2. Ливанова М. Гипатия: женщина с Агоры / М.Ливанова // Личности. – 2015. – № 2(78). – С. 26-43.
3. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / автор-укладач Ю.Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т.2. – С. 529-530.
4. Олійник Б. Слово про Олеся Бердника [Текст] / Борис Олійник. // Бердник Олесь. Золоті ворота : поезія, публіцистика, інтерв'ю / упоряди. та передмова Г.Бердник. – К.: Смолоскип, 2008. – 416 с. – С.363-364.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н. Д. Чухонцева

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОМАНІСТИКИ І. ФРАНКА ТА Ч. ДІККЕНСА

У статті приділяється увага педагогічним проблемам у прозі І. Франка «Отець-гуморист» та Ч. Діккенса «Життя та пригоди Ніколаса Ніклбі».

Ключові слова: І. Франко, Ч. Діккенс, проза, портрет.

The article focuses on pedagogical issues in the prose by I. Franko "The Father-humorist" and Ch. Dickens "The Life and Adventures of Nicholas Nickleby".

Key words: I. Franko, Ch. Dickens, prose, and portrait.

І. Франко (1856-1916) й Ч. Діккенс (1812-1870) – велетні світової літератури, в скарбницю якої вони внесли десятки томів талановитих творів з незабутніми героями.

Численні статті і виступи Ч. Діккенса торкаються багатьох проблем освіти й виховання і становлять значний інтерес для істориків педагогіки. Важко не погодитись з автором книги «Діккенс як педагог» Джеймсом Хьюзом, який писав: «Діккенс чітко розумів ідеали нової освіти і, непомітно пропагуючи їх у своїх романах, вплинув на значно більшу аудиторію, ніж він би міг, якщо б написав педагогічні трактати» [1, с. 372]. Педагогічні погляди Ч. Діккенса репрезентовані у багатьох розвідках. У 1974 р. вийшла праця Димової Л. А. «Про педагогічні ідеї Ч. Діккенса» [2].

Постать І. Франка неодноразово була об'єктом вивчення дослідників. У 60-х рр. вийшли ґрунтовні монографії, присвячені літератору-педагогу. Серед них «Іван Франко і сучасна йому педагогічна думка в Галичині» В. Савинеця [5], у якій науковець зображений як людина прогресивних поглядів, як борець за рівноправ'я у суспільстві.

Ч. Діккенс, на відміну від І. Франка, описував у своїх творах закриті школи-пансіони, де діти не тільки навчалися, а й жили, тобто тут було ще більше випадків приниження та утиску прав дитини. Окрім биття різками та моральних знущань на уроках, школярі зазнавали гніту і після них. Діти перебували у жахливих умовах, страждали від постійного голоду, фізичних недуг, пограбувань. Тому у своїх романах Ч. Діккенс подає описи приміщень навчальних закладів. Класна кімната у школі Селем-хауз справила на головного персонажа враження «найсумнішого покинутого місця» у світі [5, с. 72]. Це була довга кімната, де знаходились три ряди пюпітрів та шість рядів лав, де на брудній підлозі були розкидані обривки старих зошитів для правопису та творів.

В оповіданні Каменяра «Отець-гуморист» не знаходимо опису зовнішнього вигляду навчальних установ. Автор обмежується зображенням атмосфери та плину уроку, характеристикою малоосвічених учителів, які вдаються до антипедагогічних методів виховання та навчання.

Портрети негативних персонажів, педагогів-тиранів наділені жорстокими рисами. Нетипова зовнішність розкриває, унаочнює внутрішню суть героїв. У містера Сквірса з роману «Життя і пригоди Ніколаса Ніклбі» Ч. Діккенса було тільки одне око, «обличчя зі сторони, де не було ока, було в зморшках та складках, що надавало обличчю Сквірса похмурого вигляду» [5, с. 84]. Він носив білу краватку з довгими кінцями та чорний костюм, як і належить вчителю, але рукава фракa були задовгі, а брюки закороткі, то здавалось, що йому не по собі в цьому одязі.

В оповіданні І. Франка «Отець-гуморист» зовнішність отця Телесницького суперечить настрою дітей, насторожує читача. «У нього дошкувата фігура, обличчя видовжене наперед, мов коняче. Чорна ряса заширока на нього, так що його худе тіло телімбалось в ній, мов доспіле горохове зерно в розбухлім, зеленім ще стручку» [4, с. 289]. Проте очікуваної веселості, яка лине з серця, діти не помітили. Його постать створювала враження хворої людини [4, с. 289].

Отець Телесницький із Франкового оповідання «Отець-гуморист» мав великий талант у досконалому володінні невеличкою (всього на півметра) тростинкою: «Він був пожвавлений, бадьорий, його очі блистіли, його рухи були еластичні, вільні. Час від часу він посміхався, смакуючи «спомини, що будилися в його душі при свисті тростинки» [4, с. 296].

У школі Селем-хауз не чути ні шуму, ні криків, звичних для класних кімнат. Діти сиділи скорчившись та дрижали, ніби не мали сили рухатися. З'явився містер Сківріс і хлопці взяли за книги, яких було в середньому по одній на вісім дітей. Педагог мав розумний вигляд, ніби досконало вивчив зміст усіх книг і міг напам'ять повторити кожне слово. Воронячі пугала в одязі, порваному на ліктях та колінах, стояли перед кафедрою. Почався перший клас англійського правопису та філософії. Тут застосовується практичний метод навчання, правильна система виховання. Один учень протирає вікно. У цьому полягає суть навчання. «Про-ти-рати – протирати, дієслово, дійсний спосіб, робити чистим, прочищати» [5, с. 437]. Спочатку діти читають у книзі, а потім виконують те, про що дізналися. Система також передбачала догляд за конем та багато інших цікавих завдань. Перший клас займався експериментами в царині практичної філософії.

Аналізовані твори Ч. Діккенса й І. Франка порушують високі морально-етичні проблеми та несуть естетичну цінність, змушують читача задуматися над тим, яким повинен бути справжній педагог, засуджують застосування фізичних покарань. Проведений аналіз романів «Життя і пригоди Ніколаса Нікльбі» Ч. Діккенса й оповідання «Отець-гуморист» І. Франка виявив суголосність проблематики у прозі письменників. Наявність спільних мотивів, їх типологічна схожість зумовлені суспільно-політичними умовами, у яких писалися твори, морально-етичними та естетичними засадами якими керувалися митці в процесі своєї літературної праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. James I. Hughes. Dickens as an educator. – New York. – 1901. – 423 p.
2. Дымова Л.А. О педагогических идеях Ч. Диккенса // В кн. Проблемы педагогики и школы в капиталистических странах. – М. – 1974. – С. 210-220.
3. Савинець В.К. Іван Франко і сучасна йому педагогічна думка в Галичині. – Львів: Універсвидав, 1961. – 98 с.
4. Франко І.Я. "Отець-гуморист" //Зібрання творів: У50-ти Т.–К.: Наукова думка.–1979.– Т. 21. – С. 288-315
5. Ч. Диккенс. «Жизнь и приключения Николаша Никльби» // Собрание сочинений: У 30 т. – М.: Гос. из-во худ. лит-ры, 1958. – Т. 5. – 507 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І. В. Немченко

УДК 81'373.43

Яворська К. О.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ НЕОЛЕКСЕМ У ТВОРАХ В. БАРКИ «ЖОВТИЙ КНЯЗЬ» ТА «РАЙ»

У статті подано лінгвостилістичний аналіз неологізмів у творах В. Барки "Рай" та "Жовтий князь", з'ясовано їх експресивні можливості, функційні особливості у тексті.

Ключові слова: okazionalizm, мовні засоби, семантика, лінгвостилістика.

The article presents the stylistic analysis of neologisms in the works of V. Barka "Paradise" and "Yellow Prince", found their expressive possibilities and functional features in the text.

Key words: an occasionalism, the language features, a semantics, a linguostylistics.

Індивідуально-авторські новотвори, репрезентовані в аналізованих романах В. Барки, характеризуються різним ступенем okazіональності, що залежить від семантичної та структурної цілісності, лексико-синтаксичних ознак компонентів і зв'язку новотвору з контекстом.

Неологізми, засвідчені у романах В. Барки «Жовтий князь» і «Рай», об'єднуються переважно навколо значення предметності (рідше непроцесуальної (статичної) ознаки). Наприклад: «*Посланець вернувся, бо з сіней сільради виступили два сизомундирні міліціонери і покурюють*» [1, с. 58].

Інновації В. Барки, що функціонують у романах «Жовтий князь» і «Рай», стилістично виправдані; вони засвідчують мовну майстерність письменника, особливості його індивідуального стилю: «*Між іншим, соратники, – не ті, що ратиці мають, а, так би мовити, «совожді...»*» [1, с. 179]. У цьому реченні значення узуальної лексики *соратник* (< *ратник* – «боєць раті, воїн» [3, с. 1202]) не просто витлумачується через синонімічну індивідуально-авторську *совождь* (< *вождь*), але й актуалізується через близькозвучне слово *ратиці* – «рогове утворення в кінці ніг деяких ссавців; копито» [Там само]. Як відомо, саме ратиці разом із рогами та хвостом, в уявленні людей, є однією з характерних ознак диявола, демона зла. Подібне трактування цього образу вказує на масштабність і неординарність мислення автора.

Із лінгвістичного погляду інтерес викликає не тільки структурно-стильова маніпуляція словесним матеріалом, на основі якого виникають новотвори, а й закодована в них логічно обґрунтована інформація (пор.: стилістичний ефект досягається й унаслідок удалого обігравання узуальних та okazіональних елементів: *Так і не визначила мати з сином, хто ті чужоземці. Але бідні своєземці сиділи на брудній тротуарній цеглі: хлібороби, в яких віднято їхній хліб; хворі і збайдужілі від безконечного ждання, вбрані в лахміття, що держалося мотузками, обкрученими і зав'язаними в часті вузли* [1, с. 271], де контекстуальна антонімія (*чужоземець* – *своеземець*) надає експресивності і допомагає письменникові досягнути мети: максимально виразно передати жахливе становище безправної людини на рідній землі).

Зрідка індивідуально-авторські okazіоналізми, якими В. Барка послуговується для економії мовних засобів, продукуються на основі дієслівно-прислівникових словосполучень і беруть участь у створенні суб'єктивної оцінки осіб за специфікою діяльності. Наприклад: «*За стайнями колгоспники, впрягшись, як єгипетські дармороби до каменя, відтягали дохлу коняку в степ*» [1, с. 154]. Подібні неолексеми надають оцінну характеристику діям чи поведінці особи, але у більш м'якому, навіть співчутливому іронічному забарвленні.

Варто наголосити на тому, що okazіоналізми належать до експресивних засобів мови. Зокрема, експресивна функція «виявляється у вираженні адресантом суб'єктивного ставлення до певної ситуації та у бажанні викликати відповідні чуттєві реакції адресата, використовуючи форми з інтенсифікованою виразністю, які включають такі чинники психологічної мотивації, як іронія, пародія, гумор, оцінка, гіперболізація», – зазначає Ж. Колоїз [4, с. 27-28].

Високого ступеня експресивності набувають такі новотвори: «*Чути улесливо-заспокійливий голос...*» [2, с. 86], «*...мов горошинки, біліють кисілювато-роздразнені оченята: нахабні, хитрі, обрамовані безколірними віями*» [2, с. 112]. Виділені лексеми мають семантику, що використовується для висловлення осудження чи докору підступній, зловмисній або ж брехливій людині. Адже за «Великим тлумачним словником української мови» *кисіль* – це, «драглиста страва з ягідного або фруктового сиропу, молока тощо з домішкою крохмалу» [3, с. 537].

Детальний аналіз романів «Жовтий князь» і «Рай» В. Барки сприяє виявленню чималої кількості яскравих стилістично-навантажених слів, що використовуються автором для характеристики певної дії або цілого процесу. Наприклад: «*...краса та одухотвореність дрібниці, милість миру в малому... очистить щоденність від бруду. ... Похоронить проповідників остаточного оскотинення і людини в сірій шерсті ідеологічно-вириманої*

породи...» [2, с. 97]. Так, okazіоналізм *оскотинення* несе в собі високий стилістичний потенціал і має негативну характеристику зміни внутрішнього світу людини, коли вона стає грубою, жорстокою, підлою.

Таким чином, доходимо висновку про те, що новотвори В. Барки – це зовсім не випадковий результат його творчої діяльності. Більшість є свідченням умілого компонування узуального мовного матеріалу й допомагає авторові показати всі жахіття тодішньої радянської тоталітарної системи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барка В. Жовтий князь: [роман] / Василь Барка. – К.: Наукова думка, 2000. – 304 с.
2. Барка В. Рай: Роман. (Історія України в романах) / В. Барка. – Харків: «Фоліо», 2009. – 347 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Колоїз Ж. В. Основні підходи до визначення лінгвістичного статусу неологізму / Ж. В. Колоїз // Наук. вісник Криворізького державного педагогічного університету: Філологічні студії. – 2008. – Випуск 1. – С. 27-36.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В. П. Олексенко

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

СПЕЦИФІКА НАРАТИВНОГО ПРОСТОРУ У РОМАНАХ Т. КАПОТЕ ТА Т. ВУЛФА

У статті розглянуто романи Т. Вулфа та Т. Капоте, представлених у жанрі "нового журналізму" та нон-фікшн та визначено специфіку наративного простору як основу авторського світобачення.

Ключові слова: наратив, наративний простір, нон-фікшн, новий журналізм, ідіостиль.

The article deals with the novels by T. Wolfe and T. Capote, which are known in the genre of 'new journalism' and non-fiction, reveals specificity of narrative space of works of these authors as the basis of their world view.

Key words: narrative, narrative space, non-fiction, new journalism, individual style.

Роман нон-фікшн – наратив про реальних людей та подій, викладений з використанням драматичних і документальних прийомів, які властиві роману такого жанру.

Науковець О. Ткачук у "Наратологічному словнику" представляє дефініцію поняття «наратив» – *narrative*, який в перекладі з англійської мови позначає «розповідь» [3, с. 173].

Л. В. Татару визначає наративний простір як середовище, в якому паралельно відбуваються події, пов'язані між собою певними відносинами. Безліч ритмічно організованих просторових точок зору, пов'язаних між собою єдиною дією, формує просторову сітку [2, с. 95]. Вона функціонує у наративному тексті як лінійна (фокалізуючий суб'єкт, фокальний об'єкт, дієслова руху, прислівники і прийменники місця та напрямку) та як когнітивна категорія (фреймова структура) [1].

Матеріалом нашого дослідження стали романи Т. Капоте "З холодним серцем" та Т. Вулфа "Битва за космос".

Наративний простір роману Т. Капоте "З холодним серцем" – неоднорідний. Він складається з декількох просторових перспектив, пов'язаних між собою однією дією. Розглянемо сегмент, де Перрі та Дік під'їжджають до Голкомбу:

"This is it, this is it, this has to be it, there's the school, there's the garage, now we turn south." To Perry, it seemed as though Dick were muttering jubilant mumbo-jumbo. They left the highway, sped through a deserted Holcomb, and crossed the Santa Fe tracks. "The bank, that must be the bank, now we turn west – see the trees? This is it, this has to be it." The headlights disclosed a lane of Chinese elms; bundles of wind-blown thistle scurried across it. Dick doused the headlights, slowed down, and stopped until his eyes were adjusted to the moon-illuminated night. Presently, the car crept forward" [4, с. 37].

У наративному просторі цього епізоду знаходимо:

1. дейктичний центр цієї точки зору: він (Перрі Сміт);
2. фокальні об'єкти: Dick, school, garage, bank, trees, a lane of Chinese elms, bundles of windblown;
3. дієслова руху: left, turn, crossed, slowed down, stopped, crept; прислівники місця та напрямку: south, west; прийменники місця та напрямку: across, forward, through.

У романі Т. Вулфа "Битва за космос" наративний простір характеризується як «зміна точок зору», де в межах одного абзацу представлено погляд учасників подій, оточуючих і самого автора. Розглянемо приклад, коли одна з дружин астронавтів дізнається про смерть свого чоловіка:

"I'm sorry – it's impossible – " The duty officer could hardly get the words out because he was so busy gulping back sobs. Sobs! "He can't come to the phone." "Why not? Where is he?" "I'm sorry – " More sighs, wheezes, snuffling gasps. "I can't tell you that. I – I have to hang up now!". And the duty officer's voice disappeared in a great surf of emotion and he hung up. The duty

officer! The very sound of her voice was more than he could take! The world froze, congealed, in that moment. Jane could no longer calculate the interval

before the front doorbell would ring and some competent long-faced figure would appear, some Friend of Widows and Orphans, who would inform her, officially, that Pete was dead" [5, с. 7].

Компонентами наративного простору в аналізованому контексті виступають:

1. дейктичний центр цієї точки зору: дружина астронавта (Джейн);
2. фокальні об'єкти: the duty officer, doorbell, phone;
3. дієслова руху: get out, wheeze, disappear, appear.

Отже, особистістю наративного простору романів нового журналізму є те, що вони являють собою факти певних подій, відтворені в "режимі онлайн". Порівнюючи романи "З холодним серцем" Т. Капоте і "Битву за космос" Т. Вулфа відзначимо, що Т. Капоте підходить до свого матеріалу з позиції свідка чи детектива, а Т. Вулф описує події з середини самих явищ та емоцій героїв.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Степанова Е.С. Мифологический фрейм и его языковое выражение в философских романах А. Мердок : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Самара, 2007. – 19 с.
2. Татару Л. В. Точка зрения и композиционный ритм нарратива (на материале англоязычных модернистских текстов). М. : Изд-во МГОУ, 2009. – 304 с.
3. Ткачук О. Наратологічний словник / О. Ткачук. – Тернопіль : Астон, 2002. – 173 с.
4. Capote T. In Cold Blood. 2007. – 219 с. [Електронний ресурс] Режим доступу <http://www.epubbud.com/read.php?g=AFE5DS78&p=1>
5. Wolfe T. The Right Stuff. 2006. – 464 с. [Електронний ресурс] Режим доступу <http://us.macmillan.com/therightstuff/tomwolfe>

Рекомендує до друку науковий керівник професор О. О. Заболотська

УДК 81' 42 '38:82-1-9/:398/004.738.5

Анастук Є.В.

СТИХОТВОРЕНИЕ – “ПИРОЖОК” – ЖАНР СОВРЕМЕННОГО РУССКОГО ИНТЕРНЕТ – ФОЛЬКЛОРА

В статье рассматривается новый жанр иронической интернет-поэзии “пирожки”.

Ключевые слова: городской фольклор, интернет-поэзия, стихотворение.

The article deals with the poem “pirozhok” as a new genre of modern Internet poetry.

Key words: urban folklore, Internet poetry, poem “pirozhok”.

«Пирожок» – это очень маленькое стихотворное произведение, со своим особым ритмом, которое частично игнорирует правила орфографии и полностью – правила синтаксиса: в нем не должно быть заглавных букв, знаков препинания [1, с. 219]. Оно обязательно пишется четырехстопным ямбом (по типу «Мой дядя самых честных правил»), там нет рифмы. Но в то же время не каждая «нескладушка» может считаться «пирожком», потому что хороший «пирожок» – это некое эстетическое образование. Там действуют свои законы, существует своя тематика, свои лирические персонажи. «Пирожок» обязательно должен вызвать улыбку. Получил читатель или слушатель удовольствие – цель «пирожка» достигнута. Приведем пример «пирожка», который вполне можно назвать образцовым для этого жанра:

*веду здоровый образ жизни
я за собой на поводке*

*он упирается и плачет
не хочет в бар со мной идти [2, с. 15]*

Имеет ли “пирожок” отношение к фольклору? Мы считаем, что частично имеет. Как и большинство фольклорных произведений у этих стишков нет авторов, “пирожки” свободно передаются от пользователя к пользователю, распространяются в сети. Обычно неизвестно, кто конкретно написал тот или иной стих, но все знают его содержание. Но и назвать эти стишки фольклорными мы тоже не можем, ведь одним из основных критериев фольклора является устная передача произведения – в интернете “пирожки” передаются только письменно, что не позволяет нам сделать абсолютный вывод.

Героями «пирожков» являются и те, кто их пишет и читает – это люди, которые, вроде бы, как все, но особенные в силу своей искренности и правдивости. Основная аудитория – это, как правило, те, кто достаточно начитан и образован, поскольку для человека низкого социально-культурного уровня не существует больших преград для того, чтобы высказать какую-то скабрёзность или прямо выразить агрессивный импульс – им не интересно раздумывать над этими темами.

В пирожках присутствует то, что можно назвать эффектом умной глупости. Потому что на самом деле надо быть очень умным человеком, чтобы сказать что-то невероятно простое, за которым стоит немало философии. «Пирожок» – это способ стать на какое-то время инфантильным, вернуться к природной незавершённости.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Щурина Ю.В. Комические речевые жанры в интернет-коммуникации (на материале сайта bash.org.ru) // Речевое общение. Вып. 13 (21): Категория комического в аспекте теории и практики речевого воздействия. – Красноярск: Сибирский федеральный университет, 2011. – С. 219–228.
2. Розин В.М. Феномен сетевого фольклора // Традиционная культура. – 2007. – № 3. – С. 15–22.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Н.П. Тропіна

УДК 811.111'42:821.111

Бондаренко К. Г.

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ПОДРУЖЖЯ» В РОМАНІ ДЖЕЙН ГРІН «THE PATCHWORK MARRIAGE»

У статті розглядаються поняття концепт з точки зору когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології, засоби вербалізації концепту ПОДРУЖЖЯ.

Ключові слова: концепт, когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія.

The article deals with the notion of the concept in cognitive and cultural linguistics and the ways of verbalization of the concept of MARRIAGE.

Key words: concept, cognitive linguistics, cultural linguistics

Складність концепту як об'єкту дослідження та його подвійна природа – ментальна і вербальна – привели до появи різних трактувань концепту. На думку В. Карасика та Г. Слишкіна, лінгвокультурний концепт являє собою умовну ментальну одиницю, спрямовану на комплексне вивчення мови, свідомості й культури [4]. На думку С. Воркачова, лінгвокультурний концепт є семантичним утворенням високого ступеня абстрактності, він являє собою продукт абстрагування семантичних ознак, які належать певній множині значущих мовних одиниць [3].

У зв'язку з тим, що концепт ПОДРУЖЖЯ відноситься до концептів антропоморфного порядку біосоціального підкласу (за класифікацією А. М. Приходька) розглянемо цей напрям у когнітивній лінгвістиці. На думку М. Болдырева концепти є одиницями, смислами, якими людина оперує у процесі мислення [1, с. 23]. О. Кубрякова визначає його як засіб пояснення «ментальних ресурсів» людської свідомості [5, с. 90]. А. Вежбицька пояснює концепт як комплекс культурно-зумовлених уявлень про предмет [2, с. 142]. В. Телія визначає концепт як усе те, що ми знаємо про об'єкт, у всій екстенсії цього знання [6, с. 97].

В англomовній лінгвокультурі поняття «подружжя» має наступні визначення: 1) шлюбна пара: чоловік і дружина; 2) шлюб; 3) один із членів шлюбної пари – дружина щодо свого чоловіка, або чоловік щодо своєї дружини.

Концепт ПОДРУЖЖЯ знаходить своє відображення в численних літературних творах, одним з яких є роман Джейн Грін «The Patchwork Marriage». Концепт ПОДРУЖЖЯ являє собою багатопланове ментальне утворення, що характеризується системою структурно-змістовних зв'язків з іншими концептами такими як: КОХАННЯ, ВЕСІЛЛЯ, СІМ'Я, ЩАСТЯ, ДІТИ. Так концепт КОХАННЯ (LOVE) імплікується лексемою «care» та словосполученням «rush of love»: “I care about you”, “Holding that baby in her arms, Andi felt a rush of love she never expected”; концепт ВЕСІЛЛЯ (WEDDING) експлікується за допомогою словосполучень «the princess wedding», «a queen wor a day» та «wedding dress»: “The perfect princess wedding, the opportunity to be a queen wor a day”; “I wanted a proper wedding dress, but I saw this and I just completely fell in love”; концепт СІМ'Я (FAMILY) вербалізується номінативними одиницями «children», «mother», «family» та «kids»: “Children loved Andi. But Andi loved children more. As a little girl she couldn't wait to be a mother, couldn't wait to have a family o her own; She wanted to fill the house with kids”, “What a beautiful child we would have together”; концепт ЩАСТЯ (HAPPINESS) актуалізується завдяки номінативним одиницям «happiness», «lucky»: “Happiness is not having what you want, but wanting what you have” “He's a great husband. I'm lucky”; концепт ДІТИ (CHILDREN) вербалізується номінативними одиницями «girls», «daughter» та «children»: “We have two girls, and they are the apple of his eye”, “Andi stands in the doorway and smiles, feeling a wave of love for her stepdaughter. Her daughter. And Sophia is her daughter”, “They don't have a sitter for their two children” [7].

Концепт ПОДРУЖЖЯ представлений значною кількістю лексичних одиниць різної тематики: love “I love him, she thinks, picturing his sweet smile, his strong capable hands that can fix anything in the house”, marriage “I am married to a wonderful man”, couple “This is new couple, and the new and fabulous life they were going to forge together”, ceremony “Their ceremony was small and intimate”, family “Love and care and a happy family. I will create the home they have always wanted. I will create a perfect family”, baby “This is my baby. It's growing inside me, it's a part of me, and no one else has the right to tell me what to do with my baby” [7].

Отже, у проаналізованому романі концепт ПОДРУЖЖЯ вербалізується за допомогою номінативних одиниць, таких як love, marriage, couple, ceremony, husband, wife, children, family, та характеризується системою структурно-змістовних зв'язків з іншими концептами такими як: КОХАННЯ, ВЕСІЛЛЯ, СІМ'Я, ЩАСТЯ, ДІТИ, які допомагають простежити багатогранність сімейних відносин, відображених у романі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болдырев Н. Н. Концепт и значение слова / Н. Н. Болдырев // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 2001. – С. 25–36.
2. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков : [сб. науч. работ] / ред. : Т. В. Булыгина, пер. : А. Д. Шмелев, А. Вежбицкая. – М. : «Языки русской культуры», 1999. – 780 с.
3. Воркачѳ С. Г. Постулаты лингвоконцептологии. Антология концептов / С. Г. Воркачѳ. – М. : Просвещение, 2007. – 205 с.
4. Карасик В. И. Лингвокультурный концепт как единица исследования / В. И. Карасик // Под ред. И. А. Стернина. – Воронеж : ВГУ, 2001. – С. 75–80.

5. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков. – М. : МГУ, 1997. – 256 с.
6. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и культурный аспекты / В. Н. Телия. – М.: Школа “Языки русской культуры”, 1996. – 228 с.
7. Creen J. The Patchwork Marriage [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books>

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.О. Заболотська

УДК 81'42:801.82

Борис Г. М.

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ДЕЙКТИЧНИХ ПОХІДНИХ СВІТІВ У РОМАНІ Л. КОЛІ «КРАСУНЯ-13»

У статті розглядаються просторові та часові дейктики як лексичні засоби актуалізації дейктичних похідних світів у романі Л. Колі «Красуня-13».

Ключові слова: текстовий світ, похідний світ, дейктичний похідний світ, просторовий дейктик, часовий дейктик.

The article deals with the spatial and time deictics as the lexical means of actualization of deictic sub-worlds in the novel «Pretty Girl-13» by L. Coley.

Key words: textual world, sub-world, deictic sub-world, spatial deictic, time deictic.

Поняття світу походить із філософії, де воно є однією з головних філософських категорій. На сучасному етапі розвитку науки термін «світ» використовується не лише у філософії, а й у лінгвістиці, де головним виступає поняття «текстовий світ» [2, с. 33]. Дослідженням текстового світу займалися такі вчені, як: П. Верт, П. Брандт, О. Семіно, Ю. Телеман, В. А. Єфименко та ін. Основоположником теорії текстових світів є Пол Верт. У теорії текстових світів світ розуміють як складний когнітивний комплекс, мовна подія, у якій беруть участь принаймні два учасники [3].

Альтернативами текстових світів виступають похідні світи, які поділяються на три типи: дейктичний, атитюдний та епістемічний. Маркерами дейктичного похідного світу є просторові та часові дейктики [1, с. 35].

Часовий дейктик може бути закладений у назві художнього тексту. Так, назва роману Л. Колі «Красуня-13» вказує на вік головної героїні твору Анжели, котра в 13 років зникла у лісі під час турпоходу [4, с. 1-2]. Повернувшись додому, дівчина не пам'ятає тих трьох років, які вона вважалася зниклою безвісти [4, с. 2-11]. Таким чином, у художньому світі роману можна виділити світ минулого, тобто три роки, які Анжела була у руках злодія, а також світ теперішнього, коли головна героїня повертається додому.

Спільною рисою світу минулого і теперішнього є те, що у них використовуються просторові дейктики, що створюють замкнений простір художнього твору. Дейктичний світ минулого є відкритим лише тоді, коли розповідається про турпохід до того моменту, як головна героїня була викрадена. Турпохід відбувається у лісі («*Then you left the path and headed twenty feet or more into the woods to a good squatting place*» [4, с. 1]).

Лексичним маркером просторового дейксису минулого є «*cabin*», що в залежності від перекладу може набувати різного відтінку значень. Лексична одиниця «*cabin*» є багатозначною і може бути перекладена як «будиночок, халупа, лігво, кабіна, будка». Одним із значень лексеми «*cabin*» як дієслова є «утримувати в тісному приміщенні». Ми вважаємо доцільним перекладати номінативну одиницю «*cabin*» як «лігво», адже саме ця лексема містить найбільш негативну конотацію та може бути порівняна з лігвом тварини, до якого була затагнута жертва («*Plus, they were so thick and close, I didn't see our cabin till we were*

right there» [4, с. 44], *«It only makes sense when you live in a wood cabin that you can't ever leave»* [4, с. 45]).

Для Бреда Сем'юелса, який силоміць утримував Анжелу 3 роки, ця хатина є рідною домівкою, про що свідчить використання номінативних одиниць *«house»*, *«home»* (*«See, when the man first took you to his home he was very calm and reasonable»* [4, с. 44], *«You knock over a burning lamp and you'll burn up with my house»* [4, с. 44]). Таким чином, у романі просторовий дейктик *«cabin»* протиставлений просторовим дейктикам *«house»* та *«home»* за ознакою «свій-чужий».

Художній час світу минулого становить три роки, у той час як художній час світу теперішнього становить декілька місяців: Анжела повертається додому 18-го вересня (*«September eighteenth,» Mom answered»* [4, с. 12]), а наприкінці роману згадується, що скоро Різдво (*«Is there anything special you want for Christmas?»* [4, с. 126]). Проте за допомогою узагальнення часу минулого світу і деталізації часу світу теперішнього створюється відчуття, що час у реальному світі персонажів є довшим, ніж у минулому.

Завдяки використанню часових дейктиків художній час може не тільки уповільнюватися, а й пришвидшуватися. Пришвидшення часу відбувається тоді, коли немає необхідності описувати детально певні дії або події. Так, замість детального описання, авторка перелічує заклади харчування та відповідні дні тижня: *«Wednesday: Chinese. Thursday: barbecue. By Friday, Angie was scared to step on the scale»* [4, с. 123].

Таким чином, часопростір у художньому тексті має суб'єктивну природу та реалізується у свідомості автора, персонажів та читача літературного тексту за допомогою просторово-часових дейктиків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Єфименко В. А. Текстові світи в повісті Д. Бартелма «Білосніжка» / В. А. Єфименко. – С. 33-39.
2. Кострова О. А. Теория возможных миров в анализе художественных произведений жанра фэнтези // Университетские чтения – Пятигорск : ПГЛУ, 2011. – Ч. II. – С. 33-38.
3. Werth P. Text worlds: representing conceptual space in discourse / P. Werth. – Longman, 1999. – 390 p.
4. Coley L. Pretty Girl-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<<http://www.oknovels.com/pretty-girl-13>>>.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.О. Заболотська

УДК 81'42:821.161.1 – 1: «19»

Бурда О. В.

СРАВНЕНИЯ В ПОЭЗИИ Б. ПАСТЕРНАКА

В статье рассматриваются элементы структуры сравнений и основные тематические группы сравнений в поэзии Б. Пастернака.

Ключевые слова: сравнение, классификация, структура сравнения, тематические группы.

The article deals with elements of the structure of similes and the main thematic groups of similes in the poetry by Boris Pasternak.

Key words: simile, classification, the structure of simile, thematic groups.

Образное сравнение является мощным средством характеристики явлений, способствующим раскрытию авторского мироощущения, его субъективно-оценочного отношения к фактам объективной действительности.

Вопрос о классификации сравнений с точки зрения их структуры рассматривается такими учеными, как Ю. С. Степанов, Н. А. Широкова, В. М. Огольцев, Л. Н. Мурзин и др. В данной статье используется терминология структурных компонентов сравнения Д.Е. Розенталя, который выделяет три элемента построения сравнений:

- предмет (то, что сравнивается);
- образ (то, с чем сравнивается);
- признак (то, на основании чего сравнивается) [2, с. 119].

Проиллюстрируем структурные компоненты сравнения на примере произведений Б. Пастернака. В стихотворении «Баллада» *«Как белая пена, бела блюстрада»* (сборник «Когда разгуляется») употребляются обозначенные выше три элемента сравнения: *предмет* – *блюстрада*; *объект*, «образ» – *пена*; *признак* – *белая*. Такая структура сравнения служит для того, чтобы создать зрительный образ, усилить признак.

Однако в поэзии Б. Пастернака имеют место сравнения, в которых один из элементов опускается и используется простое соединение: предмет и образ. Это не значит, что признак отсутствует, – он всегда подразумевается. *«Дом высился, как каланча»* – ясно, что речь идет о высоком строении. Глагол «высился» – не только уточняет, но и усиливает отсутствующий признак.

Сравнения, которые предпочитает Б. Пастернак, можно разделить на такие тематические группы:

- природа;
- быт;
- искусство;
- физическое и душевное состояние человека.

Необходимо заметить, что группа *природа* преобладает над остальными. В сборнике «Когда разгуляется», по сравнению со сборником «Сестра моя – жизнь», она развернута шире. Например: *«Не знаю, решена ль / загадка зги загробной, / но жизнь, как тишина / осенняя, – подробна»* («Давай ронять слова...»).

Тема *быта* является одной из важных для поэта. Здесь сравнения перерастают как бы в самостоятельный сюжет. *«У Пастернака... в коробку с красным померанцем могут втиснуться вся жизнь, весь мир»*, – пишет

В. Н. Альфонсов [1, с. 76]. Эта тема является одной из особенных тем. Она прослеживается как в раннем, так и в позднем сборниках. Например: *«Вокзал, несгораемый ящик / разлук моих, встреч и разлук, / испытанный, верный рассказчик, / границы горюнивший люк»* («Вокзал»).

Тематические группы *физического и душевного состояния и искусства* встречаются в сборниках редко. Эти группы не такие обширные.

Как видим, манера письма Пастернака необычна; необычны и формы поэтического языка. Б. Пастернак виртуозно владел искусством сравнивать. Сравнение как одна из форм поэтического языка, чаще всего непривычная, неожиданная, поэтому действует с особой силой на воображение.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Альфонсов В. Поэзия Б. Пастернака: монография / В. Альфонсов. – 2-е изд. – СПб: САГА, 2001. – 384 с.
2. Теленкова М. А., Розенталь Д. Е. Словарь-справочник лингвистических терминов. М.: Просвещение, 1974. – 317 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Г. О. Михайловська

ОБРАЗ КОВЧЕГА В ПЕРШИХ ДВУХ РОЗДІЛАХ РОМАНУ «ІСТОРІЯ СВІТУ В 10½ РОЗДІЛАХ» ДЖУЛІАНА БАРНСА

У статті розглянуто образ ковчега в перших двох розділах роману «Історія світу в 10½ розділах» Джуліана Барнса.

Ключові слова: художній образ, постмодернізм, антиутопія, художня деталь.

The article deals with the ark's image in first two chapters of «A History of the World in 10 ½ Chapters» by Julian Barnes.

Key words: artistic image, postmodernism, dystopia, artistic detail.

Джуліан Патрік Барнс – англійський письменник, есеїст, літературний критик, один з видатних представників літератури постмодернізму і лауреат Букерівської премії [4, с. 58]. Один з найвідоміших романів письменника – «Історія світу в 10½ розділах» (1989) досить докладно аналізувався в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних вчених (С. Річчі, Д. Мартіна, Д. В. Затонський, Я. Ю. Муратова, Е. В. Колодинського, Д. А. Радченко та ін.) [2, с. 74].

Мета даної статті – описати образ ковчега, який стає символом людської цивілізації.

Роман Джуліана Барнса «Історія світу в 10½ розділах» являє собою десять з половиною новел з абсолютно різними сюжетами, дія яких розгортається в усіх ключових історичних епохах: Стародавність, Середньовіччя, Відродження, Новий час і сьогодення; на всіх основних континентах земної кулі: в Євразії, Африці, Північній та Південній Америці. Такий хронотоп роману дозволяє створити об'ємну універсальну картину історії людської цивілізації. Важливо, що письменник вибудовує історію цивілізації не в хронологічному, а в хаотичному порядку: після міфологічної Стародавності настає ХХ ст., потім Середньовіччя, Відродження (епіграф до «Вціліла»), знову ХХ ст., ХІХ ст. і т. ін. Подібна організація часу створює образ хаотичного світу, позбавленого задуму розвитку [1, с. 110].

Центральним лейтмотивом твору є образ ковчега. У романі «Історія світу в 10½ розділах» образ ковчега набуває, залежно від епохи і обставин оповіді, форми то ковчега, то туристичного пароплава, то сучасного океанського лайнера, то човна, то плота, з'являючись у всіх розділах, крім третього та дев'ятого [3, с. 160].

Перша глава «Безбілетник» являє собою переосмислену версію біблійної легенди про Всесвітній потоп і Ноїв ковчег, викладену від особи личинки древоточця. Оповідач говорить про тюремні порядки, які панують на ковчезі, про комендантську годину, покарання, ізолятори, доноси: «Ні, наш ковчег аж ніяк не був схожий на заповідник <...> він скоріше нагадував плавучу в'язницю» [5, с. 6]. Ковчег із засобу порятунку, вмістилища врятованого життя перетворюється на плавучий концтабір, де всі живі істоти знаходяться на краю загибелі. Аналогічна трансформація образу ковчега відбувається і в наступних частинах роману.

У другій главі «Гості» ісламські терористи захоплюють круїзний лайнер «Санта Юфімія», що здійснює «Турне Афродіти» по Середземному морю. Назва корабля пов'язана з ім'ям Юфімії, героїні іспанських міфів. Юфімія була однією з дев'яти сестер близнюків, які вели партизанську війну проти Римської імперії на території Південної Європи та Північної Африки. Ім'я лайнера додатково відсилає нас до ситуації безперервної ворожнечі між расами і народами, яка залишилася незмінною з часів найдавніших цивілізацій. Арабські терористи прогнуть помститися США за відібрану у них землю, за бомбардування таборів біженців, за приниження національної гідності. Вони ведуть з Америкою партизанську війну, як кілька тисяч років тому воювала Юфімія проти Римської імперії. На самому початку глави оповідач описує, як пасажери різних національностей піднімаються на борт корабля «покірними парами»: «The animals came in two by two» Franklin commented» [5, с. 43].

Багатонаціональний склад пасажирів лайнера в контексті книги стає алегорією людського суспільства, та відсилання до біблійного мотиву поділу на «чистих» і «нечистих» – метафорою слабкої надії на порятунок для одних і вічної приреченості на загибель для інших.

Таким чином, як в першому, так і в другому розділі, створюється образ ковчега, який, втілюючи в собі ідею спасіння, парадоксальним чином перетворюється на плавучу в'язницю, яка несе смерть своїм мешканцям. Письменник уподібнює світ ковчегу-в'язниці, який рухається в безодню, і чим далі пливе ковчег, тим менше у людства шансів на порятунок. Роман «Історія світу в 10½ розділах» є спробою позбутися ілюзій щодо людської природи і шляхів розвитку цивілізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике / М. М. Бахтин // Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет. М., 1975. – 185 с.
2. Бігун Б.Я., Затонський Д.В. "Зарубіжна проза" (11 клас) (дві частини: перша та друга половини ХХ століття) .- Київ: "Навчальна книга", 2002. – 380 с.
3. Жук М.И. Концепция человеческого бытия в романе Джулиана Барнса «История мира в 10 ½ главах» // Знание. Понимание. Умение. – 2009. – 3. – С. 159–163.
4. Затонский Д.В. Модернизм и постмодернизм: Мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств. – Харьков-М., 2000. – 300 с.
5. Barnes, Julian. A History of the World in 10/2 chapters. – L. : Picador, 2005. – 309 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.В. Димитренко

УДК 811.112.2'372:398.6

Гаврилюк Р. В.

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ ЗАГАДКИ

У статті розглядаються функціонально-семантичні особливості німецької загадки як фольклорного тексту та особливої форми пізнання.

Ключові слова: загадка, фольклорний текст, колективна свідомість, метафоричний образ.

The article deals with the functional and semantic peculiarities of German riddle as a folklore text and a special form of cognition.

Key words: riddle, folklore text, collective consciousness, the metaphorical image.

Лінгвістична наука останніх десятиліть все більше уваги приділяє вивченню текстів фольклорного походження. Фольклорний твір, безумовно, відображає живу народну мовну традицію, що зближає його з неписьмовими мовними жанрами. Вдаючись до дослідження фольклорних текстів, і зокрема, загадки, ми стикаємось із колективною свідомістю, у якій формується образ реального світу, зокрема внутрішній світ протиставляється зовнішньому, суб'єктивний – об'єктивному, духовний – фізичному, матеріальний – нематеріальному.

Метою даної статті є аналіз функціонально-семантичних особливостей німецької загадки як особливої форми пізнання.

У сучасній вітчизняній лінгвістичній науці окремим аспектам цієї проблеми присвячено праці таких мовознавців, як І. П. Березовський, Н. В. Захарова, Т. М. Лучечко, А. . Мамедова, О. О. Селіванова та ін.

Лінгвопоетична специфіка та жанрове розмаїття мають пряме відношення до функціонально-семантичної типології загадок. До найвідоміших класифікацій відноситься таксономія: *анімічні*, *антропоморфні* та *зооморфні* загадки. Першою за походженням є група загадок, які називають *анімістичними*. До них зараховують твори, в яких неживі предмети, сили і явища природи представлені як живі істоти, тобто персоніфіковані чи одухотворені. Такі загадки, де сили природи зображені у вигляді звірів, становлять другу – *зооморфічну* групу. До третьої групи належать *антропоморфічні* загадки, тобто такі, де явища природи і реалі дійсності порівнюються з людьми і людськими взаєминами [2, с. 8].

Інші принципи використовує І. П. Березовський, який розрізняє загадки за характером кодування таких понять як:

- природа,
- людина і
- артефакти [1, с. 3].

Загадки є стислими поетичними запитаннями, мудрими сентенціями, які в прихованій формі зображають окремі предмети чи явища через інші на основі їх певної спорідненості, подібності, часом ледве вловимої і навіть далекої. Створити загадку – значить дуже стисло описати за допомогою певних яскравих метафоричних образів кілька найхарактерніших для предмета чи явища ознак (матеріал, форму, звук, колір, кількість, дію, призначення, застосування, оточення), наприклад:

*Es fällt vom Himmel, macht dich naß
So sag mir doch, was ist denn das?
(der Regen)*

Відгадати її можна лише шляхом логічної заміни зображених метафоричних образів реальними.

Загадки-метафори складають основу жанру. Вони дуже давні за походженням. Ці твори розкривають різні сторони трудової, господарської, культурної діяльності народу. Вони свідчать про його високий поетичний потенціал. За допомогою таких загадок виховується дотепність, кмітливість, розвивається образно-асоціативне мислення.

Лексика загадок, їх образний світ відображає моральні, філософські, соціально-історичні погляди їхніх творців. Через загадку можна побачити побут, конкретні предмети вжитку, визначити форми трудової діяльності, господарські інтереси, етнографічні деталі певного часу. Загадка дуже тісно прив'язана до своєї доби з її історико-етнографічними особливостями. Проходять роки, зникають із вжитку певні предмети, з'являються нові.

Найголовнішими ознаками художньої специфіки жанру загадок є конкретність теми, лаконізм, кондесованість думки, надзвичайна стійкість традиції та велика усталеність образності. Характерним для загадок є нарочите ускладнення предмета шляхом широкого використання омонімів, які вже самі по собі загострюють увагу, примушують замислюватись, всебічно аналізуючи предмет, шукаючи вірну відгадку.

Отже, тематичне коло загадок надзвичайно широке; це насамперед природа, рослинний і тваринний світ, людина, її побут, світ мистецтва й науки, знаряддя праці – від первісних до новітніх, технічно досконалих. Загадки, як особливий вид народної творчості, відбивають історію матеріальної культури народу, матеріальні умови, – природне й соціальне людське оточення, а також розвиток людських знань та духовних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березовський І. П. Загадаю – відгадай!.. / І. П. Березовський // Загадки. – К. : Дніпро, 1987. – 16 с.
2. Мамедова А. І. Когнітивно-семантична і комунікативно-функціональна організація німецької народної загадки [Текст]: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / А. І. Мамедова. – Донецьк, 2008. – 21 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І. В. Гоштанар

ФУНКЦІЇ ОБРАЗНОГО ПОРІВНЯННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглянуто порівняння як стилістичний прийом, визначаються структурні особливості та функції образного порівняння в англійській мові для створення функції образності, інтенсифікації, акцентування та посилення поетичного тексту

Ключові слова: порівняння, образ, інтенсифікація, мовні засоби, основа порівняння

The article deals with simile as a stylistic device and focuses on characteristics and functions of simile in a poetic discourse for creation the figurativeness, intensification and emphasis in this type of texts

Key words: simile, image, intensification, language devices, tertium comparationis

Порівнянням називається зіставлення двох предметів, явищ, що мають яку-небудь загальну для них ознаку. Порівняння використовується з метою більш яскравого і наочного зображення та емоційної оцінки предмета, явища, дії. Найбільш широко порівняння використовується у мові художніх творів.

Структура порівняння багатокомпонентна, причому питання про кількість, визначення і номенклатуру цих компонентів знаходить різне відображення в роботах різних лінгвістів і до цих пір залишається відкритим. Більшість дослідників виділяють три складових компонента в структурі порівняння. (Б. В. Томашевський, М. І. Черемісіна, Л. О. Лебедева, Р. А. Глазирін).

1. суб'єкт порівняння (позитивний компонент, детермінований член, предмет, comparandum);
2. об'єкт порівняння (компаративний компонент, кваліфікатор, образ, comparatum);
3. основа порівняння (модуль порівняння, ознака, tertium comparationis).

В. М. Телія, І. В. Арнольд до трьох вищезазначених компонентів додають ще один – компаративний формант (сполучники, прийменники, форми відмінків) [1, с. 9].

Образне порівняння виконує в художньому тексті безліч функцій, серед яких основними є функції інтенсифікації, посилення, акцентування ознаки або комплексу ознак об'єкта за допомогою зіставлення з еталоном. Якщо образне порівняння звертає увагу читача на ту чи іншу ознаку об'єкта за допомогою зіставлення з еталоном і передає образну експресію, не розкриваючи емоційний стан об'єкта або автора промови, то реалізується експресивно-підсилювальна функція порівняння. Наприклад у Емілі Діксон: *"The seasons prayed around his knees, Like children round a sire."* [3]. У даному прикладі автор порівнює пори року з дітьми і таким чином акцентує увагу на їх примхливості, а гори порівнюються з предками, старими, розумними, міцними та величавими. Письменниця посилює експресивність образів гір за допомогою порівняння. У випадку, коли за допомогою порівняння розкривається образ героя, його внутрішній стан, реалізується функція створення образності. Наприклад, у рядках: *"Should I turn into a storm? Howling like the wind, making noise, to get you to hear me?"* [3] за допомогою порівняння автор виражає внутрішній світ ліричного героя, його почуття горя та суму, порівнюючи із завиваючим вітром. При вираженні ставлення до персонажа, предмета, ситуації автор використовує емоційно-оцінну функцію порівнянь. В цілому, порівняння має одну головну функцію – розуміння твору і передача авторської інтенції [2, с. 76].

Отже, образне порівняння є стилістичним прийомом, який має багатокомпонентну структуру та може бути виражений різними мовними засобами. Образне порівняння є одним із образотворчих засобів мови та є потужним засобом створення експресивності та характеристики явищ, а також сприяє вираженню індивідуально-оцінного ставлення автора до окремого предмета чи об'єктивної дійсності загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ильясова Л. И. Устойчивые сравнения с колоративным компонентом в английском и русском языках : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Л. И. Ильясова. – Казань, 2009. – 24 с.
2. Турсунова Л. А. Структурные типы и стилистические функции эпитета в языке английской художественной литературы XX века: дис. канд. филолог. наук: 00.00.00. – М.: 1973. – 168 с.
3. Dickinson Emily. Collected Poetry, Volumes I and II. / Emily Dickinson // University of Virginia American Studies Program 2002-2003 [Електронний ресурс] Режим доступу: http://xroads.virginia.edu/~hyper/Dickinson/volume1.htm#I_II_I_mine

Рекомендує до друку науковий керівник професор О. О. Заболотська

УДК 811.111:81'42

Гончарова В.В.

ОБРАЗНО-АСОЦІАТИВНИЙ ШАР КОНЦЕПТУ КОХАННЯ У ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ ЛАНИ ДЕЛЬ РЕЙ

У статті визначаються засоби експлікації концепту КОХАННЯ у пісенних текстах Лани Дель Рей та реконструюються концептуальні метафори, що утворюють образно-асоціативний шар зазначеного концепту.

Ключові слова: концепт, концептуальна метафора, образно-асоціативний шар.

The article deals with the means of explication of the concept of LOVE in lyrics by Lana Del Rey and there are reconstructed conceptual metaphors, which form connotational concept layer of the mentioned concept.

Key words: concept, conceptual metaphor, connotational concept layer

Об'єктом вивчення філософської, психологічної, лінгвістичної, літературознавчої, лінгвокультурологічної парадигм є концепт. В.Г. Ніконова розглядає концепт як систему систем, структура якої містить вертикальний (предметно-почуттєвий, образно-асоціативний і смисловий) і горизонтальний плани [2, с. 207]. Образно-асоціативний шар – це набір концептуальних тропів, що семантично різноманітно «одягають» предметно-почуттєвий шар, виражаючи індивідуально-авторські асоціації та передаючи інформацію конотативного, асоціативного типу [2, с. 277].

Одні вчені відносять концепт КОХАННЯ до телеономної, а інші до емоційної групи концептів. Телеономний концепт становить вищу цінність для людини, є абсолютним ідеалом, який керує життям особистості. На думку С.Г. Воркачова, «любов – це єдина сила, що протистоїть ентропії – руйнуванню та припиненню руху самого життя» [1, с. 132]. До того ж, концепт КОХАННЯ – емоційний, адже у різних культурах існують базові емоції та почуття, які люди переживають однаково незалежно від етнічної приналежності. Слідом за А.М. Приходько, відносимо концепт КОХАННЯ до концептів емоційно-телеономного порядку [3].

Слід також зазначити, що концепт КОХАННЯ – це складне поняття, що як правило, відбиває суперечливість людської природи – вічну боротьбу плотського і духовного, біологічного та соціального. Такий антагонізм дозволяє передати всю багатогранність людських почуттів та знаходить своє відображення у концептуальному просторі пісень Лани Дель Рей.

У пісні “Blue jeans” (“Блакитні джинси”) [4] лірична героїня страждає від не взаємного почуття та ненавидить світ, у якому неможливо вибороти кохання ідеального

чоловіка – улюбленця оточуючих та долі. Концепт КОХАННЯ актуалізується у тексті за допомогою дієслова *to love* (“любити, кохати”). Лексеми *James Dean* – “Джеймс Дін – американський актор 50-х рр., який був прикладом для наслідування та ідеалом краси для підлітків”, *fresh* (“*fresh to death*” – “вбивчо гарний/свіжий”) вербалізують концепт ЗАХОПЛЕННЯ. Отже, реконструюємо концептуальну метафору КОХАННЯ Є ЗАХОПЛЕННЯ.

Лексема *sick* (“*sick as a cat*” – “можна захворіти так сильно, тобто закохатися”) об’єктивує концепт ХВОРОБА. Порівняння коханої людини з хворобою, а саме раком, пояснює наскільки могутньою є сила кохання, яке переповнює людський організм і проникає у кожний орган та клітину. Отже, реконструюємо концептуальну метафору КОХАННЯ Є ХВОРОБА.

Така одержимість може перетворити життя на вічний сон та ілюзію, що створить відчуття тепла та пристрасті, яких так не вистачало раніше. Лірична героїня вірить у правильність свого вибору. Дієслово *fit* (“пасувати, підходити, бути сумісним”): “*fit me better than my favorite sweater*” – “ти пасуєш мені краще улюбленого светру” вербалізує концепт СУМІСНІСТЬ: КОХАННЯ Є СУМІСНІСТЬ.

Лексема *burn* (“*made my eyes burn*” – “зроби так, щоб мої очі засяяли”) актуалізує концепт ВОГОНЬ, у термінах якого осмислюється концепт КОХАННЯ: КОХАННЯ Є ВОГОНЬ. Ця стихія може зігріти серце головної героїні або перетворити його на попіл, залишивши порожнечу, яку неможливо нічим заповнити.

Надія вже втрачена, але авторка підкреслює те, що жінка готова любити вічно та зберегти у своїй уяві образ коханої людини. Гіперболізовані вирази “*I will love you till the end of time*” (“я буду кохати тебе до скінчення віку”) та “*I would wait a million years*” (“я буду чекати мільйон років”) підтверджують наміри ліричної героїні, що уможливило вилучення концептуальної метафори КОХАННЯ Є ВІЧНІСТЬ. Ця вічність є уявною та не приносить справжнього та бажаного, а отже почуття самотності та забуття повністю поглинає людину.

Лексеми *stole* (“*stole you out of my life*” – “тебе викрали з мого життя”), *died* (“*a piece of me died*” – “частина мене вмерла”), *took away* – “забрали геть” та *walked out* – “пішов геть” об’єктивують концепт ВТРАТА, що дозволяє реконструювати концептуальну метафору КОХАННЯ Є ВТРАТА. Лірична героїня по-справжньому закохана і втрата цього почуття може вбити її, не стільки фізично, скільки морально.

Отже, у даному пісенному тексті образний шар концепту КОХАННЯ складають такі концептуальні метафори: КОХАННЯ Є ЗАХОПЛЕННЯ, КОХАННЯ Є ХВОРОБА, КОХАННЯ Є СУМІСНІСТЬ, КОХАННЯ Є ВОГОНЬ, КОХАННЯ Є ВІЧНІСТЬ, КОХАННЯ Є ВТРАТА.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воркачев С. Г. ЛЮБОВЬ как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачев. – М.: Генозис, 2007. – 284 с.
2. Ніконова В. Г. Концептуальний простір трагічного в п’єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз: дис. ...доктора філол. наук: 10.02.04 / Ніконова Віра Григорівна. – Дніпропетровськ, 2008. – 558 с.
3. Самигулина А. С. Теория метафоры в современной англистике: принципы, подходы, перспективы / А. С. Самигулина // Вестник Челябинского государственного университета. Сер.: Филология. Искусствоведение. Выпуск 19. – 2008. – № 9. – С. 115-120.
4. Lana Del Rey – Blue jeans [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.azlyrics.com/lyrics/lanadelrey/bluejeans.html>.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Заболотська

ГАЗЕТНЫЕ И ЖУРНАЛЬНЫЕ ТЕКСТЫ: ГЕНДЕРНЫЙ АСПЕКТ

В статье рассматриваются элементы газетных и журнальных текстов в гендерном аспекте.

Ключевые слова: гендер, газетный и журнальный текст, заголовок.

The article deals with the title as the element of the newspaper and magazine texts in gender aspect.

Key words: gender, newspaper and magazine text, title.

Изучив взаимодействие языка и культуры, можно сделать вывод, что газетно-журнальные тексты, будучи результатом деятельности социума, являются важной разновидностью массовой коммуникации и накладывают отпечаток на сознание людей, представляя собой лингвистическую форму презентации какого-либо фрагмента языковой картины мира.

Сознанию и языку носителя каждой культуры свойственно наличие стереотипов, которые являются своего рода содержательным центром культуры, ярким ее представителем. В анализируемых нами текстах достаточно часто встречаются примеры стереотипного отражения действительности.

Установлено, что одним из социокультурных стереотипов, который прослеживается в публицистических текстах, является гендерный стереотип. Гендер – многогранная социокультурная категория, которая включает в себя различия в ролях, поведении, ментальных и эмоциональных характеристиках мужчин и женщин. «Гендер – это большой комплекс социальных и психологических процессов, а также культурных установок, порожденных обществом и воздействующих на поведение национальной языковой личности. Таким образом, в гендере происходит сложнейшее переплетение культурных, психологических и социальных аспектов» [1, с. 182]. «Большой толковый социологический словарь» дает следующее определение: «Гендер (gender) 1) (Общее значение) – различие между мужчинами и женщинами по анатомическому полу. 2) (Социологическое значение) социальное деление, часто основанное на анатомическом поле, но не обязательно совпадающее с ним. Таким образом, социологическое использование термина может отличаться от повседневного».

Важнейшим и, можно сказать, главным компонентом газетной или журнальной статьи является заголовок. «Главная функция заголовка – вызвать интерес у читателя, затем заставить его вчитаться в публикуемый текст» [2, с. 225].

Так, заголовки текстов в «мужских» журналах учитывают сферу личных интересов адресата, часто акцентируя внимание на сексуальных коннотациях, природных инстинктах (дух соперничества, концепция «выигрывает сильнейший»), отражают интерес к «исконно мужским» занятиям (охота, спорт, война), например: «Управляй своей мощью, и дорога будет принадлежать тебе» («Браво!», № 3, 2014); «Хватай жизнь за рога» («Лиза», № 12, 2015).

Заголовки в адресованных женщинам журналах отличает универсальный характер: вне зависимости от национальной принадлежности адресата, в рекламных зачинах, побуждающих и пробуждающих потребности покупателя, присутствуют оценочные прилагательные, сведения носят характер констатации общепризнанной привлекательности с мужской точки зрения, например: «Обладая красивой, безупречной кожей, смело встречай будущее» («Натали», № 4, 2014).

ЛИТЕРАТУРА:

1. Кайда, Л.Г. Эффективность публицистического текста/ Л.Г. Кайда. – М. : Московский государственный университет, 1989. – 182 с.
2. Горохов, В.М. Основы журналистского мастерства: учебное пособие / В.М. Горохов. – М.: Высшая школа, 1999. – 225 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Т.І. Битева

УДК 811.111' 42:82-31 «19»

Жигadlo А.В.

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ЕКСПЛІКАЦІЇ ПСИХОНАРАТИВУ У РОМАНІ Д. КІЗА “THE MINDS OF BILLY MILLIGAN”

У статті розглянуто поняття “психонаратив” та встановлено особливості експлікації психонаративу в романі Д. Кіза “The Minds of Billy Milligan”.

Ключові слова: наратив, психонаратив, психологізований контекст, автонаратив, непряма стилістична номінація.

The article deals with the notion “psychonarrative” and focuses on the peculiarities of explication of the psychonarrative in the novel “The Minds of Billy Milligan” by D. Keyes.

Key words: narrative, psychonarrative, psychological context, autonarrative, indirect stylistic nomination.

Категорія наративності останнім часом набуває все більшого розповсюдження і концептуального наповнення. Основна тенденція розвитку психологізму літературного твору полягає в тому, що на перший план виходять композиційні та наративні засоби і форми психологізації, а саме втілення психонаративу у художньому тексті.

Психонаратив виступає об'єктом низки лінгвістичних досліджень Н.П. Ізотової, В. Гудонене, І.А. Бехти, О.М. Кагановської, та ін.

Психонаратив визначаємо як певну оповідну техніку, що може брати участь у створенні образу персонажа та віддзеркалювати ключову тематику творів [3, с. 92].

Як певна оповідна техніка, психонаратив може брати участь у створенні образу персонажа та віддзеркалювати ключову тематику творів [2, с. 10].

Структурними елементами психонаративу пропонуємо вважати психологізовані контексти, тобто такі фрагменти художньої оповіді, які описують певний психологічний стан героя за допомогою емоційно маркованих лексичних одиниць (мовних та композиційних) [3, с. 94].

Психонаратив також може поставати як автонаратив. До основних рис такого викладу подій можна віднести суб'єктивність, достовірність, “ефект сповіді”, який впливає із суб'єктивного погляду на події [1, с. 204].

Метою нашої статті є виявлення особливостей експлікації психонаративу у художньому тексті Д. Кіза “The Minds of Billy Milligan”.

Роман є достовірним описом життя Вільяма Стенлі Міллігана, людини з множинною особистістю. 24 окремі особистості, різні за інтелектом і прагненнями: дорослі й діти, чоловіки і жінки, – ведуть боротьбу за володіння його тілом, не дозволяючи йому контролювати свої дії.

Для характеристики емоційного стану художніх персонажів автор вживає засоби **непрямої стилістичної номінації**, яка здійснюється за допомогою засобів виразності та стилістичних прийомів – лексико-семантичних, синтаксичних і графічних.

Графічні стилістичні прийоми репрезентовані вживанням **графону**: “*You c’n jus’ take my word, ’cause I been in the joint many times. You evah been locked up?*”. [5]. У такий спосіб автор намагається не лише виразити знервованість персонажу, але й відтворити живу розмову.

Синтаксичні засоби виразності позначені використанням **трьох крапок**: “*Just for a few moments . . . I wished Ragen off the spot ...*”. [4].

Повтори також характеризують подану групу засобів виразності: “*You got to promise you won’t never tell the secret to nobody in the whole world. Nobody. Never. Never. Never.*” [4]. У прикладі вказується на наляканість та деяку розгубленість персонажу.

Вживання такого засобу виразності синтаксичного рівня як **емфатичне do** характеризує непрямої опис емоційного стану персонажу: “*But I do love them and I am sorry.*” [4]. У такий спосіб автор зображує наполегливість та впевненість художнього персонажу.

Ще одним шляхом вираження непрямої стилістичної номінації на синтаксичному рівні є вживання **окличних речень**: “*No!*” he shouted, jumping to his feet. “*You promised!*” [4].

Вульгаризми характеризують лексичний рівень непрямої стилістичної номінації та репрезентовані лексичними одиницями *to give a damn* (начхати), *shit* (чорт), *dumb* (тупий), *son of a bitch* (сучий син), *bastard* (придурок): “*Can I help it if the damned cops are too dumb to know a black box?*” [4].

Також слід зазначити вживання **метафори** як ще одного зі шляхів непрямої номінації емоційного стану художнього персонажу. Наприклад, метафора *a bundle of nerves* (вузол нервів): “*A very different person from that bundle of nerves he’d met the first day.*” [4], свідчить про знервованість художнього персонажу.

Отже, на основі аналізу роману Д. Кіза, можна стверджувати, що для вираження психологічного стану художнього персонажу та створення психологізованого контексту автор застосовує шляхи непрямої стилістичної номінації, а саме засоби виразності та стилістичні прийоми на графічному, синтаксичному, лексичному та семантичному рівнях, де домінуюча роль належить синтаксичним прийомам.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бехта І.А. Дискурс наратора в англomовній прозі/І.А. Бехта. – К.: Грамота, 2004. – 304 с.
2. Гудонене В. Искусство психологического повествования (от Тургенева к Бунину) / В. Гудонене. – Вильнюс: Изд-во Вильн. гос. ун-та, 1998. – С. 8-11.
3. 3. Ізотова Н.П. Щоденник як форма психонаративу: ідіожанрові особливості (на матеріалі Дж. М. Кутзее “In the heart of the country” / Н.П. Ізотова // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія “Філологічні науки”. Мовознавство. – КНЛУ, Д.: 2015. – № 3. – С. 92-96.
4. Keyes D. The Minds of Billy Milligan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scribd.com/mobile/doc/249398282/The-Minds-of-Billy-Milligan-Daniel-Keyes#>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Заболотська

КОММУНИКАТИВНЫЙ АСПЕКТ В ИЗУЧЕНИИ ОБРАЩЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

В статье обосновывается актуальность проблемы исследования, раскрывается коммуникативный потенциал обращения.

Ключевые слова: обращение, речевой этикет, собеседник.

The article deals with actuality of the research problem, focuses on the communicative potential of the address.

Key words: address, speech etiquette, interlocutor.

Воспитатель по-настоящему коммуникабельных людей – членов демократического общества – главнейшая задача современной школы. На первое место в обучении не случайно ставятся такие цели: сознательное отношение к языку как явлению культуры, осмысление языка как основного средства общения.

Русский язык располагает всевозможными средствами контакта между общающимися людьми. Одним из таких средств, непосредственно выражающим связь говорящего с собеседником, является обращение.

В процессе коммуникации человеку приходится постоянно обращаться к другому лицу, часто затрудняясь в выборе формы обращения и способа наименования адресата. В научной литературе представлены разные подходы и статусное определение обращения как грамматической и синтаксической коммуникативной категории.

Обращение – одно из главных средств универсального характера, выработанного языком для обслуживания человеческого общения, для установления связи между высказываниями и субъектами общения.

Обращение к собеседнику – это самая употребительная языковая единица, связанная с этикетными знаками. Установление речевого контакта, регулирование социальных взаимоотношений – важные общественные функции обращения, поэтому его употребление является предметом заботы и внимания людей. В человеческом обществе придают большое значение установлению контакта и ориентировки в собеседнике и ситуации. Все виды приветствий, обращений, титулований предназначены для установления контакта и демонстрации социальных отношений, в рамках которых коммуниканты намерены общаться [1, с. 63].

Итак, суть обращения составляют языковые формы установления контакта с собеседником при демонстрации взаимных социальных и личностных отношений.

Обращения возникают на базе слов-названий, которые указывают на разные признаки: 1) на наличие или отсутствие знакомства (родства) адресата с говорящим; 2) на возраст адресата в соотношении с возрастом говорящего; 3) на социальное положение адресата по отношению к говорящему; 4) на профессию, род занятий адресата; 5) на функцию адресата в данной житейской ситуации; 6) на личные качества адресата, проявляющегося в его поведении в данной ситуации или известные говорящему из прежнего опыта; 7) на свойства адресата как объекта эмоционального воздействия и оценки со стороны говорящего.

Обращения возникают на базе слов, но сами они словами не являются. Это уже не слова-названия, а обращение к адресату, т.е. своеобразное речевое действие (речевой акт), состоящее из призыва и называния одновременно.

Обращение – самый яркий этикетный знак. Ведь французское слово этикет первоначально имело значение "этикетка", "ярлык". Называя собеседника, мы как бы выбираем для него наиболее подходящий к случаю "ярлык". В русском языке есть великое

множество обращений, они обслуживают самые разные ситуации общения, употребляются людьми, несущими разные социальные признаки.

Для обращения характерны устойчивая морфологическая форма именительного падежа, особая звательная интонация, определенный порядок слов (пре-, интер- или постпозиция обращения), а также лексический инвентарь имен лица – существительных и прилагательных, отражающих сферу адресата по ряду параметров: знакомству или родству; социальному положению; возрасту; личным качествам говорящего, проявляемым в данной ситуации; свойства адресата как объекта оценки [2, с. 59]

Этикетные речевые формы обращения в русском языке отличаются многообразием. Одни из форм содержат простую информацию об адресате, другие экспрессивно отражают социальные отношения между адресантом и адресатом.

Выбор подходящего, уместного обращения производится говорящим в зависимости от того, кто же именно адресат по своим социальным признакам. Обращение к знакомому основывается на личных именах, номинациях родства, кличка и т.д. Обращение к незнакомому характеризует не личностное, а ролевое общение. Неуместный, с точки зрения адресата, выбор приводит к отрицательным оценочным реакциям.

Итак, обращение следует считать языковой универсалией, поскольку нет языка, которому это явление было бы не присуще. Оно обслуживает одну из важнейших сторон речевой деятельности: организацию и регуляцию коммуникативных отношений.

ЛИТЕРАТУРА

1. Верещагин Е.М. Костомаров В.Г. Язык и Культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. М., 1983. 264 с.
2. Формановская Н. И. Русский речевой этикет: лингвистический и методический аспекты. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Русский язык, 1987 – 158 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Г.О. Михайловська

УДК 81'37 811.162.2+811.111:81'38

Кудіна К.С.

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

У статті обґрунтовується актуальність проблеми дослідження, окреслюються етапи формування суспільно-політичної термінології української та англійської мов.

Ключові слова: суспільно-політична лексика, суспільно-політична термінологія.

The article deals with actuality of the research problem, outlines the stages of socio-political Ukrainian and English terminology.

Key words: socio-political lexicon, socio-political terminology.

Як відомо, лексична система будь-якої мови – це відкрита система, що передбачає її постійний динамічний розвиток: або появу нових слів, або вихід окремих лексичних одиниць з ужитку, або зміну значення слів.

Аналіз мовознавчих джерел дослідження свідчить про вплив як лінгвальних, так і екстралінгвальних чинників на кількісні та якісні зміни словникового складу української та англійської мов.

Суспільно-політична лексика як особливий шар термінологічної лексики словниковому складі української мови генетично сягає ще періоду Київської Русі (слова *головний-убивця, видок-свідок, вира-штраф за вбивство*) і розвивалася у зв'язку з політичним об'єднанням князівств Володимиром Великим.

Становлення української суспільно-політичної термінології дослідники пов'язують з поетичною діяльністю Тараса Шевченка (*народ, республіка, свобода, патріот, стратег, заробіток*), з іменем Павла-Йозефа Шафарика та використанням тим іншомовних запозичень (*грунт, директор, докторат, жандарм, комісія, фабрика, фонд*).

Упродовж XIX ст. соціально-історичні умови визначали характер розвитку суспільно-політичної термінології [1, с. 78]. У цей час відбуваються запозичення з російської мови (*человечество, правительство, власть, безработица, народнодержавие, мятежник*), польської мови (*вартість, утримання, роззброєння, стоваришення, доноситель*), хоча поряд з цим творяться і українські суспільно-політичні терміни (*безробіття, буржуазія, скарга, дрібне селянство, дрібна власність*).

Сучасна українська суспільно-політична термінологія формується і конкретизується у зв'язку з новими суспільно-політичними віяннями і активною участю широких мас населення в суспільно-політичному житті країни [3, с. 101]. З огляду на ці процеси творяться нові слова або семантично оновлюються старі слова чи словосполучення (*телеміст, ваучер, спільний європейський дім, інтернаціональний обов'язок, холодна війна, приватизація, реприватизація, доброчинність, милосердя, багатопартійність, самоврядування, фракція, центризм*).

Як зазначають дослідники, формування англійської суспільно-політичної термінології пов'язано із стадіями розвитку міжнародних відносин, системи міждержавних зв'язків [2 с. 121]. Становлення I стадії позначено укладенням Вестфальського миру (1648-1789pp), встановленням міждержавних контактів і як результат – появою загальнотермінологічних термінів (*sovereign nation state, independence, co-operation, equality of states, state, nation, nation-state, territorial integrity, ambassador, equal right, independency, sovereignty, autonomy, consolidation, nationalism, alliance*) [4].

Наступний етап її формування – II стадія системи міжнародних відносин, Віденська (1815-1914pp), позначений війнами, територіальним поділом світу. Сюди відносяться такі термінологічні утворення: *Congress of Vienna, Franco-Russian Alliance, Anglo-Chinese Wars, Russian-Japanese War, Manifest Destiny, revolution, expansion, terror, armed conflict* [5].

III стадія системи міжнародних відносин і формування політичної термінології – Версальсько-Вашингтонська (1921-1939pp) позначена новим варіантом балансу сил, розв'язанням спірних проблем шляхом переговорів, зародженням перших інтеграційних проєктів, тощо (*integration, isolationism, pacifism, negotiations, peaceful means, the mechanism of sanctions, to give sanctions to, aggression*) [4].

IV стадія системи міжнародних відносин і формування політичної термінології – біполярна (1945-1989pp). Її характеризували гонка озброєнь, ідеологічний антагонізм, інтервенціонізм (*multipolar/bipolar world, the collapse of Empires, national liberation movement, ideological antagonism, confrontation, détente, arms race, arms control, arms expenditure*) [5].

V стадія системи міжнародних відносин і формування політичної термінології – постбіполярності/Брюссельсько-Вашингтонська (з 1991 р). Дослідники вважають ключовим терміном цього етапу термін «тероризм» і все, що пов'язано з протистоянням йому. Серед політичних термінів цього періоду є як усталені словосполучення (*international terrorism, military terrorism*), так і неологізми (*War on Terrorism/ War on Terror*). Окрім цього, сучасний період формування міжнародних відносин та політичної термінології характеризується такими номенклатурними одиницями: *Group of Eight(G8), European Union, Iraq War, Schengen Agreement, Gulf War, Organization on Security and Cooperation in Europe* [5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурячок А. А. Формування спільного фонду суспільно-політичної лексики східнослов'янських мов /А. А.Бурячок. – К. : Наук. думка, 1983. – 248 с.
2. Зацний Ю.А. Нова суспільно-політична лексика і фразеологія англійської мови / Зацний Ю.А., Бутов В.Н. Запоріжжя: ЗТУ, 2000 – 200 с.

3. Крючкова Т. Б. Особенности формирования и развития общественно-политической лексики и терминологии. М., 1989. 152 с.
4. Spencer E. American political terms. Detroit, 1962
5. The New Oxford American Dictionary, ed. by E.Jewel, F.Abate. – New York, Oxford : Oxford University Press, 2001. –2023 p

Рекомендує до друку науковий керівник професор Л. М. Руденко

УДК 373.1.02:372

Катішева Н.Г.

К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПАХ ОБУЧЕНИЯ С ПОЗИЦИИ КОНЦЕПТУАЛЬНОЙ ПАРАДИГМЫ

В статье рассматриваются основные принципы обучения с позиции тех компетенций, которые предстоит сформировать у студентов на основе лингвокультурологических концептов.

Ключевые слова: концепт, принципы обучения.

The article deals with the main principles of learning from the perspective of those competencies that are to be formed by the students on the basis of linguistic and cultural concepts.

Key words: concept, principles of learning.

На современном этапе развития методики преподавания русского языка перспективным является работа с концептами культуры на занятиях по русскому языку.

Такой подход к преподаванию русского языка требует рассмотрения принципов обучения с позиции концептуального обучения.

Рассмотрим под этим углом принципы обучения и укажем основные методические пути их реализации.

Первостепенным для разработки учебного курса является культурологический принцип. Глубочайший смысл данного принципа заключается в приобщении студентов к тем или иным сторонам культуры народа, ценностям способствующим формированию позитивного отношения к ним, возникновению эмоциональных переживаний, помогающим раскрыть у учащихся интерес и уважение к культуре народов, населяющих Украину. Основными способами реализации этого принципа являются: осмысление студентом проявления культурного фона в лексике, фразеологии, морфологии и синтаксисе; интерпретация текстов как знаковых произведений духовной деятельности человека; знакомство с артефактами.

Практика подтверждает, что успех построения оптимальной системы обучения языку на концептуальной основе находится в прямой зависимости от реализации в обучении принципа текстоцентризма. Применение этого принципа усиливает развивающий потенциал речевой среды на занятии, способствует развитию и расширению опыта души студента, даёт системное представление о формировании и развитии в языке и культуре важнейших концептов, образующих «практическую философию» человека. Осуществление принципа текстоцентризма предполагает создание творческой мотивации, решение лингвокультурологических задач (языковых и речевых), презентацию исследовательских проектов, создание творческой работы.

Принцип сопоставления предусматривает, прежде всего, отбор для сопоставления таких концептов, которые позволяют приобщить студентов к базовым условностям культуры, обогатить их индивидуальную языковую картину мира.

К числу важнейших предпосылок эффективного использования сопоставления мы относим словарную работу с анализом семантики сравниваемых концептов, принадлежащих разным языкам.

Таким образом, к первостепенным принципам обучения, обеспечивающим обучение студентов на основе концептов культуры, мы относим культурологический принцип, принцип текстоцентризма и принцип сопоставления.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Дейкина А.Д. Формирование языковой личности с ценностным взглядом на русский язык: методологические проблемы преподавания русского языка / А.Д. Дейкина. – М. – Оренбург: ООО «Агентство «Пресса», 2009. – 309 с.
2. Залевская А.А. Слово о лексиконе человека. Психолингвистическое исследование / А.А. Залевская. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 1990. – 268 с.
3. Мишатина Н.Л. Лингвокультурологический подход к развитию речи учащихся VII – IX классов: дис. кан-та пед. наук: 13.00.02. – Санкт-Петербург, 2000. – 223 с.
4. Маслова В.А. Лингвокультурология: учебн. Пособие для студентов высш. учебн. заведений. – 4-е изд., стер. / В.А. Маслова. – М.: Издательский центр «Академия», 2010. – 208 с.
5. Новикова Л.И. Культуроведческий аспект обучения русскому языку как средство постижения учащимися национальной культуры: дис. д-ра пед. наук: 13.00.02. М., 2005. – 515 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Г.О. Михайловська

УДК 821.162.: 82 – 311.6 «18»

Кондратенко Н. О.

ЗОБРАЖЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ У РОМАНІ Х. СЕНКЕВИЧА «ПОТОП»

У статті розглянуто особливості зображення польської шляхти Г. Сенкевичем, а також специфіку мовлення персонажів на прикладі Яна Заглоби.

Ключові слова: патріотизм, архаїзм, стилізація, вульгаризми, прислів'я, біблеїзм.

The article deals with the features of portraying of the Polish nobility by H. Sienkiewicz and peculiarities of the characters' speech on the example of John Zahloba.

Key words: patriotism, archaism, stylization, vulgarism, proverbs, biblical word.

Видатний польський письменник XIX століття Хенрік Сенкевич був одним з тих авторів, чия творчість увібрала в себе найславетніші сторінки польської історії. Інтерес письменника до минулого батьківщини не був випадковим. Посилення русифікації в Королівстві Польському в ці роки, національне гноблення поляків спонукали Сенкевича звернутися до героїчних сторінок історії польського народу, надихнути співвітчизників на продовження боротьби за національне визволення. Головною рушійною силою національної історії письменник вважав шляхту, відводячи народним масам другорядну роль. Таке розуміння минулого і бачення історичної перспективи знайшли своє відображення у відомій «Трилогії» письменника, центральним романом якої є «Потоп».

Х. Сенкевич почав писати цей роман 1 жовтня 1884 р. в Варшаві, а закінчив 21 серпня 1886 року в австрійському місті Кальтенлойтгебен. Написання твору співпало з трагічною подією у житті автора, а саме смертю його дружини. Робота над романом стала для автора засобом проти відчаю.

Дія твору охоплює період з січня 1655 до осені 1657 і відноситься до часу навали шведів на землі Речі Посполитої. Події, описані в романі, відбуваються на території майже всієї країни: Великої Польщі, Литви, а також Сілезії і Малопольщі.

Поведінка співвітчизників перед обличчям облоги Річі Посполитої з шведськими військами уможливила творця "Трилогії" відзначити переваги солдатів, командувачів, стратегів. Саме образи цих героїв надихнули Х. Сенкевича на відбиття у романі таких моральних цінностей, як гідність, справжній патріотизм і відданість Батьківщині.

У "Потопі" автор поруч з аристократією, що стоїть на чолі народу, а також міщан чи селян, що відважно б'ються при захисті Ясної Гори, зобразив й шляхту, як заможну, так і бідну, провінційну.

Аналізуючи позитивні риси шляхти, зображені в творі, слід зосередитися перш за все на патріотизмі цієї спільноти. Представниками безмежної відданості королю Яну Казимиру і Річі Посполитій, готовими віддати життя за вітчизну є Заглоба, Скшетуський, Володийовський, Кміціц. На їх прикладі видно, як доброзичливо ставився до своїх героїв письменник: особливою прихильністю він наділяє Заглобу, мертвого Підбий'ятку та пана Володийовського. Особливої уваги заслуговує Анджей Кміціц – молодий хорунжий, головний герой роману: гордий, свавільний та хоробрий. Навіть будучи введеним в оману, він все одно захищає шляхтичів від розправи Януша Радзивілла, а зрозумівши, що литовський гетьман – зрадник, Анджей усіма силами намагається викупити свою провину: він кров'ю пише листа Володийовському, попереджуючи про підступні плани князя, допомагає відстояти Ясногорський монастир, а також закриває собою короля у карпатській ущелині.

Сенкевич схожими поглядами наділив також представників бідної шляхти Лауда та мешканців провінції в околицях Упитого на Жемайтії: хороброго Пакоша Гаштофта і Юзву Бутрима, якому в козацьких війнах гарматна куля відірвала стопу.

Зосередження авторської уваги у романі на прославленні дворянства не означає, однак, що автор не відобразив у творі їх негативні риси та вчинки.

Зображуючи постать Радзивілла, учасника ополчення над Уйсьцем, письменник звернув увагу на повільність, надмірну вимогливість і поступливість поляків. Турбота тільки про свої інтереси, відмова боротися з ворогом, перехід на бік ворога майстерно зображена автором на сторінках роману: цей й поведінка полковників під час облоги Ясної Гори або зарозумілих вельмож, що стверджували, після переходу на бік Карла Густава, що кожна людина має право вибирати такого короля, якого хоче.

Варто зауважити, що письменник архайзував мовлення персонажів твору, щоб відобразити характер героїв, а також проілюструвати відчуження автора від подій, що зображуються. Найбагатшим є, звісно, мовлення Заглоби. Герой підлаштовує свій стиль до ситуації: до Сапіги він говорить як оратор: *«Ясновельможний воєводо! (...) Если бы я обладал красноречием римлян, хотя бы самого Цицерона или, отступая в древнейшие времена, славного афинянина Демосфена, я бы не сумел высказать той радости, которая взыграла в сердцах наших при виде досточтимой особы ясновельможного пана.»* [6, с.252]; в жартах використовує сарматські вульгаризми і часто поточні латинські вирази, а також прислів'я та приказки: *“kto ma dzioby na gębie, ten ma wróble na myśli”* - в кого дзьоби на роті, в того горобці на думці; *“pro publico bono”* – для загального блага; *“pro memoria”* – для пам'яті); проти ворогів він, не вагаючись, вживає влучну солдатську лайку, про шведського короля він каже так: *“Niech Żydom za parobka służę! (...) jeżeli ja tego bluźniciele przeciw wierze, tego zdziercę kościołów, tego ciemieżcę panienek, tego kata męża i niewiasty, tego podpalacza, tego szelmę, tego felczera od puszczenia krwi i pieniędzy, tego mieszkogryza, tego skórolapa wolno z Warszawy wypuszczę! – «Пусть я буду последним слугой у жида, – кричал старик, – если выпущу из Варшавы этого врага нашей веры, этого грабителя костелов, этого насильника, этого палача мужчин и женщин, этого поджигателя, этого шельму, этого цирюльника, пускающего нашу кровь, этого крысолова!»* [6, с. 546].

Описуючи своїх героїв через вчинки і мовлення, автор вдається до архаїчної, гомерівської та біблійної стилізації: розгорнуті порівняння, піднесений стиль та виступи, що схожі на біблійні проповіді.

Отже, у романі "Потоп", з одного боку, набувають літературно-художнього осмислення глибинні причини подальшого занепаду польської держави – феодална анархія, зрадницька політика, свавілля та егоїзм магнатів шляхти, а з іншого боку, оспівуються славетні подвиги, героїзм та мужність простих шляхтичів, які готові не вагаючись віддати життя за рідну землю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / Пітер Баррі. Пер. з англ. О.Погинайко і наук. ред. Р.Семків. – К.: Смолоскип, 2008. – 360 с.
2. Бахтин М. Эпос и роман. О методологии исследования романа / Михаил Михайлович Бахтин. – Вопросы литературы. – 1970. – № 1. – С. 95-122.
3. Васьків М. Творчість Г.Сенкевича у контексті українсько-польських літературних взаємин: Автореф. дис. ... канд. філол. наук /Дніпропетровський державний університет. – Дніпропетровськ, 1996. – 19 с.
4. Винокур Г. Культура языка / Григорий Осипович Винокур. – М.: Лабиринт, 2006. – 256 с.
5. Винокур Г. О языке художественной литературы: учеб. пособие для филол. спец. вузов / Григорий Осипович Винокур. Сост. Т.Г. Винокур, Предисл. В.П. Григорьева. – М.: Высшая школа, 1991. – 448 с.
6. Сенкевич Генрик. Потоп / Г. Сенкевич М. : Астрель, 2012. – 1280 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. Г. Штепенко

УДК 821.111-311.4'09

Корінь Ю. М.

ОСОБЛИВОСТІ СЮЖЕТНО-КОМПОЗИЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ У РОМАНІ ЕНН БРОНТЕ «АГНЕС ГРЕЙ»

У статті розглядаються специфіка сюжетного конструювання в творчості наймолодшої з сестер Бронте – Енн (Анни). Зокрема, йдеться про структурно-композиційну оригінальність роману «Агнес Грей» у зв'язку з його змістовною своєрідністю, яка визначається сполучанням романтичного і реалістичного начал у побудові сюжетної біографії головної героїні.

Ключові слова: сюжет, структурно-композиційна своєрідність, роман, зміст, англійська література XIX ст.

The article deals with specificity of plot construction in literary works of the youngest Bronte – Anne, in particular, the unique composition and structure of the novel “Agnes Grey” in connection with its content singularity, originality which is defined as the connection of romantic and realistic principles in the forming of biographical plot of the main character.

Key words: plot, unique composition and structure, novel, content, English literature of the XIX century.

Забуті протягом багатьох років, романи наймолодшої з сестер Бронте, Енн (Анни) (1820 – 1849), привернули до себе увагу лише в XX столітті, і саме тоді до Енн прийшла популярність. Стало ясно, що вона була наділена оригінальним літературним талантом. Особливо це засвідчив другий та останній її роман – «Незнайомка з Вайльдфел-холу» („*The Tenant of Wildfell Hall*”), який було видано під чоловічим псевдонімом Ектон Белл у 1848

році. Одразу ж після публікації книга отримала величезний успіх. Роман розкриває перед читачами таємниці англійської вікторіанської родини та проголошує право жінки на бунт проти сімейної тиранії.

Вагомим етапом життя героїні однойменного роману «Агнес Грей» була її робота в сімействі містера Меррея, власника маєтку Хортон-Лодж. З будинку буржуазного вона потрапляє в середовище провінційного дворянства, що дозволяє письменниці дати більш широку картину епохи. Захопленнями господаря є коні, полювання на лисиць і зустрічі з приятелями. Його дружина, дама сорока років, цілком зайнята собою, туалетами, балами. Доля дітей її особливо не хвилює, головне – не треба *«втомлюватися»*. Агнес розуміє, що в цьому будинку у неї є тільки одне право – *«підкорятися і догоджати»*.

Живучи в Хортон-Лоджі, Агнес має можливість спостерігати за тим, як бездумно розпоряджаються батьки долями своїх дітей. Господиня поспішає видати заміж свою старшу гарненьку дочку Розалі, і та потрапляє в багатий будинок-в'язницю. Миттєво руйнуються надії легковажної і марнославної натури на красиве життя, успіхи в суспільстві, сімейне щастя. За іронією долі, єдиною людиною, яка може вислухати її і зрозуміти, є бідна самотня гувернантка. Таким чином, в роман входить і постійно варіюється в ньому тема втрачених ілюзій.

Для розуміння ідейного задуму роману не менш важливий і інший прошарок суспільства, зображений в ньому: кухарка в будинку Блумсфілдів, яка симпатизує гувернантці, стара прихожанка з *«риматизмом»* – усі вони – прості люди, здатні допомогти, підтримати. Моральне почуття в них розвинене сильніше, ніж у господарів, в них немає тієї жорстокості властивій одній з учениць Агнес, котра *«просто так»* фліртує зі священником Вестоном. В критичний момент Агнес згадує біблійну притчу про бідняка, на єдину вівцю якого зазіхнув багач. Тим самим у романі посилюється трагічне звучання долі головної героїні.

У фіналі Агнес знаходить щастя у шлюбі зі священником Вестоном, людиною дуже близькою їй духовно, у неї з'являється тверде переконання, що світ складається не тільки з недалеких, егоїстичних і жорстоких людей. Героїня Енн Бронте пізнає просту й вічну істину: найвища радість – у *«можливості і бажанні бути корисною»* [3].

Упродовж усього роману «Агнес Грей» Енн Бронте переходить від ідеалістичного погляду на життя до реалістичного. Перша частина роману висловлює романтичне світовідчуття авторки, описує життя молодої дівчини в домі її батьків, ілюзії та потаємні сподівання героїні. В другій частині зображена жорстока реальність, з якою дівчина стикається в сім'ях Блумфілд і Меррея. Енн Бронте у своєму творі прочинила двері у святая святих англійця – в його *«дім-фортецю»*, і показала, який жах там коїться.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аникин Г. В. История английской литературы / Г. В. Аникин, Н. П. Михальская. – М.: 1985. – 431 с.
2. Базилевич В. М. Обличительный характер произведений Ш. Бронте: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / В. М. Базилевич. – Л.: 1954. – 15 с.
3. Бронте Енн. Агнес Грей / Енн Бронте [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://e-libra.ru/read/200620-agnes-grej.html>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А. А. Висоцький

ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ РІВНІСТЬ У ПРОМОВАХ БАРАКА ОБАМИ

У статті розглядається поняття політичного дискурсу, здійснюється аналіз лінгвостилістичних особливостей актуалізації концепту РІВНІСТЬ у промовах Барака Обами.

Ключові слова: політичний дискурс, політична промова, концепт.

The article deals with the notion of political discourse, analyses linguostylistic peculiarities of actualization of the concept of EQUALITY in speeches of Barack Obama.

Key words: political discourse, political speech, concept.

У сучасному суспільстві політичний дискурс виступає дуже цікавим явищем, яке постійно розвивається, оскільки являє собою віддзеркалення суспільно-політичного життя країни, а також містить у собі риси національного характеру, загальні і національно-специфічні культурні цінності [1, с. 122]. З урахуванням значимості ситуативно-культурного контексту суть дискурсу пропонується виражати наступною формулою «дискурс = підмова + текст + контекст» [3, с. 15].

Політичний дискурс поєднує у собі лінгвістичні, і комунікативні ознаки, і реалізується у суспільстві як політична промова, яка належить одній політичній особі, з її характерними мовними особливостями, тобто промова є жанром політичного дискурсу. Крім того, в рамках сучасної антропоцентричної парадигми виникла необхідність розглядати мову у контексті її участі в пізнавальній діяльності людини.

Концепти представляють собою втілення знання про оточуючий світ у мисленні людини, утворюючи концептуальну систему, а мовні знаки (слова) кодують зміст цієї системи. Відсутність єдиного визначення поняття «концепт» пов'язана з тим, що воно має складну, багатовимірну структуру, яка включає, крім понятійної основи, соціо-психокультурну частину, яка переживається безпосередньо носієм мови; до її складу входять асоціації, емоції, оцінки, вивченням яких займається психолінгвістика, а також національні образи й конотації, притаманні даній культурі, що слугують об'єктом дослідження лінгвокультурології [2, с. 15].

Метою нашої статті є дослідження актуалізації концепту РІВНІСТЬ у промовах президента США Барака Обами.

У ході дослідження було встановлено, що концепт РІВНІСТЬ (EQUALITY) є домінантним у промовах Барака Обами. Зазначений концепт актуалізується американським президентом тематично і розкривається у наступних прикладах:

1. «<...> / I mean, you meet folks from every walk of life and every region of the country, and every race and every faith / <...> [4] – повтор займенника «every» у поєднанні з номінативними одиницями «country», «race», «faith» актуалізує концепт; словосполучення «every race» актуалізує концепт РАСОВА РІВНІСТЬ;

2. «<...> / A country that says that everybody, rich, poor, black, white, Hispanic, Asian, gay, straight, man, woman, with disabilities, without -- no matter who you are or where you come from, not only can you succeed but you can help everybody else succeed / <...> [5] – концепт втілюється за допомогою переліку й займенника «everybody»; опозиція «rich – poor» актуалізує ФІНАНСОВА РІВНІСТЬ, «black – white» – РАСОВА РІВНІСТЬ, «man – woman» – ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ;

3. «<...> / The people came – black and white, young and old, Christian and Jew, waving the American flag and singing the same anthems full of faith and hope / <...>» – перелік, а також антитези black – white, young – old сприяють актуалізації концепту [4]; таким чином

президент підкреслює рівність людей незалежно від кольору шкіри (тобто концепт РАСОВА РІВНІСТЬ);

4. «<...> / *That word is owned by no one. It belongs to everyone / <...>*» – за словами Обами світом не володіє хтось один, він належить кожному, тобто кожен має рівні можливості; тут концепт вербалізовано займенником «*everyone*» [4];

5. «<...> / *And this is work for all Americans, not just some. Not just whites. Not just blacks / <...>*» [5] – концепт втілено за допомогою займенника «*all*», а також антитези *whites* – *blacks*;

8. «<...> / *But we do expect equal opportunity. We can make sure every child gets an education suitable to this new century. We can make sure every person willing to work has the dignity of a job, and a fair wage, and a real voice, and sturdier rungs on that ladder into the middle class / <...>*» [5] – концепт вербалізовано лексично за допомогою словосполучення «*equal opportunity*», а також за допомогою анафори на синтаксичному рівні «*We can make sure every...*».

Отже, проаналізувавши промови Барака Обами ми встановили, що концепт РІВНІСТЬ актуалізується за допомогою таких стилістичних прийомів та виразних засобів як антитеза, анафора, перелік, повтор. Лексичні одиниці «*all*», «*every*», «*everybody*», «*everyone*» також вербалізують концепт. У ході дослідження нами було помічено, що найчастіше президент актуалізує РАСОВА РІВНІСТЬ. На нашу думку, це пов'язано з тим, проблема расизму й до сьогодні є актуальною для Америки; оскільки Обама є першим чорношкірим президентом США, то неодноразове наголошення на рівності всіх людей незалежно від кольору шкіри є безпосереднім впливом на свідомість громадян з метою подолання нерівності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Панин В. В. Политический дискурс: язык двусмысленности / В. В. Панин // Современная политическая лингвистика : Материалы научной конференции. – Екатеринбург, 2003. – С. 122 –124.
2. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 331 с.
3. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса: Монография / Е.И. Шейгал. – М. – Волгоград: Перемена, 2000. – 368 с.
4. American Rhetoric [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.americanrhetoric.com/barackobamaspeeches.htm>
5. Famous speeches and speech topics [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.famous-speeches-and-speech-topics.info/>

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.О. Заболотська

УДК 811.11'42:82-31

Ляховська К. Ю.

МАРКЕРИ АВТОРСЬКОГО СВІТОБАЧЕННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЮЛІЇ ФРАНК “DIE MITTAGSFRAU”)

У статті розглядається мовна складова авторської моделі світу у художньому творі. Здійснено аналіз гендерно-маркованих лексичних одиниць-репрезентантів концепту FRAU в мовній картині світу німецької письменниці Юлії Франк.

Ключові слова: авторська модель світу, вербалізація, концепт, тематична група

The article deals with the language component of the author's model of the world in a literary text, analyses gender-marked lexical units which are representants of the concept of FRAU in the language picture of the world of a German writer Julia Franck.

Key words: the author's model of the world, verbalization, concept, thematic group

Сьогодні з'являються наукові розвідки (Л. Безугла, І. Бехта, В. Карасик, Т. Кіс, В. Крячко, О. Радченко, М. Стуліна), зорієнтовані на аналіз художніх текстів постмодернізму, їхню герменевтичну специфіку. У цьому контексті особливої ваги набуває творчість німецької письменниці Юлії Франк, індивідуально-авторська картина світу якої не була предметом спеціального дослідження в межах зазначеної проблеми.

Мета даної розвідки – аналіз гендерно-маркованих лексичних одиниць-репрезентантів концепту *FRAU* в мовній картині світу Юлії Франк, що постають водночас характерними експлікаторами образу німецької жінки, долю якої занапастила війна.

Варто підкреслити, що у романі “*Die Mittagsfrau*” відбився життєвий і естетичний досвід письменниці. Введення у текст індивідуально-авторських образів-символів, автобіографічних епізодів, насичення оповіді філософськими роздумами свідчить про утвердження в прозі Ю. Франк активної суб’єктивної позиції. Поведінка жінки визначається обставинами: головні героїні хороші, – наголошує Ю. Франк, – але їх поставлено у нелегкі життєві умови.

Одним із загальноприйнятих засобів реконструкції мовної картини світу є аналіз *концептів*, які вважаються комплексом культурно зумовлених уявлень про предмет, що співвідноситься з поняттям, набором суттєвих ознак, знань про предмет [1, с. 32].

Як свідчить дослідження П. Прохорової, концепт *FRAU*, котрий є одним з ключових концептів будь-якої культури, отримує в менталітеті більшості мікроетносів Німеччини здебільшого негативну гендерну оцінку [2, с. 36].

Головним рівнем, що репрезентує точку зору в художньому тексті, є лексичний рівень. Маркерами авторської точки зору виступають тематичні слова, ключові слова, слова-символи, заголовні слова.

На основі семантичного і концептуального аналізу домінуючим у романі “*Die Mittagsfrau*” визначено концепт *FRAU*. Семантична диференційованість корпусу номінувань жінок свідчить про вагоме значення концепту *FRAU* в мовній картині світу Ю. Франк. Найчастотнішими його вербалізаторами виступають іменники *Frau/Fräulein* (305 слововживань), *Mutter* (564). При цьому спостерігаємо наступну тенденцію: якщо *Frau/Fräulein* зазвичай стилістично нейтральне і репрезентує істоту жіночої статі як таку, то лексема *Mutter* має в романі негативну конотацію: „*Doch während die Mutter über ihre Töchter schimpfte, fluchte, sie habe eine nichtsnutze Brut geboren*“ [3, с. 32]. “*Die Mädchen kannten die Wutausbrüche ihrer Mutter, allein die Plötzlichkeit, dass es keinerlei Vorwarnung gab, ließ sie erschrecken*“ [3, с. 33].

Крім того, концепт *FRAU* актуалізовано у художньому творі німецької письменниці такими лексемами: *Mädchen* (100), *Dame* (35), *Freundin* (25). Наступними вербалізаторами, котрі стосуються інститу сім’ї, виступають *Schwester* (143), *Tochter* (29), *Nichte* (10), *Braut* (3), *Gattin* (3), *Amme* (1), *Base* (1). Соціальна роль тогочасної жінки відображена репрезентантами *Krankenschwester* (18), *Lehrerin* (14), *Köchin* (8), *Studentin* (6), *Kindergärtnerin* (4), *Haushälterin* (2), *Schülerin* (3). Варто підкреслити, що для денотації жінки авторка послуговується антропонімами: імена родичок чи знайомих головної героїні роману *Helen(Alice)*: *Martha* (сестра), *Marja/Mariechen* (економка), *Leontine* (подруга сестри), *Fanny* (тітка), *Otta* (економка тітки); персонажів народних переказів, легенд, казок: *Mittagsfrau*, *Aschenputtel*, *Hexe*, *Prinzessin*.

Перспективою подальших пошуків визнаємо реконструювання базових метафор, через які осмислюється концепт *FRAU* у романі Ю. Франк “*Die Mittagsfrau*”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежбицкая. – М., 1999. – 383 с.
2. Прохорова П. В. Диалектная картина мира: вербализация гендерного концепта «FRAU» / П. В. Прохорова // Балтийский гуманитарный журнал. – № 4 (5). – 2013. – С. 35 – 37.
3. Frank J. Die Mittagsfrau / Julia Frank; [hrsg. von S. Fischer]. – Frankfurt am Main : S. Fischer Verlag GmbH, 2007. – 430 S.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І. В. Гоштанар

УДК 81'42'38:821.111-311.1"19"

Мазур О. В.

ПОРТРЕТНА ДЕТАЛЬ ЯК ЗАСІБ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ГЕРОЇВ У РОМАНІ С.МОЕМА "ТЕАТР"

У статті розглянуто поняття портретної деталі, як одного із різновидів художньої деталі, а також визначено її функцію у романі С. Моема «Театр».

Ключові слова: художня деталь, портрет, портретна деталь.

The article deals with the notion of portrait detail as the kind of artistic detail, and states its function in the novel "Theatre" by S. Maugham.

Keywords: artistic detail, portrait, portrait detail.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики тексту аналіз літературного твору не може вважатися повноцінним без урахування функціонування в ньому художньої деталі (ХД).

Концепція художньої деталі розглядається у працях таких вітчизняних та іноземних літературознавців: М.М. Бахтіна, О.І. Білецького, В.В. Виноградова, В.А. Кухаренко, М.О. Пархоменка, Г.М. Поспелова, Л.В. Чернець, А.С. Ткаченко, В.І. Тюпи, В.Є. Халізева, М.Б. Храпченка та інших.

В. А. Кухаренко трактує деталь як «зображення зовнішньої характеристики об'єкта чи явища для створення читачем всієї картини зображеного в її цілісності і повноті» [1, с. 60]. Дослідниця класифікує деталі за їх функціональним навантаженням та виокремлює такі різновиди: зображувальна, уточнююча, характерологічна, імплікуюча [1, с. 49].

Слідом за В.Є. Халізовим, ми виокремлюємо дві групи деталей: «описові» та «психологічні».

За допомогою «описових» деталей у творі створюється зовнішній облік персонажу. «Психологічні» деталі спрямовані на відображення внутрішнього світу героя. «Описові» деталіми поділяємо на «портретні», «пейзажні» та «речові» [3, с. 35].

При аналізі ролі художньої деталі в характеристиці літературного героя, важливе місце належить портретній деталі. Портрет у літературному творі – це вид художнього опису, у якому зображується зовнішній вигляд персонажа з тих сторін, які найбільш яскраво представляють його в авторському баченні.

У романі С. Моема «Театр» письменник обирає дві-три найбільш влучні деталі, і цього достатньо для яскравої репрезентації образу.

Головною героїнею твору виступає Джулія Ламберт. При створенні образу героїні С. Моем використовує різні типи ХД, котрі формують глибокий підтекст даного твору. Так, автор досить вдало характеризує саме погляд героїні, у якому читач одразу відчуває позитивне ставлення чи образу, неприязнь, огиду та інші емоції "look": *surprised, sulky, puzzled, velvet, melting, sharp, reflective, curious, absorbed, searching* та інші [2]. Таким чином, з одного лише погляду можна здогадатися про емоції жінки. Зокрема, поруч із Томом погляд

Джулії майже завжди ніжний, м'який: *"She gazed at him for a little with that soft expression that people described as her velvet look"* [2].

По відношенню ж до свого чоловіка настрої Джулії змінюється досить часто: *"Shethrewhimasurprisedlook"* [2] – у даному випадку погляд виражає здивування і занепокоєння героїні поведінкою Майкла. У наступному прикладі відчувається відверта зневага Джулії до власного чоловіка: *"Shegavehimalookofscorn"* [2].

Через опис очей героїні в романі також вербалізується і почуття довіри чи недовіри: *inquiringeyes, confidingeyes* [2].

Окрім очей та погляду, опис посмішки, як елементу портретної деталі, може також передавати різні емоційні стани. Аналізуючи характер посмішки Майкла, розуміємо, що він щирий у своїх почуттях до дружини. Це підтверджують такі епітети: *sweet, good-natured, charming, friendly smile* [2].

Про інтерес та пристрасть Джулії до Тома теж свідчить посмішка акторки: *delightful smile, warm, ready smile, delightful, but slightly deprecating smile, indulgent smile, friendly smile* [2].

Наприкінці роману посмішка Джулії відображає "нову" закоханість у Майкла: *"Julia gave him an affectionate smile"* [2]; *"She gave him her delightful and disarming smile"* [2].

Аналізуючи різні емоційні стани головної героїні, можна сказати про мінливість її настроїв. Акторка то радісна: *"Julia, pleased, excited and happy, went to her dressing-room"* [2], то страждає через втрату почуттів до чоловіка: *"It made Julia a little sad to think how much she had loved him"* [2].

Таким чином, хоча письменник не подає широкого опису зовнішності своїх персонажів, але портретна деталь, яку він використовує, викликає широкий спектр асоціацій, замінюючи розлогий опис чи авторську характеристику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Иностр. яз.» – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1988. 192 с.
2. Моем У. С. Театр: книга для читання англійською мовою / Методична і філологічна обробка тексту [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.reading.ws/bookreader.php/1293/Maugham-Theatre.html>.
3. Чернец Л. В. Деталь / Л. В. Чернец // Введение в литературоведение. – М.: Высшая школа, 2004. – 413 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Л. І. Белехова

УДК 811.111'272:821.111.02-3.09-055.1/3

Нікітін О. О.

КОНЦЕПТ HUMAN BODY В ХУДОЖНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТІЛЕСНОСТІ В ПРОЗІ АНГЛІЙСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ В. ВУЛЬФ)

У статті розглядається специфіка образної концептуалізації HUMAN BODY у контексті художнього тексту епохи англійського модернізму. Матеріал художньої прози В. Вульф, до аналізу якого застосовано методику реконструкції концептуальних метафор у тексті, надав можливість виявити специфіку уявлень про тілесність, відображених у художній семантиці зазначеного періоду.

Ключові слова: тілесність, концептуальна метафора, образна концептуалізація, художній текст.

The article focuses on the imagery conceptualization of HUMAN BODY in the context of English literary texts of the modernist period. The material of the literary prose of V. Woolf analysed by means of the method of reconstruction of conceptual metaphors in the text, provided grounds for the research of the specific features of the literary corporality that is characteristic of the period.

Key words: corporality, conceptual metaphor, imagery conceptualization, literary text.

Феномен тілесності, як об'єкт дослідження, привертав увагу великої кількості науковців, які працюють у різних сферах науки [1; 5], оскільки людське тіло у його різноманітних виявах здавна перебуває у фокусі уваги анатомії, психології, соціології, культурології, мистецтвознавства, філософії тощо. Не обминули його своєю увагою і філологи – як літературознавці, так і лінгвісти [1; 2; 4 та ін.].

У зв'язку з цим *тілесність* як термін постмодернізму, що асоціюється з тілесним буттям людини, розуміється як діалектична єдність тілесного та духовного, інтегруюча ознака екзистенційного досвіду людини, що поєднує комплекс природних, індивідуальних та культурних рис тіла людини, як поле взаємодії внутрішніх та зовнішніх життєвих просторів людської істоти, або як тіло, яке набуло різноманітних «мов» у результаті соціалізації [5, с. 113]. Іншими словами, тілесність – це соціокультурне явище, що розуміється як сукупність тілесних проявів, які зазнали трансформацій в результаті впливу соціокультурних факторів, мають соціокультурне значення та виконують певні соціокультурні функції.

Розглянемо більш детально напрямки образної концептуалізації ТІЛА ЛЮДИНИ крізь призму образів КОРАБЛЯ/SHIP, МОРСЬКОЇ ХВИЛІ/WAVE, ПІНИ/FOAM, ВОДРОСТІ/WEED, РИБИ/FISH, РУСАЛКИ/MERMAID. Так, авторка активує концептуальну метафору ТІЛО ЛЮДИНИ Є КОРАБЕЛЬ/HUMAN BODY IS A SHIP в наступному фрагменті тексту роману «Хвилі»: „***I can think of my Armadas sailing on the high waves. I am relieved of hard contacts and collisions. I sail on alone under the white cliffs. Oh, but I sink, I fall! That is the corner of the cupboard; that is the nursery looking- glass. But they stretch, they elongate. I sink down on the black plumes of sleep; its thick wings are pressed to my eyes. ... Oh, to awake from dreaming! Look, there is the chest of drawers. Let me pull myself out of these waters. But they heap themselves on me; they sweep me between their great shoulders; I am turned; I am tumbled; I am stretched, among these long lights, these long waves, these endless paths, with people pursuing, pursuing.***” [6, с. 28].

Як бачимо, основу вказаного напрямку образного переосмислення складає метафоричне співвіднесення ТІЛА ЛЮДИНИ з КОРАБЛЕМ, навіть їх групою – Армадою (*my Armadas sailing on the high waves*). Цей КОРАБЕЛЬ пливе неподалік від білих скель (*I sail on alone under the white cliffs*), починає тонути (*I sink down*), намагається виплисти (*let me pull myself out of these waters*), але хвилі поглинають його (*I am stretched, among ... these long waves*). Розуміючи під цим образом ТІЛО ЛЮДИНИ, В. Вульф акцентує стан людської душі, який є далеким від комфорту та задоволення. Вона таким чином зображує людину, позбавлену спокою, яка не справляється з проблемами, конфліктними ситуаціями, що мають місце в соціумі, втіленого крізь призму образів МОРЯ та ХВИЛІ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гомілко О. Є. Феномен тілесності : автореф. дис. ... д. філос. наук : 09.00.04 / О. Є Гомілко; Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. – Київ, 2007. – 38 с.
2. Дискурсы телесности и эротизма в литературе и культуре. Эпоха модернизма. Антология / Ред. Д. Иоффе. – М.: Издательство: Ладомир, Серия: Русская потаенная литература, 2008. – 528 с.
3. Козеренко А. Д. Фразеологические соматизмы и семиотическая концептуализация тела / А. Д. Козеренко, Г. Е. Крейдлин // Вопросы языкознания. – 2011. – № 6. – С. 54–66.

4. Медведева Н. С. Проблема соотношения телесности и социальности в человеке и обществе : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.03 / Н. С. Медведева. – Луганск, 2005. – 283 с.
5. Woolf V. The Waves. – London: Wordsworth Editions, 2000. – 300 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.В. Димитренко

УДК 811.111'272:821.111.02-3.09-055

Панченко А. В.

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ГРОТЕСКУ

Стаття присвячена дослідженню лінгвокогнітивних особливостей гротеску, що є одним із домінантних засобів втілення концептів у художніх текстах.

Ключові слова: контрастивні стилістичні засоби, концептуальний оксиморон, парадоксальне мислення, амбівалентність.

The article focuses on the exposing of linguistic and cognitive mechanisms of grotesque, one of the dominant means of the concept embodiment in literary texts.

Key words: contrastive stylistic means, conceptual oxymoron, paradoxical thinking, ambivalence.

Метою статті є дослідження лінгвокогнітивних механізмів формування гротеску, одного із домінантних засобів вербалізації концептів.

Актуальність даної проблеми зумовлена її приналежністю до сучасних лінгвокогнітивних досліджень художнього тексту, спрямованих на розкриття креативних механізмів художнього мовлення шляхом концептуального аналізу тропеїчних засобів.

Переважаюча вербалізація концептів відбувається через такі стилістичні засоби як оксиморон, іронія, антитеза, парадокс та гротеск, що є найбільш вільним і вибагливим поєднанням різноманітних образів і мотивів. Спочатку словом гротеск (італ. grotta – грот, печера, франц. grotesque – вигадливий, химерний) позначали настінний живопис, особливий тип орнаменту, що був знайдений в гротах під час розкопок давньоримських будов. Цей орнамент вирізнявся химерним поєднанням зображення рослин, квітів з карикатурним зображенням людей і тварин. У стародавньому Римі він виник як наслідування “варварського” стилю Сходу [2, с. 106].

Створюється гротеск навмисним зіштовхуванням протилежностей, це амбівалентне явище, що є релевантним вираженням суперечливої природи буття. Сприйняття гротескного твору активує у читача емоційний стан, так званої, емоційної дезорієнтації [10, с. 24-25, 367], оскільки гротеск є співіснуванням несумісних емоційних станів, таких як, смішне, жалюгідне та огидне [там само, с. 24], а також привабливого та потворного, комічного і трагічного, безглузлого та шокуючого.

Гротеск відносять до контрастивних стилістичних засобів, у підґрунті формування яких лежить парадоксальне художнє мислення та домінантна концептуальна схема – концептуальний оксиморон [1, с. 201; 7, с. 368; 4, с. 95], що позначає спосіб осмислення предметів, подій або явищ реального й уявного світів через протиставлення їх аксіологічно навантажених ознак [4, с. 95].

Концептуальність тропу – це характеристика, яка припускає його розуміння як мисленнєвої, а не мовної операції, як способу осмислення однієї сутності крізь призму іншої [8, с. 247-248]. У нашому дослідженні ми виокремлюємо внутрішньокатегоріальний (онтологічний і скалярний) концептуальний оксиморон, який накладає певні концептуальні обмеження на формування контрастивних стилістичних засобів.

Проекція контрастивних ознак відбувається у межах однієї спільної концептуальної царини; між складниками, що мапуються, існує онтологічна спорідненість. Цей тип

концептуального оксиморону лежить у підґрунті контрастивних засобів з обмеженою інтерпретацією, більшість з яких належать до усталених широко вживаних стилістичних засобів. Другий тип концептуального оксиморону – міжкатегоріальний (епістемічний і ціннісно-орієнтаційний), який знімає концептуальні обмеження при контрастивному мапуванні, що уможливорює концептуальний прорив у парадоксальність, появу контрастивних вербальних засобів, які відрізняються більшою глибиною у передачі змістовної амбівалентності, притаманної образу персонажа.

Контрастивні стилістичні засоби розглядаються нами як текстові утворення, що інкорпорує три іпостасі: передконцептуальну (що виражає їх глибинний смисл, активований архетипами), концептуальну (яка структурована різними видами концептуального оксиморону) і вербальну (що репрезентується номінативними одиницями, в семантиці яких актуалізовано протиріччя чи протилежність).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белехова Л.І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: Дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04; – Захищена 10.10.2002; Затв. 10.04.2003. – К., 2002. – 476 с.: іл. – Бібліогр.: с. 392- 476.
2. Галич О. Теорія літератури / Галич О., Назарець В., Васильєв Є. – К.: Либідь, 2001. – 455 с.
3. Маріна О.С. Контрастивні тропи й фігури в американській поезії модернізму: лінгвокогнітивний аспект: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04; –Захищена 21.12.2004; Затв. 21.05.2005. – К., 2004. – 204 с.: іл. – Бібліогр.: с. 161-204.
4. Lakoff G., Johnson M. Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought. – N. Y.: Basic Books, 1999. – 624 p.
5. Tsur R. Toward a Theory of Cognitive Poetics. – Amsterdam: Elsevier Science Publishers, 1992. – 549 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.В. Димитренко

УДК 82.3 : 821.111: 7.045

Плетена О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИМВОЛІВ У РОМАНІ ДЕНА БРАУНА “КОД ДА ВІНЧІ”

У статті розглянуто особливості використання символіки, її значення у композиційній побудові та поетиці постмодерністського роману сучасного американського письменника Дена Брауна «Код да Вінчі».

Ключові слова: символ, знак, семіотика, роман, біблійні мотиви

The article is about the use of symbols, and its importance in the composition construction and poetics of postmodern novel by a contemporary American writer Dan Brown "The Da Vinci Code".

Keywords: symbol, sign, semiotics, novel, biblical motifs.

Від кінця XIX – початку XX століття точаться гострі наукові суперечки довкола поняття «символ», що став об’єком пильного наукового інтересу літературознавців, культурологів, семіотиків, філологів, філософів та ін. Мета даної статті – визначити особливості та роль використання символіки на різних структурно-поетологічних рівнях роману Дена Брауна “Код да Вінчі”. Означення символу теоретично досить складне, неоднозначне, тому існує багато визначень і розумінь цього поняття. Дослідження символу знаходимо у працях О. Лосева, в яких дається ґрунтовний аналіз цього поняття, у працях

М. Мамардашвілі й А. Пятигорського, в яких досліджується метафізичне судження про символ, і безпосередньо, у роботах філософських шкіл минулого: Платона й Аристотеля, Августина Аврелія, Канта, Гегеля, Ф. Шелінга та ін. Е. Кассіра і його поняття символічної форми в структурі наук про дух, К. Юнга, з його розумінням символу як архетипу, працях представників семіотики, а саме, Ч. Пірса, Р. Якобсона, представника герменевтики П. Рікьора тощо. [1, с. 151]

О. Лосєв – перший із дослідників, який зацікавився структурою, сутністю та природою «символу». Вчений зазначає, що «символ є різновидом знаку і знак є різновидом символу, будь-який знак може мати безкінечну кількість значень, тобто бути символом» [2, с. 64]. Відомий радянський філософ, філолог, професор О. Лосєв пропонує таку класифікацію типів знаків:

1. знак-зображення (icon) – схожість його з об'єктом носить характер безперервний;
2. знак-індикатор (index) – подібність між ними неоднозначна, має статичний характер;
3. знак-символ (symbol) – дискретний характер відношення; «відповідність між класами денотатів та символів має тенденцію до взаємної однозначності» [2, с. 140].

Мова символів властива будь-якій епосі і культурі, є універсальною дійсністю, проте може мати різні змістові наповнення, осмислення, тлумачення. Історія, антропологія, психологія, релігія, богослов'я, зокрема літургійне, приділяють мові символів неабияку увагу. Сьогодні, на думку деяких авторів, можна твердити навіть про своєрідне повернення науки до символу, нове відкриття нею символізму [3, с. 152].

Літератори все частіше звертаються до біблійної тематики та використовують символіку у своїх творах для підвищення інтересу до прочитання книги. Звернення до біблійних тем пояснюється тим, що через образи біблійних персонажів автори подають події сучасності, об'єднавши таким чином два семантичні кола подій та образів – минулого та теперішнього, і навіть, майбутнього.

Розглядаючи роман Дена Брауна «Код да Вінчі» слід підкреслити роль та значення символіки у побудові роману-лабіринту. У творі Дена Брауна «Код да Вінчі» розкривається справжній зміст ряду символів пов'язаних з раннім християнством, і першими організаціями християн. У романі присутні також символи, що відображають реальні історичні особи та події, що представлені автором вже з перших глав роману.

Інтелектуальна та релігійна складова роману викликала повагу і, навіть, захоплення глибиною аналізу і проникнення автора у суть християнського вчення. Головний герой професор релігійної символіки Гарвардського університету Роберт Ленгдон досліджує іконографію поклоніння богині, поняття жіночої святості та мистецтво, пов'язані з ними символи.

Численні шедеври великих майстрів, зокрема фігурують картини, Леонардо «Мона Ліза» (Mona Lisa) і «Мадонна в гроті» (Madonna of the Rocks), як і паркет La Grande Galerie, утворюють простір у просторі, в якому захована своя матрешка – символи, залишені вмираючим куратором Жаком Соньєром.

Роман Дена Брауна «Код да Вінчі» можна розглядати через призму культурних, релігійних та історичних особливостей. Центральна роль у творі відводиться символу, при цьому автор використовує і біблійну тематику: Ісус Христос, Марія Магдалена, Святий Грааль, пентаграми, Лінія Троянди, шестикутна зірка – зірка Давида, таємні організації та багато іншого. Ден Браун використовує зазначені мотиви для підвищення інтересу, інтриги та скандальності сюжетів романів, він вивів зазначену проблематику на новий рівень. Багато авторів почали більш інтенсивно використовувати релігійні мотиви в своїй творчості після грандіозного тріумфу романів американського письменника Дена Брауна, що зацікавлюють читача головоломками та символами, що представляють собою певний ряд ходів гри лабіринту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заболотська О.О. Символи явищ природи у творах різних жанрів/ О.О. Заболотська //

- Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць. Випуск ІХ. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – С. 150-156.
2. Лосев А. Проблема символа и реалистическое искусство / А. Лосев. – М.: Искусство, 1976. – 181 с.
 3. Цюпа Л.С. Мова символів та їх значення у святому письмі та літургійних текстах/ Л.С. Цюпа // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичне релігієзнавство», 2014. – Вип. 10 – С. 152-160.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.Ю. Нев'ярович

УДК 811.111'38:821.111-311.4

Сахарова О.В.

ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ У РОМАНІ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»

У статті розглянуто особливості вербалізації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ у романі Ф.С. Фіцджеральда “Великий Гетсбі” та виявлено концепти, які його структурують.

Ключові слова: концепт, структура концепту, вербалізація.

The article deals with the peculiarities of verbalization of a concept of AMERICAN DREAM in the novel “The Great Gatsby” by F.S. Fitzgerald and states concepts that are included into its structure.

Key words: concept, concept structure, verbalization.

Загальне спрямуванням лінгвістичних досліджень на вивчення особливостей реалізації у художньому творі концепту як ментального утворення та структури знань про дійсність із вираженою культурологічною складовою, що характеризує носія певної етнокультури, зумовлює популярність звернення до проблеми концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ.

Дослідженням складної структури цього концепту та його трансформацій у творчості американських письменників займалися Ж.Г. Коновалова, А.М. Форшток, В.В. Платошина.

У словнику Американська мрія визначається як прагнення гарних умов життя та впевненості в майбутньому, виражене у можливості придбати будинок, отримати роботу, посісти високе положення в суспільстві [4, с. 15].

На нашу думку, концепт АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ є складною структурою. Послугуючись типологією О.М. Кагановської, яка структурно розгалужує текстові концепти на мегаконцепт (“вершинний”) і ті, що йому підпорядковані – мезоконцепти, макроконцепти та катаконцепти [2], виділяємо мезоконцепт АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ, що реалізується в межах мегаконцепту МРІЯ та складається з макроконцептів БАГАТСТВО, БУДИНОК, ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД і МОРАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ.

Метою статті є визначення засобів об'єктивації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ у романі Ф.С. Фіцджеральда “Великий Гетсбі”. У рамках твору концепт вербалізується ключовою лексемою *dream* (14 вживань), дієсловом *to dream* й авторським okazіonalіzмом *over-dreamed*. Ці лексеми є ядром концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ.

Семантику номінативної одиниці *dream* у її основному значенні носії англійської мови пов'язують із позитивним емоційно-психічним станом надії на краще майбутнє (у давньоангл. *dream* – “радість”, “пісня”). Проте інше її значення пов'язане зі сновидіннями й мареннями, що показує віддаленість уявного від дійсного [1, с. 39]. Враховуючи зазначені дефініції, виявляємо, що в романі лексема *dream* актуалізується у значенні ідеалу, мрії та

марення. Тому, репрезентантами мезоконцепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ є також лексеми: *hope, idea, wish, desire, fantasy, fancy* та ін.

Концепт МРІЯ є текстоутворювальним. Особливого значення реалізація концепту набуває для головного героя твору. Гетсбі названий “великим” через те, що все життя він присвячує своїй мрії – поверненню коханої через здобуття багатства та високого положення в суспільстві [1, с. 38].

Незламність і неймовірна наполегливість у процесі здійснення мрії Гетсбі репрезентована за допомогою використання лексеми *idea* та дієслова *to dream*: “*He had been full of the **idea** so long, **dreamed** it right through to the end, waited with his teeth set, so to speak, at an inconceivable pitch of intensity.*” [3, с. 123]. У романі життя Гетсбі метафорично зображується як довгий шлях до мрії: “*He had come **a long way to this blue lawn and his dream** must have seemed so close that he could hardly fail to grasp it.*” [3, с. 193].

Лексема *dream* набуває значення недосяжного ідеалу, вигаданого головним героєм: “*There must have been moments even that afternoon when **Daisy tumbled short of his dreams** – not through her own fault but because of the colossal vitality of his **illusion**.*” [3, с. 128]. Із метою зобразити нездатність Дейзі бути втіленням ілюзорного ідеалу автор використовує метафоричний вираз *tumbled short of his dreams* “впала, не досягнувши рівня його мрій” та лексему *illusion*, що має значення “ілюзія, омана, нездійсненна мрія”.

Ключовий, проте фатальний для героя, характер мрії реалізується в атрибутивних параметрах лексеми *dream*, що репрезентує концепт АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ: “*the dead dream*” [3, с. 179], “*well-forgotten dreams*” [3, с. 181], “*his incorruptible dream*” [3, с. 205], “*a single dream*” [3, с. 215], “*the last and greatest of all human dreams*” [3, с. 240]. Попри те, що мрія осмислюється героєм як щось давно забуте й неживе, вона постає непідкупною, єдиною, останньою та найвеличнішою з усіх людських мрій.

Отже, особливості вербалізації базового концепту в романі Ф.С. Фіцджеральда дозволяють краще зрозуміти особливості етнокультурного сприйняття концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ (прагнення багатства, успіху, визнання) та його трагічність для головного героя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Александрович Н.В. Концептосфера художественного произведения и средства ее объективации в переводе (На материале романа Ф.С. Фицджеральда “Великий Гэтсби” и его переводов на русский язык) : Монография / Н.В. Александрович. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 184 с.
2. Кагановська О.М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) : Монографія / О.М. Кагановська. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. – 292 с.
3. Фицджеральд Ф.С. Великий Гэтсби / Ф. Скотт Фицджеральд; предисл., коммент. Е.В. Угаровой. – М. : Айрис-пресс, 2012. – 228 с. : ил. – (Читаем в оригинале).
4. Merriam-Webster’s Dictionary of Allusions / by Elizabeth Webber & Mike Feinsilber. – Springfield (MA), 1999 – 592 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Заболотська

ХРОНОТОП І ЙОГО ФУНКЦІЇ В ТЕКСТОВІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *KRIEG* У ВОЄННІЙ ПРОЗІ Г. БЕЛЛЯ

У статті розглядається хронотоп воєнної прози Генріха Белля як один із рівнів дослідження авторського стилю. Хронотоп аналізується з погляду вияву домінантного концепту у творчості німецького автора.

Ключові слова: хронотоп, концепт, авторська модель світу

The article focuses on the chronotope of the war prose by Heinrich Böll as one of the levels of the author's style research and analyses it from the point of view of manifestation of a dominant concept in the works by German author.

Key words: chronotope, concept, the author's model of the world

У сучасних лінгвістичних студіях (Л. Венедиктова, О. Головань, В. Крячко, О. Липина, Т. Першина) спостерігається зростання інтересу дослідників до проблеми відтворення когнітивної структури концепту ВІЙНА у світовій лінгвокультурі взагалі та німецькій зокрема.

Метою даної статті є аналіз хронотопу воєнної прози Г. Белля з погляду вияву домінантного концепту у творчості німецького автора.

У контексті нашої розвідки ми розглядатимемо *концепт* як ментальну мінімальну одиницю людського досвіду в його ідеальному уявленні, що здатна вербалізуватися за допомогою слова і яка має польову структуру з ядром і периферією. У свою чергу *концепт* художнього твору – це узагальнення авторських ідей, життєвого досвіду, філософсько-естетичних позицій. Текстова дійсність зумовлена насамперед “задумом автора, внутрішньою цілісністю твору, життєвою правдою та прагненням автору досягти найбільшої сили естетичного впливу на адресата” [2, с. 65].

Саме тому особливої актуальності набуває *концептуальний аналіз* структур тексту, оскільки художні твори репрезентують концептуальну картину світу у її базових елементах. Беручи за основу дефініцію М. Болдирева, визначаємо концептуальний аналіз як процес вияву концептуальних характеристик через значення мовних одиниць, що репрезентують певний концепт, їх словникові тлумачення та мовні контексти [1, с. 31].

Воєнна проза Г. Белля – це історії про життєві долі молодих людей, які стали жертвами Другої світової війни, які рано пізнали смерть, а ті, які залишилися живими, були приречені на душевні муки. Саме це й обумовлює особливості вербалізації концепту *KRIEG*. Найчастотнішими його вербалізаторами виступають іменник *Krieg* та дієслово *kriegen*. Письменник засуджує війну та зосереджує увагу на бажанні людини присвятити своє життя найголовнішим речам у світі: сім'ї та улюбленій справі. Історія життя Г. Белля тісно переплелася з географією Другої світової війни. У складі окупаційних військ він побував у Польщі, Франції, Румунії, Угорщині та на території СРСР. У свідомості письменника закарбувалося чимало назв географічних місцевостей України: Галичина, Волинь, Київ, Запоріжжя, Львів, Стрий, Коломия, Черкаси, Одеса, Севастополь, Херсон та ін. Згодом вони згадувалися, а інколи й розгорнуто зображувалися у творах німецького автора як місця, де на солдатів вермахту чекала грізна відплата поразки, втрати, смерть.

Вибудова *хронотопу* ретельно продумана Г. Беллем до деталей – часопростір цілком співзвучний домінантним настроєм воєнної прози автора, акцентує емоційний стан героїв, які перебувають на війні. Однією з структуротворчих одиниць художнього часу вважається швидкість розгортання дії. Найскладнішою є архітектоніка часоплину в оповіданні “*Der Zug war pünktlich*” (1949 р.). Сприяє цьому використання автором мотиву чекання-поспішання під час відправлення солдат на Східний фронт, нагромадження дієслів руху (*aussteigen, auftauchen, einsteigen, erreichen, ersteigen, fahren, fließen, gehen, kommen, kreisen, marschieren*,

rattern, rollen, schreiten, spazieren, überspringen, vorüberziehen), називання дат, днів тижня, добової пори: “*Als sie unten durch die dunkle Unterführung **schritten**, hörten sie den Zug oben auf den Bahnsteig **rollen**, und die sonore Stimme im Lautsprecher sagte ganz sanft: »Fronturlauberzug von Paris nach Przemyśl über ...“* [3, с. 5]. “*Das Blut **floß** aus seinem Herzen, floß zurück ins Herz, **kreiste, kreiste**, das Leben **kreiste**, und dieser Pulsschlag sagte nichts anderes mehr als: **Bald!**“* [3, с. 8].

Розглядаючи просторові особливості організації тексту, можна чітко простежити підпорядкування автором художнього простору смисловій домініанті тексту – концепту *KRIEG*: до географічно визначених топосів належать Німеччина (держава-загарбник), Польща та Україна, які перебувають під фашистською окупацією та свавіллям. Головний герой перебуває у потязі, що везе солдат на фронт, де на них чекає смерть. Смертний вирок, вже підписаний долею, чує у назві західноукраїнського міста Стрий головний герой повісті: “***Stryj** ... dieses winzige, kleine, schreckliche, blutige Wort ist aufgestiegen und hat sich verbreitet zu einer düsteren Wolke, die alles überschattet“* [3, с. 143]. Фатальні для німецького солдата значення випромінюють і інші українські назви (*Galizien, Lemberg, Czernowitz*).

Важаємо актуальним і перспективним подальше вивчення кореляції хронотопу з концептом *KRIEG* у текстах воєнної прози Г. Белля.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика / Н. Н. Болдырев. – Тамбов : Изд-во Тамб. ун-та, 2000. – 123 с.
2. Семенець О. О. Синергетика поетичного слова / О. О. Семенець. – Кіровоград : Імекс ЛТД, 2004. – 308 с.
3. Böll H. Der Zug war pünktlich / Heinrich Böll. – München : Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, 1972. – 145 S.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І. В. Гоштанар

УДК 811.111'42

Стеценко Т. В.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ COMMON SENSE В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглядається лінгвокультурний концепт COMMON SENSE та засоби його вербальної репрезентації в англомовних художніх текстах.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, вербалізація.

The article deals with lingual cultural concept of COMMON SENSE and the ways of its verbal representation in English literary texts.

Key words: lingual cultural concept, verbalization.

Концепти – це смислові одиниці людського буття. Виникаючи у свідомості людини, вони ґрунтуються на знаннях та отриманому людством досвіді загалом. Концепти репрезентуютьс за допомогою слів, фразем, словосполучень, текстів. В.І. Карасик, С.Г. Воркачов однією з особливостей концептів визначають їхнє звернення до культури [2; 3]. Ю.С. Степанов називає концепти певною формою існування культури, що утворюється під час поділу мовної картини світу на мікросвіти, які відтворюють знайомі людині ситуації [4, с. 40]. М.Ф. Алефіренко вважає, що тексти є витвором людської діяльності, в них відтворюються особливості мовної свідомості як фундаментальної категорії філософії культури [1, с. 28].

Концепт COMMON SENSE дослідники трактують як культурний концепт, який передає національний характер англійців. COMMON SENSE для них – це резонне практичне судження та спосіб мислення, поведінки, можливість приймати правильне рішення. Концепт COMMON SENSE містить у собі раціональне мислення в практичних питаннях, що набувається з досвідом. Окрім досвіду як чинника формування здорового глузду в дефініціях зазначається природний розум та розуміння. Сполучною ланкою між досвідом та вродженими розумовими здібностями як прояв здорового глузду є рівень практичного знання, що допомагає жити виваženим і безпечним способом. Інтуїція також є складником COMMON SENSE.

Серед проаналізованих дефініцій із сучасних словників англійської мови можемо виокремити шість характерних ознак лексеми *common sense*: 1. *Sound practical judgment*; 2. *The ability to think and behave in a reasonable way and to make good decisions*; 3. *Normal good sense in practical matters, gained by experiences in life, not by special study*; 4. *The natural intelligence or understanding*; 5. *The basic level of practical knowledge and judgment that we all need to help us live in a reasonable and safe way*; 6. *The intuitions that according to the school of Scottish philosophy are common to all mankind* [5].

У досліджених нами романах американських (S. Lewis «*The Main Street*», G. Stein «*Three Lives*», N. H. Lee «*To Kill a Mocking Bird*», T. Morrison «*The Bluest Eye*» E. Hemingway «*For Whom the Bell Tolls*», S. Fitzgerald «*Tender is the Night*») та британських авторів (Iris Murdoch «*The Italian Girl*», James Joyce «*Ulysses*», S. Maugham «*The Moon and Sixpence*», Muriel Spark «*Memento Mori*», Virginia Woolf «*To the Lighthouse*», D. H. Lawrence «*The Rainbow*») ми виокремили лексеми, за допомогою яких вербально репрезентується концепт COMMON SENSE.

Проаналізувавши використання лексеми *common sense* та її синонімів у романах британської та американської літератури, ми визначили, що концепт COMMON SENSE набуває більш частотного вираження за допомогою імені концепту *common sense*, *good sense*, *sense* та синонімів *judgement*, *logic*, *understanding*, *intelligence*, *wisdom*, *capacity*, *rationality*, *depth*, *comprehension*, *profundity*, *reason*, *reasonable*, *calibre*. Також можемо зазначити, що в американських романах автори використовують ширший спектр синонімічного ряду, ніж у британських, проте основним синонімом до лексеми *common sense* в обох лінгвокультурах вважають розум та розуміння.

Отже, ми можемо зробити висновки, що у процесі побудови структури концепту відбувається класифікація, підведення під ту чи іншу смислову категорію осмисленої інформації. В межах концепту смисли, виражені супровідними словами, уточнюються і модифікуються залежно від культурних реалій, описаних у романі. Вербалізована структура концепту Common Sense ширша, ніж понятійна структура словникових тлумачень. Такий результат пояснюється тим, що в основі кожної культури лежить своя система предметних значень, соціальних стереотипів, когнітивних схем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка : учеб. Пособие / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Флинта, 2010. – 288 с.
2. Воркачев С. Г. Вариативные и ассоциативные свойства телеономных лингвоконцептов / С. Г. Воркачев. – Волгоград : Парадигма, 2005. – 214 с.
3. Карасик В. И. Языковые ключи / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2009. – 406 с.
4. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю. С. Степанов. – М. : Яз. рус. Культуры, 1997. – 824 с.
5. Longman Dictionary of Contemporary English / edit. N. D. Turton, J. Brian Heaton. – Boston : Pearson ESL, 2003. – 1968 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л. В. Димитренко

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ LOVE У ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ МАЙКЛА ДЖЕКСОНА

У статті розглядається концепт LOVE та його структура в пісенних текстах Майкла Джексона.

Ключові слова: концепт, концептуальна метафора, кохання.

The article deals with the concept of Love and its structure in Michael Jackson's lyrics.

Key words: concept, conceptual metaphor, love.

Розвиток лінгвістичної науки зумовив перехід до більш детального вивчення антропологічної лінгвістики, що розглядає мову у зв'язку з людиною, її мисленням та свідомістю. Саме завдяки зосередженню на дослідженні логіко-психологічних та ментальних процесів з'явилося нове поняття «концепт».

Розглядаючи концепт як одну з логічних форм мислення, О.О.Залевська трактує даний мовний феномен як «спонтанно функціонуюче в пізнавальній і комунікативній діяльності індивіда базове когнітивно-афективне утворення динамічного характеру, що підпорядковується закономірностям психічного життя людини» [2, с. 39].

На думку А.М. Приходька, концепт являє собою такий складноструктурований феномен, у межах якого виокремлюються понятійний субстрат, перцептивно-образний адстрат і ціннісний (валоративний) епістрат. Понятійний субстрат концепту відбиває загальновідому, раціонально-логічну та комунікативно-значущу частину концепту [3, с. 57]. Перцептивно-образний адстрат – це ті знання, образи та асоціації, що викликаються у свідомості на підставі узагальненого образу, у якому закладені почуттєвий індивідуальний досвід і колективне знання [3, с. 59]. Ціннісний (валоративний) епістрат – це ті духовні імпульси, які оживають у свідомості людини завдяки її приналежності до того або іншого етно- і лінгвокультурного колективу [3, с. 62].

Пісенні тексти Майкла Джексона характеризуються наявністю широкого спектру концептів, серед яких важливе місце займає концепт LOVE, який є домінантним у його творчості за кількістю повторень.

Згідно з етимологічним словником, «кохання» – це почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі; закохання; виховання, випестування, вирощування (дітей, тварин, рослин); дія або стан за знач. кохати та ін. [1, с. 294].

Кохання може мати декілька значень, передавати різноманітні емоції та означати щось особливе для кожного індивідуально. Наприклад, у композиції “*One more chance*” зазначено, що кохання є шанс: “<...> / *One more chance at love / One more chance at love / (One more) / <...>*” [4]. Концептуальна метафора КОХАННЯ – ЦЕ ШАНС (LOVE IS A CHANCE) розширюється й пояснюється віршованим рядком “<...> / *Shelter come and rescue me out of this storm / <...>*”. Мається на увазі, що кохання – це шанс на спасіння, саме такі щирі почуття допомагають нам вижити. А тому, виокремлюємо ще одну концептуальну метафору КОХАННЯ – ЦЕ СПАСІННЯ (LOVE IS A SALVATION). Фраза з цієї ж пісні “<...> / *All I need is love / <...>*” є тому підтвердженням. Тобто все, що людині потрібно для існування – це кохання, звідси реконструюємо концептуальну метафору КОХАННЯ – ЦЕ ЖИТТЯ (LOVE IS LIFE).

Проте не завжди кохання має позитивну сторону. Наприклад, у пісенному тексті “*Behind the mask*” – “<...> / *But like a two-edged sword / it cuts you and it stabs me / <...>*” [4] – концепт КОХАННЯ набуває негативного осмислення через концепт PAIN, вербалізований номінативною одиницею “*cut*”, “*stab*”: КОХАННЯ – ЦЕ БІЛЬ (LOVE IS PAIN). Меч пронизує наскрізь як суб'єкта, так і об'єкта, приносячи страждання обом.

Іншу реалізацію концепту КОХАННЯ (LOVE) досліджено у пісенному тексті Майкла Джексона *"Loving you"*. У цій пісні зображено сумний стан героя: "<...> / *I've been feeling down and blue / And it's cloudy in my head / <...>*" [4], який інтенсифікується номінативними одиницями *"down"* (подавлений), *"blue"* (пригнічений), *"cloudy"* (похмуро), що дають змогу вилучити концепт SADNESS, у термінах якого осмислюється концепт КОХАННЯ: КОХАННЯ – ЦЕ СУМ (LOVE IS SADNESS).

Таким чином, аналіз пісенних текстів Майкла Джексона дозволив виокремити концепт з цільовим доменом LOVE, а також вилучено відповідні йому концептуальні метафори. Даний концепт є складноструктурованим феноменом і містить у собі три компоненти. Його понятійним субстратом або ядром є лексема *"love"*. Перцептивно-образний адстрат концепту КОХАННЯ представлений концептуальними метафорами, а саме: LOVE IS A CHANCE, LOVE IS A SALVATION, LOVE IS LIFE, LOVE IS PAIN, LOVE IS SADNESS. Валоративний епістрат концепту LOVE – це ті переживання й відчуття, які приносить автору кохання. У пісенних текстах Майкла Джексона концепт LOVE має не тільки позитивну конотацію, але також набуває і негативного осмислення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Етимологічний словник української мови у 7 томах / Том 2 – К. : Наукова думка, 1982 – 2009. – С. 294
2. Залевская А. А. Психологический подход к проблеме концепта / А. А. Залевская // Методологические проблемы когнитивной лингвистики – Воронеж : ВГУ, 2001. – 74 с.
3. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
4. Michael Jackson (Майкл Джексон). Переводы и тексты песен. Слушать альбомы онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.lyrsense.com/michael_jackson.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. А. Зуброва

УДК 821. 111 (73) – 312. 6. 09

Татарчук В.С.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЖИТТЯ У РОМАНІ Е.ГІЛБЕРТ “ЇЖ.МОЛИСЬ.КОХАЙ”

У статті розглядаються особливості актуалізації концепту ЖИТТЯ та виявлено ключові концептуальні метафори роману Е. Гілберт “Їж.Молись.Кохай”.

Ключові слова: концепт, концептуальна метафора, номінативна одиниця.

The article deals with peculiarities of actualization of the concept of LIFE and states the dominant conceptual metaphors in the novel “Eat.Pray.Love” by E. Gilbert.

Key words: concept, conceptual metaphor, nominative unit.

Вивчення концепту, як одиниці авторської свідомості, що реалізується в художньому тексті, є актуальним питанням для моделювання семантики тексту в сучасній лінгвістичній науці. Вивченням концепту, його структури та реалізації займалися В. М. Телія, А. П. Бабушкін, Ю. С. Степанов, В. А. Маслова, В. І. Карасик, О. О. Селіванова, Л. І. Белехова.

Особливим засобом вербалізації концептів є концептуальна метафора. Цей підхід розвинувся в межах когнітивної лінгвістики, а саме після появи досліджень Дж. Лакоффа. На його думку, в концептуальній метафорі відбувається взаємодія домену цілі (*target domain*) і

домену джерела (*source domain*), тобто концепт ЖИТТЯ (*target domain*) осмислюється у термінології інших концептів (*source domain*) [3, с. 30].

Мета статі полягає у дослідженні засобів та особливостей функціонування концепту ЖИТТЯ у романі Е. Гілберт «Їж. Молись. Кохай».

Роман Е. Гілберт «Їж. Молись. Кохай» – це історія жінки, яка у пошуках сенсу життя вирушає мандрувати трьома країнами Італією, Індією та Індонезією. Її враження авторка передає наступним чином: “...*travelling is the great true love of my life*”, де концепт ЖИТТЯ вербалізований лексемою *life* та осмислюється у термінах концепту ПОДОРОЖ, що об’єктивується у тексті номінативними одиницями *trip, travelling/travel, journey, voyage* – “подорож, подорожування”. У такий спосіб реконструюємо концептуальну метафору ЖИТТЯ Є ПОДОРОЖ, що є ключовою в усьому творі.

Кожна частина роману уособлює окремий етап становлення її особистості та розуміння життя у всіх його проявах. Він складається з трьох частин. Це також пов’язано з перебуванням головної героїні у різних країнах та з назвою твору. В Італії для Елізабет головне – насолода та краса, яку вона отримує просто так, задля себе: “*in a world of disorder and disaster and fraud, sometimes only **beauty** can be trusted. Only artistic **excellence** is incorruptible. **Pleasure** cannot be bargained down.*” [5]. Номінативні одиниці *beauty* – “краса”, *excellence* – “досконалість”, *pleasure* – “задоволення” об’єктивують концепт НАСОЛОДА. Це дає підстави виокремити ключову концептуальну метафору першої частини ЖИТТЯ Є НАСОЛОДА.

У другій книзі Елізабет вирушає в Індію, де вона намагається віднайти внутрішню гармонію та віру, тому друга частина носить назву «...Молись...». Героїня захоплюється йогою: “*Yoga is about self-mastery and the dedicated effort to seek a **place of eternal presence** from which you may regard yourself and your surroundings with **poise**. Only from that **point of even-mindedness** will the true nature of the world (and yourself) be revealed to you.*” [5]. Семантичний аналіз номінативних одиниць *place of eternal presence* – “місце постійної присутності”, *poise* – “рівновага” та *point of even-mindedness* – “спокійний розум” дозволяє виокремити концепт ГАРМОНІЯ та вилучити концептуальну метафору ЖИТТЯ Є ГАРМОНІЯ.

Третя книга присвячена перебуванню Елізабет в Індонезії, де вона нарешті зцілює свою душу та знаходить кохання: “*I let those words break my silence and then I allowed my pencil to document their colossal statement onto the page: “**I love** you, I will never leave you, I will always **care** of you.”* [5]. Номінативні одиниці *love* – “кохання”, *care* – “турбота” об’єктивують концепт КОХАННЯ та дають можливість реконструювати ключову метафору третьої частини – ЖИТТЯ Є КОХАННЯ.

Отже, проаналізувавши мовний матеріал роману Е. Гілберт «Їж. Молись. Кохай», доходимо висновку, що світобачення авторки реалізується через роздуми, емоції, переживання головної героїні, центральне місце в яких займає концепт ЖИТТЯ. Авторка, проводячи аналогії з існуючими поняттями, викликає у читача асоціації, у такий спосіб формуючи концептуальні метафори, що розкривають авторське осмислення концепту, її особистість та характеризує певний концепт та надають читачеві можливість і самому осмислити це явище дійсності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ангелова М. М. «Концепт» в современной лингвокультурологии. / М. М. Ангелова // Актуальные проблемы английской лингвистики и лингводидактики. Сборник научных трудов. Выпуск 3. – М., 2004. – С. 3-10.
2. Ємець О. Роль концептуальних метафор у створенні авторської картини світу [Електронний ресурс] / О. Ємець. – Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4158/1/Yemets.pdf>. – Дата доступу: 02.10.2014. – Назва з титулу екрану.
3. Лаккоф Дж. Метафори, которыми мы живем: Пер. с англ. / Под. ред. и с предисл. А. Н. Баранова. – М. : Едиториал УСРР, 2004. – 256с.

4. Ніконова В.Г. Трагедійна картина світу в поезії Шекспіра: Монографія. – Д.: Вид-во ДУЕП, 2007 – 364 с.
5. Gilbert E. Eat, pray, love [Електронний ресурс] / E. Gilbert. – Режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/d_book_edebiyat_23490.pdf – Дата доступу: 12.09.2014. – Назва з титулу екрану.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Заболотська

УДК 81'42'38:821.111-31

Філенко А. В.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ СЕСИЛІ АХЕРН

У статті розглянуто поняття ідіостилю та визначено його місце у сучасних лінгвістичних дослідженнях, визначено лінгвостилістичні особливості ідіостилю письменниці на матеріалі роману “Чарівний щоденник”.

Ключові слова: ідіостиль, ідіолект, лінгвостилістичні особливості.

The article deals with the notion of individual style and states its place in modern linguistic researches, focuses on the lingual and stylistic peculiarities of author's individual style in the novel “The Book of Tomorrow”.

Key words: individual style, individual dialect, lingual and stylistic peculiarities.

Кожний дослідник тексту змушений так чи інакше розглянути проблему авторського чи індивідуального стилю. Адже “індивідуальний почерк” автора, його манера виявляється вже в самому факті вибіркості, перевазі певних лексичних, морфологічних, синтаксичних, фонетичних засобів, які стають базою формування більш складних і яскравих образів [1, с. 127].

Вагомий вклад у дослідження ідіостилю внесли праці М. Л. Гаспарова, Ю. К. Щеглова, Ю. М. Караулова, Н. В. Макарової, С. Ю. Преображенського, В. В. Виноградова, В. Г. Щукіна та інших.

Індивідуальний стиль (ідіостиль) – це система змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам окремого автора, яка робить унікальним втілений в цих творах авторський спосіб мовного висловлення [1, с. 3].

Кожному письменнику притаманна тонка мовна індивідуальність, свій неповторний ідіостиль. Складовою ідіостилю є ідіолект письменника. Ідіолект – індивідуальний різновид мови, що реалізується в сукупності різних ознак мовлення окремого носія мови, а в письмовому мовленні виявляє риси ідіостилю [2, с. 462].

Слід зазначити, що поняття ідіостилю визначається як система змістових і формальних лінгвістичних ознак, сукупність авторських стилістичних прийомів, що характеризується наявністю певного принципу відбору та комбінації різних мовних засобів у запропонованій автором концепції.

У ході дослідження нами було проаналізовано роман Сесилії Ахерн “Чарівний щоденник” та виокремлено найбільш характерні фігури мовлення, що розкривають лінгвостилістичні особливості ідіостилю письменниці.

Так, наприклад, метафора у романі “Чарівний щоденник” вказує на ставлення головної героїні до усього, що її оточує та що з нею відбувається: “*But then there are those whose minds are merely a bouquet of stalks, which bud as they learn new information – a new bud for a new fact – but yet they never open, never flourish*” [3, с. 1]. Розум людини для Тамари не більше ніж букет бутонів, тобто щось штучне, що не розвивається самостійно, а лише час від часу поповнюється новими бутончиками знань, які однак, ніколи не квітнуть, не

розкривають свої пелюстки. Головна героїня має на увазі, що люди часто не використовують свій мозок, і ті знання, що закладені у ньому.

Авторка використовує також іронію, аби передати ставлення головної героїні до людей. Тамара говорить про те, що її оточують лише актори, люди які ніколи не показують себе справжніми, а лише тимчасово грають ту чи іншу роль. Тому вона стверджує що і у звичайних людей у житті має існувати така кінопремія “Оскар” і роздає уявні нагороди реальним людям: *“I think there should be the Real Life Oscars. And Best Actress goes to Alison Flanagan! For walking down the main aisle of the supermarket just last Monday ... and behaving as if her husband hadn't just left her and her three children”* [3, с. 11].

А от у прикладі: *“All were so eager, they ended up talking over one another, and spilling tears and red wine on Mum's new Persian rug”* [3, с. 2], – авторка використовує зевгму аби довести, що світське товариство було геть байдужим до того, чому вони зібралися у будинку головної героїні. Люди обговорювали власні справи, та час від часу проливали сльози, наче й справді співчували втраті дівчини, однак у той же час розливали вино, ніби вони знаходилися на одній із вечірок і не могли втримати келих від емоцій, що їх сповнювали.

Отже, характерним для ідіостилю Сесилії Ахерн є використання таких стилістичних тропів як метафора, іронія та зевгма, за допомогою яких авторка надає мовленню головної героїні особливої виразності, емоційності, експресивності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Приходько А. М. Концептологія дискурсу: апелювання концепту до дискурсів / А. М. Приходько // Англістика та американістика. – 2013. – Вип. 10. – С. 43-50
2. Слухай Н. В. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовно-культурного феномену // Мовні і концептуальні картини світу. – К., 2002. – № 7. – С. 462-470.
3. Ahern C. The Book of Tomorrow. – London : Harper Collins Publishers. – 2009. – 320 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. В. Заболотська

УДК 81'42'22:659.1

Хачатурян Н.Е.

ПОЛИКОДОВОСТЬ КАК ПРАГМАТИЧЕСКАЯ СПЕЦИФИКА РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТОВ

В статье рассматриваются экстра- и интралингвистические аспекты рекламного текста. Основное внимание уделяется поликодовости как специфической черте прагматики рекламного текста.

Ключевые слова: реклама, рекламный текст, прагматика, языковые коды, поликодовость.

The article deals with extra- and intralinguistic aspects of the advertising text. The focus is on multi-code aspect as a specific feature of pragmatics of advertising text.

Keywords: advertising, advertising text, pragmatics, language codes, multi-code aspect.

Глобализация как характерная черта современности выражается, в частности, в том, что международные компании активно продвигают свою продукцию на рынки разных стран, стараясь сохранить при этом узнаваемость брендов и логотипов. Важнейшим средством при этом является использование их аутентичного графического облика.

Значительному влиянию английского языка подвергается и российский рынок, будучи вовлеченным в процессе интеграции в мировую экономику.

Одной из общих черт, характеризующих рекламные тексты (РТ) в российских СМИ, является наличие *билингвизма* (или поликодовости), который представлен неоднородно; а

именно: смешением и переключением языковых кодов. Под *переключением* понимается использование синтаксических единиц двух языковых систем в рамках одного РТ.

Смешение кодов – это наличие единиц лексического и морфологического уровней двух разных грамматических структур в составе одной синтагмы.

Отчетливая прагматическая направленность поликодовости (привлечение внимания и удержание внимания потребителя, узнаваемость бренда) проявляется в следующих приемах: выделение иноязычной лексики в РТ прописными буквами; использование шрифта (и/или цвета), отличного от остального текста; использование различных стилистических приемов и способов организации речи: аллитерации, ассонанса, рифмы, аллюзии и т.д.

В качестве общей тенденции последнего времени выделяется *визуализация* рекламы, обладающая максимальным прагматическим потенциалом: возможностью наиболее быстрого и эффективного воздействия на перцепиента. Такова однословная реклама, которая обычно представляет продукцию хорошо известных зарубежных фирм. В такой рекламе лаконизм компенсируется визуальным красочным образом: Levante, Orient Japan и др.

На использовании двух языков построено ~ 78% рекламных текстов в женских журналах и ~ 80% – в мужских. При этом можно отметить, что именно в женских журналах (рекламе) наметилась тенденция использования одновременно *трех языков*: русского, английского, французского. Это особенно характерно для рекламы духов.

Одним из проявлений специфики прагматического потенциала рекламного текста является то, что в основном рекламном тексте, содержащем *важную* информацию о предлагаемом товаре, аутентичное название фирмы-производителя *повторяется* несколько раз с целью закрепления в сознании перцепиента графического облика бренда: «SONATA. Достоинства превосходят цену. SONATA. Есть машины к нашим подаркам. HYUNDAI SONATA». С этой же целью используют в рекламных слоганах рифму, аллитерацию, построенную на базе английской языковой системы: Jonnie Walker. KEEP WALKING (виски). Ford Focus. Fell the difference (автомобиль).

Поликодовость в рекламе может наблюдаться не только на лексическом уровне, но и на уровне морфем отдельных слов, графический облик которых представляет смешение кириллицы и латиницы, причем деление двух график происходит не только на морфемном шве, но и внутри самой морфемы: МАХимально выгодное предложение! Ford S-MAX. Специальная цена.

Смешение и переключение кодов является не только одним из способов актуализации рекламы, реализации её прагматического потенциала, но и средством *языкового манипулирования*.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Кафтанджиев Х. Тексты печатной рекламы. – М.: Смысл, 1995. – 73 с.
2. Павлова Н.Г. Семиотика и реклама: общенаучные и прикладные аспекты / Н.Г. Павлова. – Барнаул, 2003.
3. Рекламный текст: семиотика и лингвистика. – М.: Международный институт рекламы, Издательский дом Гребенникова, 2000. – 270 с.
4. Розенталь Д. Э., Кохтев Н. Н. Язык рекламных текстов: Учеб. пособие для факультета журналистики вузов. – М.: Высш. школа, 1981. – 125 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Т.І. Битева

ОСОБЛИВОСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО МІКРОПОЛЯ «ВІДЧУТТЯ» У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ Д. ПАРКЕР

У статті розглядаються лексичні одиниці, що репрезентують лексико-семантичне мікрополе «Відчуття» у поетичних текстах Д. Паркер.

Ключові слова: лексико-семантичне поле, мікрополе, парцела, сема.

The article focuses on the peculiarities of actualization of lexico-semantic microfield "Feeling" in poetic texts by D. Parker.

Key words: lexico-semantic field, microfield, parcel, seme.

Розвиток лінгвістичної науки супроводжується інтенсивним пошуком теоретичних основ дослідження лексико-семантичного рівня, встановлення його системно-структурних елементів, відношень між ними. Ці питання є фокусом досліджень таких учених як: Й. Трір, Г. Ібсен, В. Порциг, та ін. У сучасній лінгвістиці ідея семантичного поля набула поширення у дослідженнях В.В. Виноградова, І.В. Арнольд, Й.А. Стерніна та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць з теорії лексико-семантичного поля, сам термін «семантичне поле» досі не набув однозначного тлумачення й інколи використовується як синонімічний до термінів «лексико-семантична група», «тематична група», «ряд». Як тотожні використовують поняття «лексико-семантичне поле» та «семантичне поле». Дослідники визначають семантичне поле як сукупність лексичних одиниць різних частин мови, об'єднаних спільністю змісту, які відображають поняттєву, предметну або функціональну подібність явищ [1; 2].

Спираючись на дослідження вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, ми визначаємо семантичне поле як сукупність взаємообумовлених значень слів, об'єднаних спільністю будь-якої понятійної сфери мови, що має певну структурно-функціональну спрямованість і виражає спосіб світосприйняття певним народом, етносом.

Значення слів є основним критерієм розподілу словникового складу мови на лексико-семантичні поля, при цьому вичленовуються більш конкретні елементи структури полів – семи. Сему визначають як відображення у свідомості носіїв мови диференційних рис, об'єктивно притаманних об'єкту дійсності (денотату), або приписуваних йому даним мовним середовищем і є об'єктивними для кожного мовця [4].

Обов'язковою для лексико-семантичного поля є наявність спільної семантичної ознаки, яка об'єднує усі одиниці поля та зазвичай виражається лексемою з узагальнюючим значенням. Ця інтегральна ознака зустрічається у лінгвістичній літературі під різними назвами: класема (І.В. Арнольд), маркер (Дж. Катц), ядерна сема (Л.М. Васильєв). На думку З.Д. Попової, найбільш поширеним терміном є «архісема» [3, с. 158.].

У структурі лексико-семантичного поля виокремлюють ряд мікрополів – словесних угруповань, що співвідносяться з підкатегоріями (парцелами) у межах загальної поняттєвої категорії. Серед мікрополів вирізняються:

1. ядерне мікрополе (містить одиниці, які систематично експлікують категорію і представляють її найбільш однозначно);
2. периферійне мікрополе (містить одиниці, значення яких меншою чи більшою мірою відхиляються від семантики ядерного мікрополя) [2, с. 42].

Мета статті полягає у виявленні засобів актуалізації та особливостей побудови лексико-семантичного мікрополя «Відчуття» у поетичному тексті Д. Паркер "Autumn Valentine" («Осінній Валентин»). У контексті нашого дослідження зосереджуємо увагу на виявленні специфічних ознак організації лексико-семантичного мікрополя «Відчуття», що виступає конститuentом лексико-семантичного поля «Емоційний стан».

У цьому віршованому тексті лірична героїня розповідає про те, як колись її серце було розбите, та передає емоції, які вона переживала на той момент. Мікрополе «Відчуття»

репрезентоване парцелою «Душевний біль», складовими якої є лексичні одиниці *to break* (розбивати), *to sigh* (зітхати, тужити) *to cry* (кричати, плакати), *bitter* (болісно), *sore* (боляче, тяжко) та *wound* (рана). Кожна з зазначених лексем у своєму прямому чи конотативному значенні відображає відчуття душевного болю ліричної героїні. Крім того, до парцели «Душевний біль» відносимо іменники *autumn* (осінь) та *November* (листопад), оскільки, окрім семи на позначення пори року та місяця, вони містять також сему передачі людських почуттів та відчуттів, адже осінь та осінні місяці мають асоціативний аспект значення відчуття душевної туги, смутку, печалі. Лексеми *bitter* та *sore* є домінантами парцели «Душевний біль», бо її денотація закладена в їх прямих значеннях.

Отже, на основі поданого вище аналізу поетичного тексту, можна стверджувати, що підставою для виділення лексико-семантичних полів може служити наявність спільного змістового, понятійного, предметного або функціонального компонентів у структурі значення. Як складові лексико-семантичних мікрополів вилучаємо парцели, кожна з яких має свою домінанту (архісему).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иванова Е. В. Лексикология и фразеология современного английского языка = Lexicology and Phraseology of Modern English: учеб.пособие для студ. учреждений высш. проф. образования / Е.В. Иванова. – М.: Издат. центр «Академия», 2011. – 352 с.
2. Кезина С. В. Семантическое поле как система / С. В. Кезина // Филологические науки / ст. ред. П. А. Николаев. – Вып. 4. – М.: Нефтяник, 2004. – С. 86.
3. Попова З. Д. Лексическая система языка – Изд. 2, доп и испр./ З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 2007. – 178 с.
4. Ткач О. М. Базові категорії та властивості семантичного поля / О. М. Ткач [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/98AF~1/AppData/Local/Temp/apko_2011_2_32.pdf
5. Parker D. Autumn Valentine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://famouspoetsandpoems.com/poets/dorothy_parker/poems/19298

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Заболотська

УДК 811.112.2:81'373.71.22

Шевченко М. М.

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТАМИ НАЗВАМИ СТИХІЙ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

У статті розглядається поняття фразеологізму як одиниці мовної системи, аналізується роль стихій у філософських поглядах на створення світу.

Ключові слова: фразеологізм, мовна картина світу, назви стихій: вода, вогонь, повітря, земля.

The article deals with the notion of the phraseologism as a unit of the language system, analyzes the role of nature elements in the formation of philosophical views of the world.

Key words: phraseologism, language picture of the world, the names of the nature elements: water, fire, air, earth.

Фразеологічний фонд кожного народу – це невичерпне джерело, що постійно живить виражальні засоби літературної мови, надає їй яскравих рис національного характеру, створює той неповторний колорит, який часто відрізняє одну мову від іншої.

Питання фразеології цікавили і продовжують цікавити як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Так, Р. Зорівчак розуміє під фразеологічною одиницею (ФО) “багатопланову структуру, якій притаманні предметно логічні значення, функціонально-лексичні, експресивно-емоційні конотації, а також образність” [3, с. 75].

Представники вузького розуміння обсягу фразеології (Р.Амосова, О. Бабкін, Я. А. Баран, О. Смирницький та ін.) об’єктом дослідження вважають тільки ті звороти, які виконують у мові функцію номінації. Такі звороти є носіями лексичного значення як знаки мовної системи: “Типова фразеологічна одиниця подібна до окремого слова тим, що відношення між її частинами ідіоматичне, завдяки чому їй притаманна цілісність, і вона залучається до мовлення саме як одна одиниця” [1, с. 34].

Питання структурно-семантичної класифікації ФО у німецькій мові широко висвітлене в працях І. Чернишової та М. Степанової. Згідно до їх класифікації в німецькій мові існує чотири типи словосполучень:

- а) фразеологічні одиниці;
- б) фразеологічні словосполучення;
- в) типові конструкції;
- г) лексичні єдності [4, с. 240].

Питанням відображення мовою картини світу присвячені праці Л. П. Крисина, Ю. К. Волошина, М. В. Нікітіна, Н. Г. Комлева, О. Н. Чарикової.

Важливою частиною мовної картини світу є назви стихій, а саме **земля, вогонь, повітря і вода**. Стихії, пронизуючи життя суспільства з давніх часів до наших днів, міцно увійшли в усі сфери людського життя. Тому, *земля, повітря, вогонь, вода* – це не просто слова, а загальні культурні поняття, які лежать в основі духовного життя суспільства.

Уже в первісному суспільстві існували вірування та обряди, сенс яких полягав у поклонінні стихіям. Таке значення їм надавалося через те, що життя стародавніх людей визначалася милістю або немилістю природи. Так, *вода* в мовній свідомості – могутня стихія, благотворна і в теж час, руйнує початок. Вона уособлює могутність природи, її мінливість, непередбачуваність, наприклад: *Blut und Wasser schwitzen* – бути дуже наляканим, схвильованим; *Rotz und Wasser heulen* – голосно і гірко плакати; вити білогою; *Wasser in den Rhein tragen* – займатися безглуздим заняттям; *nahe am Wasser gebaut haben* – мати очі на мокрому місці; *j-m steht das Wasser bis zum Hals* – мати дуже великі проблеми [2].

Вогонь – дає тепло, світло, можливість приготувати їжу, що відрізняє людину від тварини, яка вживає їжу в сирому вигляді. Але вогонь може нести біль і навіть смерть, наприклад: *für j-n durchs Feuer gehen* – піти за ким-н. у вогонь і воду; *für j-n die Hand ins Feuer legen* – ручатися за кого-н.; *für j-n die Kohlen aus dem Feuer holen* – допомогти кому-н. в дуже тяжкому становищі (ситуації); *etwas aus dem Feuer reißen* – врятувати що-н. в останній момент [2].

Земля – планета, земна куля, твердь, протилежність океану, ґрунт, на якому все виростає, батьківщина, рідна земля, наприклад: *j-d steht auf einer festen Erde* – почувати себе впевнено; *mit beiden Beinen auf der Erde stehen* – стояти на реальному ґрунті, тверезо дивитися на речі; *etw. aus der Erde stampfen* – зробити щось із нічого [5].

Повітря – прозорий газ, без запаху, оточує землю, свіже повітря несе прохолоду, дає можливість дихати і, значить, жити. Його відсутність несе смерть, наприклад: *j-m bleibt die Luft weg* – хто-н. вражений, приголомшений; *j-m die Luft abdrehen* – позбавляти кого-н. підтримки; *die gleiche Luft atmen wie j-d.* – дихати одним повітрям з ким-н.; *j-n wie Luft behandeln* – ігнорувати кого-н., нехтувати ким-н. [5].

Отже, національна картина світу того чи іншого народу виявляється в загальних уявленнях цього народу про дійсність, у висловлюваннях і судженнях про дійсність, прислів’ях, приказках і афоризмах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баран Я. А. Основні питання загальної та німецької фразеології / Я. А. Баран. – Львів: Вищ. шк., 1980. – 155 с.
2. Гаврись В. І., Пророченко О. П. Німецько-український фразеологічний словник. – К.: Рад. школа, 1981. – Т. I. – 416 с.; Т. II. – 387 с.
3. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Р. П. Зорівчак. – К.: Вища школа, 1983. – 175 с.
4. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка / И. И. Чернышева. – М.: Выс. школа, 1970. – 247 с.
5. Deutsches Universalwörterbuch / hrsg. Und bearb. Vom Wissenschaftredaktion. – 3., völlig neu bearb. Und erw. Aufl. – Mannheim; Leipzig; Zürich; Dudenverlag, 1996. – 816 S.

Рекомендує до друку науковий керівник професор С.М. Солдатова

ФАКУЛЬТЕТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

ІДІОСТИЛЬ МІГЕЛЯ ДЕ УНАМУНО: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто проблему безпосереднього переживання смерті в філософії Унамуно, переосмислення лінійної концепції часу, співвідношення реальності і сну у його творчості.

Ключові слова: аспект, стиль, тема, метафора, прийом, філософія.

The article deals with the direct experience of death in Unamuno's philosophy, rethinking the concept of linear time, the relationship of reality and dream in his works.

Key words: aspect, style, topic, metaphor, method, philosophy.

Мігель де Унамуно був загальновизнаним ідеологом і духовним лідером «покоління 1898 року», широкого ідейного і культурного руху в середовищі іспанської інтелігенції, що виник в результаті усвідомлення глибокої кризи, в якій опинилася Іспанія на рубежі століть.

Головна риса творчості відомого іспанського письменника М. Унамуно – неможливість скільки-небудь явно відокремити його філософію від його особистих переживань як письменника і поета, бо всі аспекти його творчості взаємозв'язані та перетікають один в інший. Тому дослідники звертаються до його літературної спадщини не менш часто, ніж до суто філософських творів.

Новела – це та сфера, в якій за допомогою розгортання безлічі сценаріїв Унамуно задає найбільш складні питання, не порушені в його головних філософських творах, таких як: «*Del sentimiento trágico de la vida*», «*La agonía del cristianismo*», «*Diario íntimo*». У своїх новелах і п'єсах Унамуно формулює ряд проблем, які доповнюють і розширюють його філософію смерті [3, с. 121].

І.А. Тертерян визначає «агонію» в філософії Мігеля де Унамуно як «особливе трагічне відчуття життя, розуміння її обмеженості і надію на безмежність, усвідомлення безглуздості і всупереч усьому віру в якийсь сенс і все це твоє особисте, твоє безсоння, твій відчайдушний крик» [1, с. 105].

Найважливіша з названих проблем – проблема безпосереднього переживання смерті. Подання власного неіснування виходить за рамки можливостей ментального процесу людини, тому в повній мірі воно неможливе. Однак Унамуно прагне максимально наблизитися до розгадки за допомогою опису «навколосмертних», екзистенціальних переживань.

Проблема смерті у Унамуно тісно пов'язана із розумінням часу. На відміну від більшості екзистенціалістів. Унамуно визнає тільки сьогодення, і він вкрай ворожий по відношенню до майбутнього часу: «Справжня дійсність, вічна дійсність, належить вічному справжньому» [1, с. 87].

Рішення Унамуно – переосмислити лінійну концепцію часу. Так, розповідаючи власну історію, Макетас у творі «*El canto de las aguas eternas*» одночасно розкриває майбутнє свого минулого і минуле свого майбутнього. Ця ідея містить у собі важливий онтологічний сенс: з точки зору останнього досвіду, досвіду смерті, лінійний час не має ніякого значення. Якщо минуле збігається з майбутнім, і навпаки, то виявляється неможливим розмістити смерть на лінійці часу.

За Унамуно, інший спосіб переосмислення лінійного часу – повернути його назад. Як здається, Унамуно не має на увазі простий зворотний відлік, час тут – метафора людини. Вмираючи, людина починає послідовно втрачати те, що зуміла зробити і пережити, весь свій досвід, який розмотується як клубок до стану небуття. «Коли людина залишається самотньою і відмовляється від майбутнього, від мрії, то їй відкривається жахлива прірва вічності» [1, с. 140].

Інша важлива проблема – співвідношення реальності і сну. У романі «*San Manuel Bueno, mártir*» екзистенціальне переживання як наближення смерті героя новели Унамуно зображується як втрата відчуття реальності.

Туман «*Niebla*» – це очевидна метафора сну, натяк на справжність. У новелі постійно повторюються слова «туман» і «туманний», ними рясніє мова персонажів. По-перше, це фантазмагорична побудова сюжету, згідно з яким автор є одночасно творцем так званої «ніволи», особливого жанру, який він створив. По-друге, це змішання кількох пластів оповіді (найчастіше – вигаданих з автобіографічними) [2, с. 347].

В оповіданні «*El que se enterró*» зі збірки «*El espejo de la muerte*» автор розповідає про свого знайомого, юнака Емілію, який раптово зустрічається зі своєю смертю. Емілію усвідомив, що це був він сам, але інший. Цей Інший рухався не так, як рухається відображення у дзеркалі, а самотійно. Таким чином, Інший – це ще і alter ego, частина «Я», яка відкололася і набула самотійного звучання. Інший – це тінь, це наше власне відображення, яке навколишній світ нам же і повертає за допомогою тисяч дзеркал, наших двійників (*semejantes*). Дзеркало – ключовий символ смерті в новелах Унамуно.

Отже, у процесі нашої роботи було виявлено, що значна кількість робіт Мігеля де Унамуно присвячена темі смерті. Крім очевидних натяків і прямих висловлювань, Унамуно використовує літературні прийоми для трактовки даної проблеми, що стали характерними рисами його мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тертерян И.А. Мигель де Унамуно // Испытание историей: очерки испанской литературы XX века. – М.: Наука, 1973. – 180 с.
2. Унамуно М.де. Избранное : в 2-х т. Т. 1. – СПб : Художественная литература, 1981.– 517 с.
3. Frayle Delgado. La muerte en el "Diario íntimo" de Unamuno. – Salamanca, 1996. – 256 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.Л. Ткаченко

УДК – 811.134.2'42'38:821.134.2-1 "19"

Глушко В. Ю.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЇ РАФАЕЛЯ АЛЬБЕРТІ

Статтю присвячено дослідженню ліричного суб'єкта та лінгвостилістичних особливостей поезії Рафаеля Альберті.

Ключові слова: ліричний суб'єкт, авангардна поезія, автобіографічний контекст, сюрреалізм, фольклорні традиції

The article studies the lyrical subject and stylistic features of poetry of Rafael Alberti.

Key words: the lyrical subject, avant-garde poetry, autobiographical context, surrealism, folk traditions.

Рафаель Альберті (Rafael Alberti, 1902-1999) – поет-авангардист, в творчості якого в 1920-х роках виникає принципово новий тип ліричного «я».

Багатогранність ліричного суб'єкта закладена в перших поетичних спробах Альберті. У віршах 1920-1923 років видно передумови до формування багатоликого, мінливого ліричного «я» поета, який пробує себе у різних авангардистських течіях, від традицій грегерій Гомеса де ла Серни до креасьонізму і ультраїзму.

Важливий прошарок авангардної поезії Альберті, як і поезії Гарсія Лорки, – асиміляція дитячого фольклору, пісеньок, лічилок, віршиків і т.д. Фонетична гра – улюблений прийом поета. Альберті культивує абсурд, який «виникаючи в стані завершеності

культури [...] становить потребу її подолання, можливість уникнути символічного впливу усталених смислів, кризи культури і свідомості» [1, с. 326].

Звернення Альберті до народної пісенної традиції, як і звернення до дитячого ігрового фольклору, здійснюється в контексті загальноєвропейського прагнення до примітиву, який Е.Д. Гальцова називає в числі основних ознак європейського авангарду [2, с. 213].

За книгу «Моряк на суходолі» ("Marinero en tierra", 1925) Альберті був удостоєний Національної премії. Книга, що складається з трьох частин, характеризується складною структурою ліричного суб'єкта, який постає відразу в декількох іпостасях: я-художник, я-дитина, я-драматург. Автобіографічний контекст книги дає установку на певну суб'єктивність і особистісний характер.

Наступна невелика за обсягом книга віршів «Міцна кладка» ("Cal y canto", 1929) – це свого роду особиста данина Альберті пам'яті Гонгори, у вшануванні якого в 1927 році поет брав участь. У цій бароковій за своєю складністю і нелінійністю книзі знайшлося місце і фантазії на тему «Самотність» Гонгори («Третя самотність» ("Soledad tercera")), і футуристичним образам. У більшості віршів книги Альберті постає як «я» -спостерігач або навіть «я» -оповідач, оскільки його основне завдання – пошук найбільш вдалого (в рамках стилю) формулювання. Орієнтуючись на поезію Гонгори, Альберті максимально відмовляється від свого «я», маскує його за стрункністю форми і химерністю метафори.

Крім того в книзі чітко проглядаються перші ознаки захоплення Альберті сюрреалізмом. Сам поет пов'язує генезис іспанського сюрреалізму з фольклорною традицією. При цьому Альберті – один з небагатьох, хто зізнається у використанні техніки автоматичного письма, найбільш послідовно реалізуючи її в книзі «Про ангелів» ("Sobre los ángeles", 1929). С. Салінас де Марічаль назве книгу «Про ангелів» «найбільш виразною іспанською книгою про внутрішню боротьбу сучасної людини, яка страждає від протиріч, що руйнують особистість у XX столітті» [4, с. 60].

Головна тема книги – самотність сучасної людини. Ліричний герой Альберті – людина, що перетворилася на «бездуховне тіло», внутрішній світ якої зруйнований. Сам поет залишається поза текстом, виступаючи в ролі деміурга, що створює свою власну поетичну реальність. Поет населяє її ангелами (в основному, ворожими) – свого роду бароковими алегоріями, що допускають множинність інтерпретацій.

Майже одночасно Альберті пише дві книги – «Проповіді та помешкання» ("Sermones y moradas", 1930) і «Я і був дурень, а після того, що побачив, став дурнем в квадраті» ("Yo era un tonto y lo que he visto me ha hecho dos tontos", 1929). Книга «Я і був дурень ...», абсурдистська за своїм характером, написана під враженням від перегляду німого кіно і включає в себе комічні або абсурдистські вірші-сценки.

Зворотним боком збірки «Я і був дурень ...» стає книга «Проповіді та помешкання». Це сюрреалістична книга проповідей і пророцтв. Р. Гульон характеризує її як «книгу тіней», темну і часом незрозумілу. Альберті постає у принципово новому образі: поет-пророк, що передчуває наступ смутних часів, який сповіщає про століття жорстокості і тиранії.

Далі у творчості Альберті починається етап «заангажованої» поезії, що триватиме приблизно десять років. За цей час Альберті прийде до хорового колективного «я» соціальної поезії [3, с. 243].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буренина О.Д. Символистский абсурд и его традиции в русской литературе и культуре первой половины XX века. – СПб.: Алетейя, 2005. – 331 с.
2. Гальцова Е.Д. Французский вектор авангарда //Авангард в культуре XX века (1900-1930 гг.): Теория. История. Поэтика: в 2 кн. / Под ред. Ю. Н. Гирина. – М.: ИМЛИ РАН, 2010. – Т.2. – 227 с.
3. Gullón R. Alegrías y sombras de Rafael Alberti (segundo momento) // Rafael Alberti. Edición de Manuel Durán. El escritor y la crítica. – Madrid: Taurus, 1975. – 266 p.

4. Salinas de Marichal S. Los paraísos perdidos de Rafael Alberti // Rafael Alberti / Coord. por Manuel Durán Blázquez. – Madrid: Taurus, 1975. – 64 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л. Л. Ткаченко.

УДК 811.134.2'06:81'36

Журавльова А.П.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ СТВЕРДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються основні засоби ствердження в сучасній іспанській мові.

Ключові слова: категорія, ствердження, стверджувальні речення

The article deals with the main means of affirmation in Spanish modern language.

Key words: category, affirmation, affirmative sentences.

Категорія ствердження – одна з фундаментальних категорій, яка лежить в основі пізнання світу. Недаремно вона викликала і викликає інтерес у представників різних галузь знань. Проблема ствердження і заперечення та засобів їх вираження є достатньо складною, актуальною і вивчається з точки зору філософії, логіки, мовознавства та в багатьох інших науках. Ця універсальна категорія притаманна усім мовам світу і відноситься до найважливішого кола питань лінгвістики.

Саме тому актуальність дослідження даної теми пов'язана з загальною спрямованістю сучасного мовознавства на вивчення мовних одиниць різного лінгвістичного статусу, пов'язаних однією функцією: вираження ствердження, насамперед, у сучасній іспанській мові.

Ширина та тематична варіативність даного дослідження дозволить нам розглянути найчастіші та найрізноманітніші засоби вираження категорії ствердження [3, с. 22].

Одною з цілей цієї розвідки є опис синтаксичних та граматичних якостей граматичних єдностей, які виражають ствердження.

Питанням дослідження категорії ствердження, порівняно з дослідженням категорії заперечення, займалась незначна кількість науковців. Більш того, серед іспанських та вітчизняних граматистів не існує чіткої дефініції концепту ствердження. Розглядаючи його, треба взяти до уваги різні засоби вираження ствердження. У першу чергу, власне стверджувальні речення, а також стверджувальна реакція-відповідь, стверджувальна частка тощо.

Класифікуючи речення С. Хілі Гая розділяє їх на стверджувальні, розповідні та пояснювальні речення. Він також зазначав, що стверджувальні речення не мають особливої форми вираження [4, с. 39].

Однією із формально-граматичних ознак стверджувальних речень є відсутність заперечної частки **no** та інших слів із заперечним значенням, наприклад: *Eduardo sonríe al verla. “¿Qué bella es”, se dice* [2, с. 49].

Найбільш розповсюдженою ознакою вираження ствердження у реченнях, є наявність частки **sí**, тобто стверджувальної відповіді. Іноді відповідь на питання включає у себе повтор дієслова. “*¿Lo has visto tú mismo?* ” “*Sí, lo he visto*” чи просто “*lo he visto*” [6, с. 79].

Наявність частки **sí** у реченні Г. Гонсалес Родрігес розглядає як окремий тип стверджувальних речень, вона поділяє їх на нейтральні (а) та емоційні (б) [5, с. 12]:

a. *Ese hombre asesinó a Juan.*

b. *Ese hombre sí asesinó a Juan.*

Необхідно також зазначити деякі інші форми вираження ствердження, які можливо використовувати замість частки **sí**:

ОКРЕМІ СЛОВА	СПОЛУКИ СЛІВ
“ <i>Cierto/a (-mente)</i> ”	“ <i>Pues claro</i> ”
“ <i>Exacto/a (-mente)</i> ”	“ <i>Así es</i> ”
“ <i>Natural (-mente)</i> ”	“ <i>Por supuesto</i> ”
“ <i>Seguro/a (-mente)</i> ”	“ <i>¡No faltaría más!</i> ”
“ <i>Efectiva (o) (-mente)</i> ”	“ <i>En efecto</i> ”
“ <i>Evidente (-mente)</i> ”	“ <i>Sin duda alguna</i> ”
“ <i>Claro (a) (ísimo)</i> ”	“ <i>Llevas razón</i> ”

Іншими засобами вираження ствердження репрезентують стверджувальні дієслова (*puede ser, eso creo yo, me parece bien, lo acepto*), прислівники (*bien, muy bien, Ojalá, vale*).

Окрему групу серед лексичних засобів становлять так вирази як: *con seguridad, de fijo, justo y cabal, de verdad, desde luego, a ciencia cierta* [3, с. 147].

Отже, у нашому дослідженні ми зазначили одні з основних засобів вираження категорії ствердження у сучасній іспанській мові. Також ми ще раз упевнилися у тому, що ствердження – це універсальна категорія, яка виражається насамперед граматичними та лексичними засобами мови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Канонич С. И. Ситуативно-речевая грамматика испанского языка. – М. : Международные отношения, 1979. – 208 с.
2. Смычковская, Ю.А. Синтаксис современного испанского языка. – К. : Вища школа, 1979. – 192 с.
3. Cervera Rodríguez Á. La afirmación en el español actual. – Madrid: Universidad complutense de Madrid. Facultad de filología. Departamento de filología española I. [Tesis doctoral], 2002. – 977 p.
4. Gili y Gaya S. Curso superior de sintaxis española. – La Habana: Edición revolucionaria, 1968. – 347 p.
5. Gonzalez Rodriguez R. La expresión de la afirmación y la negación. – Madrid: Arco-Libros, 2009. – 90 p.
6. Moliner M. Diccionario de uso del español. – Madrid: Gredos, tomo 1, 1988. – 1680 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.І. Глушук-Олея

УДК 821.134.2-2:82.09

Крижна А. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СЮЖЕТУ ПРО ДОН ЖУАНА В ІСПАНСЬКІЙ ДРАМАТУРГІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядається походження сюжету про Дон Жуана, та досліджується його трансформація в іспанському театрі другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Ключові слова: трансформація, сюжет, драма, архетип, травестіювання, герой, пародія, п'єса.

The article deals with the origin story of Don Juan, and investigates the transformation story of Don Juan in the Spanish theater of the second half of XIX – early XX century.

Key words: transformation, plot, drama, archetype, burlesque, hero, parody, play.

Сюжет про Дон Жуана належить до ряду тих вічних сюжетів, що побутують у літературі протягом багатьох століть і весь час видозмінюються, переходячи з одного культурно-історичного середовища в інше. Поряд з Фаустом, Гамлетом і Дон Кіхотом Дон

Жуан втілює собою один з найдавніших архетипових образів західноєвропейської культури. Сальвадор де Мадариага, іспанський письменник, історик і літературний критик ХХ століття, саме цих чотирьох героїв називав «великими європейцями духу», новими «богами» сучасної Європи. «Ми, європейці, – зауважував Мадариага, – створили наших богів, наділивши їх людськими рисами, подарувавши їм напругу власних складних, вічно обтяжених душ» [1, с. 312].

Протягом багатьох десятиліть наукові дослідження сюжетів і образів світової літератури зберігають свою актуальність і затребуваність в науці. Вважає ступінь розробленості даної теми не тільки в художній літературі (насамперед в іспанській драмі), але і в літературно-критичних есе ХХ століття (М. де Унамуно, Р. де Маеста, С. де Мадариага, Х. Ортега-і-Гассет, Г. Торренте Бальестер, Г. Мараньон, Х. Касальдуеро, К. Д. Бальмонта), монографії (І. Х. Лопеса, К. Феаля Дейбе, Ф. Діаса Плахи, М. Домінісіс і Ч. Скарабатьєрі), статті (І.М. Нусинова, І.Є. Бабанова, М. Жажоян, К. М. Курлені, В. В. Кузіна, Л. А. Агапова) [5, с. 183-195].

Популярність, якою користується донжуанський сюжет в іспанському театрі, цілком з'ясовна і впливає з самої природи даного сюжету. Відомий іспанський філософ, письменник і драматург початку ХХ століття М. де Унамуно помічав, що Дон Жуан – «це самий театральний персонаж» європейської літератури [4, с. 468]. Динамічність, видовищність сюжету про Дон Жуана, ледь відчутна атмосфера карнавальної гри – все це перетворює даний сюжет в ідеальний матеріал саме для драматичних розробок.

По-справжньому переломним в історії еволюції сюжету про Дон Жуана в іспанській драмі стає ХІХ століття. Вже в другій половині століття з поширенням в іспанському театрі пародій на сюжет про Дон Жуана почався процес руйнування цього сюжету. Основними прийомами пародіювання сюжету про Дон Жуана в іспанському театрі були порушення єдності і цілісності сюжету в результаті поділу його на окремі епізоди, редукція образу Командора та його сюжетної функції, а також травестіювання образу Дон Жуана і інших персонажів сюжету. Так, М. де Унамуно в своїй драмі «Брат Хуан, або Світ є театр» відмовляється від усіх базових для класичного сюжету про Дон Жуана мотивів. Автор повністю виключає з сюжету лінію, пов'язану з традиційною для Дон Жуана роллю спокусника і насмішника над жіночою честю. Герой Унамуно стає жертвою своєї здатності вселяти жінкам любов, хоча сам цього почуття відчувати не може. Перетворення насмішників у «Звідника», як сам себе називає Хуан, приречений вселяти почуття, плодами якого користуються інші чоловіки, призводить до руйнування не тільки традиційного сюжету, але і вихідної семантики самого образу Дон Жуана [2, с. 30-53].

Х. Грау в п'єсі «Насмешник, який не насміхається» розвиває тенденцію руйнування традиційного сюжету, в ігровій манері травестіюючи базові мотиви сюжету про Дон Жуана і апелюючи до деяких стійких міфологем, які також піддаються «зниженню». Якщо в п'єсі Унамуно джерелом внутрішньої драми головного героя була нездатність відокремити своє «Я» від ролі, яку йому нав'язує ім'я, то Х. Грау, навпаки, вибудовує в п'єсі чітку опозицію «Дон Хуан / герой п'єси – Дон Жуан / вічний образ». Головний герой Х. Грау не ототожнює себе з легендарним насмішником і не намагається бути схожим на нього. Автор всіляко підкреслює нежиттєздатність традиційного сюжету в умовах сучасності [3, с. 23].

С. де Мадариага в своєму «драматичному каприччо» «Донжуанологія, або Шість Дон Жуанів і одна Дама» відмовляється від створення нової, своєї версії образу Дон Жуана, роблячи персонажами свого твору чужих героїв. Кожен з шести Дон Жуанів, представлених в п'єсі Мадариага, живе в реальності вихідного тексту, знову і знову переживаючи той сюжет, в рамках якого він був створений. Демонструючи розчинення традиційного сюжету про Дон Жуана в численних інтерпретаціях, драматург продовжує тенденцію своїх попередників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мадариага С. де. Дон Жуан как европеец // Вожди умов и моды: Чужое имя как наследуемая модель жизни. СПб.: Наука, 2003. – С. 312-333.

2. Силуонас В.Ю. Испанская драма XX века. М.: Наука, 1980. 279 с.
3. Adelantado Soriano V. Cuatro obras de don Jacinto Grau. [Электронный ресурс] // Liceus: [сайт]. [2000]. URL: <http://www.liceus.com/cgi-bin/ac/pu/novelistas.asp>. Pp. 1-27
4. Unamuno M. de. El hermano Juan, o El mundo es teatro // Miguel de Unamuno. Obras completas. Vol. III. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, 1996. Pp. 467-545.
5. Zavala I.M. La fortuna del teatro romántico // Historia y crítica de la literatura española. Barcelona: Crítica, 2003. Vol. V: Romanticismo y Realismo. Pp. 183-195.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. Г. Штепенко

УДК 821.09:«653»

Максимум А.А.

РЕЦЕПЦІЯ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ НОВОГО ЧАСУ

У статті розглядається специфіка сприйняття медієвістичної культури у європейській літературі XVIII – XXI ст..

Ключові слова: Середньовіччя, Готичне відродження, Артурівське відродження, прерафаеліти, неоромантизм.

The article deals with specificity of medieval culture reception in European literature of the 18th – 21st centuries.

Key words: Middle Ages, Gothic Revival, Arthurian Revival, Pre-Raphaelites, Neoromanticism.

Культура Середньовіччя створила нові ідеї і образи, нові естетичні ідеали. У медієвістичній картині світу всі стосунки будуються по вертикалі, а місце й цінність будь-якої речі визначаються її наближеністю чи віддаленістю від Бога. Символізм – основна риса середньовічної культури. Кожен матеріальний предмет або число розглядається як зображення чогось йому відповідного у сфері більш високого і, таким чином, стає його символом [3, с. 309].

Середньовічна культура актуалізується у художній свідомості митців у різні історичні епохи. Дослідники відзначають кілька спалахів інтересу до середніх віків у культурі Нового часу: Готичне відродження XVIII ст., романтизм, Артурівське відродження вікторіанської доби, неоромантизм та, нарешті, постмодернізм.

Так, у добу Готичного відродження (сер. XVIII ст.) рецепція Середньовіччя відбувалася на основі переосмислення готики, інтересу до народних балад і легенд, лицарських романів, що стали невичерпаним джерелом натхнення для письменників.

Інтерес до національної історії у романтиків спричиняє нове осмислення історії та культури Середніх віків. В англійській літературі цікавістю до медієвістики пройняті історичні романи В. Скотта, де вона проявляється у сюжетах, образах, місцевому колориті. Скотт руйнує звичний образ лицарських часів, розвінчує міф про поведінку ідеальних лицарів, які завойовують любов прекрасних дам в поєдинках і на турнірах.

Вікторіанська доба в історії Англії відзначається таким явищем, як Артурівське відродження, яке характеризувався перш за все інтересом до культу лицарства та лицаря як символу здатності людини до самовдосконалення. Це втілювалося не тільки в літературі, а й в естетиці та мистецтві того часу (Дж. Рескін, прерафаеліти). Художників приваблювала середньовічна повсякденність, змалювання усталених гендерних ролей. І хоча Артурівське відродження завершується у 90-х роках XIX ст., інтерес до творів на середньовічну тематику не зникає. Більше того, вже з кінця 1870-х рр. з розвитком неоромантизму та символізму популярності набували твори прерафаелітів. Ностальгічні настрої в англійському суспільстві,

викликані втратою імперських позицій, створили інтерес до Середньовіччя як епохи, що сприймалася часом стабільності і слави для Англії [4].

Неоромантизм, що формується в англійській літературі в останню чверть XIX ст., закликає повернутися до минулого, поєднувати у художньому творі реальне та ідеальне. Творчість неоромантиків відрізняється яскравими героями, надзвичайними обставинами, бурхливими подіями. Інтересом до середніх віків просякнута, перш за все, творчість Г.К. Честертона, Р.Л. Стівенсона, Р. Кіплінга.

У російській літературі Срібного віку Середньовіччям захоплюються О. Блок та М. Гумільов. Образ лицаря як аристократичний ідеал чоловіка асоціювався у них із служінням: військовій честі та доблесті у М. Гумільова та куртуазному кохання – у О. Блока [5].

Доба постмодернізму звернення до Середніх віків вважає альтернативою раціональної свідомості людини Нового часу. Образ Середньовіччя все частіше виступає як стилеутворюючий фактор у мистецтві та естетиці [2, с. 3]. Це свідчить про радикальну зміну загальної оцінки Середніх століть з негативної на позитивну.

У літературо-центричних субкультурах початку XXI століття (готи, толкієністи, рольовіки) Середньовіччя переживає відродження. Це засвідчує поетичний світ молодіжної поезії з його зверненням до медієвістичного дискурсу: вживанням підкреслено «середньовічних» слів-атрибутів (лицар, менестрель, бард) та слів-концептів (воїн, дорога) [1].

Отже, доба Середньовіччя періодично актуалізується у європейській культурі Нового часу, збагачуючи її ідеями, сюжетами, образами та символікою. Митці XVIII – XIX століть зверталися до неї у пошуках нових джерел натхнення, інтерпретуючи особливості середньовічної культури у залежності від власних філософсько-естетичних поглядів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анкудинов К. Возвращение романтизма [Электронный ресурс] / К. Анкудинов – Режим доступу: <https://www.stihi.ru/2008/08/28/2869>
2. Бурлака Л.В. Образ Средневековья в культуре постмодерна: автореф. дис. на соиск. уч. степени д-ра фил. наук: спец. 09.00.13/ Л.В. Бурлака. – Санкт-Петербург, 2007. – 23 с.
3. Гофф Ле Ж. Цивилизация средневекового Запада: Пер. с фр. / Общ. ред. Ю.Л. Бессмертного; Послесл. А.Я. Гуревича. – М.: Издательская группа Прогресс, Прогресс-Академия, 1992. – 376 с.
4. Кирюхина, Е.М. Способы отражения и преобразования средневековья художниками-прерафаэлитам / Е.М. Кирюхина // Диалог со временем. Альманах интеллектуальной истории. – М.: РАН, Институт всеобщей истории, 2012. – Выпуск 40. – С. 202–218
5. Шелогурова Г. Реликты рыцарского идеала в русской поэзии кризисной эпохи [Электронный ресурс] / Г. Шелогурова // Вопросы литературы. – 2011. – № 6 – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/voplit/2011/6/sh11.html>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.В. Кістанова

УДК 811.111'42'38:070:004.738.5

Самойленко А.О.

ЛІНГВІСТИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛОМОВНИХ ОН-ЛАЙН ПУБЛІКАЦІЙ

У статті розглядаються лінгвістичні та стилістичні особливості заголовків англomовних публікацій у мережі інтернет.

Ключові слова: заголовок, кліше, афікс, власні назви, паронімічна атракція.

The article deals with the linguistic peculiarities of headlines in English publications on the Internet.

Key words: headline, cliché, affix, proper names paronymic attraction.

Аналіз наукових джерел встановив, що заголовок у газеті, на відміну від радіо та телепередач, це одиниця комунікативна, він коротко інформує читача про зміст газетного матеріалу, значення, характер та ступінь важливості подій, відображених на сторінках газети. Із заголовку статті часто можна судити про відношення автора до зображуваних подій, а також про позицію редакції.

Газетні заголовки є цікавими для дослідження компресії інформації. Одним із засобів здійснення компресії є використання простого теперішнього часу від повнозначних дієслів (предикатні заголовки): *Tenants wait to see what Labour brings*, хоча в тексті статті в більш розгорнутому викладі написано «are waiting to see» [1, с. 347].

Вивчення фактичного матеріалу за темою дослідження виявив, що журналістами широко використовуються газетні кліше. Це “готові формули”, які або вказують на джерело інформації: *according to well-informed sources*, або є просто політичними штампами: *generation gap; vested interests* [1, с. 384].

Одним із продуктивних способів словотворення, що широко використовується в газетному стилі, є афіксація. Так, поширеним у англomовній пресі є додавання афікса *-ism* до прізвищ відомих політиків, наприклад, *bushism* (утворено від прізвища Джорджа Буша), *blairism* (від прізвища Тоні Блера). Наведемо конкретний приклад з інтернет-газети:

“Crediting Blairism”

(The Times, 18 January, 2012)

І. Арнольд зазначає, що в газетній лексиці є велика кількість власних назв: організацій, закладів, топонімічних назв [1, с. 384]. Наприклад:

“NATO Extends Libya Bombing Campaign”

(The New York Times, 16 October, 2012).

До лексичних особливостей англomовних газетних заголовків також належить використання різного роду запозичень, наприклад:

“Ancient Regime”

(The Times, 18 January 2012) [3].

Зазначимо, що стилістичний прийом паронімічної атракції – це зіставлення формально схожих мовних елементів, що призводить до ефекту амбівалентності змісту висловлювання. Саме ця функція привертає увагу до тексту й встановлює залежність між образністю та оцінюванням [2, с.1]. Наприклад, читаючи заголовок *Body Shopped* (Guardian Weekly, 11 Sep. 2009), виникає подив щодо того, чи не допущено друкарської помилки в слові *shopped*, оскільки мовне прогнозування веде до іншого словосполучення – *body chopped*.

Залучення характерологічних відтінків до денотату паронімічної кореляції має особливо важливе значення в рекламі. В лімітованому контексті паронімічного висловлювання необхідно висвітлити такі якості або ознаки об’єкту реклами, які б характеризували й оцінювали його якнайкраще з позитивної сторони. Наприклад: *All day strong. All day long. (Aspirin Aleve)* (Arizona Highways, 4 Oct. 2009). Дане висловлювання підкреслює суттєві ознаки лікарського засобу, який рекламується: дієвість і довготривалий ефект.

Отже, образність паронімічного висловлювання виникає завдяки несподіваному зіткненню слів, зв’язаних за формальною ознакою; даний образ будується на грі форми та слова.

В результаті аналізу лінгвістичних та стилістичних особливостей заголовків англomовних Інтернет-видань виявлено, що заголовку англomовної Інтернет-преси притаманні свої специфічні лінгвістичні та стилістичні особливості щодо вживання

різноманітних мовних засобів увиразнення, серед яких має місце афіксація, газетні кліше, інтернаціональні слова, власні назви та назви організацій, компресія, паронімічні вислови тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык : Учебник для вузов. – 5-е изд., испр. и доп. / И. В. Арнольд. – М. : Наука, 2002. – 384 с.
2. Кіщенко Ю.В. Особливості функціонування та перекладу паронімічних висловів у газетних заголовках. – Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : Зб. наук. праць. Вип. XV. – Херсон : ХДУ, 2011. – 398 с. (С. 397-301).
3. The New York Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nytimes.com/> (2012 (September 22, October 16), 2014 (January 18, January 30)).

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю.В. Кіщенко

УДК 811.134.2'42'38:821.134.2"18/19"

Соколова П.Р.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ ІСПАНІЯ У ТВОРЧОСТІ МІГЕЛЯ ДЕ УНАМУНО

У статті розглядається засоби вираження концепту ІСПАНІЯ у творчості Мігеля де Унамуно.

Ключові слова: концепт, аналіз, проблема, образ,

The article deals with the expression of concept "SPAIN" in the works of Miguel de Unamuno .

Key words: concept, analysis, problem, image.

Концепт як основний складник концептуальної і мовної картин світу синтезує багатовіковий досвід людства, психологічні, філософські, культурні, етичні та естетичні значущості. Він є засобом і водночас результатом індивідуально авторського художнього освоєння дійсності. У цій роботі підтримано думку тих учених, які розглядають концепт як самодостатній когнітивний образ, що формується у процесі пізнавальної діяльності. Концепт є головний елемент концептуальної і мовної картин світу. Він співвідноситься з такими формами змістового наповнення, як «поняття», «пропозиція», «лексичне значення», «стереотип», «фрейм», «гештальт», «художня дефініція». Матеріал нашого дослідження показує, що його доцільно визначати і як мислеобраз.

Концепт БАТЬКІВЩИНА Королівською Академією Наук Іспанії визначається як *«походження кожного, і сума матеріальних і нематеріальних речей, минуле, сьогодення, майбутнє, які зачаровують люблячу прихильність тих, хто народився в ній»* [2, с. 1702].

Інтертекстуальний аналіз творів М. де Унамуно доводить, що письменник, обігруючи відтінки змістів концептів, якими він оперує, завжди намагається збільшити парадоксальне навантаження своїх текстів. Відомо, те, яке велике значення для усвідомлення справжніх рис іспанської нації має у Мігеля де Унамуно концепт інтраісторії. У романі *«Paz en la guerra»* [5] Педро Антоніо і Хосефа Ігнасія уособлюють потік інтраісторії, а їхній син, родина Арана і Пачіко Сабальбіде, існують уже в історичному часі. Завдяки переміщенню в інтраісторичний шар образи Педро Антоніо і Хосефи Ігнасії вже не є виключно негативними репрезентантами відсталості, а й набувають символічних значень основи, яка забезпечує не тільки безперервну традицію, а й життя загалом [4, с. 148].

Під час вивчення ілюстративного матеріалу поезики цього автора нами було розглянуто такі лінгвостилістичні засоби: метафора, персоніфікація, порівняння.

Образ Іспанії у поетичній творчості Мігеля де Унамуно є один із стрижневих. Так, митець метафорично зазначає, що для нього Іспанія це колыска «*cuna*»:

*Vuelve hacia atrás la vista, caminante,
verás lo que te queda de camino;
desde el oriente de tu cuna...* [3, с. 494]

Настільки є дорогою є Батьківщина для Мігеля де Унамуно, що він називає її матір'ю, персоніфікує її :

*Cuando llamas a la patria
Madre ¿qué quieres llamar?* [3, с. 504]

Кастеляноцентриський ідеал автора проявляється і у ставленні до рідної іспанської мови, яку він вважає «кров'ю душі», порівнює із Біблейським ковчегом, а «Дона Кіхота» вважає Євангелієм від Сервантеса:

*La sangre de mi espíritu es mi lengua
y mi patria es allí donde resuena
soberano su verbo, que no amengua
su voz por mucho que ambos mundos llene...
...Y esta mi lengua flota como arca
de cien pueblos contrarios y distantes,
que las flores en ella hallaron brote
de Juárez y Rizal, pues ella abarca
legión de razas, lengua en que a Cervantes
Dios le dio el Evangelio del Quijote* [3, с. 502]

Вся його поезія свідчить про те, як сильно він любив та хвилювався за Іспанію. Тому головною темою майже всіх творів Мігеля де Унамуно була фраза його життя: «У мене болить Іспанія» (*Me duele la España*).

Отже, у процесі нашої роботи було помічено, що на концепті «Іспанія» ґрунтується більшість іспанської літератури, та дійшли висновку, що в іспаномовній літературі це не тільки місце, де людина народилася і живе, це релігійна і моральна атмосфера в якій існує душа; не тільки земля по якій ми ходимо, але спогади, слава, традиції, велич і нещастя, які приводять до утворення однієї великої іспанської родини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Плаксіна І. Ю. Концептуальні домінанти як складова художнього тексту / І. Ю. Плаксіна // Нова філологія : [зб. наук. пр.] / відп. ред. В. М. Манакін. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – Вип. 52. – С. 152–154.
2. Diccionario de la Lengua Española / Real Academia Española // Vigésima segunda edición. – Madrid : Espasa, 2001. – Tomo II (h-z). – P. 1181–2349.
3. Miguel de Unamuno. Испанская поэзия в русских переводах. – М: Процесс, 1978. – С. 492–511.
4. Yanke G. Los poetas tranquilos. Antología de la poesia realisto del fin de siglo. – Granada: Diputación, 1996.- P. 47-53.
5. Unamuno M. de. Paz en la guerra / Miguel de Unamuno. – Madrid: Cátedra, 1999. – 511 p

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.І. Глушук-Олея

ПРИНЦИПИ МОДЕРНІЗМУ В ПОЕЗІЇ Р. ДАРІО: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядається особливості латиноамериканського модернізму на прикладі поезії Р. Даріо.

Ключові слова: модернізм, поезія, стиль, поетика, художній ідеал. The article deals with the peculiarities of modernism in Latin America using as an example the poetry of R. Dario.

Key words: modernism, poetry, style, poetics, artistic ideal.

Центральною фігурою латиноамериканського модернізму став нікарагуанський поет Рубен Даріо (1867-1916), який популяризував вимоги, пріоритети і напрямки нового мистецтва, що сприяло тим самим успіху модернізму на латиноамериканському субконтиненті. Адже поетика Даріо була ідеальною базою для модерністів. Особливе значення, якого набув модернізм в іспаномовній літературі, пов'язане як з Даріо-особистістю, так і з безліччю його художніх творів, що характеризується інноваційним і космополітичним стилем. Поетика визначається іншими словами, як прірва мови, вічний пошук художнього ідеалу, поетичної, словесної музикальності.

У передмові до «*Cantos de vida y esperanza*» (1905) Даріо визначає сутність своєї поезії наступним чином:

«Дотримуючись життя, що Бог дав мені, я прагнув висловити щось найблагородніше і надзвичайне в моєму розумінні. Я збираюсь подати мій вірш з такою гордою скромністю, що тільки колосся у собі містять, і культуру, поряд з іншими квітами, рожеву троянду (...), кокон майбутнього, на тлі гомону літератури. Якщо в цих піснях є політика, це тому, що вона є універсальною» [2, с. 109-110].

У цьому визначенні Даріо представляє те, з чого, на його думку, складається модерністська естетика.

Педро Енрікес Уренья відзначав: «Про будь-який поетичний твір, написаний іспанською мовою, можна точно сказати, створений він до Даріо чи після нього», а Анхель Рама зазначив: «Будь-який сучасний поет, захоплюється він Даріо чи ні, знає, що з нього починається спадкоємність, те, що вже можна називати поетичною традицією, яка прогресивно розвивалася по шляху остаточного відділення від власне іспанської поезії» [3].

Це становлення власної традиції було нерозривно пов'язано з тим, що саме Даріо першим у нових умовах з такою силою і переконливістю затвердив як основоположний принцип літератури Латинської Америки: універсальність сприйняття матеріалу світової культури і його втілення на основі творчого суверенітету і новаторства, тим самим відкривши дорогу для самостійних пошуків поетів континенту, які при цьому долучаються до світової історії і загальної соціально-духовної проблематики.

Значення творчості Даріо для розвитку іспаномовної поезії полягає в тому, що він створив новий літературний напрям, що охопив весь іспаномовний світ, радикально оновив поетичний словник і затвердив в поезії чисті естетичні критерії.

Мистецтво модернізму Даріо було орієнтованим на позов творчої свободи та збагачення поетичної мови. Модерністський текст, особливо поетичний, має бути чимось більшим, аніж прочитаним, він має бути продекламованим; це на кшталт запрошення до використання комунікаційної стратегії зазначеного стилю, який ставить собі за мету виділити візуальні, слухові і сенсорні сприйняття. Вже перша поема Рубена Даріо «*Primaveral*» виражає поетичну надію воскресіння мистецтва.

*Mes de rosa
Van mis rimas*

*en ronda, a la vasta selva,
a recoger miel y aromas
en las flores entreabiertas
¡Oh amada mía! Es el dulce tiempo de la primavera.*

Вірші представляють першу з чотирьох пор року, протягом якої рослинність відроджується, надихаючи поета на творчість. Лексичне поле поезії («*rimas*») і флори («*selva*», «*miel*», «*aroma*», «*flores entreabiertas*», «*bosque*» і «*hojas verdes*») роблять акцент на ідеальному моменті, в якому поет починає знову свою творчу діяльність.

*Allá hay una clara fuente
donde se bañan desnudas
las blancas ninfas que juegan
y saben himnos de amores
en hermosa lengua griega
que en glorioso tiempo antiguo
Pan inventó en las florestas
y te diré esa palabra*

empapada en miel hiblea [1, с. 105-108].

Природа, в даному випадку, слугує джерелом поетичного натхнення і зображується за допомогою символічних і міфологічних алюзій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Darío, Rubén, Azul, El salmo de la pluma, Cantos de vida y esperanza, Otros poemas, México, Porrúa, 1992. – P. 105-108.
2. Yahní, Roberto, Prosa modernista hispanoamericana, Madrid, Alianza, 1974. – P. 109-110.
3. Поезия Латинской Америки [електронний ресурс]. Режим доступу. – <http://helpiks.org/1-36768.html>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.Л. Ткаченко

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ
ТА СОЦІОЛОГІЇ**

ЄВРЕЙСЬКІ ЗЕМЛЕРОБСЬКІ КОЛОНІЇ НА ХЕРСОНЩИНІ НА ПОЧАТКУ XX СТ.

У статті розглянуто основні етапи формування єврейських сільськогосподарських переселенських колоній на території Херсонщини.

Ключові слова: Херсонщина, євреї, переселення, землеробські колонії.

In the article the basic stages of the resettlement of Jewish agricultural colonies in the territory of Kherson region.

Keywords: Kherson, Jews, resettlement, agricultural colony.

Історія етнічних меншин України привертає значну увагу сучасних дослідників. Так, одним із аспектів даного питання є історія єврейського етносу, який проживає на території України близько двох тисяч років. Вітчизняні та західні науковці активно розробляли різні аспекти історії єврейської громади України. Однак, питання діяльності землеробських колоній та єврейська аграризація Півдня України першої третини XX ст. надалі залишаються малодослідженими та актуальними. Формування в Російській імперії, а згодом і в СРСР системи єврейських сільськогосподарських переселенських колоній не були предметом спеціальних історичних досліджень.

Даній проблемі присвячені роботи В. Доценко [1], Д. Белого [2], Я. Хонігсмана [5] та ін. Однак повноцінного дослідження, присвяченого історії зародження та діяльності єврейського сільського господарства саме на Херсонщині, на даний час немає.

Метою даного дослідження є висвітлення історії й особливостей здійснення єврейської сільськогосподарської колонізації у Херсонській губернії на початку XX століття.

Перехід євреїв у землероби почався з того, що у 1806 р. 36 єврейських сімей з Могильовської губернії звернулися до губернатора М.М. Бакуніна з проханням переселити їх до Новоросійського краю для заняття хліборобством. На заклик уряду відгукнулося декілька сотень єврейських сімей із північно-західного краю Російської імперії, таких як Білорусія, Литва й інших, і заснували перші землеробські колонії на Херсонщині (1807 р.). Однак, заняття сільським господарством приносило євреям невеликі прибутки. Окрім того, існувала заборона царського уряду наділяти євреїв землею. Тому переселення на Південь України для заняття сільським господарством не було самоціллю для жителів єврейських містечок України. Так, у 1917 р. у 19 єврейських землеробських колоніях Херсонського повіту мешкали 26138 осіб, тоді як у місті Херсоні станом на 1920 рік проживало 27613 євреїв [4, с. 201].

Новий етап розвитку єврейського землеробства припадає на час Першої світової війни та погроми періоду української національної революції. Грабунок колоній військовими формуваннями різних ворогуючих сторін призвів до занепаду, а подекуди і знищенню колоній. За даними Я. Кантора, станом на 1922 р. із 758 господарств Херсонської та Маріупольської округи були посівними лише 544 (86,3 %), а 138 – зовсім не засівалися [1, с. 142]. Тільки в кінці 1920 року колоністи почали відбудовувати господарства. Однак голод 1921–1923 рр. негативно позначився на єврейському землеробстві. Господарства колоністів потребували фінансової та матеріально-технічної допомоги. На допомогу їм прийшли громадські об'єднання. Одним із них став Американський єврейський об'єднаний розподільний комітет відомий як Джойнт. На Херсонщині він розпочав свою роботу в кінці жовтня 1922 року. А.С. Фельдбаум призначений уповноваженим по Херсону, а по повітам – Пасвянський. Вже протягом грудня 1922 р. на Херсонщині Джойнт видав 409 посилок. А на початок 1923 р. було роздано 15395 посилок. Окрім того, Херсонський повіт в грудні 1922 р. отримав від Джойнт грошову допомогу у розмірі 18 тис. доларів на харчування [3, с. 45-47].

Із подоланням наслідків голоду основна увага як радянського керівництва так і Джойнт зосередилась на відновленні старих та розбудові нових єврейських землеробських колоній. Так, зі створенням у квітні 1924 р. Центральної комісії національних меншин при ВУЦВК та її підрозділів на місцях помітно посилилась увага радянських органів влади і різноманітних відомств до питань господарчого та культурного обслуговування єврейського населення. Основні напрямки економічної роботи ЦКНМ щодо єврейського населення передбачали залучення єврейських трудящих до землеробства шляхом організації їх переселення на землі із державного фонду; залучення до вирішення господарських проблем різноманітних суспільних організацій, в тому числі і зарубіжних, особливо в справі переселення євреїв на землю тощо.

1924 рік став першим роком планового переселення, яке проводилось безпосередньо державою. Для координації діяльності багатьох відомств, які займалися питанням переселення, був створений спеціальний комітет при ВУЦВК – Укркомітет. На допомогу цьому державному органу була створена громадська організація – Озет. Переселення євреїв на землі південних районів України отримало підтримку таких організацій, як Агро-Джойнт, Орт-Фербант, Ікор та ін. Одним із головних районів переселення став Херсонський округ.

Виділений переселенцям земельний фонд раніше належав поміщикам і з 1917 р. не оброблявся. За результатами переселення 1925/6 рр. кількість єврейських сімей, які провели сівбу весною 1926 р. по відношенню до загального числа зарахованих становила у Херсонському окрузі 83,9% [4, с. 202].

Окрім господарських та культурних заходів, організовувала також створення і функціонування національних рад і районів. Так, із 25 національних районів 3 були єврейськими: Калініндорфський (1927 р.), Новозлатопольський (1929 р.), Сталіндорфський (1930 р.). Калініндорфський район Херсонського округу включав в себе 11 єврейських рад, 39 єврейських колгоспів, в т. ч. 26 переселенських, із 49 наявних в районі [5, с. 69]. Засновані єврейськими переселенцями на Херсонщині землеробські колонії – села продовжують існувати і у нс час.

Отже, початку ХХ ст. єврейське землеробство переживало важку економічну кризу, причинами якої стали, революційні події 1917-1919 рр., голодомор 1921-1923 рр. та невдала політика радянської влади 1920-х рр. щодо переселенців. Господарства колоністів потребували фінансової та матеріально-технічної допомоги. Важливу роль у створення єврейського сільського господарства відігравали громадські об'єднання, такі як Агро-Джойнт, Орт-Фербант, Ікор. Територія Херсонщини стала одним із головних районів утворення єврейських землеробських колоній, тому вивчення даного аспекту історії нашого краю є актуальним і потребує подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белий Д.В. Єврейські землеробські колонії Херсонського повіту на зламі доби (1919–1922 рр.) / Д.В. Белий // Архіви України. – 2003. – № 1-3. – С. 138–146.
2. Доценко В. Становище єврейської людності України та Кримської АРСР на початку 20-х років ХХ століття [Електронний ресурс] / В. Доценко // Вопросы духовной культуры. Исторические науки. – С. 18-22. – Режим доступу до журн.: <http://www.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789>
3. Кириленко В.П. Діяльність «Джойнт» на Півдні України в період 1920-х років / В.П. Кириленко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Історичні науки. – 2014. – Вип. 3.37. – С. 43-47.
4. Орлянський В.С. Соціально-економічний розвиток єврейського населення Півдня України в 20-ті роки // Південна Україна ХХ ст. Записки науково-дослідної лабораторії Півдня України Запорізького державного університету. Вип. 1(4). – Запоріжжя: ТанDEM – У, 1998. – С. 198-204.
5. Хонігсман Я.С. Колективізація, голодомор і занепад єврейського землеробства в Україні / Я.С. Хонігсман // УІЖ. – 1994. – № 2-3. – С. 66–74.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.С. Андрєєва

СІМЕЙНО – ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ В КРАЇНАХ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

У статті розглядаються сімейно – правові відносини в країнах Стародавнього Сходу. Особливу увагу приділено положенню жінки в суспільстві та сім'ї, оскільки такий статус був неоднаковим в різних країнах світу.

Ключові слова: Правовідносини, шлюбний контракт, приватна власність, статус, спадок.

The article deals family – legal relations in the Ancient East. A special attention was paid to position women in society and the family, because such status was not the same in the different countries.

Key words: Legal relationship, marriage contract, private property, status, legacy.

У сучасному світі значна увага приділяється правовому захисту сім'ї, правовому статусу чоловіка, жінки та дитини у родині. Такий статус оформлюється і відбуваються спроби регламентування його вже на Стародавньому Сході. Досить чітко правовий статус був визначений в Стародавній Греції та Давньому Римі. Водночас в країнах Стародавнього Сходу сімейно – правові відносини відзначалися неоднозначністю. Особливо це стосувалося статусу жінки.

В стародавні часи сім'я носила патріархальний характер, але завжди були винятки, таким винятком і став Єгипет. Єгиптянки були названі володаркою, господинею дому, чоловіки визнавали за ними рівні права на самовизначення. Діти носили ім'я матері, вони могли успадкувати майно, купувати і продавати нерухомість. Жінка могла укласти контракти, бути позивачем у суді, брати в борг. Їй дозволяли жити як одноосібній власниці майна без чоловіка – опікуна. В інших країнах стародавнього світу чоловіки сильніше домінували над жінками. Доволі часто був поширений шлюбний договір, в якому закріплювалося не лише власне майно кожного з подружжя, а й вільне розлучення [2, с. 413]. Якщо чоловік хотів припинити шлюб з жінкою, він повинен був повернути їй придане та виплатити певну суму (в якості компенсації), а якщо жінка ініціатор то компенсація не виплачувалась. Але для того, щоб не було розлучень, дозволялося мати «год кормлення», тобто пробний шлюб, якщо так зване подружжя не змогло вжитись, то шлюб припинявся за угодою шлюбного контракту [2, с. 409].

Важливим джерелом для дослідження сімейних відносин та статусу жінки є Закони Хаммурапі (Вавилон), де чітко було упорядковані сімейні правовідносини подружжя (Параграфи 127 – 195). Так, як і в інших країнах у Вавилоні шлюб вважався законним лише за дотриманням певних юридичних формальностей: необхідним було укладення шлюбного контракту, у присутності свідків, а інакше цей шлюб не мав законної сили [3, с. 28]. Закони Хаммурапі детально розглядають питання про майнові відносини між подружжям: про придане і шлюбний викуп [3, с. 28], роздільну відповідальність за борги, що виникли до шлюбу [3, с. 29], майно яким мала право володіти жінка.

Як відомо, метою шлюбу було народження дітей, але практикувалося усиновлення у бездітних шлюбів [3, с. 32]. Діти зазвичай ставали повноправними лише після смерті батька та успадковували сімейне майно. Закони Хаммурапі мають деякі особливості саме інституту спадку, де батько мав можливість позбавити спадщини.

У Стародавній Індії сімейні відносини в значній мірі зберегли вплив первісних порядків. І Закони Ману лише відобразили об'єктивну реальність – існування великої патріархальної сім'ї, в якій глава сім'ї (батько) мав величезну, майже необмежену владу [4, с. 339]. Майнові права жінки були обмежені. Передбачалося, що жінці може належати лише те, що дано їй при шлюбному контракті, що було отримано від брата, матері або батька у

вигляді приданого. Закони Ману допускали доволі ранній шлюбний вік для жінок. 30 – річний чоловік міг одружитися на 12– річній, а 24 – річний на 8 – річній. Дівчинку могли видати заміж і в більш ранньому віці.

Не допускалися шлюби між кровними родичами [4, с. 356]. Вступаючи в перший шлюб, «двічі народжений» тобто приналежність до брахманів, кшатріїв та вайшів – більш привілейоване населення, зобов'язаний був брати дружину рівний з ним варни. При наступних шлюбах дозволялося одружуватися на жінках нижче стоячих варн. Жінці з вищої варни вступати в шлюб з чоловіком нижчої варни заборонялося. Закони не забороняли полігамію.

Шлюб Стародавньої Індії вважався священним інститутом, тому регламентувався досить суворо, жінка не могла вийти вдруге заміж. В інших статтях законів Ману, говориться про те, що жінка повинна шанувати свого чоловіка, як бога. Жінка не мала право на спадок, тому згадки про вдову не було [1, с. 31].

Можна зробити висновок, що у праві країн Стародавнього Сходу досить широко було упроваджено шлюбні контракти, в яких в повній мірі йшовся виклад перш за все майнових відносин, що вказувало на захист сім'ї не лише як соціальної, але й як економічної складової суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крашенинникова Н. А. Право і релігійно-общинні відносини в Індії / Н.А Крашенинникова // Вісник МГУ. – 1986. – № 2 . – С. 12 – 39
2. Томсинов В. А. Государство и право Древнего Египта / В.А Томсинов : Монография. М. : ИКД «Зерцало – М», 2011. – 512 с
3. Сборник законов царя Хаммурапи [Електронний ресурс] // Источники права. Вып. – 1. – Тольятти: ИИП Акцент, 1996. – Режим доступа : artlibrary2007.narod.ru/zokoni_hammurapi.doc
4. Законы Ману; пер. с англ. С.Д. Эльманович. – Москва : Изд ЭКСМО – Престиж, 2002. – 496 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Ю. Бойков

УДК 159. 92

Боднар М. Д.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОЯВІВ ІНФАНТИЛІЗМУ У ПІДЛІТІВ

У статті розглядаються теоретичні підходи у дослідженні поняття «інфантильність», «соціальна інфантильність». Автор розглядає сучасні теоретичні та емпіричні дослідження цієї проблеми з різних підходів.

Ключові слова: інфантилізм.

In the article theoretical approaches in the study of the concept of "infantilism", "social infantilism". The author examines the current theoretical and empirical studies of the problem from different approaches.

Keywords: infantilism.

Проблема інфантилізму цікавить не тільки психологів, соціологів і медиків. Велику увагу інфантилізму приділяють культурологи і навіть політологи. Загалом, існує думка, що інфантилізація особистості вже давно стала епіфеноменом розвитку сучасного суспільства, побудованого на гедоністичних цінностях. Широкий інфантилізації суспільства, а отже і кожного окремого його члена, сприяє сучасна система виховання (в широку сенсі), яка

оголошує надцінністю саме інфантильний тип поведінки. Інфантилізація спрощує процес керування суспільством. Дослідження останніх років фіксують інфантильні тенденції формування як соціальної так і особистої позиції підлітків та юнаків: інфантилізм як відсутність усвідомлених та самостійних рішень у значущих сферах життя; відсутність відповідальності за своє життя; соціальна апатія; дефіцит сенсу майбутнього; ситуативне сприйняття свого життя [4, с. 56].

У науковій літературі проблема інфантилізму представлена у дослідженнях Ф. Ю. Василюка, Є. К. Краснухіної, В. Д. Менделевича, О. Ранка, Г. Саллівана, З. Фройда, А. Фройд, Е. Фромма, Т. С. Яценко та інших. При цьому весь комплекс питань, в основному, розглядається як психосоціальне явище, пов'язане з дезадаптацією суб'єкта. Також наголошується на глибинно-психологічних передумовах виникнення інфантилізму, започаткування яких співвідноситься із дитячим періодом розвитку суб'єкта. Такі дослідники як Л.І. Захарова, Г.О. Ковальов, А.Є. Лічко, А. Міллер, В.С. Мухіна, І.О. Смирнова, В.С. Собкіна, О.С. Співаковська, Е. Г. Ейдемільер наголошують на деструктивному впливі виховання, який зумовлює фіксацію інфантильних тенденцій [2, с. 176].

Аналіз публікацій та досліджень в яких започатковано розв'язання даної проблеми показує, що у сучасній науковій літературі термін «інфантилізм» використовується достатньо широко. Так, його розглядають як стан в рамках інтелектуальної недостатності у дітей, викликаної різними етіологічними чинниками, а саме конституціонально-генетичними, внутрішньоутробною інтоксикацією, інфекціями в перші роки життя (В.В. Ковальов), як особливість фізичного і соціопсихічного розвитку підлітків (А.Є. Лічко), як характеристика особи (А.В. Петровський), як порушення в регуляції поведінки, (І.А. Кудрявцев).

К.С. Лебединська вважає інфантилізм особливим варіантом акселерації. На її думку акселерація притаманна більше дівчатам, а інфантилізм хлопцям [1, с. 145]. Її думку поділяють і такі науковці як В.В. Ковальов, О.Д. Сосюкало. О.В. Безпалько розглядає інфантилізм як втрату надії на можливість зміни ситуації. П.А. М'ясоїд основними ознаками інфантилізму вважає незрілість емоційно-вольової сфери, втомлюваність, відсутність ініціативи і відповідальності, примхливості [3, с. 130].

Таким чином, термін інфантильність є складним і неоднозначним. В науковій літературі існує декілька визначень інфантилізму:

- збереження в психіці і поведінці дорослого особливостей, властивих дитячому віку. При нормальному або навіть прискореному фізичному і розумовому розвитку, поєднується з незрілістю емоційно-вольової сфери;
- своєрідна девіація психічного і особистісного розвитку, а також поведінкової активності індивіда, що виявляється в неадекватній хронологічному віку, прихильності до дитячого зразка поведінки, бачення та оцінки навколишньої дійсності та свого місця і ролі в ній;
- збереження в психіці і поведінці дорослого особливостей, властивих дитячому віку. При нормальному або навіть прискореному фізичному і розумовому розвитку відрізняється незрілістю емоційно-вольової сфери, що виражається в несамостійності прийняття рішень і дій, почутті незахищеності, в зниженій критичності по відношенню до себе, підвищеної вимогливості до турботи інших про себе, в різноманітних компенсаторних реакціях (фантазування, що заміщає реальні вчинки, егоцентризм). В нашій роботі ми використали саме це визначення інфантилізму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Клиническая систематика задержки психического развития // Актуальные проблемы диагностики задержки психического развития у детей / Под ред. К.С. Лебединской. М. : Педагогика, 1982. – 348 с.

2. Коротовских Т.В. К проблеме становления социально-психологической зрелости в подростковом возрасте // Вестник Шадринского государственного педагогического института. – Шадринск: ШГПИ. – № 2. – 2013. – С. 176-179.
3. Мясоед П.А. Методика непрямої експрес-діагностики рівня психічного розвитку дошкільників // Вопросы психологии. – 1996. – № 2. – С. 130.
4. Нодзельська А.С. Вплив виховання на формування психологічного інфантилізму суб'єкта / А.С. Нодзельська // Початкова школа. Науково-методичний журнал. – № 8. – 2007 – С. 56–59.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.І. Тавровецька

УДК 159. 9

Волкова О. В.

ТЕОРЕТИКО – ЕМПІРИЧНІ ПІДХОДИ У ВИВЧЕННІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ГРОШЕЙ

У статті розглядаються теоретичні та емпіричні підходи у вивченні психологічного ставлення до грошей у різних вікових групах.

Ключові слова: гроші, ставлення до грошей, ставлення до грошей в різних вікових групах.

The article deals with the theoretical and empirical approaches to the study of the psychological attitude to money in different age groups.

Key words: money, attitude to money, money attitudes towards different age groups.

Гроші – це особлива економіко-психологічна реальність, особливий символ. Їх своєрідність проявляється в тому, що в них збігається матеріальне й ідеальне, річ і думка, і це забезпечує їх об'єктивну та суб'єктивну представлену у свідомості загальну сутність. Система грошових комунікативних дій справляє потужний вплив на поведінку окремих індивідів, соціальних груп і суспільства в цілому. Розуміння механізмів цього впливу є необхідною умовою правильної інтерпретації мотивації дій людей, розуміння взаємозалежності їх інтересів, виявлення притаманних їм стереотипів сприйняття соціальної дійсності, визначення рівня їх інформаційної забезпеченості у сфері економічної діяльності.

З психологічної точки зору, гроші – символічний знак, який відображається в психіці людини. На думку В. Москаленко, вони є важливим фактором формування психіки людини у виживанні, існуванні, самозадоволенні, займанні певного статусу у суспільстві. Беручи за основу ідеї Т. Парсонса про гроші як систему «загальноприйнятих символів», виникає твердження, що гроші є не тільки символічним вираженням власності, а й символічним посередником людських відносин [2].

Вивчаючи особливості поведінки людей, які виявляються в зв'язку з ставленням до грошей, психологи зіставляють їх з цінностями, соціальними уявленнями, особистісними якостями людей. За допомогою модифікованої методики Р. Кеттела з'ясовано, що діти з високою самооцінкою надають меншого значення факторам престижу, грошам, а з низькою – ховаються за гроші, прагнуть з їхньою допомогою зміцнити своє становище хоча б у власних очах. Тривожність виражається в занепокоєнні стосовно витрат, економії, фантазуванні на тему грошей. Ці результати отримані при тестуванні школярів, ще не включених в усі стадії відтворення; вступаючи лише в окремі економічні зв'язки, вони демонструють перевагу особистісних детермінант у грошовій поведінці. Аналогічне явище спостерігається і в групах дорослих [2].

Гроші є для більшості людей дуже значущим, дуже цінним об'єктом, і, принаймні, для частини людей, гроші є однією з головних цінностей. У емпіричних дослідженнях досить

рідко використовують поняття «гроші» як позначення певної цінності або ціннісної орієнтації. Часто гроші замінюються такими категоріями, як «матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів)», «матеріальна забезпеченість», «забезпечити собі матеріальний комфорт», «заробляти на життя» [2] і т.п.

Спільним для всіх культур є сприйняття грошей та пов'язаної з ними фінансової поведінки в контексті етичних категорій добра і зла. В конкретних соціальних спільнотах схвалюються або осуджуються різні види такої поведінки. В одних прагнення до накопичення оцінюється як бережливість, в інших – як скнарість. По-різному може сприйнятися подарунок у вигляді грошей: як норма життя, як благодійність або як марнотратство. З позиції моральності можуть бути оцінені різні сторони і економічної поведінки та свідомості: публічне обговорення грошових питань, 4 різні способи заробляння грошей; принципи їх розподілу (за працею, за потребами та ін.); ставлення до багатства та багатих людей, бідності та бідних людей; соціальні уявлення про те, як гроші впливають на відносини між людьми та ін. Суперечливе ставлення до моральних сторін грошей визначається цілим спектром соціальних, культурних, економічних та психологічних факторів. З. Фрейд та багато авторів визначали особистісні типи зі специфічним ставленням до грошей, які можуть привести до відхилень в економічній поведінці та внутрішньо особистісним конфліктам.

У будь – якій групі відношення людей складаються відповідно до їх статусу, власності, особистого вкладу в існування групи. Стосунки дітей визначаються їх особистою власністю. Поява нових речей змінює положення дитини чи підлітка в групі [1].

В дитячому і підлітковому віці з'являються гендерні відмінності в ставленні до грошей. Так хлопці більш виважено контролюють свій бюджет, ніж дівчата. У поведінці молоді збільшується роль грошової мотивації [1].

Таким чином, гроші завдяки своїй високій значимості в житті людини можна розглядати нарівні з такими поняттями як здоров'я, свобода, час і т. п. Цей рівень понять дозволяє розглянути гроші в якості цінності. Гроші не тільки явище чи предмет нашого життя, вони можуть виступати певною цінністю, вбудовані в індивідуальну систему цінностей окремої особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Козлова Е.В. Психологические особенности экономической социализации молодежи в современных условиях / Е.В. Козлова // Социология: Рефер. Журнал – М. ИНИОН РАН – 2010. – № 6. – С. 193 – 211.
2. Москаленко В.В. Соціальна психологія: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.В. Москаленко. – К. : Центр навч. літератури, 2005. – 624 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.І. Тавровецька

УДК 159.922

Гнатенко А. І.

СТРУКТУРА МОТИВАЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

У статті вказані основні компоненти структури мотиваційно-вольової сфери особистості у підлітковому віці та подається характеристика до кожного компонента з цієї структури.

Ключові слова: воля, компоненти мотиваційно-вольової сфери, мотиваційно-вольова сфера, мотивація.

In the article shows the main components of the structure of motivational and volitional personality's sphere in the youthful age and submitted characteristics to the each component of this structure.

Key words: volition, components motivational and volitional sphere, motivational and volitional sphere, motivation.

Підлітковий вік являється сенситивним періодом формування багатьох властивостей особистості, в тому числі відбувається інтенсивне формування вольових якостей особистості. Тому визначення структури мотиваційно-вольової сфери особистості є вкрай важливим для стабілізації її успішності у спортивній та в іншій діяльності.

Мета статті – описати основні компоненти мотиваційно-вольової сфери підлітків.

Під мотивацією у психологічній літературі розуміють сукупність психологічних процесів, які спрямовують поведінку людини [2], а волю трактують як психічний процес свідомої та цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення поставлених цілей [1]. Спираючись на ці положення, ми визначаємо мотиваційно-вольову сферу як сукупність властивостей особистості, які забезпечують здатність свідомо управляти власною психікою і вчинками в процесі прийняття рішень для досягнення поставлених цілей.

Ми припустили, що компоненти структури мотиваційно-вольової сфери підлітка можуть відобразити показники наступних методик: опитувальник «Локус контролю особистості» Дж. Роттера зі шкалою екстернальність – інтернальність; опитувальник «Мотивація успіху та страх невдачі» А.О. Реана, направлений на виявлення вираженості одного з чотирьох мотиваційних полюсів таких як мотивація досягнення успіху, тенденція до досягнення успіху, тенденція до уникнення невдач та мотивація уникнення невдач; «Методика дослідження вольової організації особистості» А.А. Хохлова, яка має на меті виявлення рівня розвинутості шести якостей та загальний рівень сформованості вольової організації особистості; «Методика діагностики рівня тривожності» Ч.Д. Спілбергера та Ю.Л. Ханіна, що дозволяє виявити рівень вираженості особистісної та ситуативної тривожності; опитувальник «Дослідження імпульсивності» В.А. Лосенкова, який спрямований на визначення рівня вираженості імпульсивності.

Загальну вибірку досліджуваних склали учні десятих – одинадцятих класів у кількості 81 особи, з них 37 (45,7%) юнаків та 44 (54,3%) дівчини. Середній вік опитуваних – 16 – 17 років.

Задля виявлення основних складових мотиваційно-вольової сфери особистості підлітків, нами був використаний факторний аналіз, за допомогою якого ми виокремили 3 компонента:

Вольовий компонент поєднує вміння особистості постійно і тривало досягати мету, не знижуючи енергії в боротьбі з труднощами, контролювати усі етапи її досягнення, правильно оцінювати обставини, знаходити у них те, що допомагає досягненню певної цілі. Також така людина контролює свої думки, дії та поведінку загалом, аналізує те, що відбувається з нею та навколо неї, пристосовуючись до змін у певній ситуації, у своїх діях обходиться без чужої допомоги та критично ставиться до чужих впливів, оцінюючи їх відповідно до своїх поглядів і переконань.

Ціннісно-смысловий компонент забезпечує прийняття відповідальності за ті події, які відбуваються з людиною, усвідомлення власної ролі в наслідках цих інцидентів. Такі люди зазвичай впевнені в собі й активно застосовують вміння, які дозволяють їм виокремлювати найбільш значуще, суттєве з інформації, необхідне для вирішення своїх проблем. Вони витрачають багато часу на обмірковування, проводячи ретельний самоаналіз в конкретних життєвих обставинах, що забезпечує формування навичок ефективної міжособистісної взаємодії та особистісний розвиток.

Саморегулятивний компонент мотиваційно-вольової сфери поєднує властивості, які забезпечують адаптацію особистості до різноманітних умов за рахунок регуляції рівня тривожності, адекватного оцінювання ризикових ситуацій, оволодіння навичками керування своїми діями, думками та емоціями в складних ситуаціях. Особи з високим рівнем сформованості даного компонента ефективно проводять моніторинг поточної активності,

співвідносячи умови із власним станом, що й дозволяє їм краще пристосуватися до обставин, які змінюються.

Таким чином, в результаті дослідження було виявлено 3 основні компонента мотиваційно-вольової сфери особистості підлітка. Розвиненість даних компонентів свідчить про цілеспрямованість та наполегливість особистості, сформованість ціннісно-сміслової сфери, обдуманість рішень та розвинений самоконтроль, і що саме головне – про високу адаптивність підлітків до мінливих умов середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Скрипченко О.В. Загальна психологія: Хрестоматія / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук. – К.: Каравела, 2015. – 640с.
2. Столяренко О.Б. Психологія особистості / О.Б. Столяренко. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 280 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Савченко

УДК 159.922.6

Гомбель В. О.

АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ПРОКРАСТИНАЦІЇ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

У статті розглядаються феномен студентської, академічної прокрастинації, вивчення причин її виникнення і протікання в юнацькому віці.

Ключові слова: прокрастинація, юнацький вік, студенти.

The article considers the phenomenon of student, academic procrastination, the study of its causes and the occurrence in adolescence.

Keywords: procrastination, young age, students.

У сучасному світі, в епоху науково-технічного прогресу, великий інтерес до вивчення діяльності очевидна, адже від більшості людей потрібна максимальна активність, висока кваліфікація, різнобічність. Проте останнім часом все більшого поширення набуває протилежний процес – прокрастинація. Цей процес проявляється в схильності людей до пасивності і лінії абсолютно в будь-якому вигляді діяльності. Ця проблема останнім часом стала однією з найбільш поширених в усьому світі і перед психологічною наукою постає важливе завдання вивчення причин і передумов прокрастинації.

Термін «прокрастинація» походить від англійського слова «procrastination». Прокрастинація від латинського procrastinatus: pro- (замість, попереду) і crastinus (завтрашній) – в психології, що позначає схильність до постійного «відкладання на потім» важливих справ і думок. Прокрастинація проявляється в ігноруванні індивідуумом виконання обов'язкових завдань, навіть якщо він розуміє всю важливість цих справ. При цьому він переключає свою увагу на все що завгодно, лише б не займатися основною конкретною справою. Так визначає прокрастинацію К. Лей – відома дослідниця даного феномена [2].

Вивченню феномену прокрастинації у вітчизняній психології присвячені праці Є. Базики, Д. Бикова, М. Дворник, К. Фоменко, спроби дослідити академічну прокрастинацію були здійснені Я. Варваричевою, Н. Карловською, К. Мей, А. Шиліною, М. Шиманською, Н. Якуб тощо.

Сучасна молодь будує плани, визначає та встановлює цілі, досягнення яких вимагає не тільки багато часу, а й власної самоорганізації та самодисципліни. Серед представників юнацького віку є досить поширеною звичка відкладати справи «на потім», тобто готуватися до екзамену в ніч перед його складанням, писати курсову чи дипломну роботу у суворих

межах часу, відкладати «на потім» вирішення важливих справ тощо. В ситуаціях постійної напруги, коли навчальних завдань досить багато, а час на їх виконання обмежений, виникає загроза відкладати деякі справи на потім, на завтра, що врешті – решт призводить до виконання їх в останній момент у суворому дефіциті часу, що позначається не тільки на навчальній успішності студента, учня, а й на його психофізіологічному стані [1].

Більшість людей, хоча б раз в житті стикалися з ситуацією, коли не хочеться починати важливі справи. Хтось просто відкладає їх на потім, хтось дивиться телевизор чи займається іншими непотрібними справами. Особливо розповсюджений цей синдром серед студентів. Хто маючи, якісь важливі завдання чи наукову роботу, не говорив собі: «Ось завтра точну вже почну писати!» – і відкладав все на потім? Коли ж нарешті приходило те «потім» і не було ніяких перепон для написання роботи, знаходилося безліч другорядних справ по дому, які звичайно не могли чекати до завтра. Синдром прокрастинації не є перешкодою, якщо має тимчасовий характер і, навпаки, переростає в проблему, якщо стає хронічною.

В. Бикова [2], досліджуючи особливості студентської прокрастинації, стверджує, що причини і особливості прояву прокрастинації у студентів та дорослих є різними. Прокрастинація у студентів виникає найчастіше в ситуаціях пов'язаних з інтелектуальною напругою, вимагаючи самоорганізації і планування своєї діяльності, що характеризується відстроченою винагородою, з недостатньою мотивацією. Тому, як наслідок, чим більше людина схильна звертатися до прокрастинації, тим частіше вона використовує раціоналізацію для її виправдання. Боротися з цим явищем допомагають техніки управління часом (тайм-менеджмент) та навички планування часу.

Синдром прокрастинації в цілому, і зокрема академічної, звичайно, піддається психологічній корекції. Серед студентської молоді варто проводити пропедевтичні бесіди, проблемні заняття, тренінги з формування у студентів часової компетентності, поінформованості щодо прийомів та методів ефективної самоорганізації. Адже хронічна прокрастинація є деструктивною формою поведінки особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабатіна С.І. Дослідження феномену прокрастинації в організації часу життя студента / Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. Херсонського національного технічного університету [голов. ред. В.Г. Бутенко]. – Вип. 2(7). – Херсон.: вид-во «Олді-плюс», 2013. – С. 507–512.
2. Быкова Д.В. Прокрастинация как проявление эмоционально-ориентированного и ориентированного на избегание стилей копинга // Психология совладающего поведения: материалы II Междунар. науч.-практ. конф., Кострома, 23-25 сент. 2010 г. В 2 т. Т. 1 / отв. ред.: Т.Л. Крюкова, М.В. Сапоровская, С.А. Хазова. – Кострома: КГУ им. Н.А. Некрасова, 2010. – С. 194 – 196.
3. Варваричева Я.И. Феномен прокрастинации: проблемы и перспективы исследования / Я.И. Варваричева // Вопросы психологии. – 2010. – № 3. – С. 121-131.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.І. Бабатіна

УДК 159.923.5

Гоник А.Я.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті розглядаються загальні відомості про ціннісні орієнтації особистості та тенденції їх трансформації під впливом розвитку сучасного суспільства.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, суспільство, особистість, трансформація.

This article discusses general information about the value orientation personalities and tendencies of their transformation under the influence of modern society.

Key words: values, society, personality, transformation.

Формування соціальної позиції і ціннісних орієнтацій студентів є одним із найважливіших способів вирішення завдання підготовки фахівця з високим рівнем культури і багатим духовним світом. Однією з актуальних проблем сучасної психологічної науки є проблема ціннісних орієнтацій молоді. Ця тема достатньо складна, включає дослідження ряду аспектів, а саме: вікові психологічні особливості молоді, соціологічні проблеми освіти і виховання, вплив колективу, сім'ї та інше.

Актуальність даної проблеми визначається наявністю протистояння між сучасними соціальними умовами, які «диктують» особливі вимоги до формування системи ціннісних орієнтацій особистості, і недостатньою вивченістю психологічних факторів і механізмів її розвитку.

У своїй роботі ми дотримувалися визначення даного С. Л. Рубінштейном, що «цінність – значимість для людини чогось у світі, і тільки визнана цінність здатна виконувати найважливішу ціннісну функцію – функцію орієнтуру поведінки. Ціннісна орієнтація виявляє себе в певній спрямованості свідомості і поведінки, що виявляються в суспільно значущих справах і вчинках» [1, с. 54].

Цінність характеризується функціональним значенням і особистісним змістом. Функціональне значення цінності об'єднує в собі суспільно значимі властивості предмета, а також ідею і його функції, які стверджують цінність даного предмета. Особистісний сенс цінності виражається в її відношенні до потреб особистості і визначається об'єктом, який виконує функції цінності.

Необхідно підкреслити, що соціально-психологічний підхід до визначення цінностей полягає не в розгляді ціннісної системи суспільства як зовнішньої по відношенню до людини сукупності норм і правил, а в аналізі соціально обумовленого характеру прийняття цінностей особистістю. Суб'єктивна значимість для людини тих чи інших цінностей може визначатися різними джерелами. В якості основних таких джерел на різних етапах розвитку науки називалися: божественний або природний розум, принцип задоволення і інстинктивні біологічні потреби, універсальний закон збереження виду, етичні норми мікросоціального оточення і суспільства в цілому, внутрішня психологічна природа людини. У сучасній психології спрямованість особистості на ті чи інші цінності (ціннісні орієнтації) розглядається як подвійне за своїм походженням утворення, засноване одночасно на індивідуальному і соціальному досвіді.

Взагалі в сучасному суспільстві процес соціалізації молоді ускладнюється труднощами, які виникають внаслідок переоцінки традицій, норм і цінностей. Якщо раніше молодь значною мірою спиралася на досвід попередніх поколінь, то тепер молоді люди освоюють і створюють новий соціальний досвід, покладаючись переважно на себе, що в значній мірі визначає наявність суперечливих тенденцій у свідомості і поведінці сучасної молоді. Як наслідок, в студентському середовищі функціонує чимало різних моделей самореалізації: для багатьох студентів основними цінностями є «знайти себе в цьому житті», «залишатися людиною», «матеріальне забезпечення» і т.ін.

Отже, сучасні студенти замислюються і про матеріальний добробут, і про духовні цінності на противагу своїм попередникам, які в меншій мірі відчували матеріальні труднощі, а у зв'язку з цим менше думали про сенс життя, який в значній мірі був визначений.

Одночасно зросла цінність особистісної свободи, яка забезпечує людині вільний вибір, який, не завжди є системно-освітнім компонентом позитивних, суспільно прийнятих моделей життєвої орієнтації. В умовах, коли вона стає для людини свободою від будь-яких обмежень, це може привести до формування асоціальних моделей соціалізації та у випадку, коли особистість буде нехтувати будь-якими обмеженнями, то це може стимулювати формування девіантних і делінквентних форм соціалізації [2].

Таким чином, підсумовуючи все вищезазначене ми вважаємо, що існує необхідність у дослідженні ціннісних орієнтацій сучасної молоді. Саме за допомогою знання про ціннісні орієнтації можна зробити висновок про загальну тенденцію розвитку суспільства, а отже, можна запобігти формування асоціальних моделей соціалізації особистості та всього суспільства загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Немов Р.С. Психология. Учебник для студентов педагогических учебных заведений / Р.С. Немов – М.: Владос, 2005. – 54 с.
2. Шульга Р. П. Мистецтво і ціннісні орієнтації особистості / Р. П. Шульга – К.: Наук. думка, 1989. – 97 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Г. Александрова

УДК 364:316.61-056.24

Григоришина А.Р.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

У статті розглядаються особливості та зарубіжний досвід створення умов для успішної соціалізації осіб з обмеженими можливостями шляхом зміни суспільної думки.

Ключові слова: соціалізація, дитина з обмеженими можливостями, дитина-інвалід.

The article discusses the features and foreign experience in creating conditions for successful socialization of people with disabilities by changing the public opinion.

Key words: socialisation, children with limited possibilities, a child with a disability.

Суспільство передбачає формування особистості як найвищої цінності, її соціалізацію. Завдяки працям І.С. Кона та А.В. Мудрика з кінця 80-х і початку 90-х років ХХ ст. поняття «соціалізація» введено в понятійний апарат філософів, соціологів, педагогів і психологів. Різні вченікладають в поняття соціалізації свій зміст.

А.В. Мудрик вважає, що «соціалізація – це розвиток і самореалізація людини упродовж усього життя в процесі засвоєння й відтворення культури суспільства» [3, с. 61].

За А.В. Петровським «соціалізацію слід розуміти як процес і результат уведення людини, яка росте, в суспільство, завдяки засвоєнню і відтворенню особистістю соціального досвіду, історично накопиченої культури» [4, с. 23].

Згідно з І.С. Коном «соціалізація являє собою сукупність усіх соціальних і психологічних процесів, за допомогою яких індивід засвоює систему знань, норм та цінностей, які дозволяють йому функціонувати в ролі повноправного представника суспільства» [1, с. 19].

Зробивши аналіз змісту різноманітних варіантів визначення поняття «соціалізація», можна зробити висновок, що в широкому розумінні його слід трактувати як процес і результат соціального розвитку людини.

У процесі соціалізації важливу роль відіграє досвід участі в ранніх етапах онтогенезу, пов'язаних з формуванням психічних функцій і початкових форм соціальної поведінки; передача соціального досвіду через систему навчання і виховання; і, нарешті, взаємовплив людей у процесі спілкування, і спільної діяльності. У процесі соціалізації людина формується, як член суспільства, якому вона належить [3].

З точки зору соціальної моделі інвалідність розглядається як соціальна проблема, а не як властивість людини. Відповідно до соціальної моделі, інвалідність вимагає політичного

втручання, оскільки проблема виникає через непристосованість соціального середовища, спричиненого ставленням і іншими властивостями соціального оточення.

У проектуванні соціальної політики виділяються дві тенденції стосовно цієї категорії населення. Прихильники першої тенденції вважають, що люди мають приймати такі категорії населення і створювати їм комфортні умови на рівні з іншими. Наприклад, в Швеції, всьому населенні країни рекомендується вивчати жестову мову, або кожна дитина з порушенням слуху, яка навчається в загальноосвітній школі, повинна мати персонального асистента – перекладача жестової мови. (Швейцарія, Німеччина, та ін.). Існують навіть моделі "країни глухих" – наприклад, університетське містечко, населене нечуючою молоддю (США, Галлодетський університет)

Друга тенденція пропонує розглядати осіб з обмеженими можливостями як особливу соціальну групу, яка має свою систему соціальних потреб у плані подолання обмежень і труднощів комунікації та пересування, але що є однією з рівноправних складових частин суспільства, існуючу єдиному соціокультурному середовищі. [2].

У нашій країні діти-інваліди розглядаються як окрема соціальна група, котра має особливі соціально-культурні розбіжності та специфічні потреби. Такі діти довгі роки були ізолювані від світу, але сучасний розвиток суспільства дає нові перспективи для змін.

Отже, поняття соціалізації має різноманітні визначення, але всі вони у загальному розумінні визначають те, що це процес засвоєння індивідом досвіду, норм та цінностей для гармонійного розвитку і включення в суспільство, а відтак для успішної соціалізації дитини з обмеженими можливостями необхідно створити сприятливі умови в сім'ї в навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кон И.С. Социология личности. – М.: Изд-во полит. лит-ры, 1967. –19 с.
2. Леонгард Э.И., Самсонова Е.Г. Развитие речи детей с нарушенным слухом в семье. М: Просвещение, 1991. – 92 с.
3. Мудрик А. В. Основы социальной педагогики / А.В. Мудрик. – М.: Изд. центр «Академия», 2006. –61с.
4. Перфільєва М. В. Соціальне виховання дітей та молоді з обмеженими можливостями в Україні / М. В. Перфільєва // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред. М. Т. Мартинюк]. – Умань: ПП Жовтий, 2012. – Ч. 1. – С. 227–234.
5. Петровский А.В. Личность. Деятельность. Коллектив. – М.: Политиздат, 1982. – 286 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.К. Костючков

УДК 159.947.5

Гузар Ю.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті описано та проаналізовано основні підходи до дослідження психологічного благополуччя особистості. Створено таблицю даних. З позицій запропонованої моделі здійснено узагальнення та наочно представлено основні результати.

Ключові слова: психологічне благополуччя, підходи до дослідження психологічного благополуччя особистості.

This article describes and analyzes the main approaches to the study of psychological well-being of the person. A data table. From the standpoint of the proposed model the synthesis and visual presentation of the main results.

Key words: psychological well-being, approaches to the study of psychological well-being of the person.

Під поняттям психологічного благополуччя вбачається стан, що не пов'язаний з переживанням стресу або з певним особистісним погіршенням. Вважається, що психологічне благополуччя є результатом переживання особистістю успіхів чи досягнень у професійній реалізації, гармонії в особистому житті, реалізації особистістю власного потенціалу тощо [2]. Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що проблема психологічного благополуччя особистості є однією з фундаментальних у психології, тому що інтерес до неї зберігається впродовж усієї історії психологічної науки. Аналізуючи літературні джерела, можна стверджувати, що перші з них виникли на основі ідей про позитивне функціонування особистості в рамках гуманістичних теорій. Це, зокрема, учення Б. Ананьєва, Ш. Бюлер, Е. Еріксона, А. Маслоу, Г. Олпорта, К. Роджерса, С. Рубінштейна, К.Г. Юнга, А. Аргайл, Р. Вінховен та ін.

Метою даної статі є теоретичне обґрунтування проблеми психологічного благополуччя людини та здійснення емпіричного дослідження [1].

Таблиця 1

Середні показники суб'єктивного благополуччя (Методика К.Ріффа)

Показники	Середнє значення	Стандартне відхилення
1	2	3
Позитивні відносини з іншими	52,7	4,57
Автономія	51,8	4,81
Управління оточенням	63,2	2,8
1	2	3
Особистісний ріст	49,0	3,55
Цілі у житті	52,4	4,54
Самоприйняття	55,3	2,54

Дана методика була проведена у Херсонському державному університеті. Кількість опитуваних складала 50 чоловік. В опитуванні приймали участь дівчата психологи перших, других курсів.

Позитивні відносини з іншими учасниками дослідження розвинені вище середнього, середній бал склав 52,7. Це говорить про те, що учасники дослідження отримують задоволення від теплих відносин з іншими; піклуються про благополуччя інших; здатні до сильної емпатії, прихильності і близькості; розуміють необхідність йти на поступки у взаєминах.

Серед показників психологічного благополуччя найбільш високо проявляється управління оточенням. Учасникам дослідження добре вдається організовувати діяльність оточуючих, надавати їм авторитетний вплив. До їхньої думки прислухаються. Ми пов'язуємо найбільш високий показник управління довкіллям в структурі психологічного благополуччя особистості з тим, що учасники дослідження є представниками психологічного факультету, їм звично впливати на оточуючих, звично виступати в ролі суб'єкта, авторитетного повноправного учасника комунікації.

Самоприйняття учасників дослідження на середньому рівні. З одного боку, вони мають позитивне ставлення до себе і свого минулого; усвідомлюють і приймають різні сторони свого Я, включаючи як позитивні, так і негативні якості. З іншого боку, вони в деякій мірі не задоволені собою; розчаровані своїм минулим; стурбовані певними особистісними якостями.

Такий показник благополуччя, як цілі в житті, знаходиться на середньому рівні. Учасники дослідження мають переконання, що додають життя таке розуміння як – мета; з іншого боку, вони не завжди бачать цілі в своєму минулому; мають сумніви в поглядах і переконаннях, які надають життю сенсу. Ми можемо прослідкувати, що особистісне зростання, автономія, мають більш низькі показники. Отже, дослідження психологічного благополуччя показало, що в цілому в групі виявлені середні значення. Серед показників психологічного благополуччя найбільш високо в групі проявляється управління оточенням.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bradburn N. The Structure of Psychological Well-Being / N. Bradburn. – Chicago, 1969. – 318 p.
2. Духневич В.М. Опросник стратегий и атрибуций : описание, адаптация, применение / В.М. Духневич // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. 1. – С.15 – 21.
3. Демин М.В. Проблемы теории личности / М.В. Демин. – М.: МГУ, 1977.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.Є Блинова

УДК 159. 9

Деревянченко І. О.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ЛІДЕРА

У статті розглядаються теоретичні та емпіричні підходи у вивченні психологічного ставлення до лідерства та уявлень про лідерів.

Ключові слова: лідер, лідерство, молодь.

The article discusses the theoretical and empirical approaches to the study of the psychological relationship to leadership and perceptions of leaders.

Key words: leader, leadership, youth.

Проблема лідерства, привертала до себе увагу протягом століть. Проблема лідерства, вивчалась й продовжує залишатись актуальною серед науковців різних сфер, таких як психологія, політологія, історія, соціологія, філософія. Їх праці присвячені вивченню змісту лідерства, ролі лідера, механізми між групою взаємодії, тощо.

Лідерство (від англ. Leader – ведучий, керівник) – один з механізмів інтеграції групової діяльності, коли індивід або частина соціальної групи виконує роль лідера, тобто об'єднує, спрямовує дії всієї групи, яка очікує, приймає і підтримує його дії. Терміни «управління», «керівництво» часто підміняють дефініцію «лідерство», а тим часом лідерство характеризує специфічну форму відносин в групі або організації [2].

Москаленко В.В, вважає лідерство, по-перше, як провідне положення окремої особи соціальної групи, класу, партії, держави, що зумовлене більш ефективними результатами діяльності (економічної, спортивної та ін.), по-друге, як процеси внутрішньої самоорганізації і самоуправління групи, колективу, що зумовлені індивідуальною ініціативою їх членів [1].

Актуальність дослідження, процесів формування лідерства в соціальному середовищі обумовлена тим, що молодь – це фахівці, які завтра займуть провідні положення в суспільстві і стануть лідерами в тій чи іншій сфері діяльності і саме від їхніх дій буде залежати управління різними соціальними структурами.

Одна з класичних типологій лідерства запропонована німецьким соціологом та істориком М. Вебером, який досліджував способи легітимізації влади. У відповідності з цими способами він виділяє три типи лідерства. 1. Традиційне лідерство; 2. Раціонально-легальне лідерство, засноване на вірі в законність існуючого порядку, його розумність; 3. Харизматичне лідерство засновується на вірі в особливі якості індивіда, які привабливі для народу.

Відомий американський учений К. Левін, розділяв використання трьох лідерських стилів: авторитарного, демократичного та пасивного [2].

У дослідницькій програмі Р. Стогдилла розглядається лідерство, не як характеристика ізольованого індивіда, а як взаємодія між ним і членами групи. Також в 1940 р. американський дослідник К. Берд, склав список із 79 рис, що визначались дослідниками як “лідерські”.

Чимало західних психологів активно вивчають проблеми лідерства як соціально-психологічного феномена та представлені в роботах: Р. Блейка, М. Вебера, М. Вундока, Б. Калофа, Б. Карлофа, В. Каца, Дж.П. Кенджемі, Г. Кунца, К. Левіна, М. Мескон, С. Седерберга, Р. Стогдилла, Ф. Фідлера, Ф. Хедоупі, Л. Едігер, N. Gotlib, G. Graen, P. Likert, A. Nahavandi, G. NiCarthy, T. Scandura, R.M. Stogdill, R. Tannenbaum, J. Wofford, G. Zahn та ін. [3].

Найбільш відомою з теорій є ситуаційна теорія лідерства Фреда Фідлера, яка стверджує, що ефективність лідера залежить від того, наскільки даний лідер орієнтований на задачу або на взаємовідносини, а також від того, якою мірою лідер контролює групу і реалізує свій вплив на неї [1].

Таким чином, висока значимість у сучасному суспільному житті, в вивченні лідерів є актуальною. У зв'язку з цим, стає актуальним вивчення динаміки лідерства серед молоді в українському суспільстві. Тому, вивчення лідерства психологією дає нові розуміння в цій проблемі. Допоможе надалі детальніше дослідити молодіжне лідерство, вплив на процес формування, прийняття лідера.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Москаленко В.В. Соціальна психологія: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.В. Москаленко. – К. : Центр навч. літератури, 2005. – 624 с.
2. Трофимова О.Е. Некоторые тенденции развития молодежных организаций / О. Е. Трофимова // Социология: Журнал – Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки – 2012. – №2 (22). – С. 89–97.
3. Бабаян К. Р. Особенности социального лидерства в молодежной среде / К.Р. Бараян // Социология: Журнал – Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки – 2007. – №1 (1). – С. 46–51.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.І. Тавровецька

УДК 316.6:616-006-052

Дудченко А. В.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ОНКОХВОРОЇ ЛЮДИНИ

У статті розглянуто соціально-психологічні характеристики онкохворих на різних стадіях реагування на важку хворобу.

Ключові слова: онкозахворювання; онкохвора людина; соціально- психологічний портрет.

This article discusses the social and psychological characteristics of man with cancer at different stages of reaction on the hard disease.

Keywords: cancer; man with cancer; social and psychological portrait.

Сучасна медицина стурбована проблемою знаходження найбільш ефективних шляхів діагностування та лікування онкологічних захворювань. Не менш важливим завданням є надання соціально-педагогічної допомоги та психологічної підтримки онкохворим. На жаль,

сьогодні в Україні не існує системи професійної соціально-педагогічної допомоги такій категорії людей. Проте без урахування психологічних чинників не можна надати якісну соціально-психологічну допомогу та підтримку.

У вітчизняній і зарубіжній теорії вивчаються психологічні особливості ставлення до життя онкологічних хворих (Н. Липецький), онкологічні патології (В. Менделевич), нервово-психічні розлади в онкологічних хворих на різних етапах лікування (Е. Комкова), психологічні особливості особистості онкологічних хворих (М. Івашкіна), психосоціальний підхід до діагностики та корекції онкологічних захворювань (Н. Русіна).

Метою статті є аналіз психосоціальних виявів онкохворої людини.

Онкозахворювання – це важка хвороба, яка має вплив на всі аспекти життя людини, що виявляються як на фізичному, так і на психологічному й соціальному рівнях. Російська дослідниця Н. Русіна, яка вивчала психосоціальний підхід до діагностики та корекції онкологічних захворювань, зазначає, що рак є не просто хворобою, це стає стилем життя і особливим смисловим простором хворої людини [3, с. 88]. Важка хвороба може докорінно змінити особистість, її поведінку, емоційну сферу, волюві якості, стиль комунікативної взаємодії, когнітивне сприймання. Усвідомлення пацієнтом несприятливого прогнозу онкологічного захворювання часто призводить до важкої депресії [1, с. 3]. З точки зору клінічної психології онкологічні захворювання часто класифікують як кризові та екстремальні ситуації. Особливими ознаками, притаманними таким ситуаціям є: руйнування картини світу, раптовість появи, відсутність контролю над ситуацією, певна стадійність протікання як самого захворювання, так і реакцій на нього.

Американська дослідниця Е. Кюблер-Росс виділяє 5 стадій реагування пацієнта на онкологічну хворобу [4, с. 304].

1-а стадія «заперечення і відчуження». Вона виникає слідом за першим припущенням про наявність у пацієнта злоякісного новоутворення. Характеризується запереченням наявності онкологічної патології, переконаністю, що діагноз є помилковим.

2-а стадія – «злість». Ця стадія починається з точного підтвердження діагнозу та початку лікування. Хворий уже частково усвідомлює реальність, але наступає нова хвиля емоційного сплеску. Часто спостерігаються обвинувачення та злість на адресу медичного персоналу, рідних. На цій стадії можливі суїцидальні спроби.

3-я стадія – «торг». Ця стадія характеризується намаганням зробити будь-що, щоб змінити свій стан і вимагає роботи фахівців з найближчим оточенням людини, оскільки від них може залежати стан хворого.

4-а стадія – «депресія». Відбувається розгортання класичної клінічної картини реактивної депресії. Пацієнт постійно перебуває в похмурому настрої, прагне до самотності. Характерними є ілюзорні переживання – віщі сновидіння і передчуття. Не виключена можливість суїцидальної спроби.

5-а стадія – «прийняття». На цій стадії відбувається примирення з хворобою. Плин часу сповільнюється, в роздумах домінують релігійні уявлення, віра в безсмертя. Нерідко пацієнти відчують себе вільними.

Дослідниця М. Івашкіна [2, с. 166] визначає, що більшості людей, які страждають онкологічними захворюваннями, властиві ознаки особистісного інфантізму, труднощі сприймання, усвідомлення і реагування на психотравмувальні ситуації. В лікарні стосунки будуються переважно з іншими хворими, і за цей час у оточенні людини можуть померти знайомі. Через це вона може знаходитись у постійному переживанні втрати і зневіритись у тому, що колись одужає.

Важливим аспектом соціально-психологічного портрету онкохворого є наслідки лікування (відчуття болю, виснаження, неприємні відчуття та зміни в організмі). Це також впливає на психо-емоційний стан особи та викликає у неї постійний стрес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дуброва В. П., Егоров К. Н. Этико-психологические аспекты работы врача общей практики с онкологическими больными / В.П. Дуброва, К.Н. Егоров // Журнал «Медицинские новости». – 2003. – № 2. – С. 3-4.
2. Ивашкина М. Г. Психологические особенности личности онкологических больных: автореф. дисс... канд. психол. наук : 19.00.11 / Ивашкина М. Г. ; Институт человека РАН. – М., 1998. – 166 с.
3. Русина Н. А. Психосоциальный подход к диагностике и коррекции онкологических заболеваний / Н. А. Русина // Социальная психология: Практика. Теория. – Ярославль, 2000. – С. 88.
4. Kübler-Ross E. On death and dying / E. Kübler-Ross. – New York : Macmillan, 1969. – 304 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Волошин

УДК: 94(47+57): 327.5

Дудченко О. С.

МІЖЕТНІЧНІ КОНФЛІКТИ СРСР (КІНЕЦЬ 1980-Х – ПОЧАТОК 1990-Х РОКІВ)

У статті висвітленні основні причини міжетнічних конфліктів в СРСР кінця 1980-початку 1990 років.

Ключові слова: криза, дефіцит, режим, республіка, етнос.

The article highlights the main causes of ethnic conflicts in the Soviet Union of the late 1980s-early 1990s

Keywords: deficit, crisis, routine, republic, ethnicity.

Розпад СРСР відбувався на тлі загальної економічної та зовнішньополітичної кризи. У 1989 році вперше офіційно оголошено про початок економічної кризи в СРСР. У період 1989-1991 років особливо загострюється головна проблема радянської економіки: хронічний товарний дефіцит, з вільного продажу зникають практично всі основні товари, крім хліба. Практично у всіх регіонах країни вводиться нормоване постачання у формі талонів [1, с. 15-25].

Відмова від втручання у внутрішні справи інших країн тягне за собою масове падіння прорадянських комуністичних режимів у Східній Європі у 1989 році. Зокрема, у Польщі де до влади приходить Лех Валенса (9 грудня 1990), а у Чехословаччині, колишній дисидент Вацлав Гавел (29 грудня 1989 року) [1, с. 25-35].

Опозиційний рух ширився й у союзних республіках СРСР, де опозицію об'єднували національні гасла. Тільки на умови в країні стали вільнішими всі між національні конфлікти зринули на поверхню. Усе більше частина жителів республіки вважала, що найкращий спосіб позбавитися експлуатації з боку центральної бюрократії, це відокремлення від СРСР. Навіть більше відчувши, що реформи М. Горбачова загрожують інтересам бюрократії, її національні угруповання почали підтримувати націоналістичні виступи, щоб захиститися за їхньої допомоги від дій союзного центру. Так було 17-19 грудня 1986 року, коли зміна застійного першого секретаря Казахстану Дінмухамеда Кунаєва на росіянина за національністю ставленика М. Горбачова, Г.В Колбіна викликала заворушення молоді в Алма-Аті. Студенти казахи вважали, що керувати Казахстаном має казах. Демонстрація переросла у важкі сутички. Солдати та міліція били демонстрантів, молоді казахи люто нападали на захисників урядових установ і пересічних російських мешканців. Під час

розслідування подій в Алма-Аті з'ясувалося, що казахські чиновники брали участь в організації демонстрації.

Не врегульовані міжнаціональні відносини, призводили до затяжних кривавих конфліктів, які союзне керівництво не могло подолати. 11 лютого 1988 року почалися виступи вірмен у самій Вірменії й автономній області Нагорний Карабах, за вихід цієї області зі складу Азербайджану. Ця вимога викликала обурення в Азербайджані, 28 лютого 1988 року у Сумгаїті націоналісти влаштували погром, вбиваючи жителів вірмен. Це вкрай загострило стосунки між двома республіками. Союзне керівництво відмовилося задовольнити вимоги вірмен і це призвело до переростання національного руху за об'єднання з Карабахом у кампанію не покори центру. Спроби поступитися вірменам одразу спричиняли загострення ситуації в Азербайджані, де повторювалися убивства мирних жителів. 7 грудня 1988 року у Вірменії стався потужний землетрус. Скориставшись цим, союзна власть арештували лідерів опозиціонерів, але це не дало змоги придушити національний рух на Закавказзі [2, с. 35-40].

У березні-квітні 1988 року розгорнувся масовий національний рух у республіках Прибалтики. В Естонії він почався з конкурсів національного співу. Незабаром співоча революція призвела до утворення народного фронту (НФ), до якого увійшли представники національної інтелігенції, Комуністичної партії Естонії, сотні тисяч прибічників перебудови, зокрема і росіяни, але в керівництві фронту взяли гору націоналістичні сили, і незабаром російськомовному населенню довелося створювати для захисту своїх прав інтернаціональний фронт, який виступав за збереження СРСР. У ньому переважали прибічники консервативних комуністичних поглядів, така сама ситуація склалася і в інших республіках Прибалтики. У Литві НФ називався «Саюдіс», а його противники об'єдналися в організацію, названо трьома мовами: «Венібе-Єдинство-Єдність». Мірою того як національні організації почали добиватися привілеїв за національним принципом, консервативні інтернаціональні організації в національних республіках почали апелювати до принципів демократії: «демократія поза національна! Аморально говорити про правову державу і схвалювати антидемократичний закон» ішлося у зверненні «Венібе-Єдинство-Єдність» з приводу ухвали «Указу про мову», який обмежував використання російської мови в державних установах республіки [3, с. 45-55]; [4].

1989 року вже в кожній республіці СРСР існував впливовий національний рух, який виступав за суверенітет, тобто верховенство національної влади над вищими організаціями, зокрема структурами загально союзної влади [5, с. 50-55].

Витоки конфліктів в окремих регіонах можна пов'язати, з політикою яку проводив Й. Сталін, зокрема в Криму, між тими хто повернулися, кримськими татарами і росіянами, в Приміському районі Північної Осетії, між осетинами та інгушами які повернулися.

Отже, основними полюсами етнічних суперечень ставали, в окремих регіонах, російськомовне – корінне населення; росіяни – «південці» (пізніше – «особи кавказької національності») в слов'янських республіках; «титульна нація» – інші народи (при цьому слід враховувати, що титульні нації були ще й в автономних республіках, що входили до союзних, що породжувало нове поле напруженості).

Ситуація ускладнювалася тим, що різні етноси СРСР перебували на різному рівні суспільного розвитку, що зумовлювало значну нерівномірність демографічних, а пізніше і соціально-політичних процесів в СРСР.

Наприкінці 1980-х-початку 1990-х років. посилилися дезінтеграційні тенденції в СРСР, які уряд намагався компенсувати політикою русифікації, яка лише загострює кризу. Як правило, розглядаються такі основні причини загострення: економічні, соціальні та політичні процеси. При цьому з уваги незаслужено випадають такі важливі компоненти політичного процесу, як культурні, релігійні, психологічні особливості та традиції [5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абасов А., Хачатрян А. Карабахский конфликт. Варианты решения: идеи и реальность. Изд. 2, исправленное и дополненное / А. Абасов, А. Хачатрян. – М. : Международные отношения, 2004.
2. Нистен-Хаарала С., Фурман Д. Е. Право на отделение / С. Нистен-Хаарала, Д.Е. Фурман // В кн.: Бьюкенен А. Сецессия. Право на отделение, права человека и территориальная целостность государства. – М. : Рудомино, 2001. – 204 с.
3. Баришніков Д. Н. Міжнаціональні відносини на Кавказі: конфлікти та перспективи примирення. / Д.Н. Баришніков // Росія і мусульманський світ. – 1999, – № 1 (79). – 1999. – 35 с.
4. Дробижева Л. М. Этнополитические конфликты. Причины и типология (конец 80-х – начало 90-х гг.) / Л.М. Дробижева // Россия сегодня: трудные поиски свободы. – М. : ИЭАРАН, 1993.
5. Здравомислов А. Г. Міжнаціональні конфлікти в пострадянському просторі / А.Г. Здравомислов. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 378 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю.В. Капарулін

УДК 159.9 : 316.772

Єфімова А. В.

ЗАМІНА МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ ОПОСЕРЕДКОВАНОЮ ВІРТУАЛЬНОЮ КОМУНІКАЦІЄЮ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглядаються психологічні та соціальні наслідки поширення у суспільстві комп'ютерно-опосередкованих форм спілкування.

Ключові слова: соціалізація, віртуальна комунікація, соцмережа.

The article discusses the psychological and social consequences of the spread of computer-mediated forms of communication.

Key words: socialization, virtual communication, social network.

У сучасному суспільстві відбувається зміна форм комунікацій – безпосередня міжособистісна взаємодія стрімко заміщається засобами інтернет-зв'язку. Інформаційні мережі виступають новим видом соціальності, суттєво впливаючи на зміст ідентичності особистості, зумовлюючи нові критерії соціальної категоризації. Наслідки поширення Інтернет-технологій, особливо їх вплив на дітей та підлітків, дуже активно обговорюються в суспільстві, проте не мають комплексного науково-методологічного обґрунтування. Відповідно, на сьогоднішній день не можливий обґрунтований аналіз наслідків віртуалізації, не існують ефективні програми психологічного супроводу дітей та підлітків в інформаційному середовищі. Це викликає гостру потребу в практичних дослідженнях, присвячених вимірюванням впливу віртуальної комунікації на формування зростаючої особистості.

Феномен віртуальної комунікації досліджують такі українські вчені, як О. І. Бондарчук, О. І. Горошко, С. М. Коноплицький, М. М. Назар, Л. А. Найдьонова, Х. І. Турецька, Є. В. Уханов, Н. І. Череповська та ін. Не дивлячись на молоде походження, кількість теоретичних положень та емпіричних досліджень, котрі пояснюють інтернет-комунікацію, у західній психології більша, ніж огляд будь-якої з областей, що існували раніше. Але подібні пояснення дуже швидко становляться застарілими, якщо враховувати темпи змін в області технологій. Віртуальна реальність часто ставить людину перед

абсолютно новими викликами та проблемами, які гостро потребують науково-методичного обґрунтування та вирішення.

Мета статті – обґрунтувати проблему заміни міжособистісного спілкування опосередкованою віртуальною комунікацією.

Вплив комп'ютерно-опосередкованого спілкування на особистість відчувається в останні роки особливо гостро у зв'язку з поширеністю онлайнових соціальних мереж – сайтів, призначених для організації та відображення соціальних взаємовідносин. Охоплення соціальних мереж дуже масштабне – у мережах ВКонтакті, Однокласники, Facebook та Twitter у 2014 р. було зареєстровано понад 40 мільйонів українських акаунтів [1]. Для більшості користувачів відвідування соціальних мереж стало звичкою і повсякденною справою. За висловом дослідника феномену Facebook Я. Штайншадена, сама по собі соціальна мережа – не більше, ніж технологія, яка дозволяє нам спілкуватися. Але ця технологія створила тиск, який змушує людину бути всередині цього ресурсу. «Впливаючи на наші життя, соціальна мережа змінила наш особистий простір, розуміння відкритості, вона змінює нашу освіту та професійне життя, наше ставлення до ЗМІ та підхід до використання Інтернету» [2, с. 8]

Комп'ютерне спілкування, стаючи основним механізмом соціалізації, здійснює вплив на формування особистості. О. В. Грязнова показує, що становлення особистісних якостей відбувається під впливом комп'ютерних форм суб'єктності, чого не спостерігалось в жодній раніше існуючій формі соціального спілкування. Позитивною стороною такого спілкування є прискорення та ущільнення процесу соціалізації, адаптації до мінливих умов інформаційного суспільства. Однак ущільнення соціального часу в інтернет-спілкуванні відбувається не стільки за рахунок вдосконалення методів обробки інформації, скільки за рахунок скорочення частки безпосереднього спілкування. Позбавлення людини на ранніх щаблях розвитку (період ідентифікації, індивідуалізації) права вчитися комунікації в реальному часі і просторі, до яких пристосований людський організм біологічно, фізично і психічно, не може не позначитися на психіці людини, на формуванні її самосвідомості. «Прирікаючи людей на комп'ютерне спілкування в період розвитку, а потім і в процесі самореалізації, ми тим самим змушуємо їх жити і розвиватися у віртуальному світі, що може призвести не тільки до соціальної ізоляції індивіда, але й до деформації всього людського в ньому: здатності співчувати, любити, дбайливо ставитися до всього живого на Землі, відповідати за свої вчинки, володіти індивідуальністю і вміти творчо мислити» [3].

Інформаційні технології є потужним агентом соціалізації стосовно не тільки до мережевих спільнот, а й до реального суспільства, в якому живе людина. А. В. Чистяков пише, що навіть самі «завислі» особи не живуть усередині Мережі, а постійно повертаються в оффлайнову дійсність для підтримки свого фізичного і соціального існування. Якими вони повертаються звідти? Наскільки норми поведінки, що формуються в мережевому співтоваристві, відповідають запитам реального суспільства? Наскільки значущими є образи, які поширюються за допомогою Інтернету? Як відбувається «схрещування» культурних зразків й цінностей, отриманих з різних джерел? Суміщення життя індивіда в реальному і віртуальному просторах забезпечує прилучення до норм і цінностей, що не відповідають ані цілям суспільства, ані накопиченому культурному потенціалу. Це «перекидання назад» пов'язане із загальним процесом примітивізації суспільних установ, з руйнуванням панівних у суспільстві культурних норм і способів поведінки, які можуть відбуватися у віртуальному просторі, незважаючи на всю технічну оснащеність [4].

Все це говорить про те, що комп'ютерне спілкування здатне заміщати, а надалі і витіснити родову потребу людини в безпосередньому спілкуванні з собі подібними, що несе в собі дуже серйозні соціальні та психологічні наслідки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Огляд соціальних мереж і Твіттера в Україні за даними Пошуку у блогах Яндекс. 2013-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://download.yandex.ru/company/>

Yandex_on_UkrainianSMM_Summer_2014.pdf.

2. Штайншаден Я. Социальная сеть. Феномен Facebook / Якоб Штайншаден ; пер. Н. Фрейман – СПб. : Питер, 2011. – 222 с.
3. Грязнова Е. В. Компьютерное общение как социальный феномен : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филос. наук : спец. 09.00.11 / Елена Владимировна Грязнова. – Нижний Новгород, 2001. – 29 с.
4. Чистяков А. В. Социализация личности в обществе Интернет-коммуникаций : социокультурный анализ : дис. ... доктора социологических наук : 22.00.06 / Чистяков Анатолий Васильевич. – Ростов-на-Дону, 2006. – 278 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С. Г. Шебанова

УДК 364.044:[355.2+335+316.356.2]

Жорнік С. В.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРИЗОВНИКАМИ, ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ТА ЇХНІМИ РОДИНАМИ

У статті розглядається досвід соціальної роботи з призовниками, військовослужбовцями та їхніми родинами.

Ключові слова: сім'ї військовослужбовців, центр зайнятості, соціальна робота, військова служба.

The article about the experience of social work with draftees, soldiers and their families.

Key words: military families, the center of employment, social work, military service.

Останні події, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність підвищення уваги суспільства і держави до соціальної роботи у військовому середовищі та стосовно їх сімей. Військова служба вимагає від людей особливого напруження, високої віддачі фізичних і духовних сил, постійної готовності до діяльності в непередбаченій і навіть екстремальній обстановці, а недоліки військово-соціальної роботи сприймаються особливо гостро, а відтак витрати на неї можуть мати серйозні, довгострокові наслідки [1].

Різним аспектам соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців приділили увагу такі науковці, як М. Бабенко, І. Зверева, А. Капська, О. Карабецька, І. Козлова, Г. Лактіонова, О. Лугова, С. Моцарь, М. Ротань, В. Торохтій, Л. Хоменко.

Молода людина, потрапляючи у військо, півтора року перебуває у вакуумі, ізоляції від зовнішнього світу, підпадає під вплив внутрішньо-військових як позитивних, так і нерідко негативних чинників. Це все супроводжується значними фізичними та моральними навантаженнями, котрі з часом позначаються на її сім'ї.

Протягом останніх 10 років окреслилося декілька підходів до розв'язання проблем сімей військовослужбовців. Відповідно до них, до надання соціальної підтримки зазначеній категорії клієнтів виявляються залученими такі основні суб'єкти: ЦСССДМ, центри зайнятості, військкомати [3].

На організацію та впровадження системи комплексної соціальної роботи з військовозобов'язаною молоддю та офіцерами строкової служби спрямована діяльність центрів соціальних служб для молоді за комплексною програмою "Соціальна робота з призовною молоддю та військовослужбовцями", затверджена наказом Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України від 26.01.2001 р., № 173.

Досвід роботи спеціалістів центрів переконує, що найбільш ефективними методами роботи з військовослужбовцями є: індивідуальне консультування з використанням проєктивних методик; методи релаксації; ігрові техніки особистісного росту. Дані методи

ефективні у зв'язку з тим, що використовуються з урахуванням специфіки армійської служби [2].

Центри зайнятості також допомагають військовослужбовцям та їх сім'ям. По всій Україні центри проводять семінари, тренінги та курси для військовослужбовців та членів родини.

Розглянувши сучасні підходи до розв'язання проблем сімей військовослужбовців можна також виділити мету та завдання в роботі з даною категорією сімей. Мета: попередити негативний вплив військової служби на соціальні функції сімей військовослужбовців шляхом надання комплексу соціально-психологічних, психологічних, соціально-педагогічних, економічних, юридичних, культурно-дозвіллевих послуг. Завдання: забезпечити своєчасний вияв соціально-психологічних, психологічних, соціально-педагогічних, економічних, юридичних, культурно-дозвіллевих проблем сімей; інформування сім'ї про наявність певних соціальних пільг; психологічна підтримка та відновлення; сприяти створенню груп самодопомоги і взаємодопомоги; навчання і перенавчання цивільних професій; сімейне консультування з метою адаптації до життя; культурно-дозвіллева діяльність; організувати дистанційне консультування з питань вирішення сімейних конфліктів.

Отже соціальна робота з військовими та їх сім'ями різниться залежно від характеру й глибини соціальних проблем, а основні функціональні напрями соціальної роботи передбачають: соціальний захист, соціальну підтримку, соціальне забезпечення, соціальне обслуговування, соціальну реабілітацію, соціальну адаптацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Соціальна педагогіка [Текст] : підручник для вузів / Ред. А.Й. Капська. – 4-те вид., переробл. і доп. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.
2. Соціальна робота: технологічний аспект: навч. посіб. / За ред. проф. А.Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
3. Соціальна робота в Україні: навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С.Я. Харченко [та ін.] ; за ред. І. Д.Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О. М. Черниш

УДК 364.446/.04:061.237-053.9/-053.5

Жукова М. О.

МЕТОДИ РОБОТИ КЛУБНОЇ ФОРМИ ДОЗВІЛЛЯ «ЛЮДИ ТРЕТЬОГО ВІКУ ДЛЯ ДІТЕЙ»

У статті описуються методи організації дозвілєво-клубної роботи для дітей молодшого шкільного віку та людей третього віку.

Ключові слова: метод, театралізація, хореографічна творчість, шахові змагання, рукоділля, колективне читання, тематичні вечори, музичні заняття, художні заняття, рівноправ'я, імпровізація.

This article describes a method of organization of leisure-club for children of primary school age and people of the third age.

Key words: theatricality, choreographic works, chess competition, method, crafts, collective reading, theme nights, music classes, art classes, equality, improvisation.

Якщо порівняти дітей та старих людей, можна знайти багато спільних рис. Наприклад, ті й інші – діти, хоча дуже хочуть здаватися дорослими. Одні втомилися бути

такими, а інші ще хочуть, тому у певних ситуаціях схожі за поведінкою. Але достатньо часто можна спостерігати, як діти краще знаходять спільну мову саме з людьми «третього віку».

В умовах складної соціально-економічної ситуації України традиційні сімейні зв'язки визнають трансформації, які вимагають пошуку нових форм збереження традицій, поваги до старших, зокрема. З іншого боку, «однією з найбільш гострих проблем літніх людей у сучасному соціумі є дефіцит спілкування з родичами, друзями, молодшим поколінням. Одним з інструментів рішення цієї проблеми може стати створення спеціальних центрів – клубів» [1, с. 187].

Своєрідність організації дозвілля з участю людей третього віку та дітьми в клубах полягає в тому, що вона представлена колективною діяльністю. Характерною ознакою дозвілєвої діяльності є відсутність будь-якого тиску ззовні, а відтак психологічно вільна діяльність сприймається як задоволення. У такій роботі можуть використовуватися різноманітні методи (з урахування ресурсів та потреб кожної громади), які ми коротко охарактеризуємо у даній статті.

Театралізація. На виховну цінність образів уяви звернув увагу К.Д. Ушинський: дитина щиро вірить у них, тому, граючи, відчуває сильні непідробні почуття; мова, міміка, рухи дитини в грі набагато виразніше, ніж у повсякденному житті. Про значимість театралізованої діяльності у розвитку особистості дитини говорили багато педагогів і психологів минулого. Таким чином, діти знайомляться з різноманітними сюжетами життя, випробовують нескінченну безліч соціальних ролей.

Під час *хореографічної аматорської творчості* люди похилого віку можуть як навчати дітей, так і безпосередньо, разом з ними брати участь у процесі навчання. Учасники розповідатимуть свій досвід, тобто передавати знання молодшим: тим самим люди похилого віку будуть навчатися нововведенням.

«Час гри». Чередування підібраних рухових та інтелектуальних ігор дозволяє урізноманітнити дозвілля, а також сприяє розвитку та збереженню життєвого тону. Окремим варіантом є *змагання*, зокрема, шахові змагання в командах, що розвивають почуття єдності, увагу, логічне мислення.

Художні заняття – малювання з натури, конкурс малюнків, організація виставок, спільних вернісажів. Учасники можуть також займатися арт-терапією, розвитком дрібної моторики.

«Історія hand-made». Через роботу над декоративно-ужитковим твором люди третього віку будуть передавати історію народу, виникнення того чи іншого напрямку роботи.

Музичні заняття можуть бути присвячені як прослуховуванню та обговоренню музичних творів (що забезпечує рефлексію), так і взаємному навчанню грі на певному музичному інструменті.

День колективного читання – день, коли буде обрано один художній твір (уривок прози чи поезії), проводиться читання та обговорення.

Тематичні вечори – масовий захід, присвячений тій чи іншій темі, який будується за певною програмою в межах одного вечора.

Таким чином, продовження активного довголіття людей похилого віку шляхом розвитку їх творчих здібностей та навичок, організації дозвілля дає змогу відчувати себе повноправними членами громади, сприяє психологічному оздоровленню. Діти отримують, крім нових знань та вмінь, навички спілкування та проведення вільного часу. Отже, методи роботи клубу спрямовані на розвиток творчого, інтелектуального потенціалу та гармонійного розвитку суб'єктів громади, а також на соціалізацію всіх учасників клубу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Дозвілєзнавство. Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
2. Еколина Е. Четырнадцать нестандартных моделей детского досуга. – Волгоград, 2002. – 128 с.

3. Петрова І. Соціальні функції клубів та їх трансформація на сучасному етапі // Рід. шк. – 2003. – № 7 – С. 8-16.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.О. Гуріч

УДК 32.119.5 (47+57+73+430) «19»

Завещана О.Л.

ПРОПАГАНДА СРСР, НІМЕЧЧИНИ ТА США В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті розглянуто особливості радянської, німецької та американської пропаганди в період Другої світової війни.

Ключові слова: пропаганда, СРСР, Німеччина, США, Друга світова війна.

In the article the features of Soviet, German and American propaganda are considered in the period of Second world war.

Keywords: propaganda, USSR, Germany, USA, World War II.

У XX столітті пропаганда стала потужним засобом впливу державної влади на суспільство. Методи її застосування випробовувалися як у мирний час так і в роки чисельних війн. В сучасному світі засоби пропаганди залишаються надзвичайно дієвими, а тому саме її явище заслуговує на всебічне вивчення і зумовлює актуальність теми дослідження.

Особливе місце в історії державної пропаганди займає Друга світова війна. З самого її початку пропаганда неоднаково використовувалася та розвивалася різними країнами. Наприклад, в СРСР та Німеччині вона стала частиною внутрішньої та зовнішньої політики ще до початку війни і супроводжувала всі військові кампанії в її ході. У США пропаганда розвинулася вже в під час війни і була взята на озброєння військовим міністерством та інтенсивно розвивалася надалі в післявоєнний час.

Німецька пропаганда мала надзвичайний успіх на початку Другої світової війни, зокрема в період бойових дій з окупації Франції. Тоді, основними важелями геббельсівської пропаганди були "чорні" передавачі, які видавали себе за французькі радіостанції. За їх допомогою поширювалися різноманітні чутки, піддавалися нищівній критиці уряд і армія Франції, сіялися невпевненість та панічні настрої серед населення і французьких військовослужбовців.

Наприкінці 1940 року керівники основних пропагандистських центрів рейху ставили завдання, спрямовані на підготовку до ведення війни проти СРСР. У всіх установах і відомствах негайно активізувалася робота з отримання й узагальнення матеріалів, призначених для пропаганди проти СРСР із початком війни.

Значних досягнень пропагандистка машина Вермахту досягла у 1942 р. Зокрема, до цього року на бік німецької армії добровільно перейшло 79 319 червоноармійців. Багато було також тих, хто добровільно здався у полон.

Напередодні Другої світової війни радянський уряд також здійснив відповідні заходи для зміцнення апарату спецпропаганди. Першим кроком з організації та ведення пропаганди серед військ і населення противника став облік осіб, які володіли іноземними мовами, проведений на підставі Директиви ГПУ РСЧА від 29 червня 1938 р. За наказом Народного комісара оборони СРСР від 10 липня 1939 р. було створено 24 редакції, що випускали газети на іноземних мовах, серед них три – німецькою. Основне завдання редакцій полягало в організації теоретичної та практичної підготовки літературних працівників для того, щоб у разі виникнення війни можна було негайно розгорнути видання літератури відповідними іноземними мовами для поширення серед військ і населення противника.

У 1942 році президент США Франклін Делано Рузвельт створив Управління військової інформації. Воно мало у своєму розпорядженні потужні інструменти для інформування громадян щодо перебігу війни – голлівудські фільми, радіо і друковану продукцію. Зокрема, за допомогою постерів влада переконувала громадян економити і вирощувати продукти, не витрачати свої і чужі гроші на мандрівки, купувати облігації військового займу, стежити за мовою та старанно працювати.

За роки Другої світової США випустили агітаційних плакатів більше, ніж будь-яка інша воююча країна. Цікавий момент: американці не довіряли слову "пропаганда", тому офіційний Вашингтон використовував для означення цієї продукції прикметник "інформаційна".

Пропаганда була одним з основних засобів політичної маніпуляції, потужною зброєю у Другій світовій війні. Вона використовувалась для дегуманізації та створення ненависті до відповідного ворога як зовнішнього, так і внутрішнього, створенням хибного образу у свідомості.

Агітаційні плакати, карикатури, кінострічки посилалися на фронти війни нарівні з набоями і снарядами, їх розклеювали на стінах міст. Засоби пропаганди були зброєю, і їх, як зброю, берегли.

Радянська концепція пропаганди часів Другої світової війни була у тому, аби знищити ворога, усіма способами, і ця мета була досягнута завдяки плідній праці усіх сфер так званих зв'язків з громадськістю.

Німецька пропаганда на початку війни мала надзвичайно потужний мобілізуючий вплив на населення своєї країни, однак в ході війни його було поступово втрачено.

Використання пропаганди здійснило значний мобілізуючий, організуючий, виховний, психологічний вплив на формування патріотичних, високоморальних почуттів американського народу. Її використання вселяло надію і впевненість у перемогу над ворогом. Після Другої світової війни вивчення пропаганди стало одним з пріоритетних напрямків американського військового міністерства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Американський агітпроп часів Другої світової // Історична правда. – Електронний ресурс. – Режим доступу. – <http://www.istpravda.com.ua/artefacts/4d46d99dd0b18/>
2. Вашик К. Метаморфозы зла: немецко-русские образы врага в плакатной пропаганде 30-50-х гг. / Образ врага: сборник. Сост. Л. Гудков, ред. Н. Конрадова. – М.: ОГИ, 2005. – 336 с.
3. Волковский Н. Л. История информационных войн. Ч. 2. – СПб., 2003. – 736 с.
4. Зульцман Р. – Пропаганда как оружие в войне. В кн.: Итоги второй мировой войны. – М., 1957. – С. 516-545
5. Михайлюк М. В. Агітаційно-пропагандистська діяльність органів німецької окупаційної влади серед населення України (1941-1944 рр.) : Дис. ... канд. іст. Наук : 07.00.01 «Історія України» / М. В. Михайлюк. – К., 2006. – 224 с.
6. Назаров А. Трансформация образа врага в советских хроникальных кинофотодокументах июня-декабря 1941 года / Образ врага: сборник. Сост. Л. Гудков, ред. Н. Конрадова. – М.: ОГИ, 2005. – 336 с.
7. Лившин А., Орлов И. Советская пропаганда в годы Великой отечественной войны: коммуникация убеждения и мобилизационные механизмы. – М., 2007. – 806 с.
8. Родс Э. Пропаганда. – М., 2008. – 312 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю.В Капарулін

ЄВРОПЕЙСЬКЕ МАСОНСТВО В ДОСЛІДЖЕННЯХ С.П. КАРПАЧОВА

У статті розглядаються праці російського історика С.П. Карпачова з історії європейського масонства. Також розглядається значення та вплив масонства на суспільне життя.

Ключові слова: масонство, російська історіографія, епоха Просвітництва, ідеологія, адепти, Велика Ложа Франції, політика.

In the article the modern russian historians work on the history of European masons. We also consider the value and influence of Freemasonry on public life.

Keywords: mason, russian historiography, Enlightenment, ideology, followers, Grand Lodge of France, politics.

В сучасній історіографії слід виділити узагальнюючі роботи з історії європейського масонства та роботи присвячені окремим темам. Європейське масонство є найяскравішим явищем, як у соціальному, так і в політичному житті.

С.П. Карпачов є одним з провідних дослідників з історії зарубіжного масонства на сучасному етапі, його праця по історії масонства, є однією з найбільш ґрунтовних. Автор зазначає, що специфіка масонства як організації заключається в тому, що доступ в організацію відкритий людям які мають унікальні етико-психологічні якості [4, с. 234]. С.П. Карпачов дає характеристику якостей, які повинні були мати люди для вступу до Ордену, але якості, які він описує, не завжди були притаманні для членів Масонського Ордену, тому ці свідчення є сумнівними. Як зазначає автор, люди які могли вступати до Ордену мали володіти схильністю до філософствування, інтересам до символіки, та мали володіти акторськими здібностями. Таким чином, в уявленні автора масонство є філософсько-етичне та соціально-психологічне явище суспільного та духовного життя.

С.П. Карпачов у своїй монографії «Путівник по таємницях масонства» [1, с. 152] розповідає про історію російського і зарубіжного масонства. Видання містить короткі біографії знаменитих масонів, словник масонської термінології та символів, опис ритуалів, а також найбільшу на сьогоднішній день бібліографію публікацій про масонство. Автор, як один з російських спеціалістів по масонству, старається об'єктивно оцінювати зарубіжне масонство, та його вплив на суспільство. С.П. Карпачов значну увагу приділяє історії масонства, розповідає про його витоки та розвиток.

У книзі описано, як масонство діяло у Франції та Англії в XVIII столітті, та як впливало на політичну ситуацію в цей період. Автор описує зв'язки масонського ордена з різними політичними силами, його взаємодію з королями, та вплив на розвиток історії європейських країн. Детально і поглиблено простежується еволюція таємного ордена і його світогляду, властивого історичної свідомості суспільства нового часу [4, с. 56-64]. Як розповідає автор події, що розгорнулися в країні в ході двох англійських революцій, багато в чому визначили зміни в діяльності масонських лож: «в конкретно історичних умовах розвитку Англії виникла потреба освіти замкнутої угруповання як для її протиставлення неконтрольованим буржуазно-радикальним тенденціям, так і вкорінення в світі британського впливу». Зміни відбувалися також у суспільній свідомості.

В своїй праці автор висуває безліч різноманітних теорій, які стосуються виникнення та еволюції масонства саме в Західній Європі. Важливим у книзі є опис протиріч, які виникали в середині масонських організації між «новими» та «старими» масонами. Суть цих протиріч полягала в тому, що не всі ложі визнавали владу Великої Ложі Франції. Ділі в книзі автор зазначає, що Велика Французька революція роз'єднала «братів» по різні сторони барикад [2, с. 24-34]. Досить цікавим фактом наведеним автором є те, що французькі масони

являлися авторами «Декларації прав людини та громадянина». Не зважаючи на такий висновок автора, можливо масонський орден і був причетний до написання декларації, але цей факт не був доведений науково.

В цілому ж діяльність європейської масонської організації в роки революції припинилась. В між революційний період до масонських лож входили діячі поміркованої, радикальної та революційних партій. С.П. Карпачов також зазначає, що масонство не могло обійти в другій половині XIX століття феміністичні рухи. Були створені масонські ложі які брали до своїх лав, як чоловіків так і жінок, більшість таких лож діяло в руслі раціоналізму [3, с. 453-454]. Виділяються роботи присвячені окремим темам в історії європейського масонства. Деякі роботи автора зосереджені на окремому періоді часу, інші на окремій країні чи ложі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карпачёв С. П. Путеводитель по масонским тайнам / С.П. Карпачёв. – М.: Центр гуманитарного образования (ЦГО), 2003. – 192 с.
2. Карпачёв С. П. Современное французское масонство: основные ордена / С. П. Карпачёв // Вестник МГПУ. Серия «Исторические науки». – 2009. – № 1 (3). – С. 24 – 34.
3. Киясов С. Е. Масонство в эпоху Просвещения (генезис, идеология, эволюция, статус): дис. ...доктора ист.наук : 07.00.03 / С.Е. Киясов. – Волгоград, 2008. – 603 с.
4. Киясов С.Е. Масонство и православная империя: начало противостояния / Киясов С.Е. – М.: Новый исторический вестник, 2008. – 492 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю.Ю. Куценко

УДК 316.4.

Іванушкіна К.І.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА РЕКЛАМИ НА МОДНУ ПОВЕДІНКУ СТУДЕНТСТВА

Статтю присвячено студентській молоді, а саме: яким чином та що саме впливає на формування її моностильної поведінки; розкрито та проаналізовано проблему: впливу моди на вибір студентською молоддю різних моделей поведінки.

Ключові слова: студентська молодь, мода, модна поведінка, засоби масової інформації, реклама.

This article is dedicated to students, namely how and what influences the behavior of monostylnoyi; disclosed and analyzed the following issues: the impact of fashion on the students' choice of various behaviors.

Key words: student youth, fashion, fashionable behavior shutter, mass media, advertising.

Модна поведінка – це поведінка, орієнтована на стандарти, об'єкти і цінності моди. Тобто така поведінка, коли людина намагається наслідувати зразки моди, володіти модними об'єктами і відповідати особистісно значущим цінностям, які сприймаються навколишніми як престижні та сучасні [3, с. 123].

Завдяки розвитку в XX ст. засобів масової комунікації, вплив інформації та реклами на модну поведінку різко зростає [1, с. 46].

У соціології масова комунікація розуміється як «соціально обумовлене явище, основною функцією якого є вплив на аудиторію через зміст переданої інформації» [6, с. 115].

Серед технічних засобів, що забезпечують комунікацію, прийнято розрізняти засоби масової інформації, засоби масового впливу і власне технічні засоби. До ЗМІ належить

періодична преса (преса), радіо і телебачення. До засобів масового впливу – кіно, театр, цирк, всі видовищні вистави і художня література [5, с. 90].

Соціологи вважають, що суть реклами – це «передана за допомогою ЗМІ інформація про споживчі властивості товару і види послуг з метою їх реалізації та створення попиту на них» [1, с. 13].

Функція реклами із створення споживчих установок за своєю соціокультурної значущості виходить далеко за межі вузько економічної. Грамотна реклама, ураховуючи фактори зовнішнього впливу на моду, може стати ще однією силою, що впливає на вибір моделі модної поведінки студентства [4, с. 203].

Проблемою впливу ЗМІ та реклами на поведінку студентства займалися такі дослідники, як Бодрійяр Ж., Гітлін Т., Луман Н., Маккомбс М., Ньюман Н., Робінсон Д., Шоу Д [6, с.133].

Студентська аудиторія є найбільш сприйнятливою до реклами групою населення, здатною сприйняти широкий спектр рекламного впливу. [2, с. 67].

До факторів, котрі підсилюють вплив ЗМІ та реклами на модну поведінку студентства, належать:

Зовнішні фактори: демократизація ЗМІ, що відбулася в результаті соціально-економічних реформ в Росії на рубежі 80-90-х рр. і ініціювала розширення меж інформаційного обміну; гендерні зміни соціально-демографічної спільності «молодь», що спричинило збільшення жіночої частки в соціальній групі, яка, в силу своїх психологічних особливостей, виявилася більш навіюваною і схильною до впливу ЗМІ.

Внутрішні чинники: специфічні характеристики власне моди як соціального явища: ірраціональність, демонстративність, знаковість, масовість, динамізм, неутилітарність; соціально-психологічні особливості соціальної групи «студентство»: підвищена психологічна схильність рекламному впливу, пов'язана із загальною емоційною нестійкістю, викликана соціальною адаптованістю молодого людини в соціокультурному середовищі; специфічні особливості ЗМІ та реклами: потужний сугестивний вплив ЗМІ та реклами на уяву, емоції, поведінку людини за допомогою віддалених тематичних, образних, звукових асоціацій; всюдисущість ЗМІ, а також кумулятивний ефект інформаційних повідомлень.

Отже, безсумнівним є те, що через ЗМІ та рекламу відбувається процес «культурної гомогенізації» студентства, в ході якого схожі смаки, модні стандарти поведінки і форми культурного споживання поширюються в соціальній групі студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бове К.Л. Современная реклама / К.Л. Бове, У.Ф. Арнс. – Тольятти: Парад, 2007. – 406 с.
2. Богомолова Н.Н. Массовая коммуникация и общение / Н.Н. Богомолова. – М.: ТГПИ, 2008. – 191 с.
3. Большой энциклопедический словарь: философия, социология, религия, политэкономия. – Минск: Аспект Пресс, 2008. – 1008 с.
4. Бурдые П. О телевидении и журналистике / П. Бурдые. – М.: Бином, 2009. – 250 с.
5. Дерюгин В.И. Специальные методы социально-психологического воздействия на людей / В.И. Дерюгин. – Челябинск: Сфера, 2008. – 120 с.
6. Дунаева Е.А. Социология молодежи / Е.А. Дунаева.–М.: ТАУС, 2007.– 235 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор І. В. Шапошникова

РОЗВИТОК СИСТЕМИ КІНОТРАНСЛЯЦІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 50-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядається розвиток мережі кінопропаганди на Херсонщині в другій половині 50-х років ХХ століття.

Ключові слова: кіномистецтво, кінофестиваль, Управління культури.

In the article development of network of the cinema of propaganda is examined on Kherson in the second half of 50th of XX of century.

Key words: cinematographic art, film festival, Management of culture.

Сучасний етап розвитку Української держави характеризується зростанням інтересу до минулого періоду життя українського суспільства, до історичних коренів становлення державності й національної духовної ідеї. Сьогодні актуальність звернення до вивчення історичного досвіду державного управління в галузі кіно зумовлена тим, що кіномистецтво є невід'ємною частиною життя сучасного світу, тому і з'являється закономірний інтерес до специфіки управлінського впливу держави на процес зародження кіномистецтва у часи політичної «відлиги».

Друга половина 1950-х років характеризується стрімким зростанням української кінопродукції. З'являються фільми, які досі користуються великим глядацьким успіхом: «Весна на Зарічній вулиці» (1956, режисери Марлен Хуц'єв та Фелікс Миронен), «Спрага» (1959, Євген Ташков), «Іванна» (1960, Віктор Івченко) та інші.

В даний період радянська влада приділяла велику увагу по організації і розвитку кіномистецтва. Так у 1955 році для розвитку кіномистецтва Управлінням культури Херсонської області був прийнятий план розвитку кіномережі. Відповідно до цього плану за даний рік збільшилася кіномережа Херсонщини, поповнився фільмофонд новими актуально-популярними фільмами. В контори по прокату кінофільмів що місяця поступає по 8-10 назв, що дає змогу в районних центрах випускати на екрани кінотеатрів одночасно два – три фільми і тим самим повністю задовольнити потреби населення в кінообслуговуванні. Така практика успішно застосовується в більшості районах області, але є і багато недоліків, які полягають насамперед у тому, що нові фільми вкрай погано готуються до випуску [1, арк. 54-55]. За 1955 рік було продемонстровано близько 200 фільмів, з них «Кто смеется последним», «Максимка» «Детство Горького», «Богдан Хмельницкий», «В степях Украины», «За тех кто в море», «Укротительница тигров», «Молодая гвардия» та інші [2, арк. 20-22].

Протягом 1955 року було проведено велика кількість кінофестивалів. Так з 15 березня по 1 травня був проведений кінофестиваль сільськогосподарських кінофільмів в якому приймали участь всі сільські кіноустановки. Для успішного проведення кінофестивалю сільськогосподарських фільмів відділом кінофікації Обласного управління культури була проведена організаційна робота: були складені тематичні програми сільськогосподарських фільмів, плани заходів проведення фестивалю. Цілі та завдання фестивалю висвітлені через пресу та радіо, як в обласній так і в районних газетах. Відділом кінофікації були надруковані афіші 2-х кольорові – 4000 екземплярів, запрошувальні білети – 1000 штук. Про хід фестивалю інформація передавалась по радіо [2, арк. 17].

Впродовж 1956 року проходили Всесоюзні соціалістичні змагання організації кінофікації, в яких приймали участь й кіноустановки Херсонської області [3, арк. 21].

Велика увага приділялася дитячому глядачу. Під час шкільних канікул була збільшена кількість показів фільмів для дітей. Також були складені плани заходів по покращенню кінообслуговування та поширення показу кінофільмів в школах Херсонської області. Для юних глядачів в кінотеатрах були показані такі фільми: «Васек Трубочев и его команда», «Педагогическая поэма», «Матрос Чижик» [4, арк. 21], «Заколдованный мальчик», «Два

капитана», «Поединок», Золотой ключик», «Дума про козака Голоту», «Зеленые огни», «Тимур и его команда», «Овод», «Крушение эмирата», «Путешествие по Аргентине», «Котовский», «Чемпион мира» та «Суворов» [4, арк. 26].

В 1956 році проходили Всесоюзні Соціалістичні змагання. Робітники кіномережі Херсонської області змагалися з робітниками кіномережі Миколаївської області. Підсумки Всесоюзного соціалістичного змагання для Херсонської області були досить позитивні. Перехідні Червоні Прапори та перші премії отримали районні відділи культури Херсонської області, відділ кінофікації Херсонської області та Херсонська контора по прокату кінофільмів [3, арк. 1-4].

У 1957 році було проведено велику кількість фестивалів. Так з 1 січня по 1 лютого 1957 року в місті Херсон був проведений фестиваль науково-популярних та хронікально-документальних фільмів. Під час фестивалю були показані такі фільми як: «В гостях у фінських друзів», «Візит дружби і братерства», «Мир – воля мільйонів», «Відкриття спартакіади народів СРСР» [5, арк. 6-9]. З 20 квітня 1957 року почав проходити фестиваль присвячений 40-й річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції [5, арк. 6-9].

За 1958 рік на кіноустановках області та в міських кінотеатрах було проведено ряд кінофестивалів: Тематичний показ кінофільмів в Ленінські дні, Кінофестиваль присвячений 40-й річниці Радянської Армії та Військово-Морського флоту, Фестиваль науково-популярних кінофільмів будівничої тематики, Кінофестиваль присвячений 40-річчю з дня скликання Першого з'їзду Комуністичної партії України, Кінофестиваль присвячений 40-річчю ВЛКСМ [6, арк. 63].

В 1959 році в усіх кінотеатрах області демонструються повнометражні художні, хронікально-документальні фільми. Проводиться велика робота з дитячим глядачем, щоденно проходить по 2 дитячі кіносеанси [7, арк. 4].

Цей рік відзначився також місячником кінофестивалів з питань будівництва. Метою цього місячника була – пропаганда нової будівельної техніки і розповсюдження передового досвіду будівельних організацій та підприємств будівельної індустрії [7, арк. 19-21]. Під час проведення місячника були показані такі фільми: «Монтаж збірних залізобетонних конструкцій одно верхових промислових будинків»; «9-й квартал»; «Комплексна механізація видобутку нерудних матеріалів»; «Передові методи монтажу силових і освітлюваних мереж»; «Будівельник про Всесвітню виставку 1958 року у Брюсселі»; «Нове у будівництві збірних автодорожніх мостів» та інші [7, арк. 22-25].

Кіномережа Херсонської області в другій половині 50-х років ХХ століття зазнала великих змін. Перш за все це виявилось у відборі тематики фільмів. Але є і багато негативів: радянська влада не завжди звертала увагу на культурні запити населення, для влади кіно виступало досить потужним інструментом в пропаганді політичних та ідеологічних цілей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний архів Херсонської області, Ф. Р – 1804. Херсонське обласне управління кінофікації. Оп. 1. Спр. № 199. Приказы по управлению культуры о работе государственной киносети. 1955 год, 60 арк.
2. Державний архів Херсонської області, Ф. Р – 1804. Херсонське обласне управління кінофікації. Оп. 1. Спр. № 204. Мероприятия отдела облуправления работы киносети и справки работы киносети. 1955 г., 83 арк.
3. Державний архів Херсонської області, Ф. Р – 1804. Херсонське обласне управління кінофікації. Оп. 1. Спр. № 214. Материалы по социалистическому соревнованию (договора, приказы, протоколы и другое). 1956 г., 261 арк.
4. Державний архів Херсонської області, Ф. Р – 1804. Херсонське обласне управління кінофікації. Оп. 1. Спр. № 200. Материалы о кинообслуживании детей (мероприятия, планы, информация и другая переписка). 1955 – 1956 гг., 86 арк.

5. Державний архів Херсонської області, Ф. Р – 1804. Херсонське обласне управління кінофікації. Оп. 1. Спр. № 237. Справки о работе киносети Херсонской области. 1957 г., 153 арк.
6. Державний архів Херсонської області, Ф. Р – 1804. Херсонське обласне управління кінофікації. Оп. 1. Спр. № 252. Справки, докладные записки, мероприятия о работе киносети Херсонской области за 1958 год. 1958 г., 153 арк.
7. Державний архів Херсонської області, Ф. Р – 1804. Херсонське обласне управління кінофікації. Оп. 1. Спр. № 278. Годовые отчеты, справки, мероприятия, информация о работе киносети за 1959 – 1960 гг.; работе бригад и ударников коммунистического труда, по проведению кинофестивалей и другим вопросам. 1959 – 1960 гг., 210 арк.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.В. Цибуленко

УДК 93.477

Клименко Ю.С.

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА. ПОГЛЯД ІСТОРИКА

Стаття надає ретроспективний аналіз художніх досягнень українських композиторів на зламі XX-XXI століть, говорить про те, що українська професійна музика вийшла за межі власне національної культури й набула європейського і світового значення. Про це свідчить участь українських митців у престижних міжнародних конкурсах, форумах, майстер-класах, фестивалях, концертах і висока оцінка їх мистецтва критиками.

The article provides a retrospective analysis of the artistic achievements of Ukrainian composers at the turn of XX -XXI centuries, says that the Ukrainian professional music went beyond their own national culture and gained European and global significance. This is evidenced by the participation of Ukrainian artists at prestigious international competitions, forums, workshops, festivals, concerts appreciation of art.

Ключові слова: музичні твори, сучасна музика, музичні фестивалі, джаз, фолк, поп-музика, мистецтво.

Key words: music, contemporary music, music festivals, jazz, folk, pop, art.

Розвиток музичного мистецтва доби незалежності характеризується суперечливими тенденціями. Нова соціокультурна реальність сформувала такі умови, які не завжди сприяли розвитку цього виду мистецтва: ідеться про руйнування мистецьких закладів, брак коштів, відсутність достатньої державної підтримки тощо. Виникла досить тривожна тенденція глибокого розриву між композиторами і слухачами, навіть професійного кола, через нестачу нотних видань, фірмового аудіо- та відео запису сучасної української музики. Але розвиток музики, зумовлений, власне, музичними іманентними закономірностями, внутрішніми процесами, значно активізувався, став різноспрямованим. Йому притаманні експерименти і пошуки в жанровій сфері, музичній мові, розширення проблематики та образного змісту музичних творів.

Через зміну ідеалів, переоцінку цінностей і формування їх нової системи перед суспільством постала проблема духовності, яка знайшла відбиття і в музиці.

Характерною тенденцією розвитку музичної культури років незалежності слід вважати пожвавлення фестивального і конкурсного руху. Він охоплює різні напрямки і сфери музичного мистецтва: класичну і сучасну, джаз, рок- та поп-музику. Власні славетні традиції, які склалися за майже півтора десятка років існування, має фестиваль «Київ-Musik-Fest», заснований у 1990 р. Сучасна музика стала темою Міжнародного фестивалю «Контрасти», який щорічно відбувається у Львові. Численну аудиторію збирають традиційні Харківські асамблеї, їх тематика охоплює різні епохи, стилі й імена: «Бароко і XX століття»,

«Ф. Шуберт та український романтизм», «Фелікс Мендельсон-Бартольд та просвітництво», «Бах – Бетховен – Брамс», П.І. Чайковський, Ф. Лист, Г. Перселл тощо [2, с. 125].

Останні роки все більше проводиться акцій, пов'язаних з рок- та поп-культурою. IX Всеукраїнський рок-фестиваль «Тарас Бульба», фестиваль-конкурс Гніздо, присвячений поп-року. Елементом індивідуальності останнього є конкурс молодих виконавців. Прикладом фолк-фестивалю може бути «Країна Мрій», що пройшов на Співочому полі у Києві на свято Купала. Метою фестивалю, як вважає О. Скрипка, стала ідея збереження етнічного скарбу української культури, актуалізація цієї проблеми в суспільстві [4].

Популярності набуває відкритий, «народний» конкурс «Караоке на Майдані», завдяки якому були «знайдені» дійсно талановиті молоді люди. Загалом слід відзначити, що протягом останніх п'ятнадцяти років українська естрадна та рок-музика досягла значних успіхів, про що свідчить перемога Руслани на конкурсі «Євробачення», проведення його в нашій країні, популярність гуртів «Океан Ельзи», «Табула Раса», «Воплі Відоплясова» та ін. не тільки в Україні, а й за її межами.

Можна впевнено стверджувати, що джаз остаточно утвердився як самостійний вид музичного мистецтва. Якщо в минулому він просто розважав і апелював до нашого відчуття ритму, то зараз, відійшовши від естрадної та розважальної музики, він дедалі частіше апелює до нашої свідомості та інтелекту. Поступово розширюються не тільки стилістичні, але й жанрові кордони джазу. Щодо українського джазу, треба визнати, що він у своєму розвитку значно відстає від європейського. Причин багато і однією з основних є те, що в минулому, коли Західна Європа освоювала і розвивала цей вид мистецтва, в СРСР джаз був таврований як буржуазне занепадництво і багато років «замовчувався». Друга причина полягає в тому, що відстає вся наша держава. Це в першу чергу проблема економічна, бо талановитих музикантів в Україні багато, яких знають не тільки в Україні, а і в Європі.

Отже, можна зробити висновок, що, музичне мистецтво років незалежності характеризується появою значних музичних творів, які втілюють нові тенденції розвитку музичного мистецтва, спрямовані на оновлення музичної мови й розширення тематики, деякі мають відверто експериментальний характер. Однією з головних особливостей сучасної композиторської творчості є вільне оперування традицією, створення своєрідного синтезу сталого та новаторського. Особливого значення набуває звернення до вітчизняної музичної традиції – знаменного розспіву, партесного концерту, духовного концерту, канту, пісні-романсу, й органічне використання певних елементів давніх пластів національної музичної культури в умовах сучасної музичної мови. Це забезпечує безперервний розвиток національної музичної традиції, її збереження, а також міцний зв'язок поколінь упродовж століть.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Положення про Міністерство культури і мистецтв України. Указ Президента України № 1038/2000 від 31 серпня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 31. – С. 22 – 27.
2. Гаврюшенко О.А., Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія культури / Наук. ред. Шейко В.М.–К.: Кондор, 2004 –763 с.
3. Огієнко Іван. Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу. – К.: Фірма „Довіра”, 1992.–218 с.
4. Антонович Д. Українська музика // Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С. В. Ульяновська. – К.: Либідь, 1993. – 592 с.; іл. (“Пам’ятки історичної думки України”) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/cultur/cult22.htm>.
5. Козаренко О. Українська національна музична мова: генеза та сучасні тенденції розвитку / О. Козаренко; Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського. – К., 2001.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.В. Батенко

ФАКТОРИ РИЗИКУ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА В СІМ'ЯХ, КОТРІ МАЮТЬ ЗАЛЕЖНОГО ЧЛЕНА

Статтю присвячено проблемам, пов'язаним зі вживанням алкоголю. Докладно описані основні проблеми вживання алкоголю, вплив залежних батьків на дитину.

Ключові слова: сім'я, алкоголь, дитина, ризик, сирота.

The article is devoted with the problems associated with alcohol abuse. Describes in detail the basic problems of alcohol abuse, effect of addictive parents on child.

Keywords: family, alcohol, child, risk, orphan.

Розглядаючи сім'ю як систему, як фактор соціалізації особистості, як найменший осередок суспільства, слід пам'ятати, що вона може здійснювати і негативний вплив на своїх членів, якщо сім'я неблагополучна, в ній є негативні явища і насильство, порушені стосунки. Так ВООЗ виділяє на основі системного підходу такі проблеми, пов'язані із вживанням алкоголю:

1) проблеми осіб, що мають алкогольну залежність: короточасні функціональні розлади та втрата самоконтролю; агресивність, нещасні випадки; адміністративна відповідальність за перебування у нетверезому стані в суспільних місцях, отруєння алкоголем.

2) проблеми сім'ї: конфлікти в сім'ї, невиконання подружніх, батьківських та материнських обов'язків; втрата поваги, матеріальні труднощі; внутрішнє враження плоду; неправильне виховання та юнацький алкоголізм серед дітей алкоголіків, злочинність;

3) проблеми суспільства: порушення суспільного порядку; дорожньо-транспортні пригоди; нещасні випадки, зниження продуктивності праці та прогули; економічні витрати, пов'язані з лікуванням та допомогою через непрацездатність, з охороною правопорядку [2].

Особливість пияцтва та алкоголізму як адиктивної поведінки в тому, що ці явища виступають каталізатором, що спричиняє вияв інших видів соціальних відхилень: злочинності, адміністративних порушень, соціального паразитизму, самогубств, аморальної поведінки.

Діти батьків, які ведуть аморальний та делінквентний спосіб життя, втрачають нормальні родинні взаємозв'язки і почуття, в них немає зразка позитивного способу життя, вони втягуються батьками в розпусту та правопорушення, кидають навчання, не бажають працювати, набувати професію, втрачають моральні ідеали. В них спостерігаються затримки в розвитку, труднощі в спілкуванні з однолітками. Разом з тим, члени сімей наркоманів та алкоголіків відчують на собі зменшення матеріального благополуччя, впевненості в завтрашньому дні, емоційну напругу, страх за сім'ю, безсилля зупинити цей процес. Сім'ї замикаються у своїх проблемах вдома, втрачають зв'язки з мікро- та макросередовищем, лишаяться сам на сам із залежністю членів сім'ї. Ще однією з проблем такої сім'ї є співзалежність – особистісне утворення у дружини алкоголіка, яке розвивається внаслідок тривалої концентрації на проблемах того, хто п'є, і характеризується самовідторгненістю, ігноруванням своїх обов'язків щодо дітей (коалкоголізм), що призводить до деградації, порушення емоційної, психічної, соматичної сфери; все це призводить до погіршення умов для соціалізації, виживання, захисту і розвитку дитини: діти страждають від неуважного ставлення, відсутності турботи з боку дорослих, жорстокої поведінки дорослих, схильні до девіантної поведінки, мають психопатії, граничні психічні розлади, відхилення в особистому розвитку, схильні до дитячого алкоголізму, і нарешті мають ризик стати сиротами [1]. Все це свідчить про необхідність спеціальної роботи з неблагополучною сім'єю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вихованець О.А., Чемерис М.І. Соціально-педагогічні проблеми молоді з девіантною поведінкою // 36. н. пр. «Теоретичні та методичні засади соціально-педагогічної підготовки вчителя». – Київ. – Житомир: ЖДПІ, 1999. – С.136-139.
2. Трубавіна, І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посібник / І. М. Трубавіна. – К.: ДЦССМ, 2002. – 132 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.М. Черниш

УДК 159.923.2

Комісарук А.О.

СТРУКТУРА ПІЗНАВАЛЬНОГО СТИЛЮ НАВЧАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті аналізується поняття пізнавального стилю навчання особистості та визначається структура цього стилю. Описуються основні компоненти структури стилю навчання особистості та їх характеристики.

Ключові слова: пізнавальний стиль, стиль учіння, структурні компоненти пізнавального стилю навчання.

This article analyzes the concept of cognitive learning style and personality structure defined this style. It describes the main components of the structure of personality learning styles and their characteristics.

Key words: the cognitive style, the learning styles, the structural components of cognitive learning style.

Для визначення індивідуально-психологічних розбіжностей у навчальній діяльності застосовується поняття пізнавального стилю, яке у широкому розумінні, відображає індивідуально-своєрідний спосіб засвоєння інформації [2, с. 2]. Відповідно до визначення Р. Дунна та К. Дунна, стиль учіння – це спосіб, за допомогою якого студенти починають концентрувати зусилля на процесі, засвоєнні та запам'ятовуванні нової та складної навчальної інформації [1, с. 26].

Ефективність навчальної діяльності особистості залежить від сформованого стилю учіння, який є інтегрованим утворенням пізнавальних параметрів особистості. Отже, стиль учіння – це стійка система індивідуально-своєрідних способів поведінки, яка включає в себе прийоми засвоєння знань, готовність до вирішення проблемних завдань, наявність свідомої орієнтації в освітньому оточенні, що забезпечують успішну навчальну діяльність.

Мета статті – описати основні компоненти пізнавального стилю навчання.

У нашому дослідженні взяли участь студенти 1-го, 2-го та 4-х курсів навчання Херсонського державного університету в загальній кількості – 91 особа (18 юнаків -19,8% та 73 дівчини – 80,2%).

При дослідженні нами були використанні такі методики: методика «Діагностика стильових параметрів навчання» А. Соломона, Р. Фелдера, методика «Порівняння схожих рисунків» Дж. Кагана, опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» В.І. Моросанової, методика «Особистісний стиль розв'язання проблемно-конфліктної ситуації» О. В. Савченко, Д. Ю. Студенцової, методика «Смисложиттєві орієнтації» Д. О. Леонтьєва, а також факторний аналіз як засіб математичної обробки.

За допомогою процедури факторного аналізу, нами було виокремлено 5 значущих факторів, що описують основні компоненти пізнавального стилю навчання особистості в юнацькому віці:

1. **Ціннісно-смисловий компонент** пізнавального стилю передбачає наявність в житті юнаків значущих цілей на майбутнє, що надає життю осмисленості, емоційної насиченості та наповненості змістом. При виникненні непередбачених обставин у житті, юнаки швидко адаптуються до них, використовуючи власні сили та ресурси, змінюючи при цьому свою поведінку та дії.
2. Ядром **рефлексивно-аналітичного компонента** пізнавального стилю є установка на точність виконання завдання, активізація якої призводить до уповільнення темпу його вирішення. Особи, що мають високо сформований даний компонент, допускають менше помилок в силу ретельного попереднього аналізу інформації, який ґрунтується на дослідженні деталей предмета, а не на розумінні його в цілісності.
3. **Саморегулятивний компонент** пізнавального стилю поєднує регуляторно-особистісні властивості (гнучкість та самостійність), високий розвиток яких виявляється у адекватній реакції на зміну умов та свідомій організації власної діяльності. При високій мотивації досягнення особи з високим рівнем сформованості даного компонента проявляють такий стиль саморегуляції, який дозволяє компенсувати вплив особистісних, характерологічних властивостей, що перешкоджають досягненню мети.
4. **Дієво-раціональний компонент** пізнавального стилю поєднує прийоми ефективного засвоєння навчальної інформації. У осіб з високим рівнем сформованості цього компонента проявляється інтерес до пізнання фактів та вирішення завдань, що вимагають оперування точними даними.
5. **Вербально-логічний компонент** пізнавального стилю характеризує процес засвоєння інформації, що надходить. Він поєднує прийоми письмової та усної мови, сформовані стратегії структурування інформації на основі логічних висновків, з використанням розумових операцій.

Таким чином, пізнавальний стиль навчання поєднує в собі п'ять основних структурних компонентів, які характеризують способи розумової поведінки та прийоми засвоєння інформації у юнаків в навчальній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Голубева В.І. Стилі учіння студентів при викладанні конфліктології у ВНЗ США та України / І.В. Голубева, А.М. Гірник // Наукові записки / Нац. ун-т "Києво-Могилян. акад.". – К: Києво-Могилянська академія, 2007. – Т. 71 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 26 – 29.
2. Холодная М.А. Персональный познавательный стиль ученика как основа индивидуализации обучения / М.А. Холодная // Новые ценности образования. Индивидуальность в образовании / гл. ред. Н. Крылова. – М.: НПО «Школа самоопределения», 2004. – Вып. 2 (17) . – С. 81– 88.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Савченко

УДК 159.938

Кондратьєва Л.В.

ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОНЯТТЯ «СТРЕС» В ПСИХОЛОГІЇ

У статті розглядається проблема феномену «стресу», його стадії та необхідність дослідження.

Ключові слова: емоційне напруження, стрес, стадії стресу.

The article deals with problem of the phenomenon "stress", its stage and the need for research.

Key words: emotional tension, stress, stage of stress.

Проблема феномену стресу або сильного емоційного напруження активізувалася наприкінці 30-х років XX століття.

Першим дав визначення стресу канадський фізіолог Ганс Сельє. Проблему, яку він почав розглядати, підтримало чимало дослідників, так як дане питання торкалося кожної людини зокрема.

Окрім праць Г. Сельє, при вивченні підходів до розуміння стресу варто звернути увагу на роботи Ф.Е. Василюка, К. Бернара, В. Кеннона, Ю.В. Щербатих та інших.

Одними з перших американських фізіологів, що досліджували стрес були В. Кеннон та К. Бернар. Ці вчені зробили великий внесок у вивчення фізіологічних механізмів стресу. Вони показали, що стресові ситуації можуть приводити до значних фізіологічних порушень [1].

Також слід згадати, праці фізіологів, які більше приділяли уваги фізіологічним аспектам виникнення та протікання стресу. Зокрема, це І.П. Павлов (створив теорію експериментального неврозу), Л.А. Орбелі (відкрив феномен «трофічної» дії симпатичних нервів), І.М. Сеченов, М.Є. Введенський.

У 1936 р. фізіолог Г. Сельє опублікував статтю «Синдром, викликаний різними ушкоджуючими агентами», де було започатковано вчення про стрес. Сельє розробив свою гіпотезу загального адаптаційного синдрому та сформулював універсальну концепцію стресу, описав роль гормонів в реакціях на стрес.

Складність і різноманіття форм стресу визначає різноманіття підходів до вивчення цього стану, проте для кращого розуміння цього явища потрібно звернутися до первинної концепції стресу, запропонованої Гансом Сельє. Можна сказати, що його концепція була революційною для науки середини XX століття. У той час серед біологів і лікарів панувала думка, що реакція живого організму на чинники середовища носить суто специфічний характер і задача вчених полягає в тому, щоб знаходити і фіксувати саме відмінності реакцій на різноманітні дії зовнішнього світу [2, 32 с.].

Г. Сельє пішов іншим шляхом і почав шукати загальні закономірності біологічних реакцій, внаслідок чого знайшов єдиний, неспецифічний компонент біохімічних змін в організмі людини і тварин у відповідь на самі різні дії.

До появи робіт цього автора вважалося, що реакція організму на холод і тепло, рух і тривале знерухомлення діаметрально протилежні, проте Г. Сельє вдалося довести, що у всіх цих випадках кора надниркових залоз, виділяє одні і ті ж «антистресові» гормони, що допомагають організму адаптуватися до будь-кого стресору.

Феномен неспецифічної реакції організму у відповідь на різноманітні ушкоджувальні дії він назвав адаптаційним синдромом, або стресом.

Цей неспецифічний синдром складається з ряду функціональних і морфологічних змін, що розгортаються як єдиний процес. Г. Сельє виділив три стадії цього процесу: стадію тривоги; стадію резистентності (адаптації); стадію виснаження.

На першій стадії організм стикається з певним обурюючим чинником середовища і прагне пристосуватися до нього.

На другій стадії відбувається адаптація до нових умов.

Але якщо стресор продовжує діяти тривалий час, відбувається виснаження гормональних ресурсів (третя стадія) і зрив систем адаптації, внаслідок чого процес приймає патологічний характер і може завершитися хворобою або смертю індивіда [1].

Найвідомішим, сучасним дослідником стресу вважається Ю.В. Щербатих. Він досліджував вплив навколишнього світу на людину, вивчав стресори, пов'язані з міжособовими проблемами, професійними навантаженнями і хворобами [4].

Так, на думку В. В. Суворової, стрес – це «функціональний стан, організму, який виникає в результаті зовнішньої негативної дії на його психічні функції, нервові процеси або діяльність периферичних органів» [3].

У підручнику з курсу вищої нервової діяльності «Поведінка і саморегуляція людини в умовах стресу», стрес визначається як «напруга, яка виникає при появі загрозливих або неприємних чинників в життєвій ситуації» [1, 28 с.].

На відміну від фізіологічного, психологічне розуміння стресу почало розвиватися значно пізніше. Першим спробу розмежувати поняття фізіологічного і психологічного стресів здійснив американський учений Р. Лазарус (1970). Він підкреслив важливість урахування інтелектуальних і особистісних компонентів як факторів, що визначають розвиток стресу. Лазарус психологічний стрес визначав, як реакцію людини на особливості взаємодії між особою і навколишнім світом [1].

Актуальність досліджень по вивченню механізмів і наслідків емоційного стресу підкреслюється практично всіма визначними фахівцями, що працюють в цій області, незалежно від наукового напрямку (психіатрами, психологами, фізіологами).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лазарус Р. Теория стресса и психофизиологические исследования / Р. Лазарус // Эмоциональный стресс: физиологические и психологические реакции / Под ред. Л. Леви. Л., 1970. – С. 153-157.
2. Селье Г. Стресс без дистресса / Г. Селье. – М., ВИЕДА, 1992. – 130 с.
3. Суворова В. В. Психофизиология стресса / В. В. Суворова. – М.: Педагогика, 1975. – С. 3 – 208.
4. Щербатых Ю.В. Психология стресса и методы коррекции: Учебное пособие / Ю.В. Щербатых. – СПб.: Питер, 2008. – 256 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.М. Дудка

УДК 159.9:81'23

Коротько Г.С.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ МАТЕРИНСТВА: СУЧАСНИЙ СТАН

У статті розглядається категорія материнства в структурі особистості сучасної жінки, материнство як стадія статево-вікової і особистісної ідентифікації.

Ключові слова: материнство, особистість, ідентифікація.

The article deals the category of motherhood in the structure of the personality of modern women, motherhood as a stage age-sex and personal identification.

Key words: motherhood, personality, identification.

Проблемами материнства займаються психологи, медики, педагоги, соціологи і багато інших фахівців. Автори міркують про необхідність усвідомлення матір'ю свого високого призначення і розчинення в нирвані материнського щастя, так і буде досягнутий оптимальний для розвитку дитини і самореалізації жінки зміст материнства. Основним прийомом приведення жінки до цього стану вважається її особистісне зростання і гармонізація духовної і фізичної сфер [1; 6].

Материнство, як психосоціальний феномен, розглядається з двох основних позицій: материнство як забезпечення умов для розвитку дитини [1; 3; 8] і материнство як частина особистісної сфери жінки [2; 7].

В сучасній психології особистості і психотерапевтично орієнтованих працях материнство вивчається в аспекті задоволеності жінки своєю материнською роллю, як стадія особистісної і статевої ідентифікації. В психотерапевтично орієнтованих дослідженнях прийнятий підхід до вагітності як періоду життя, який сензитивний до загострення психологічних проблем і вимагає втручання і психологічної підтримки, при цьому

здійснюється розробка психотерапевтичних методів корекції виникаючих тут проблем. Інший напрям досліджень розглядає вагітність як підготовчу фазу в розвитку взаємної прихильності матері і дитини, яка пов'язана з виникненням нових відчуттів і фізіологічних змін в організмі жінки в цей період. В.І. Брутман [2] вважає центральним у формуванні прихильності до дитини виникнення первинного інтрацептивного відчуття в ході вагітності, що співпадає звичайно з початком ворухіння, яке викликає у майбутньої матері відчуття «спорідненості» з власною дитиною.

Окремо обговорюються особливості вагітності юних: вагітність і проблеми особистісного розвитку, відносини з своєю матір'ю, якість прихильності юної матері, материнська компетентність і особливості когнітивної і емоційної взаємодії з дитиною після пологів. Особливості вагітності в зрілому віці також привертають увагу дослідників [4].

Несприятливий для майбутнього материнства перебіг вагітності, а також особливості поведінки жінок, що призводять до подальшої відмови від дитини, аналізуються в роботах В.І. Брутмана, А.Я. Варга, М.С. Радіонової, І.Ю. Хамитової, Д. Пайнз, Д. Бонне і інших.

Г.Г. Філіпова розглядає материнство як материнську потребнісно-мотиваційну сферу, дає докладний опис її складових (три блоки) і опис п'яти філогенетичних і шести онтогенетичних етапів розвитку [7; 8].

Особливо стресовою є перша вагітність, оскільки вона означає закінчення незалежного первинно цілісного існування і початок «безповоротних материнсько-дитячих відносин», оскільки відтепер психічна рівновага матері стає пов'язаною із запитамі безпорадної і залежної істоти. Її можна вважати критичною крапкою в розвитку жіночої ідентичності. В межах різних напрямів психоаналізу розглядається актуалізація у вагітності свого пренатального досвіду емоційної взаємодії з матір'ю, в першу чергу – емоційної конфронтації, проблеми ідентифікації з ключовою особою, перенесення на дитину функцій об'єкту потягу, об'єкту прихильності і т. ін., виділяється типологія ставлення до вагітності за критерієм свідомого–несвідомого схвалення–відкидання [5].

Представлений огляд сучасного стану досліджень в області психології материнства дозволяє зробити висновок, що існує цілий ряд напрямів вивчення даного явища. Широта напрямів досліджень (медичні, етологічні, фізіологічні, культурно-історичні, соціологічні, психологічні, серед яких – психоаналітичні, психотерапевтичні, особистісно орієнтовані, порівняльно-психологічні, психолого-педагогічні і т. ін.) і аспектів материнства говорять про великий інтерес дослідників до цієї теми в сучасній науці і практиці. Але в реальності психологічна робота з матерями і вагітними (і їх сім'ями) частіше за все обмежується опрацюванням загальнопсихологічних проблем або психолого-педагогічною практикою підготовки до пологів. Отже, нагальною є потреба професіонального і відповідального підходу до цієї теми і визнання її самостійною галуззю психології як в практичному, так і в теоретичному плані.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Батуев А.С. Психофизиологическая природа доминанты материнства // Психология сегодня. Ежегодник Рос. психол. общ. – 1996. – Т. 2. – Вип. 4. – С. 69–70.
2. Брутман В.И. Формирование благосклонности матери к ребенку в период беременности/ В.И. Брутман, М.С. Радионова. // Вопросы психологии. – 1997. – № 6. – С. 38–47.
3. Бурмак Г.М. Родинно-сімейне виховання як гарант становлення гармонійно розвиненої особистості // Позакласний час. – 2002. – вересень (№ 17). – С. 10-12.
4. Радионова М.С. Динамика переживания женщиной кризиса отказа от ребенка / М.С. Радионова. – М. : Наука, 2007. – 218 с.
5. Фанте С. Микрпсихоанализ / С.Фанте. – М. : ЦПП, 1997. – 259 с.
6. Федяева В. Етико-соціальні аспекти сімейного виховання в Україні кінця XIX – початку XX століття / В.Федяева // Шлях освіти. –2005. – № 2. – С. 44-47.

7. Филиппова Г.Г. Психология материнства и ранний онтогенез / Г.Г. Филиппова. – М. : Жизнь и мысль, 2009. – 326 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.Ф.Казібекова

УДК 159.922.6

Кучерява А.В.

ВПЛИВ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» НА СТИЛЬ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ

В статті розглядається поняття Я-концепції та її вплив на стиль поведінки студентів юнацького віку в конфліктних ситуаціях.

Ключові слова: Я-концепція, конфлікт, юнацький вік, стиль поведінки.

In the article seen the concept of self-concept and its impact on style behavior students-youth in conflict situations.

Key words: self-concept, conflict, adolescence, style behavior.

Юність – певний етап дозрівання і розвитку особистості між дитинством і дорослістю. Психологічний зміст цього етапу пов'язаний з розвитком «Я-концепції», формуванням світогляду, вирішенням завдань професійного самовизначення і вступом у доросле життя.

Найважливішу роль у формуванні цілісної особистості відіграє «Я-концепція». Це відносно стійка, більшою чи меншою мірою усвідомлена, пережита як неповторна система уявлень індивіда про самого себе, на основі якої він будує свою взаємодію з іншими людьми і відноситься до себе [2].

Проблемі «Я-концепції» приділяється значна увага, їй присвячено цілий ряд теоретичних і експериментальних досліджень такими вченими, як І.С. Кон, Л.І. Божович, С.Л. Рубінштейн. «Я-концепція» у юнацькому віці – це не просто сформована система в сприйнятті особистістю реального Я та гармонійне поєднання рівня домагань «Я-ідеального» і позитивне об'єктивоване дійсністю самосприйняття себе з урахуванням очікувань оточуючих [1, с. 122].

Поняття «стилю», «стратегії» конфліктної поведінки визначені у роботах Р. Мертона, Л.В. Сохань, Д. Смелсера, Д.Г. Скотт як найтиповіші способи діяльності особистості в конфліктній ситуації на основі реалізації внутрішніх спонук. Сучасні конфліктологічні напрацювання в українській психології спрямовані на осмислення як теоретичних, так і практичних проблем у виникненні та розв'язанні конфліктів. Детермінація та природа конфліктів досліджуються, зокрема, у працях Л.Ф. Бурлачука, О.А. Донченко, Н.Ю. Максимової, Л.Є. Орбан-Лембрик, М.І. Пірен, Т.М. Титаренко.

Нова соціальна ситуація розвитку вимагає від особистості, саме в юнацькому віці, самовизначення у сфері соціальних зв'язків, відповідальності за виконання діяльності та самоусвідомлення. Сформована «Я-концепція» передбачає наявність усвідомлення себе єдиним цілим з конкретно визначеною соціальною спільністю, дає змогу індивіду не тільки позитивно співіснувати з певним соціальним оточенням, а й вирішувати конфліктні ситуації [2].

Вивчення конфліктів як соціально-психологічного феномену висвітлено в працях Ф.М. Бородкіна, І.В. Ващенко, Л.М. Карамушки, Я.Л. Коломінського, Г.В. Ложкіна, Н.І. Пов'якель, В.Т. Циби.

Через сприйняття поведінки інших, їх рольових та статусних позицій юнаки формують почуття власного «Я» як соціально значимого суб'єкта. Прийняття певних суспільних норм, цінностей, типів поведінки формує соціальну ідентичність студента і є визначальним чинником сутності особистості: її світосприйняття та життєвої мети

(М. Яримовіч, П. Берк, Дж. Стетс, П. Тоїтс). Оскільки ідентичності супроводжуються нормативними очікуваннями, вони регулюють поведінку в різних ситуаціях, зокрема й конфліктних.

Загальна схема психологічного аналізу конфлікту передбачає вивчення особистісних (внутрішніх) детермінант поведінки людини в конфлікті, а це вимагає більш чіткого визначення чинників, котрі зумовлюють вибір особистістю стратегій поведінки в конфлікті [1].

У літературі з конфліктології широко використовується «концепція Томаса-Кіллена», в якій подано п'ять основних стратегій людської поведінки в конфліктній ситуації, а саме: уникнення, суперництво, пристосування, компроміс, співробітництво.

При виникненні конфліктних ситуацій студент повинен вміти ефективно використовувати кожен з названих стилів поведінки і свідомо робити той чи інший вибір, враховуючи конкретні обставини. Надавати перевагу одному стилю перед іншим – природно, але жорстке дотримання одного з них може обмежити можливості особистості. Тобто, оптимальною стратегією поведінки суб'єкта діяльності вважається така, що застосовує всі п'ять стилів. З метою оптимізації стратегії поведінки в конфліктній ситуації необхідно з'ясувати якості особистості.

Таким чином, однією із передумов конфліктних форм поведінки, на нашу думку, є порушення у розвитку «Я-концепції» студента. Виходячи з того, що «Я-концепція» є єдністю раціонального та емоційного, оскільки знання про себе завжди супроводжуються переживанням того, що юнак в собі відкриває, усвідомлює та регулює. Розвиток «Я-концепції» передбачає розвинуту самосвідомість і проявляється в усвідомленому представленні особистісних якостей, обумовлює наявність рефлексії, діалогічного мислення, схильності до самоаналізу своїх почуттів, вчинків та дій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пов'якель Н.І. Характеристики Я-концепції як чинника продуктивності саморегуляції професійного мислення у вирішенні конфліктів // Актуальні проблеми психології, 2003. – С. 43-47.
2. Г. Крайг, Д. Бокум Психология развития // Крайг Г. – С.-Пб: Питер, 2011. – 992 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Р.Т. Чарнецька

УДК 94420(47+57): 930.1

Левицький С. Ю.

НАУКОВА СПАДЩИНА АРХЕОЛОГА Б. ГРАКОВА

У статті розглядається наукова діяльність Б. Гракова та його внесок в розвиток скіфської та сарматської проблематики в радянській археології.

Ключові слова: археологія, історіографія, Скіфи, Сармати, експедиція.

In the article the scientific activity of B. Grakov and its contribution to the development of the scythian and sarmatian problems in soviet archeology.

Keywords: archeology, historiography, Scythians, Sarmatians, expedition.

Актуальним завданням сучасної історіографії є вивчення напрямків наукової діяльності істориків, визначення їх ролі в суспільно – політичному та науковому житті.

Дослідженням життя Б. Гракова займалися такі історики як: А. Мелюкова, Л. Кизласов, Є. Нефедорова. В своїх роботах дослідники показали певні аспекти життя Б. Гракова.

Борис Миколайович Граков, відомий радянський археолог почав свою наукову діяльність в 1919 році. З 1937 року займався розкопками скіфських старожитностей на

території України. Б. Граков першим систематизував величезний матеріал про давньогрецькі керамічні клейма і створив повний їх звід по Північному Причорномор'ї. Досліджував проблеми етногеографії Скіфії, суспільного ладу і виробництва скіфів і сарматів, виділив основні етапи сарматської культури Поволжя і Приуралля VI – IV ст. до н. е. Автор багатьох наукових праць, серед яких найвідоміші «Древнегреческие клейма с именами астиномов», «Скифы», «Каменское городище на Днепре», «Ранний железный век». Автор неопублікованих мемуарів. Проблема скіфо-сарматської археології стала основною темою у науковій діяльності вченого [3, с. 51].

У 1938 – 1952 рр. (3 перервою на роки війни) Борис Миколайович проводив розкопки Кам'янського городища на Дніпрі – найбільшого скіфського поселення в степах Північного Причорномор'я. В результаті цей пам'ятник був трактований ним як ремісничий, торговельний і політичний центр Скіфії кінця V – IV ст. до н. е. Одночасно велися широкі розкопки курганів рядового скіфського поселення поблизу Нікополя.

Б. Граков визнаний творець наукової школи скіфо-сарматської археології в Москві. За його ініціативою стали проводитися Всесоюзні наради з питань скіфо-сарматської археології в Москві (перше – в 1952 р, друге – в 1967 р, третє – в 1972 р.) [1, с. 7].

У 1947 – 1953 рр. Граков з великим успіхом завідував сектором скіфо-сарматської археології, створеним за його ж ініціативою в «Інституті історії матеріальної культури АН СРСР».

Професор Граков створив після себе велику наукову скіфо-сарматську школу фахівців з давньої історії і стародавніх мов. Залишив він і цілу бібліотеку власних наукових робіт. З 1974 р проводяться Граківські читання опубліковані збірники до 75- і 90- річчя від дня народження [2, с. 4]. Наукова школа професора Б. Гракова продовжує розвивати зазначені ним напрямки.

Граков, намітив новий напрямок у вивченні Скіфського світу. Б. Граков вперше в науковій літературі радянського періоду дав розгорнуту характеристику культури, побуту, господарського строю населення Скіфії її общинного порядку, мистецтва, релігії. Разом з тим він запропонував нове, оригінальне рішення ряду проблем історії та археології скіфів [4, с. 5].

Отже, Борис Миколайович Граков був талановитим і блискучим послідовником, фахівцем у галузі грецької епіграфіки і скіфо-сарматської археології. Він був видатним педагогом, який виховав не одне покоління вчених-археологів. Його праці, для яких характерна величезна ерудиція, широта думки і тонкий аналіз, займають провідне місце не тільки в радянській науці, а й за кордоном. Прагнучи згуртувати дослідників, навколо скіфо-сарматські проблеми, Б. Граков вважав необхідністю проведення періодичних конференцій з скіфо-сарматської археології. Протягом життя він досяг значних успіхів чим і заслуговує займати почесне місце в історії. Його праці важливі для вивчення Скіфів та Сарматів. Попри це досі не до кінця досліджено біографію науковця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуляев В. И. Ольховский В. С. Борис Николаевич Граков: Научное наследие и современная археология / В. И. Гуляев В. С. Ольховский // Скифы и сарматы в VII-III вв. до н. э.: Палеоэкология, антропология и археология. – М. – 2000. – С. 5-9.
2. Кызласов Л. Р. Портреты учителей – создателей советской археологии (К 60 – летию начала специализации по археологии на историческом факультете МГУ) / Л. Р. Кызласов // Вестник Московского университета. – М. – 1997. – № 4. – С. 3-30.
3. Мелюкова А. И. Свиридов А. В. Борис Николаевич Граков: (1899-1970) / А. И. Мелюкова А. В. Свиридов; Портреты историков: Время и судьбы. – Т. 3. – М. – 2004. – С. 45-63.

4. Нефёдова Е. С., Переводчикова Е. В., Свиридов А. В. Материалы к биографии Б. Н. Гракова / Е. С. Нефёдова Е. В. Переводчикова А. В. Свиридов // Граковские чтения на кафедре археологии МГУ. – 1992. – С. 4-8.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В. М. Андрєєв

УДК 94 (519):323.1/2

Левчук Ю.М.

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ КОРЬО САРАМ

У статті розглядається комплекс проблем культурного розвитку та збереження національної ідентичності корейської національної меншини у межах нових незалежних держав, що утворились після розпаду Радянського Союзу.

Ключові слова: Корьо сарам, відродження, етнос, ідентичність, менталітет.

The article deals with complex issues of cultural development and preservation of national identity of the Korean minority within the new independent states that emerged after the collapse of the Soviet Union.

Key words: Koro saram, renaissance, ethnos, identity, mentality.

Після розпаду Радянського Союзу корейська національна меншина (самоназва – Корьо сарам) зіткнулась з рядом принципово нових та досить важливих проблем. Основна з них – це політична роз'єднаність колись єдиних територій, що спричинило ізоляцію нечисленних корейських общин на пострадянському просторі.

Проблема національного відродження корейської діаспори пострадянського простору, не отримала ще належного висвітлення ні в академічних колах, ні в інститутах державної влади, ні в корейських громадських організаціях. Дотепер відсутня будь-яка концепція відродження рідної (національної) мови. Насамперед варто визначити: яку мову вважати рідною (національною)? Корьо мар – мову корейців найстарших вікових груп, існуючу в основному в усній формі і функціонуючу лише у сімейно-побутовій сфері? Лінгвісти стверджують, що корьо мар це унікальна форма діалекту, що сягає корінням в XV століття і законсервована в результаті тривалої ізоляції від складної літературної корейської мови [5]. Пройде якихось десять-п'ятнадцять років і не залишиться носіїв цього лінгвістичного унікаму. Чи можлива і чи потрібна реанімація корьо мар?

Що стосується відродження корейських обрядів і звичаїв, то і тут поки що більше запитань, ніж відповідей. Наприклад, похоронна обрядовість в Кореї має значні розбіжності з практикою Корьо сарам, хоча вважається, що саме в ній найбільш стійко збереглися традиційні елементи ритуалу, їх атрибутика і семантика [4]. Ясно, що недоцільно механічно копіювати якісь дії, якщо вони випадають з контексту життєдіяльності і не відповідають вже трансформованому менталітету.

При розумінні відродження корейської культури як копіювання поведінкових моделей, прийнятих в Кореї, Корьо сарам повинні кардинально змінити свій спосіб життя, психологію, менталітет, тобто принести в жертву свої звички, звичаї і традиції. Але це не завжди відповідає їх бажанням. Південнокорейські бізнесмени, професори і пастори постійно підкреслюють принцип єдинокров'я ("всі ми корейці"). Беручи його як базисний, вони виводять з нього принцип повинності, який фактично зводиться до того, що Корьо сарам повинні в усьому дотримуватися моделей поведінки і свідомості південнокорейців. Зрозуміло, що це рано чи пізно призводить до негативної реакції з боку місцевих корейців [2].

Говорячи про відродження національної культури слід пам'ятати, що у Корьо сарам сформувався певний синтетичний культурний генофонд, що увібрав у себе елементи корейської, російської, середньоазіатської та європейської культур [1]. Для корейців пострадянського простору характерні: сильна ступінь трансформації етнокультурного генетичного фонду; протікання цього процесу в поліетнічному оточенні; адаптація до культур, істотно відмінних від традиційно корейської культури; вихід за рамки мононаціональної свідомості; високий рівень акультурації, що межує з асиміляцією; динамізм та інтенсивність цих процесів

Перед Корьо сарам, які не мають національно-державного утворення, стоїть не лише проблема відродження, але й проблема виживання як сформованого етносу [3]. На даний момент корейці, один з найбільш урбанізованих етносів пострадянського простору. Близько 90% корейців проживають в містах. Причому, проживають вони все більш роз'єднано, замикаючись у вузько-особистісному колі. Втрата компактності проживання – безумовно, один з факторів дезінтеграції. В останні 10-15 років серед міських корейців спостерігається значна питома вага міжнаціональних шлюбів. У результаті з'явилася генерація корейців-маргіналів з вельми слабо розвиненим почуттям етнічної самосвідомості. Процес виокремлення корейських громад в пострадянських республіках посилює проблему збереження Корьо сарам як самостійного етносу.

Зниження освітнього рівня, наростаюча комерціалізація у виборі ціннісних орієнтацій, відхід з багатьох, раніше займаних ніш трудової діяльності, ведуть до втрати соціокультурних, якісних характеристик корейської діаспори. І, нарешті, загроза природної депопуляції в результаті демографічних процесів (міграції, скорочення народжуваності і тривалості життя) становлять основний масив актуальних проблем не лише культурного відродження, а й збереження Корьо сарам як окремого етносу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ким Г. Распад СССР и постсоветские корейцы [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://world.lib.ru/k/kim_o_i/aws.shtml
2. Сон Л. Психология Корё сарам [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://world.lib.ru/k/kim_o_i/ak5.shtml
3. Сон Ж.Г. Этапы трансформации национальной идентичности русскоязычной корейской общности в СССР и России (1926 – 2010 гг.) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.arirang.ru/library/lib203.pdf>
4. Тангалычева Р.К. Социокультурные различия в корейско-российских смешанных браках [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.arirang.ru/library/lib203.pdf>
5. Хан Ё. С. Восстановление корейского языка у советских корейцев – путь к возрождению ментальности [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://world.lib.ru/k/kim_o_i/h1rtf.shtml

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.В. Батенко

УДК 791.43 (477.72) “1917-1920”

Лифар О.В.

ПІДГОТОВКА КОМАНДНИХ КАДРІВ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ В УМОВАХ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ЗМАГАНЬ 1917-1920 РОКІВ

У статті розглядається процес формування мережі військових навчальних закладів та роль патріотичного виховання.

Ключові слова: школа, училище, армія, кадри, підготовка.

The article deals with the formation of the system of military education and the role of patriotic education.

Key words: school, college, army, personnel, training.

Сучасні події в Україні зробили надзвичайно актуальним питання створення боєздатних та патріотично налаштованих збройних сил. Саме тому попередній досвід у цій царині набуває вагомого значення в усвідомленні формування потужного кадрового потенціалу національної армії. Проблемі розбудови національних збройних сил було присвячено ряд праць П.П. Ткачука [8] В. Ромащенко [6], Л.В. Скорича [7] тощо. В них розкривались механізми підготовки кадрів для армії різними урядами. Саме тому нами ставиться мета простежити динаміку цього процесу протягом всього часу революції, для чого в статті планується проаналізувати патріотичну підготовку та створення мережі навчання офіцерських кадрів.

На першому етапі військового будівництва Центральної Ради – березень – жовтень 1917 р. – процес творення національної армії та її сухопутних військ набрав форму українізації частин і з'єднань російської армії шляхом зосередження в них військовиків-українців і вилучення нелояльних до української справи росіян. Новітнє українське військо будувалося із урахуванням українських козацьких традицій. Згідно концепції військового будівництва проблемою командних кадрів займалися дві структури Генерального штабу: Інспекторський відділ та Головна шкільна управа на чолі з генералом О. Астаф'євим з 2-го Київського військового училища [1, с. 135].

У грудні 1917 р. було шість Юнацьких шкіл: 1-ша Київська піхотна, 2-га Київська піхотна, Чугуївська піхотна, Одеська піхотна, Єлисаветградська кінна та Одеська артилерійська, що базувалися на колишніх юнкерських училищах. Також в Одесі існувала 2-га школа прапорщиків [2, с. 102].

Ідеологічні перестороги більшості членів Центральної Ради завадили використати у власних збройних силах величезний потенціал досвідчених генералів і офіцерів російської армії з Південно-Західного і Румунського фронтів. У листопаді 1917 р. близько 30 тис. офіцерів колишньої царської армії виявили бажання служити в українській армії, але внаслідок недовіри їм відмовили [3, с. 110].

Поразка Центральної Ради у першій українсько-більшовицькій війні змусила військово-політичний провід на початку 1918 р. змінити концепцію військового будівництва. Навіть М. Грушевський у ті часи заявляв про необхідність створити хоч невелику, але добре зорганізовану армію, забезпечену кадрами [1, с. 50]. Саме тоді міністр О. Жуковський згуртував навколо Генштабу висококваліфікованих спеціалістів: генералів та полковників колишнього Генерального штабу, які опрацювали план організації нової структури армії та її кадрове забезпечення [4, с. 47]. Проте, час було втрачено і УНР зазнала поразки.

Гетьман П. Скоропадський кардинально змінив систему вишколу командирів своєї армії: залучивши до служби генералів, адміралів і офіцерів російської армії, зокрема Генерального штабу. Однак вишкіл гетьманських командирів проходив без належного патріотичного виховання. Проте активно розбудовувалась мережа військової підготовки. Головна шкільна управа, підпорядкована військовому міністерству, утворила мережу військових шкіл для підготовки командних кадрів сухопутних військ армії Української держави. Відділ піших шкіл під керівництвом полковника Генштабу В. Петріва утворив, так звані, Юнацькі школи: 1-шу Київську ім. Б. Хмельницького, 2-гу Київську, Полтавську, Одеську, Чугуївську. Житомирську і Львівську школи планувалося відкрити згодом [4, с. 46]. Відділ гарматних шкіл полковника І. Значко-Яворського разом із генералом А. Нілусом, колишнім начальником Сергієвського артилерійського училища, опікувався Юнацькими школами: Київською та Одеською. Головній шкільній управі підпорядковувалися: Єлисаветградська кінна Юнацька школа та Київська інженерна. При цих школах було створено особливі курси для офіцерів, які в роки світової війни закінчили прискорений курс й бажали отримати повну підготовку. Паралельно з початковою підготовкою та

перепідготовкою було відновлено функціонування кадетських корпусів, здійснено підготовку щодо відкриття державної Військової академії з трирічним курсом навчання. На першому етапі було утворено Тимчасові курси академії Генштабу, котрі очолив генерал-лейтенант російської армії, кандидат на посаду начальника Миколаївської академії Генштабу професор М. Головін [5, с. 5-6].

На відміну від гетьманату Головний Отаман Дієвої армії УНР С. Петлюра поєднав вишкільно-виховну концепцію з національно-державною ідеєю. В період інтернування командирів навчали у військових школах у Вадовицях і Калуші, школі військових урядовців 3-ої Залізної дивізії, Електротехнічній школі, Курсах Генерального штабу. На початку 1919 р. почали функціонувати старшинські школи: піхотні – у Золочеві на базі 1-го корпусу, Коломиї 2-го корпусу і Самборі 3-го корпусу, артилерійська – у Станиславові. Вони підлягали Персональному відділу, що опрацьовував законодавчо-правові акти організації та діяльності старшинських шкіл [9, с. 130].

Можна зробити висновок, що ЦР, детермінована ідеєю українізації, відмовилась від професійних військових кадрів і звернулась за їх допомогою занадто пізно. Гетьманський уряд мав найвищу і найдосконалішу систему підготовки кадрів, що спиралась на високопрофесійні кадри, але політичні пертурбації не залишили їм часу для тотальної українізації нової національної армії. УНР періоду Директорії проводила підготовку кадрів, проте це, більшою мірою, відбувалось у реальних умовах війни в діючих частинах, що ускладнювало кадрову підготовку. Проте, воз'єднавшись із ЗУНР, армія отримала значну когорту патріотично налаштованих офіцерів Західної України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко О. Військова політика УНР листопад 1918 – лютий 1919 р / О. Бойко. К.: Ін-т історії України, 2011. – 320 с.
2. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення / В. Винниченко. – К.: Криниця, 1991. – 128 с.
3. Кравчук М. Збройні Сили Української Народної Республіки / М. Кравчук // Право України. – 1998. – № 7. – С. 108 – 121.
4. Литвин С. Військо Центральної Ради: злочинна недбалість чи поріг можливого? / С. Литвин // Воєнна історія. – 2007. – № 3. – С. 45-52.
5. Процепко О. Виховна робота у війську – складова системи виховання української нації / О. Процепко // Військо України. – 1999. – №1. – С. 4-7.
6. Ромащенко В. Проблеми розбудови Збройних сил Української Держави / В. Ромащенко // Воєнна історія. – 2013. – № 2. – С. 14-19.
7. Скорич Л.В. Військове будівництво у добу гетьмана П. Скоропадського: здобутки і прорахунки / Л.В. Скорич // Воєнна історія. – 2012. – № 3. – С. 34-38.
8. Ткачук П.П. Вирішення проблеми командних кадрів за правління П. Скоропадського / П.П. Ткачук // Воєнна історія. – 2008. – № 4. – С. 76-82.
9. Удовиченко О. Україна у війні за державність / О. Удовиченко. – К.: Україна, 1995. – 206 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.О. Цибуленко

УДК 159.9316.6

Лобурь Я. І.

ПСИХОЛОГІЧНА СКЛADOVA ОБРАЗУ “ВОРОГА

У поданій статті розглядається психологічна складова та процес формування образу «ворога», відмінні ознаки «ворога».

Ключові слова: «ворог», «образ ворога», «ворожість», «дегуманізація».

In the submitted article the psychological component and process the image of "the enemy", hallmarks "enemy".

Key words: "the enemy", "enemy image", "hostility", "dehumanization".

Звернення соціологів, психологів і істориків до поняття "Образ ворога", слід розглядати як наслідок антропологізації науки, яка разом з вивченням факту історії в його традиційному розумінні, припускає дослідження світу людини, його орієнтацій і мотивів, одержуючих своє втілення в специфічних розумових, а потім і поведінкових матрицях, контур яких змінюється зі змінами історичного часу [1, с. 123].

«Ворог» як поняття і як сприйняття суб'єктом «іншого» має глибоке коріння, яке походить в родоплемінні суспільні відносини. Це пов'язано, по-перше, з необхідністю самоідентифікації соціальної групи і її розрізнення за принципом «свій – чужий», по-друге, з необхідністю визначення того, що становить небезпеку для самого існування групи.

Для архаїчного соціуму навколишній світ був досить ворожим. Небезпека підстерігала людину на кожному кроці. Тому «образ ворога» в суспільній свідомості формувався як комплексне поняття, як збірний образ, що включає в себе різні негативні явища. «Ворог» міг персоніфіковуватися із реальною загрозою, із вигаданим (міфологічним) чином, «загрозливим» самому існуванню соціальної спільності. «Смертельна небезпека, що виходить від ворога, – на думку Л. Гудкова, – є найважливішою ознакою цих смислових або риторичних конструкцій. Цим ворог відрізняється від інших, хоча і близьких персонажів символічного театру ... » [3, с. 86].

Теоретичні дослідження методів формування образу ворога беруть початок в роботах, здійснених як західними (У. Липпман, П. Лайнбарджер, Г.С. Джоуэтт, В. О'Доннел, Ж. Елльоль, Л. Берковець), так і вітчизняними авторами (В. Артемов, Л. Войтасик, В. Терин, О. Феофанов, І. Грідіна, А. Мутіна, О. Маєвський).

Найважливішою ознакою ідентифікації «ворога» є те, що виходить від нього смертельна загроза людині, групі, соціуму.

Наступним відмітною ознакою «ворога» є його дегуманізація – наділення ворога різними негативними властивостями і якостями. Так, відомий дослідник психології агресії Л. Берковець підкреслює відмінність між інструментальною агресією, при якій напад обумовлено в основному прагненням до досягнення певної мети, і ворожою агресією, при якій основною метою є нанесення шкоди або знищення жертви [2, с. 88]. Отже, «ворог» асоціюється зі злом, ненавистю, агресією, підступністю, насильством, смертю і іншим негативом. Тому дегуманізація об'єкта реальної чи уявної небезпеки є такими основними умовою формування «образу ворога».

«Образ ворога» – це якісна (оціночна) характеристика (імідж) «ворога», сформована в суспільній свідомості. Це сприйняття ворога і уявлення про ворога [3, с. 76]. При цьому ворог і його образ можуть значно відрізнятися один від одного, тому що сприйняття відображає не тільки об'єктивну реальність, а й оціночні інтерпретації, і емоційні компоненти перцепції. Крім того, на формування образу ворога впливають стереотипи і установки, властиві масовій свідомості. Необхідно враховувати також те, що сприйняття ворога опосередковано певними джерелами інформації, наприклад ЗМІ, які можуть цілеспрямовано формувати певний імідж «ворога».

Існують різні концепції «ворожості» людини по відношенню до інших. Багато з цих концепцій обумовлюють ворожість початкової схильністю людини до агресивних дій – до нападу на інших з метою нанесення фізичної або психічної шкоди або знищення іншої людини або групи людей. Інші обумовлюють «ворожість» людини набутими якостями. Треті – що складаються умовами і обставинами.

Початковою стадією у формуванні образу ворога є поняття «ворожість», як негативна реакція (ставлення) до реальної або уявної небезпеки або як реакція на появу реальної або уявної «жертви» (сконструйованого образу «жертви»), неприязних (ворожих) відносин або дій.

Отже, «ворог» – це актор (явище), що представляє собою реальну або уявну загрозу самому існуванню індивіда, групи, соціуму, носій антигуманних властивостей і якостей. «Ворог» може асоціюватися з конкретною особистістю («особистий ворог фюрера»), з племенем, етносом, нацією, класом, партією, державою («імперія зла»), з ідеологією (фашизм, націоналізм, расизм), з суспільним ладом (капіталізм , соціалізм) та інше.

Сам процес формування образу ворога обумовлений раніше сформованими стереотипами. Історична пам'ять будь-якого сформованого соціуму дозволяє людям зберігати і передавати з покоління в покоління раніше сформовані образи ворогів і механізми їх ідентифікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вашкевич В. М. Історична свідомість молоді: політологічний концепт / В. М. Вашкевич – К.: Світогляд, 2005. – 423 с.
2. Берковец Л. Агрессия: причины, последствия, контроль / Л. Берковец – С.-Пб.: прайм ЕВРОЗНАК, 2001. – 512 с.
3. Гудков Л. Идеологема «врага»: «Враги» как массовый синдром и механизм социокультурной интеграции // Образ врага / сост. Л.Гудков. – М.:ОГИ, 2005. – 632 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Г. Александрова

УДК 791.43 (477.72) “1988-1996”

Луценко А.О.

ІНСТИТУЮВАННЯ ПОСАДИ ГОЛОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

У статті розглядається процес кодифікування посади голови Верховної Ради в умовах становлення реального парламентаризму та розбудови державності.

Ключові слова: Голова, Верховна Рада, закон, повноваження.

The article discusses the process of codification of the post of Speaker of the Supreme Council in the conditions of parliamentary and state building.

Key words: Speaker, the Supreme Council,, the law, authority.

Процес становлення державності в Україні супроводжується періодичною зміною форм, що зумовлено вибором між парламентською та президентською моделлю. Ці зміни було закладено ще на початковому етапі, в надрах якого і було сформовано головні тенденції та проблеми. Саме тому процес переходу від радянської моделі до конституювання демократії в Україні заслуговує на увагу. Для дослідження цього процесу нами висунуто завдання розкрити динаміку оформлення структур парламенту і його керівника в контексті становлення держави.

Із розгортанням перебудовних процесів, суцільно комуністична Верховну Раду Української РСР 11-го скликання (обрана 24 лютого 1985 р.), у 1988 р. змушена була започаткувати процес змін політичної моделі держави в цілому, і законодавчого органу, зокрема. Значним кроком на цьому шляху стало прийняття 27 жовтня 1989 р. Закону УРСР «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР». Розширювалися повноваження Голови Верховної Ради, який набував рангу найвищої посадової особи республіки і мав представляти Україну у міжнародних відносинах [1, с. 771].

Проведені на нових засадах у березні 1990 р. вибори до Верховної Ради та місцевих Рад засвідчили, що монополія Комуністичної партії на владу похитнулася. У Верховній Раді УРСР 12 скликання відбулось оформлення парламентської опозиції «Народна Рада» (125

депутатів), що викликало створення прокомуністичної більшості «За Радянську суверенну Україну» (239 депутатів) [2]. В умовах гострого протистояння політичних сил уперше в історії України Верховна Рада почала працювати як парламентський орган. Важливе значення в утвердженні реального суверенітету України, розбудові Української держави мало прийняття 16 липня 1990 р. Верховною Радою Декларації про державний суверенітет України [1, с. 771].

24 серпня 1991 р. позачергова сесія Верховної Ради УРСР проголосила Акт про незалежність України, яким було визначено новий політико-правовий статус країни. 12 вересня 1991 р. Верховною Радою було прийнято Закон «Про правонаступництво України». Найвищим органом влади проголошувалася Верховна Рада, яка мала діяти в існуючому депутатському складі до нових виборів у парламент [1, с. 777, 796].

Верховна Рада стає конституційним майданчиком. Утворена при ній конституційна комісія опрацювала сім варіантів конституції. У червні 1991 року концепцію нової Конституції було затверджено і розпочалася робота над її проектом. Укладачі вивчали й використовували Конституції багатьох держав, міжнародні конвенції, історичний досвід самої України [3, с. 241].

Голова Верховної Ради України володів індивідуальним конституційно-правовим статусом, що передбачав наявність у нього власних конституційних повноважень, які існують поряд з конституційною компетенцією Верховної Ради України в цілому і покликані сприяти реалізації останньої, мають допоміжний, похідний характер від компетенції Верховної Ради України. Водночас у здійсненні своїх повноважень Голова Верховної Ради України реалізував власну правоздатність, виступав самостійним суб'єктом публічно-правових відносин [4].

Формування виняткової значущості Голови зумовлювало необхідність чіткого оформлення повноважень, що знайшли відображення в главі 4.3 Регламенту Верховної Ради України, що був введений в дію Постановою Верховної Ради України від 27 липня 1994 р. [5]. На Голову Верховної Ради України покладался ряд повноважень. Він вів засідання Верховної Ради з дотриманням вимог Регламенту, організовував роботу Верховної Ради, координував діяльність її органів. Він підписував акти, прийняті Верховною Радою, чим засвідчував відповідність їх змісту прийнятим рішенням, забезпечував оприлюднення актів Верховної Ради, які не потребували наступного підписання Президентом України [4]. За ст. 94 Конституції у разі якщо Президент України протягом встановленого строку не повертав закон для повторного розгляду, закон вважався схваленим Президентом України і мав бути підписаний та офіційно оприлюднений Головою Верховної Ради. У разі якщо Президент України не підписав переголосований закон, він невідкладно офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради України і опубліковується за його підписом. За ст. 112 Конституції Голова Верховної Ради у разі дострокового припинення повноважень Президента України відповідно до статей 108, 109, 110, 111 виконував обов'язки Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Президента [6].

Для забезпечення ефективної роботи Верховної Ради Голова забезпечував дотримання календарного плану роботи сесії та порядку денного пленарних засідань, вживав заходів щодо забезпечення присутності народних депутатів на пленарних засіданнях, організовував розробку планів законопроектної роботи Верховної Ради, підготовку питань до розгляду на пленарних засіданнях, здійснював контроль за своєчасним направленням і розглядом депутатських запитів, видавав розпорядження з питань організації роботи Верховної Ради. Важливою функціональною складовою Голови стали апаратно-кадрові повноваження. Другою важливою функціональною можливістю стало забезпечення Головою розробки проекту кошторису витрат на здійснення повноважень Верховної Ради на наступний рік та не пізніш як через два місяці після закінчення бюджетного року забезпечення подання на розгляд Верховної Ради звіту про надходження коштів до кошторису за минулий рік, їх використання та відповідність затвердженому кошторису витрат на здійснення повноважень Верховної Ради [5].

Таким чином, можна констатувати, що трансформація структури влади з переходом від радянської до пострадянської та президентсько-парламентської зумовило перетворення Голови Верховної Ради в ключову політичну фігуру, в руках якої зосередились ключові можливості керування законодавчим органом в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Іванов В.М. Історія держави і права України: підручник. / В.М. Іванов. – К.: КУП НАНУ, 2013. – 892 с.
2. Парламентські вибори в УРСР 1990 [Електронний ресурс]: [сайт] / Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%B2%D0%B8_%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8_%D0%B2_%D0%A3%D0%A0%D0%A1%D0%A0_1990.
3. Захарченко П.П. Історія держави і права України / П.П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/ua_statehood_history/sereda/Microsoft_Word_-_zakharченко_p_-_storVya_derzhavi_V_prava_ukra_ni.pdf.
4. Голова́ Верховної Ра́ди Украї́ни [Електронний ресурс]: [сайт] / Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%92%D0%B5%D1%80%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.
5. Регламент Верховної Ради України, введений в дію Постановою Верховної Ради України від 27.07.1994 р. №130/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 35. – С. 338.
6. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.В. Цибуленко

УДК 94(100)-055.2+355.01

Матвійчук В. В.

ЖІНКА І ВІЙНА

У статті розглядається як жінки разом з чоловіками, дітьми та людьми похилого віку винесли на своїх плечах всі тяготи війни.

Ключові слова: жінка; війна; воєнні події; лінія фронту.

The article deals with women as with men, children and the elderly issued on their shoulders all the hardships of war.

Key words: women; war; military event; the front line.

Жінки були на лінії фронту: медиками, льотчицями, снайперами, в частинах ППО, зв'язковими, розвідницями, водіями, топографами, репортерами, навіть танкістками, артилеристами і служили в піхоті. Жінки активно брали участь у підпіллі, у партизанському русі. Про бойові і трудові подвиги жінок на минулій війні написано багато книжок, нарисів, документальних повістей, журнальних і газетних статей, знято багато фільмів [2, с. 63].

Актуальність даної теми полягає в тому, що ніколи ще в усій минулій історії жінка не брала участь так самовіддано у позиційному захисті своєї Батьківщини, як у дні Другої світової війни. Однак у вітчизняній історіографії досі ця проблема слабо вивчена.

Мета статті полягає у тому, щоб показати фронтовий подвиг жінки в Другій світовій війні.

Документальною основою дослідження слугують джерела різних типів: письмові згадки, архівні документи, офіційні актові матеріали.

Щодо висвітлення становища жінок у роки Другої світової війни, то ще в радянські часи була встановлена завіса секретності над питаннями участі жінок у війні. Як немає офіційних даних щодо військових втрат серед жінок під час військових дій, так й відсутні будь-які офіційні статистичні данні щодо їх участі у війні. І хоча до цих питань автори зверталися неодноразово, проте, тема продовжує бути актуальною і мало ще вивченою. Разом із тим не можна сказати, що проблема «Жінка в історії радянсько-німецької війни» зовсім не досліджується. Це не так. Одним з найяскравіших тому свідчень є вихід колективних монографій «Жіночі студії в Україні. Жінка в історії та сьогодні» та «Українки в історії», індивідуальної монографії О.З. Маланчук-Рибак «Жінка в історії», біографічного енциклопедичного словника «Жінки України» [3, с. 23].

Рішення проблеми трудових ресурсів – одна з важливих і складних завдань військового часу. Війна викликала колосальні потреби в людях.

Постать жінки в умовах війни завжди була трагічною. Чоловікові легше було в моральному плані обрати той чи інший бік ворогуючих сторін, його героїчна смерть зі зброєю викликала повагу у суспільства. Натомість жінка зазнавала набагато більше поневірянь, а психологічно та фізично несла більшу відповідальність за дітей та старих, які залишалися у неї на утриманні.

Історія каже, що безліч жінок, яких шаблонно називають представницями слабкої статі, під час Другої світової війни самі записувалися в збройні сили, щоб допомогти своїм чоловікам [1, с. 44].

Безпосередньо на лінію фронту йшло, порівняно, не багато жінок. Втім, чимало з них постраждали від бомбардувань і під час бойових дій.

До кінця війни більше 2-х мільйонів жінок працювали в галузі військової промисловості, сотні тисяч добровільно пішли на фронт санітарками [4, с. 4].

Жінки у війську виконували функції, близькі їм за жіночою природою: рятували життя людей, допомагали пораненим повернути здоров'я. Близькими до звичних жіночих занять були й ті, що ними займалися працівниці банно-пральних загонів, кухарі та офіціантки офіцерських їдалень. Роль жінок у рятуванні поранених – неоціненна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. У війни жіноче обличчя. Повісті / З. У. Алексєєвич. – 1980. – 44 с.
2. Мурманцева В. С. Радянські жінки у роки Великої Вітчизняної війни / В.С. Мурманцева – 1974. – 63 с.
3. Новітня література про ратний і трудовому подвиг жінок у роки Великої Вітчизняної війни / В. С. Мурманцева // Питання історії. – 1983. – № 9. – 23 с.
4. Історичний внесок радянських жінок на забезпечення стабільності тилу й організацію допомоги фронту у роки Великої Вітчизняної війни / Н.В. Паніна. – 2002. – 4 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю.В. Капарулін

УДК 159.923.2

Нагорна Н. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ ГАРМОНІЙНОГО МАТЕРИНСТВА

У статті розглядаються психологічні фактори становлення гармонійного материнства на різних рівнях впливу.

Ключові слова: материнство, модель материнства, потреби матері

The article deals the psychological factors of formation harmonious motherhood at different levels of exposure.

Key words: motherhood, model of motherhood, mother needs.

У сучасній психології материнство аналізується з точки зору особистісного розвитку жінки (як стадія ідентифікації), психологічних і фізіологічних особливостей різних періодів репродуктивного циклу, в аспекті задоволеності жінки своєю материнською роллю, а також в складній структурі сімейних відносин та культурних норм.

Мета даної статті – представити результати власного дослідження психологічних факторів становлення гармонійного материнства.

Для проведення емпіричного дослідження ми залучили 26 матерів, які мають одного або двох дітей, а також професійну та/або навчальну зайнятість. Всі опитані заміжні або мають коханого чоловіка (у випадку розлучення з батьком дітей). Оскільки нас цікавили закономірності розвитку достатньо сталого, компетентного материнства, обрана молодша межа віку дітей – 3 роки (період перетворення гештальту дитинства).

З усіма учасницями дослідження ми провели інтерв'ю, в якому з'ясовували основні анкетні дані жінки, відомості про її родину, кількість та вік дітей, а також деякі важливі фактори материнської сфери. Основним джерелом даних для психологічного вивчення виступила біографія жінок – історія їхнього материнства (зокрема, запланованість або випадковість вагітностей, наявність травматичного досвіду пологів, тривалих проблем із зачаттям дитини, ставлення до народження ще однієї дитини), а також усвідомлення та суб'єктивні переживання жінкою факторів оточуючого середовища та особистісних властивостей, що вплинули на становлення її материнської сфери. На основі отриманої інформації ми склали феноменологічний опис переживання материнства дорослими жінками, уточнили перелік та значущість факторів, які впливають на формування гармонійного материнства.

Інформація щодо конкретних впливів була доповнена даними аналізу літератури. Слідом за Р. В. Овчаровою, всі фактори, що впливають на формування материнської сфери ми розділили за критеріями масштабності впливу: макрорівень суспільних впливів; мезорівень впливу батьківської сім'ї; мікрорівень рівень власної сім'ї та індивідуальний (внутрішній) рівень конкретної особистості [1]. Іншою методологічною основою виділення факторів виступила концепція потреб материнської сфери Г. Г. Філіппової [2], котра описує материнство як реалізацію позаособистих – видових та родових вимог, котрі жінка переживає як власні потреби.

В результаті можемо скласти наступну схему – рис 1.

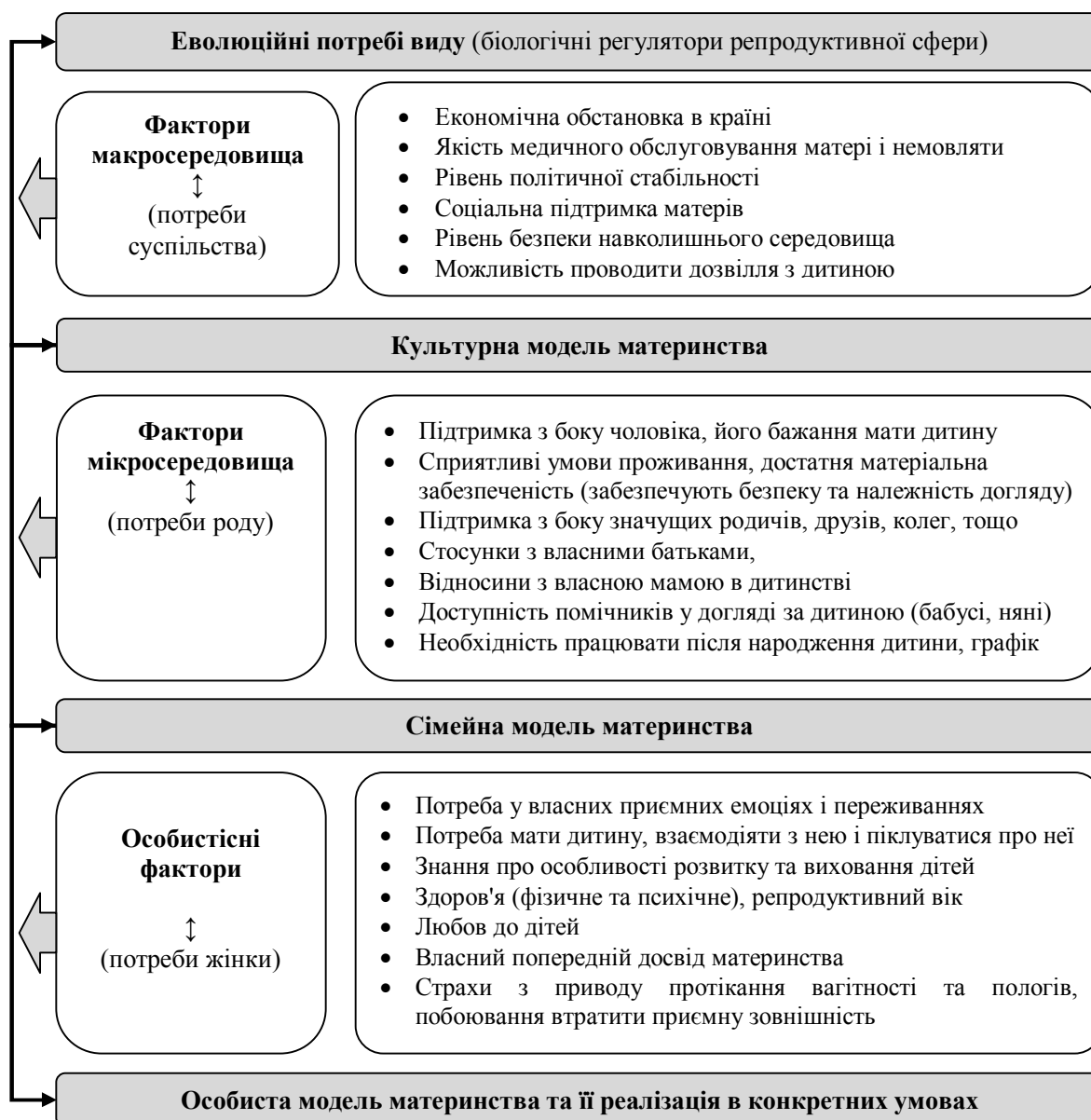

Рис. 1. Концептуальна модель впливу факторів материнства на різних рівнях: біологічному, соціальному, сімейному (соціально-психологічному) та особистісному (психологічному).

Кожен з перерахованих факторів може чинити як позитивну, так і негативну дію на формування особистісної сфери жінки в залежності від конкретних особливостей її життєвого шляху а також особистісних рис.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Овчарова Р. В. Психологическое сопровождение родительства / Р. В. Овчарова. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 319 с.
2. Филиппова Г. Г. Материнство: сравнительно-психологический подход / Г.Г. Филиппова // Психологический журнал. – 1998. – № 5. – С. 81-88.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н. І. Тавровецька

ПРОБЛЕМИ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї У ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ ПРИЙОМНОЇ ДИТИНИ

У статті розглядаються проблеми, які виникають у прийомній сім'ї щодо виховання прийомної дитини. А також сутність поняття «компетентність» прийомних батьків.

Ключові слова: прийомна сім'я, виховна функція, психолого-педагогічна компетентність.

This article about problems which arise in a foster family in education of the adopted child. And also essence of the concept "competence" of adoptive parents.

Key words: foster family, educational function, psychological and pedagogical competence.

У кожній прийомній сім'ї складається своя індивідуальна система виховання прийомної дитини, однак в ній може бути багато прорахунків та серйозних помилок. Причинами неефективного виховання бувають: низький рівень освіти, несформованість загальної та педагогічної культури батьків, відсутність міри відповідальності за майбутнє дітей та психолого-педагогічної компетентності тощо. Ці та інші причини породжують проблеми, з якими стикаються прийомні батьки у вихованні дитини, тому потребують кваліфікованої допомоги спеціалістів для діагностики і корекції не лише індивідуальних особливостей дітей, але і внутрісімейних стосунків, функціонування прийомної сім'ї в цілому.

До переліку основних проблем, що виникають у прийомній сім'ї, відносять:

- не готовність прийомних батьків приділяти свою увагу та віддавати свої сили і час як прийомним, так і рідним дітям;
- не можливість створити комфортні умови для прийомної дитини та її пристосуванню до нових умов життя;
- відсутність уміння налагоджувати сімейний побут так, щоб діти зрозуміли, що всіх їх однаково люблять і ставлять рівні вимоги до навчання та поведінки;
- відсутність терпіння і тактовності для роз'яснення прийомній дитині щодо важливості особистих речей. Адже багато дітей потрапляють в прийомну сім'ю з державних закладів, де вони мали все спільне, тому діти не завжди розуміють, що кожен може володіти особистими речами, які без дозволу чіпати забороняється;
- інше [1].

Найголовнішою причиною, яка перешкоджає виховному процесу, є низький рівень психолого-педагогічної компетентності прийомних батьків.

Під компетентністю прийомних батьків розуміється сукупність загальнокультурних (інформаційних, комунікативних, освітніх) і спеціальних (правових, економічних, психологічних, соціальних, педагогічних) компетенцій, необхідних для ефективного здійснення функцій навчання, виховання та розвитку прийомних дітей для їх успішної соціалізації [5].

Узагальнюючі погляди на сутність компетентності батьків таких дослідників як Л. Нікітіна [2], Р. Овчарова [3], Л. Столяренко [4], можна зазначити, що це поняття включає в себе:

- знання, уміння, навички і способи виконання виховної діяльності;
- здатність батьків вирішувати проблеми, які виникають у виховній діяльності, з використанням знань, досвіду, цінностей і схильностей;
- готовність і здатність батьків виконувати виховну функцію відповідно до прийнятих у соціумі норм, стандартів та вимог;
- здатність розуміти потреби дитини і створювати умови для їх задоволення;

- здатність свідомо планувати освіту дитини та її входження в доросле життя, враховуючі здібності дитини, матеріальний добробут сім'ї та ситуації в суспільстві.

Отже, для того, щоб ефективно здійснювати виховну функцію та створити сприятливі умови для зростання та розвитку дитини, прийомні батьки повинні володіти певними психолого-педагогічними знаннями, вміннями та навичками.

Таким чином, ефективне функціонування прийомної сім'ї потребує надання постійної підтримки соціальними працівниками, що здійснюється шляхом соціального супроводу та ґрунтується на засадах неперервності, професійності, міжвідомчої взаємодії та етапності. Саме тому, діяльність спеціалістів (соціальних працівників, психологів, соціальних педагогів) передбачає проведення широкої освітньої роботи серед прийомних батьків з різних питань, у т. ч. з питань підвищення їхньої психолого-педагогічної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко Г. В. Виховання дітей у прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу // Психолого – педагогічні проблеми сільської школи. – 2014. – Вип. 49. – С. 154-158.
2. Никитина Л. А. Как воспитать здорового ребенка / Л. А. Никитина, Ж. С. Соколова, Л. А. Блудова. – М. : Знание, 1998. – 223 с.
3. Овчарова Р. В. Психологическое сопровождение родительства / Р. В. Овчарова. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 319 с.
4. Столяренко Л. Д. Педагогическая психология / Л. Д. Столяренко. – Ростов-н/Д : Фенікс, 2003. – 364 с.
5. Хрусталькова, Н. А. Педагогическая компетентность у родителей в профессионально–замещающей семье: содержание, структура, критерии и уровни сформированности / Н. А. Хрусталькова // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Гуманитарные науки. Пензенский государственный университет. – 2008. № 3 (7). – С. 108–115

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С. К. Костючков

УДК 37.013.42:37.018.262-053.5/-056.26

Овсянікова А.В.

«ШКОЛА БАТЬКІВ ОСОБЛИВОЇ ДИТИНИ» ЯК ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті представлений проект «Школа батьків особливої дитини» у професійній діяльності соціального педагога.

Ключові слова: дитина з особливими потребами, батьки, соціальний педагог.

The article presents the project «School parents of a special child» in professional activity of a social pedagogue.

Key word: child with special needs, parents, social pedagogue.

Необхідність розробки проекту «Школа батьків особливої дитини» обумовлена тим, що чисельність дітей з особливими потребами в Україні стрімко зростає. В Україні за даними Міністерства соціальної політики на 2014 рік питома вага осіб, які мають I групу інвалідності, становила 10,7 % (298,2 тис. осіб), II групу – 37,8 % (1 054,4 тис. осіб), III групу – 45,5% (1 268,5 тис. осіб). Частка дітей-інвалідів віком до 18 років становила 0,6 % (167,1 тис. осіб) [3].

Проблемою виховання дітей з особливими потребами в Україні займалися, зокрема, такі вчені, як М. Роганова, Г. Клименко, О. Щербина, А. Бітова, А. Колупаєва та зарубіжні

вчені – Т. Лещинська, Е. Мастюкова, А. Московкіна, Дж. Ендрюз, Джон Джонсон, David Ruebain, Steve Haines, але й на сьогоднішній день проблема соціального виховання дітей з особливими потребами залишається досить актуальною [1].

Потреба у вищезазначеному проекті визначається тим, що зміст сучасної сімейної та шкільної освіти недостатньо орієнтований на становлення сприятливих умов в родині, що виховує дитину з особливими потребами, адже саме сім'я дитини є основною для самопізнання, формування більш адекватної самооцінки, позитивного само сприйняття, творчої самореалізації.

Специфіка проекту «Школа батьків особливої дитини» в тому, що він включає в себе різноманітні форми роботи, приділяє особливу увагу практичній підготовці, що дозволяє не тільки забезпечити оволодіння батьками різними знаннями, вміннями та навиками, а також актуалізувати їх за допомогою відкритого діалогу, програвання різноманітних ситуацій, включення в спільну пошукову та творчу діяльність.

Мета проекту: підвищення професійної батьківської компетентності в способах гармонізації сімейних відносин і соціальному вихованні дітей з особливими потребами.

Завдання проекту:

1. Сформувати у батьків загальні уявлення про сутність та специфіку процесу гармонізації сімейних відносин і соціального виховання дитини з особливими потребами.

2. Ознайомити батьків з сучасними методами і прийомами виховання дитини з особливими потребами.

3. Забезпечити формування у батьків вмінь організовувати процес виховання дітей з особливими потребами в відповідності з досягненнями психолого-педагогічної науки.

4. Стимулювати професійний зріст та самоосвіту батьків.

Проект поділяється на три взаємопов'язаних блоки. Перший – **«Професійна батьківська компетентність як фактор ефективності виховання дитини з особливими потребами в родині»** – включає в себе діагностичні та психокорекційні заходи, а також тренінгові заняття з підвищення обізнаності щодо проблематики виховання особливої дитини.

Другий – **«Умови соціального розвитку дітей з особливими потребами в відповідності з їх можливостями та особливостями сімейного виховання»** – дозволяє розкрити специфіку соціального виховання в залежності від патологій та особливості сімейного виховання.

Третій – **«Особливості відносин між батьками та дітьми, їх вплив на розвиток особистості, взаємодія сімей з іншими інститутами соціального виховання»** – розкриває актуальні моделі сімейного виховання та взаємодію батьків з різними інститутами виховання та навчання.

Очікуванні результати проекту: проект допоможе соціальним педагогам та психологам організувати діагностичну, навчальну та практичну діяльність з батьками, що виховують дитину з особливими потребами. Батьки оволодіють теоретичними знаннями та практичними навичками, які допоможуть в організації освітньо-виховної діяльності дитини з особливими потребами.

Практична перевірка вище зазначеного передбачається у подальшій професійній діяльності соціального педагога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.
2. Левченко И.Ю. Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии. Методическое пособие / И.Ю. Левченко, В.В. Ткачева. – М.: Просвещение, 2008. – 240 с.

3. Парламентські слухання «Освіта, охорона здоров'я та соціальне забезпечення дітей з порушеннями психофізичного розвитку: проблеми та шляхи вирішення» (4 червня 2014 року) [електр. ресурс]. – Режим доступу: http://static.rada.gov.ua/zakon/skl7/5session/par_sl/sl0406114.htm – Назва з екрану.
4. Сара Ньюмен. Игры и занятия с особым ребенком : руководство для родителей / Ньюмен Сара ; [пер. с англ. Н.Л. Ходмогоровой]. – М. : Теревинф, 2004. – 240 с.
5. Федосеева О.А. Особенности воспитания ребенка с ограниченными возможностями в семье / О.А. Федосеева // Молодой ученый. – 2013. – № 9. – С. 346-349.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.О. Гуріч

УДК 94(477)~17/18~:351:347.64-054.6

Ониськів М.С.

ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ ОПІКИ ІНОЗЕМЦЯМИ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ XVIII – І ПОЛ. XIX СТ.

У статті описується робота державних органів опіки іноземцями у міграційній політиці Російської імперії у кін. XVIII – I пол. XIX ст.

Ключові слова: колоністи, Російська імперія, Експедиція державного майна, Канцелярія опікунства іноземних колоністів.

The article deals with described the work of state guardianship agency by foreigners in the migration policy of the Russian Empire at last XVIII – first half XIX century

Key words: colonists, Russian Empire, Expedition of State Property, Office of guardianship of foreign settlers.

Інтеграційні процеси в Україні та світі є головним поштовхом до створення загальнонаціонального культурного здобутку. Взаємодія різних національностей створює багатовекторні можливості розвитку економіки та суспільної думки. В наш час важливо пам'ятати про неocenний вклад іноземців, не тільки у освоєнні земель, а і в формуванні етнокультурного простору Південної України.

Такі автори, як Г. Писаревський [10], Є. Дружиніна [1], написали визначні праці з історії заселення Північного Причорномор'я, в їхній роботі можна знайти найбільш повну інформацію з діяльності органів опіки іноземцями. Окремих праць, що присвячених діяльності цих органів, не надруковано.

Дослідження ґрунтується на указах, положеннях імператорів та уряду щодо переселенської політики, які зібрані в одну багатотомну працю.

Метою дослідження є показати діяльність органів опіки іноземцями на Півдні України у кін. XVIII – пер. пол. XIX ст.

4 грудня 1762 року видано маніфест [6, с. 126], де Катерина II давала згоду на поселення іноземців у теренах її держави, але на нього мало хто відгукнувся через недосконалість документу. 22 липня 1763 р. були обнародовані ще два царських законодавчих акти, які конкретизували маніфест від 4 грудня 1762 р. Через велику кількість бажаючих мати власні землі в імперії, треба було створити заклад для їх контролю. Тому Катерина II видала указ [7, с. 198] про заснування Канцелярії опікунства іноземних колоністів у Санкт-Петербурзі, президентом якої призначено графа Орлова. Орган користувався правами колегії. Канцелярія отримувала щорічно 200 000 крб. на надання допомоги при переселенні: на утримання самої канцелярії, квартир для іноземців та для доставки колоністам всієї господарської продукції: хліба, худоби, землеробських знарядь і засобів для закладу корисних фабрик і заводів. Безпосереднє завідування колоніями покладено було на комісарів. За ще одним маніфестом від 22 липня 1763 року [5, с. 199], в

інструкції Канцелярії, були прописані права, які надавалися колоністам: розміри позики, земельної ділянки, а також права її унаслідкування, свобода віросповідання, звільнення від рекрутства і т.п.

За указом від 20 квітня 1782 року [8, с. 491–492] Канцелярія та Контора були скасовані. Їх існування визнали непотрібним і дуже марнотратним, переселенці часто не повертали видані їм кошти, або затримували виплати. Не дивлячись на це, указ про колонізацію та дію інструкції ніхто не відміняв, тому переселенська робота була просто перекладена на губернаторів. В Херсоні це лягло на Потьомкіна. За його листуванням можна зрозуміти, що за кордоном діяли «агенти», які підшукували людей для переселення [8, с. 288–289].

Через незадовільний загальний стан колоній і скарги колоністів на зловживання й утиски наказом від 4 березня 1797 р. при Сенаті була створена Експедиція державного майна, опікунства іноземців і сільського домоводства для вищого завідування колоніями [10, с. 508]. Розташовувалася у місті Санкт-Петербурзі, передавалася до сфери діяльності генерального прокурора, в обов'язки йому ставилося сприяння внутрішньому та зовнішньому розвитку Експедиції, а також розробка необхідних для покращення управління та побуту колоній пропозицій для подальшої їх передачі на затвердження імператору. У 1802 році відбулася реорганізації «Експедиції державного господарства, опікунства іноземних поселенців та сільського домоводства», де Експедиція увійшла до складу Міністерства внутрішніх справ. З 1811 р. вона знаходилася під контролем Департаменту державного господарства та публічних будівель Міністерства внутрішніх справ. Експедиція у своїй діяльності керувалася «Інструкцією Конторі опікунства іноземних поселенців» від 26 липня 1800 р. [9, с. 243–245], «Інструкцією для внутрішнього розпорядку та управління новоросійських іноземних колоній» від 16 травня 1801 р. та доповненнями від 7 липня 1803 р [2, с. 299–313].

Через багато недоліків у роботі Експедиції було створено «Контору опікунства Новоросійських іноземних поселенців» у Катеринославі. У 1804–1814 роках діяльність Контори контролював Херсонський військовий губернатор Е. О. Рішельє, в 1816–1818 роках – А. Ф. Ланжерон. Згідно з інструкцією Контора наділялася виключним правом управляти всіма колоніями Півдня України, а також: заохочення колоністів до розведення штучних луків, висадження дерев, виноградних лоз та інших корисних рослин, до збільшення вівчарень та створення фабрик, вибір землі для оселення, забезпечення приїзду колоністів до місця проживання, наглядання за виконанням колоністів взятих зобов'язань, порядком і веденням господарства в поселеннях збір відомостей про господарський розвиток колоній.

У 1803 році вслід за Новоросійською конторою було утворено Одеську контору проштовхування іноземних поселенців. 23 лютого 1804 герцог Рішельє був призначений Головноуправляючим Новоросійськими колоніями, а Контора опікунства передана під його початок [4].

У 1834 році вона взяла на себе повноваження керувати колоніями усього Півдня України, центр з Катеринослава перемістився в Одесу. Опікунський комітет наділявся наступними повноваженнями: облаштування іноземців, які переселилися; був гарантом від імені держави у дотриманні наданих прав і переваг, якими наділялися колоністи, мігруючи на Південь України; опіка про розвиток господарства та будівництво поселень; заохочення до вдосконалення сільського господарства, садівництва та скотарства, розвитку промисловості; затвердження обраних німецькими громадами окружних та сільських голів. Це засвідчує, що найголовніше призначення комітету полягало в здійсненні регулювання процесів, пов'язаних з облаштуванням колоністів на Півдні України, наданні всебічної підтримки в поширенні передових технологій, в розвитку господарства, що мало сприяти економічному піднесенню.

Державні органи опіки іноземцями мали велике значення для заселення та розвитку Південної України. Вони проробили колосальну роботу, розробили чудово прописане

законодавство, але на практиці, кошти не були відшкодовані колоністами, що призвело до їх закриття та недовгої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дружиніна Є. І. Південна Україна в період кризи феодалізму у 1825 – 1860 рр. / Є. І. Дружиніна. – М., 1981. – 286 с.
2. Инструкция внутреннего распорядка и управления в колониях. – от 17 сентября 1803 года // Полное собрание законов Российской империи. – СПб.: В типографии 2 отделения собственной
3. Е. И. В Канцелярии, 1830. – Т. 26. – С. 299-313.
4. Инструкция Конторы Опекунства Новороссийских иностранных поселенцев. – Утвержденный доклад Сената // Полное собрание законов Российской империи. – С.-Пб.: В типографии 2 отделения собственной Е. И. В Канцелярии, 1830. – Т. 26. – С. 243–245.
5. Матеріали для географії і статистики Росії, зібрані офіцерами генерального штабу. Херсонська губернія / уклад. А. Шмідт.-. СПб., 1863. – Режим доступу: <http://library.kr.ua/elib/shmidt/index.html>
6. О подаче Его Величеству от Военной Коллегии еженедельных рапортов о исполнении по Именным указам. – Именной указ от князя Трубецкого и графа Чернышьева // Полное собрание законов Российской империи. – СПб. : В типографии 2 отделения собственной Е. И. В Канцелярии, 1830. – Т. 16. – С. 199.
7. О позволении иностранцам, кроме Жидов, выходить и селиться в России и о свободном возвращении в свое отечество Русских людей, бежавших за границу. – Манифест от 4 декабря 1762 года // Полное собрание законов Российской империи. – СПб. : В типографии 2 отделения собственной Е. И. В Канцелярии, 1830. – Т. 16. – С. 126 – 127
8. Об учреждении Канцелярии Опекунства иностранных колонистов // Полное собрание законов Российской империи. – СПб. : В типографии 2 отделения собственной Е. И. В Канцелярии, 1830. – Т. 16. – С. 312 – 313.
9. О упразднении Канцелярии Опекунства иностраннх и Конторы ее и о распоряжениях относительно дел, в бывших ее ведомствах сих мести казенных высказаний. – Именной указ, данный Сенату от 20 апреля 1782 года // Полное собрание законов Российской империи. – СПб.: В типографии 2 отделения собственной Е. И. В Канцелярии, 1830. – Т. 15. – С. 491 – 492.
10. О учреждении при Сенате особой Экспедиции Государственного Хозяйства, Опекунства иностранных и сельского домоводства. – Именной указ данный Сенату от 4 марта 1779 года // Полное собрание законов Российской империи. – С.-Пб. : В типографии 2 отделения собственной Е. И. В Канцелярии, 1830. – Т. 24. – С. 508.
11. Писаревский Г. Из истории иностранной колонизации в России в XVIII в. [Текст] : по неиздан. архивн. документам / Г. Писаревский. – М.: Печатня А. И. Снегиревой, 1909. – 340 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л. О. Цибуленко

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ШКОЛИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядаються сучасні реалії та перспективи соціального партнерства школи та громадських організацій з метою правового виховання учнів.

Ключові слова: громадська організація, соціальне партнерство, правове виховання.

The article considers the current realities and prospects of social partnership of schools and public organizations to legal education students.

Keywords: NGO, social partnership, legal education.

Правове виховання учнівської молоді є справою як державною, так і суспільною, тож його завдання повинні вирішуватися державою, педагогічним співтовариством і широкою громадськістю в процесі обміну думками. Це допускає наявність механізмів, що дозволяють кожному члену суспільства брати участь в його здійсненні і оцінці результатів [1].

Для реалізації громадських дій, громадської ініціативи, становлення громадського суспільства школа здійснює соціальну співпрацю (партнерство) для сумісного розвитку. Соціальне партнерство – спільна, колективно розподілена діяльність різних соціальних груп, яка приводить до позитивних ефектів, які розділяються всіма учасниками діяльності [2, с. 4]. Це форма взаємодії школи з різними соціальними інститутами мікрорайону, міста, країни, груп індивідів, що дозволяє їм вільно виражати свої інтереси і знаходити способи їх реалізації.

Партнерство школи з громадою реалізується на засадах громадської довіри, діалогу, рівноправності через делегування повноважень та взаємовигоди як результату структурованої співпраці. Однак, на сьогоднішній день така співпраця є викликом для обох сторін. Для підтвердження цього було проведено дослідження готовності до соціального партнерства загальноосвітніх навчальних закладів та громадських організацій. Опитування проводилось на двох вибірках: 12 загальноосвітніх шкіл м. Херсона та 12 громадських організацій (далі – ГО), котрі діють на території м. Херсон та Херсонської області.

Дослідження показало, що лише 2 ГО (17 %) співпрацювали зі школами в напрямку правового виховання, 2 ГО (17 %) хотіли б співпрацювати, однак до цього ніколи не робили, 4 ГО (33%) не мають такого бажання. Цікавим виявився той факт, що з 4-х ГО (33%) взагалі не можливо встановити зв'язок. Телефон вказаний при реєстрації є недійсним, відповіді на електронного листа також не було. З цього можна зробити висновок, що ці громадські організації не здійснюють свою діяльність, незважаючи на заявлене.

Щодо опитування загальноосвітніх закладів, то результати є такими: 1 школа (8%) співпрацювала з ГО, 6 шкіл (50%) ніколи не співпрацювали, але мають бажання, 5 шкіл (42%) не мають такого бажання взагалі.

Аналізуючи отриманні данні, можна побачити, що співпраця школи з громадськими організаціями на засадах партнерства можлива, але потребує багато зусиль з обох сторін. Причиною цього є те, що потенційні партнери очікують один від одного різних речей, та не сприймають один одного. Представники навчального закладу вважають громадські організації пасивними, непрофесійними та неорганізованими, такими, що нічого не тямлять в системі освіти. Представники ГО бачать школу консервативною, закритою, непрофесійною й корумпованою.

На наш погляд, розвиток партнерства школи та громадських організацій можливий за таких умов: 1) зміцнення взаємодовіри, зокрема, довіри школи до ГО; 2) створенні умов для діалогу; 3) взаємовигоди як результату структурованої співпраці. Однак, для успішної взаємодії з метою правового виховання в ЗНЗ доцільно створити абсолютно нову ГО, котра

буде спеціалізуватися на підвищенні рівня правосвідомості учнівської молоді херсонських закладів освіти. Важливими чинниками успішної діяльності такої організації мають стати сформована стратегія співпраці зі школою, професіоналізм у послугах, чітко визначена система фінансування та контролю за виконанням стратегії дії, високопрофесійний людський ресурс та інформаційно-технічне забезпечення.

Отже, для подальшого вдосконалення системи соціального партнерства «школа – ГО» в м. Херсон повинні бути розвинуті: соціальне стимулювання; соціально-нормативна база; мотивація до участі в соціальному діалозі; підвищення поінформованості ЗНЗ та ГО про взаємні можливості та потреби. Для того, щоб вказані складові реалізувались на практиці, необхідно пройти шлях від відокремленості до рівноправного партнерства заради обраної мети. З іншої сторони, всім учасникам соціального діалогу необхідно взяти на себе необхідну долю відповідальності за конкурентоспроможність системи правової освіти та виховання, її відповідність стандартам і вимогам. Таким чином, соціальне партнерство школи та громадської організації стане ефективним тоді, коли представники цих секторів будуть працювати разом, усвідомлюючи її вигоду для кожного із учасників і суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національна доктрина розвитку освіти //Затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року №347 /2002. – Київ, 2002. – 14 с.
2. Ткаченко О.С. Методичні рекомендації організаційно-управлінські дії школи із створення умов для соціального партнерства/ О. С. Ткаченко. – Донецьк, 2007 – 41 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.О. Гуріч

УДК 791.43 (477.72) “18”

Простецова Г.-А.О.

ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ 70-90 РР. XIX СТ.

У статті розглядається вплив соціально-політичних та економічних реалій життя українського суспільства XIX ст. та появи нового типу українця в літературі кінця XIX ст., його основні риси.

Ключові слова: українська література, соціальна проза, новий тип українця.

In the article the influence of socio-political and economic realities of Ukrainian society XIX century and the emergence of a new type of Ukrainian literature in the late XIX century, its main features.

Key words: Ukrainian literature, social prose, a new type of Ukrainian.

Активізація суспільно-політичного життя, що спостерігається протягом всього XIX ст., особливо другої половини, та просвітницької діяльності представників української інтелігенції здійснили значний вплив на сюжет та жанрову особливість української прози. Література цього періоду стала способом відображення соціальної дійсності України, що на той час перебувала у складі двох різних держав. Вона відкрила, осмислила і зобразила нового героя – не в героїчному, а в людському вимірі. Були виявлені його зв'язки з навколишнім світом – історичні, соціальні, психологічні тощо.

На сьогодні питання становлення соціально-орієнтованої літератури відображення у ній соціальної дійсності українського суспільства XIX століття є малодослідженою проблемою. Перш за все це пов'язано із тим, що вивченням даної проблематики займаються більшою мірою філологи та літературознавці, тоді як серед істориків дана проблематика не

отримала значного зацікавлення. Так, серед літературознавців варто відмітити праці Д. Чижевського [5], Н. Зінченко [2], К. Сізової [4] та ін. Серед праць українських істориків присвячених історії української літератури варто відмітити багатотомне видання М. Грушевського [1], Г. Карпенко [3] та ін.

Продовжуючи літературно-естетичну традицію попередників, українські письменники 70-90-х років вводять до літературного процесу нові характери, героїв і проблеми, нового «суспільного діяча», «борця проти неправди». Прозаїки 70-х років першими порушили проблему формування соціальної і національної самосвідомості українського селянина. Зусилля українських письменників були спрямовані на пошуки героя, «справжньої людини», борця за народну справу, діяча, здатного в ім'я народу і національної свободи жертвувати всім. Однак, революціонери-одинаки також не принесли визволення народу і не покращили його становища. Тому інтелігенція була єдиною силою, здатною взяти в свої руки долю народу і самовідданим служінням йому постаратися витягти народ з потрійного ярма [1, с. 286].

Так, ідея громадського обов'язку, служіння інтелігенції народові у творах Франка, Панаса Мирного, кращих творах Нечуя-Левицького, Кониського, Грінченка розглядалися як завдання соціальної просвіти народу, пробудження його національної і соціальної свідомості, протесту проти гноблення й приниження. Досить поширеними були й твори, які орієнтували інтелігенцію на «сплату боргу» перед народом, докладаючи зусиль до його морально-етичного вдосконалення, мирної, не політичної просвіти, на реалізацію популярних у період політичної реакції теорій «малих діл» [3, с. 10].

Хоча селянська тематика подовжу переважати, однак новим об'єктом зображення стає духівництво, університетська молодь, працююча інтелігенція тощо. Під впливом ідей народництва у творах Б. Грінченка, Олени Пчілки, І. Франка виникає новий герой, який характеризується розумністю, жагою знань, енергійністю, любов'ю до праці.

Так, в повістях Олени Пчілки («Світло добра і любові», «Товаришки»), Б. Грінченка («Сонячний промінь», «На розпутті», «Спроба»), Д. Марковича («Не зрозуміли»), О. Кониського («Семен Жук і його родичі», «Юрій Горовенко», «Непримиренна»), М. Кононенка («Між народ», «На селі»), В. Леонтовича («Пани і люди») виведено образи інтелігентів – діячів культурно-просвітнього руху, «нових людей», що «виступають прилюдно з народною українською мовою, зважають на неї як на життєвий орудник культури й освіти на Україні, як на орган науки, через котрий наука й просвіта найшвидше може розповсюдитись і просмикнутись в темні маси міщан та народу. Усі вони вистояють за свою національність, за право вольного розвитку на національному ґрунті. Усі вони обертаються з своїми симпатіями до народу, спочувають до його смутного становища, готові стати до помічі народові, допомогти йому піднятися і в просвіті, і в економічних тяжких умовах», – писав І. Нечуй-Левицький [2, с. 43-44].

Ці критерії позначилися й на оцінці творів І. Нечуя-Левицького про інтелігенцію. Надії на соціальне й національне визволення письменник пов'язує з українською інтелігенцією («нові люди»). Характери Радюка («Хмари»), Комашка й Навроцької («Над Чорним морем») та інших героїв формуються в конфлікті зі старим світом і реакційною суспільною структурою [5, с. 68]. Вони шукають альтернативу та формулюють ідеал самостійного національного існування у вигляді широкої культурної автономії.

Хоча виведені образи інтелігентів і не давали повного уявлення про українського інтелігента як нового героя, вже сама спроба свідчила про назрілу потребу осмислення ролі національної інтелігенції в суспільному житті. Перші твори з життя інтелігенції в українській літературі були слабкими в художньому відношенні, характери – схематичні, невиразні, діяльність героїв-інтелігентів обмежена. Та все ж важливою була сама ідея появи «нового героя» – інтелігента-демократа.

Отже, розпочате ще у 60-х роках звернення письменників до нових соціальних станів в якості головних героїв в романів, оповідань, п'єс тощо набуло подальшого розвитку у 70-90 рр. XIX ст. саме на цей час припадає створення нового типу українця в літературі яким

стає інтелігент-демократ що виступає за свою національність, право вільного розвитку народу на національному ґрунті, несе освіту та просвітницькі ідеали до широких верств суспільства.

Досягнення української літератури ХІХ століття, звернення письменників до нових героїв-українців – «нових людей» створила міцний ґрунт для подальшого піднесення українського художнього слова, що повною мірою проявилось у ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грушевський М.С. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. 1 / Упоряд. В.В. Яременко. – К.: Либідь, 1993. – 392 с.
2. Зінченко Н.І. «Мета ясна і проста – народ й Україна» (Інтелігент-демократ у творах І. Нечуя-Левицького) / Н.І. Зінченко // Слово і час. – 1991. – № 8. – С. 42-47.
3. Карпенко Г.І. Українська реалістична проза другої половини ХІХ ст. як історичне джерело: автореф. дис. к.і.н. 07.00.06 – Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Г.І. Карпенко. – Дніпропетровськ, 2005. – 16 с.
4. Сізова К.Л. Принципи зображення людини в українській прозі другої половини ХІХ століття / К.Л. Сізова // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер.: Літературознавство. – 2010. – Вип. 32. – С. 97-102.
5. Чижевський Д. Реалізм в українській літературі / Д. Чижевський. – К.: Вид. центр «Просвіта», 1999. – 120 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.В. Цибуленко

УДК 159.9

Путілова О. О.

ВПЛИВ РАНЬОГО СЕКСУАЛЬНОГО ДОСВІДУ НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

У статті розглядається особистість таких категорій підлітків, що мали статеві відносини, та тих що не мали сексуального зв'язку.

Ключові слова: статеве життя, підлітки, особистість підлітка, сексуальний досвід.

In article the identity of such categories of the teenagers who had sexual relations, and what had no sexual relations is considered.

Key words: sexual life, teenagers, identity of the teenager, sexual experience.

У сучасних наукових дослідженнях відчувається нестача конкретних емпіричних даних, що характеризують особливості сексуальних стосунків підлітків. Відправною точкою дослідження стало зниження віку вступу в статеве життя. За даними Молодіжних консультаційно-діагностичних медичних центрів середній вік початку статевого життя склав 14 років у юнаків і 15,7 років у дівчат. Підлітки здобувають перший досвід раніше попередніх поколінь і схильні до більшого ризику. Серед наслідків цього ризику різні психологічні травми, які ведуть до нездатності надалі створювати відносини з протилежною статтю, деформація особистості, емоційну нестабільність, депресію, а також збільшення числа захворювань, що передаються статевим шляхом, небажаних вагітностей та абортів серед молоді.

Підліткова сексуальність та її конкретні прояви тісно пов'язані з комунікативними рисами особистості і специфічними нормами соціального оточення, субкультури тощо.

Зародження любові і навіть передчуття зіштовхують підлітка з цілим комплексом делікатних проблем.

Насамперед, це поява у старшокласників еротичних інтересів і переживань. Явище це абсолютно природне, але під впливом акселерації і ряду інших причин психосексуальне дозрівання підлітків істотно прискорилося, а більш раннє статеве дозрівання означає і більш раннє пробудження сексуальних інтересів, початок статевого життя.

З одного боку, юнацька мрія про любов і образ ідеальної коханої гранично десексуалізовані. Коли підлітки називають зароджується у них прихильність дружбою, вони не лицеміряють, вони і справді відчують, насамперед, потреба в спілкуванні, емоційному теплі. З іншого боку, підліток знаходиться у владі сильного дифузного еротизму, причому образ, на який проектується ці фантазії, нерідко являє собою тільки «сексуальний об'єкт», позбавлений всіх інших характеристик. Іноді це груповий образ, реальний або уявний, загальний для цілої компанії хлопчиків. Брудні розмови, сальні анекдоти, порнографічні фільми викликають у багатьох підлітків підвищений інтерес, дозволяють їм "заземлити", «знижити» хвилюючі їх еротичні переживання, до яких вони психологічно і культурно не підготовлені. Проблема полягає саме в тому, що і «брудний» секс, і «піднесений» ідеал прекрасної коханої можуть співіснувати у свідомості одного і того ж людини.

На думку соціолога М. Вислоцької, у наш час дівчині легше піти на поводу у однолітків і почати статеве життя, ніж зберігати свою невинність і виглядати на загальному тлі «білою вороною», хоча сама дівчина, що зважилася на такий вчинок, часто не підозрює, які наслідки в плані фізіології її очікують.

Проаналізувавши літературу з даного питання, можна зробити висновок про те, що проблема висвітлювалася з античних часів і до теперішнього часу. Багато педагоги, психологи, займалися і займаються цим питанням. Існують різні наукові педагогічні та психологічні підходи до розгляду питання любові і сексуальних відносин в ранній юності. Але тим не менш це питання залишається актуальним і на сьогоднішній день [1. с. 215].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кон. И. С. Психология ранней юности / И.С. Кон. М. : Просвещение. – 2005. – С. 212-228.
2. Исаев Д. Н. Психогигиена пола у детей / Д.Н. Исаев, В.Е. Каган. – Л. : Медицина, 1986. – С. 149.
3. Общая сексопатология / Под ред. Г. С. Васильченко. – М. : Медицина, 1977. – С. 217.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.О. Головкова

УДК 94 (477). 72 «1920/1930»

Сальник Ю.В.

СТАН ШКІЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА В ХЕРСОНІ В 20-Х – НА ПОЧАТКУ 30-Х РР. XX СТ.

У статті досліджуються особливості будівництва загальноосвітніх закладів та їх ремонту, відкриття шкіл і відновлення їх матеріально-технічної бази в м. Херсоні у 20-х – початку 30-х рр. XX ст.

Ключові слова: загальноосвітня школа, загальне обов'язкове навчання, шкільне будівництво, ремонт шкільних приміщень.

The article examines the features of secondary schools and building repair, the opening of schools and the restoration of their material base in the city Kherson in the 20's – early 30-ies. XX century.

Key words: secondary school, universal compulsory education, school construction and repair of school buildings.

Розбудова української держави, інтеграція і глобалізація соціальних, економічних та культурних процесів вимагають кардинального оновлення національної освіти України. Тому виникає потреба критичного і творчого осмислення позитивного освітнього досвіду минулого, що збагатить сучасну освіту новими фактами і практичними положеннями.

Суспільно-політичні процеси 20-х – початку 30-х років XX ст. в УСРР безпосередньо впливали на функціонування загальноосвітньої школи як складової освітнього простору.

Це було десятиліття становлення радянської системи освіти, коли руйнувалися і відмирили старі педагогічні умови, і водночас, виникали інші, що відповідали завданням новим соціально-економічним умовам. Тому цей досвід є корисним і для сьогодення.

До досліджень, які присвячені проблемам культурного будівництва, зокрема, слід віднести дослідження В.М. Курила та В.П. Шепотька [7], А. Слущького [8] тощо. У них увага авторів зосереджувалася в першу чергу на роль директивних та державних органів у розвитку культурно-освітньої роботи. Проте на сьогодні залишаються відсутні дослідження з історії окремо взятого міста.

Метою даної статті є дослідження фінансового забезпечення освіти в 20-х – на початку 30-х рр. XX ст. в УСРР, особливості будівництва та забезпечення приміщеннями загальноосвітніх шкіл.

Причини важкого становища матеріальної бази шкіл 20-х – початку 30-х рр. XX ст. полягали не лише у наслідках від загальної економічної кризи, але й у недоліках управління освітянськими закладами з боку державних органів влади, які б мали врахувати труднощі перехідного періоду і певний час відігравати роль координуючого центру, аби пом'якшити кризову ситуацію та зберегти від руйнації хоча б частину того позитивного, що було набуто в попередні роки. Поряд з цим, не можна заперечувати факт кількісного зростання широкої мережі шкіл, що було значним досягненням радянської системи освіти.

В 1922-1923 рр. у Херсоні існувало 12 шкіл (274 учнів і 12 викладачів) та 26 пунктів з ліквідації неписьменності. Станом на 1 січня 1923 р. у Херсоні писемних нараховувалося 26465 осіб, тобто 63 % населення. Писемних по районах: на Сухарному – з 2073 – писемних 903 (43, 56 %), на Військовому писемних – 50,3 %, на Забалці – 54, 65 %, в Мельницях – 59, 52 %, на Північному – 65, 6 %, у центрі міста із 19265 чоловік – писемних 14134, тобто 73,3% [6, арк. 23].

До кінця 1920-х рр. у місті всього існувало 14 шкіл для ліквідації неписьменності – з них 8 для дорослих і 3 для підлітків [15, арк. 7]. Наприклад, на Військовому та Забалці діяло по одній школи з ліквідації неписьменності – 6-ти місячна школа для дорослих і 1-річна для підлітків. Функціонувало ще 7 подібних шкіл у центрі міста. Наприкінці 20-х рр. XX ст. у Херсоні план загального навчання виконано на 70, 2% [4, арк. 71].

Південь України, зокрема м. Херсон, різноманітний у національному відношенні. Освітня робота проводилася і серед національних меншин. За національною ознакою шкільна мережа розподілялася так: українських шкіл – 10, українсько-російських – 1, російських -1, єврейських – 1, де навчалася всього 6556 учнів [4, арк. 222]. З 1922 р. у місті існував Польський робітничий клуб, робота в якому проводилася польською мовою. При ньому була школа ліквідації неписьменності, заснована в 1925 році, де навчалася 12 дорослих учнів. Строк навчання – 6 місяців, заняття проводилися 1 раз на тиждень. Також при клубі працювала бібліотека, заснована ще в 1920 році. Існували і національні дитячі будинки. У вересні 1923 р. у Херсоні сиріт виховували в шести російських, трьох єврейських і двох українських дитячих будинках (загальна кількість вихованців – 628).

У 1929 р. 15 шкіл охоплювало близько 100% дітей віком від 8 до 11 років. На околицях міста не всі діти мали можливість відвідувати школу в зв'язку з недостатньою кількістю приміщень. У 1930 р. введено загальне обов'язкове початкове навчання.

З 1 вересня 1922 р. вводиться плата за навчання, сума складала 18 млн. руб. Проте близько 50 % учнів навчалися безкоштовно. В першу чергу це діти червоноармійців і безробітних, зареєстрованих на біржі праці та друга черга – це діти робітників та радянських службовців. На базі кожної школи діяли «комітет сприяння». Він забезпечував школи

паливом, підручниками, необхідними інвентарем, наглядав за порядком у приміщеннях[1, с. 195]. Соціальне розшарування учнів у херсонських школах виглядало так: діти робітників – 21 %, селян – 24,4, ремісників – 2,7%, службовців – 35,9% викладачів – 5,4%, військових професій – 2,1%, торгово-промислових елементів – 7,5% [3, с. 121].

Матеріально-технічна база шкіл мала низку недоліків. Всі школи міста мали спеціальні приміщення, але їх площа не відповідала кількості учнів. Анкети про стан шкільних будинків за 1921 р. та матеріали всесоюзного шкільного перепису на 15 грудня 1927 р. свідчили, що в шкільних приміщеннях багато класів були не пристосовані до навчання, не відповідали санітарно-технічним вимогам. Школи мало обладнані навчально-допоміжними матеріалами, майстерень майже не було. Тому у всіх школах (крім №9 і №15) заняття проводились у дві зміни. Існувала перевантаженість персоналу, так на кожного викладача припадало 38 учнів, проте були випадки, коли на одного викладача пропадало 48 учнів [1, арк. 117].

Дещо покращилася ситуація з нестачею вчителів після відкриття педагогічних курсів. 11 червня 1922 р. було відкрито трьохмісячні курси для працівників дитячих будинків. Вони розміщувалися в будинку колишньої чоловічої гімназії і нараховували 100 слухачів. Освіта вчителів характеризується такими показниками – вища і незакінчена вища освіта – 45 %, середня – 55%. Підручники надсилалися із запізненням і несистематично, що звичайно гальмувало нормальний перехід на нові програми, забезпечення новим одягом та взуттям з боку кооперації було недостатнім, також постійно відчувалася нестача гарячих сніданків [5, арк. 27].

Отже, біля половини учнів навчалися в умовах далеких від норми, встановленої шкільною гігієною з розрахунку на кожного учня в 1,5 м². Непридатність приміщень або їх відсутність, неприпустимі санітарні умови, які призводили до епідемій хвороб, були причинами того, що навчання учнів проводилося з перервами. Таким чином, складні економічні, соціально-політичні процеси 20-х – початку 30-х рр. XX ст. негативно позначилися на всій системі освіти. Тому досвід 20-х – початку 30-х рр. XX ст. засвідчує, що усунення недоліків у роботі загальноосвітніх закладів неможливе без покращення їх фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Из отчета Херсонского Горсовета VII созыва о состоянии Народного образования, культурно-просветительной работы и здравоохранения за 1928-1930 гг. // Культурное строительство на Херсонщине. 1921-1987: Сборник документов и материалов / Сост. Л.В. Виноградова, Е.С. Каминская, А.А. Луганская, А.Н. Назарова, З.С. Орлова, В.Д. Сусоров. – Симферополь: Таврия, 1988. – 272 с.
2. Из отчета Херсонской городской контрольной комиссии КП(б)У III городской партконференции о выполнении постановления ЦК ВКП(б) «О начальной и средней школы» // Культурное строительство на Херсонщине. 1921-1987: Сборник документов и материалов / Сост. Л.В. Виноградова, Е.С. Каминская, А.А. Луганская, А.Н. Назарова, З.С. Орлова, В.Д. Сусоров. – Симферополь: Таврия, 1988. – 272 с.
3. Из сведений Одесского обласного Исполкома о состоянии народного образования, здравоохранения и сети научно-исследовательских учреждений Херсонщины // Культурное строительство на Херсонщине. 1921-1987: Сборник документов и материалов / Сост. Л.В. Виноградова, Е.С. Каминская, А.А. Луганская, А.Н. Назарова, З.С. Орлова, В.Д. Сусоров. – Симферополь: Таврия, 1988. – 272 с.
4. ДАХО. – Ф. 414: Инспектура народної освіти виконавчого комітету Херсонської окружної ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів, оп. 1, спр. №88: Проект постановлений IV-ї сесії ВУЦИК, постановлений УП-го пленума Херсонського окружного съезда Советов и окриспалкома. Ответы и докладные записки о деятельности, 417 арк.

5. Там. само. – спр. № 242: Список шкіл и сведения о движущихся по школам скруга, 39 арк.
6. Там. само. – спр. № 682: Протоколи засідань окрвиконкому та окружної надзвичайної комісії по боротьбі з неписьменністю, 39 арк.
7. Курило В.М., Шепотько В.П. Освіта України і науково-технічний та соціальний прогрес: історія, досвід, уроки / В.М. Курило, В.П. Шепотько – К.: Деміур, 2006. – 432 с.
8. Слуцький О.Б. Радянське і культурне будівництво на Україні в перші роки боротьби за соціалістичну індустріалізацію країни (1926-1929 рр.) / О.Б. Слуцький – К.: Вид-во АН УРСР, 1957. – 209 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л. О. Цибуленко

УДК 159.9 : 618.39

Самарська Т. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ

У статті обґрунтовано погляд на переривання вагітності як складну психологічну проблему, що порушує благополуччя жінки не тільки в репродуктивній, а в інших сферах життя.

Ключові слова: аборт, постабортний синдром, вагітність.

The article substantiates the view on interruption of pregnancy as a complex psychological problem, that violates the welfare of women in reproductive and other areas of life.

Keywords: abortion, postabortion syndrome, pregnancy

Ставлення до аборту в нашому суспільстві ґрунтується на уявленні про те, що це нескладна медична операція, яка, хоч і має деяку частку ризику, все ж не є небезпечною і не несе загрози життю жінки. За даними ВООЗ в світі щорічно реєструється від 30 до 40 млн. абортів, причому 15 % з них проводяться в 2 триместрі вагітності з високим рівнем ранніх і відстрочених ускладнень. За винятком ситуацій, коли є медичні показання до переривання вагітності, в більшості випадків аборт вибирається жінкою свідомо для вирішення певних сімейних, побутових або психологічних проблем. Водночас, для будь-якої жінки повідомлення про зачаття дитини виступає екзистенційним переживанням, яке обумовлює глибокі зміни її самосвідомості, ставлення до світу і до людей. Це період трансформації особистісної, професійної, сексуальної, гендерної ідентичностей. Крім того, вагітність є специфічним фізіологічним процесом, який запускає перебудову функціонування всіх систем організму – формування так званої материнської (гестаційної) домінантності. Природно, що переривання вагітності не може не призводити до певних психологічних наслідків.

Мета даної статті – окреслити можливі психологічні проблеми, викликані перериванням вагітності.

У 1981 р. американський сімейний психотерапевт і противник абортів Вінсент Ру, даючи свідчення в Конгресі США, вперше заявив про існування такого явища як «постабортний синдром» – посттравматичний стресовий розлад, що розвивається в вигляді реакції на стрес після пережитого аборту. Постабортний синдром включає в себе різноманітні наслідки перенесеного аборту, в число яких входять захворювання, придбані в результаті даного хірургічного втручання, психологічні стани і розлади різного характеру. В. Ру виділяв в ньому чотири компоненти:

1. сприйняття жінкою ситуації аборту як травматичного події, або як ситуації, яка виходить за рамки звичайних переживань,

2. переживання в уяві ситуації аборту повторно, що супроводжується негативними емоціями, які часто не контролюються; кошмарні сновидіння; переживання горя, особливо в річницю аборту,

3. здійснення жінкою спроб заперечувати спогади про аборт або уникнути їх, при цьому такі спроби безуспішні; переживання емоції болю,

4. поява психологічних станів і розладів, пов'язаних з абортom, які до цього не виникали [1].

За останні роки проведено багато досліджень в цій області: лікарі і психологи упевнено говорять про існування постабортного синдрому. Крім описаного вище симптому, його картину також складають [1, 2]:

- психологічний шок, схожий на шок після нещасного випадку;
- відчуття провини;
- ослаблення, притуплення емоційного сприйняття;
- стан пасивності, байдужості, або навпаки, підвищена активність;
- неадекватні емоційні реакції на звичайні, повсякденні явища;
- хвороблива увага до вагітних жінок і маленьких дітей;
- постійні думки про пережиті події, репереживання абортu,
- тривале внутрішнє відчуття втрати і порожнечі;
- розлади сну, можливі жахливі сновидіння;
- депресія; ризик суїциду,
- істотне зниження почуття власної гідності; низька самооцінка;
- виникнення агресії (по відношенню до лікаря, який зробив аборт, до батька дитини, до всіх чоловіків і т.п.) та самоагресії;
- сексуальна байдужість, інші сексуальні розлади;
- зловживання алкоголем, наркотиками, медпрепаратами.

Водночас, існують вагомі підтвердження протилежної точки зору – не існує переконливого підтвердження причинно-наслідкових відносин між абортom і порушеннями психічного здоров'я жінки (особливо віддаленими у часі) [2]. Ситуація ускладнюється тим, що дослідження у цій сфері здійснюються переважно лікарями, а не психологами, і тому з методологічної точки зору не є досконалими. Крім того, зважений аналіз проблеми ускладнюється її надзвичайною соціальною, релігійною та етичною гостротою. Тому дане визначення не отримало офіційний статус в науці. Такі наукові організації як Американська психологічна та психіатрична асоціації, Британський королівський психіатричний коледж відмовилися визнавати наявність постабортного синдрому, не включили його до визнаних класифікаторів психічних порушень (МКБ, DSM).

Все вищесказане зумовлює актуальність та перспективність досліджень, спрямованих на з'ясування реальних переживань жінок після переривання вагітності. Тільки на цій основі можливо побудувати ефективну програму відповідної психологічної допомоги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аборт и психологическая травма [Электронный ресурс] / Материал из Википедии – свободной энциклопедии. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org>
2. Жадан Т. В. Психологические последствия аборта [Электронный ресурс] / Т.В. Жадан. – Режим доступа: <http://www.b17.ru/article/18497/> (публ. 10.04.2014)

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н. І. Тавровецька

СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ КИТАЙ: ТРАДИЦІЙНІ ОСНОВИ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ІНСТИТУЦІЇ

У статті розглядаються етапи розвитку суспільства і державно-правові інституції середньовічного Китаю та вплив на них традицій і культури китайського суспільства.

Ключові слова: суспільство, праві інститути, китайське середньовічне суспільство.

In the article examined the stages of development of political and legal doctrines of China in the middle time and the influence on their traditions and culture of Chinese society.

Keywords: society, law institutes, Chinese society in the middle time.

Дослідження державних та особливо правових аспектів середньовічного Китаю ще й досі викликає значну кількість запитань, особливо щодо впливу китайських державно-правових традицій на розвиток держави і права інших східних країн.

Система державного устрою та бюрократичний апарат у середньовічному Китаї складались на основі досвіду, накопиченого ще в давнину. Монархічні прояви з яскраво вираженими ознаками деспотії залишались характерною рисою феодалних імперій.

Устрій державно-адміністративного управління був досить складним, але достатньо міцним. На чолі китайської держави стояв імператор, який зосереджував у своїх руках вищу законодавчу та судову владу. Не дивлячись на періоди роздробленості країни, трон переходив у спадщину старшому сину імператора, інші сини отримували князівства[3, с. 401].

При імператорі була Державна рада із сановників та близьких родичів правителя. Виконавчу владу представляли в ньому зазвичай два канцлера («цзайсани» або «чжичени») – лівий (він, як правило, вважався старшим) і правий, кожен з них відав трьома із шести відомств. Діяльністю кожної палати керували начальник та його помічники: правий і лівий. Імперія була розподілена на провінції, округи, повіти. На кожному з цих рівнів була своя організація чиновників, які призначалися і зміщалися центром.

Внаслідок всевладдя бюрократичного апарату на чолі з імператором, централізації, тотального контролю над особистістю, широти економічних функцій держави й інших чинників можна говорити про збереження й у середньовіччі своєрідної форми китайської держави – «східної деспотії».

Що ж стосується політико-правового розвитку, то жодна правова система в світі не зазнавала настільки сильного впливу двох протилежних філософських вчень, як правова система середньовічного Китаю, в історії якої етико-політичні догмати конфуціанства і політико-правові концепції легізму стали визначеними факторами поступового розвитку права, його ідейних основ, принципів та інститутів, а також механізмів застосування права, традиційного праворозуміння китайців.

Спільною ознакою цих двох давньокитайських шкіл була їх політична направленість, намагання організувати життя китайського суспільства на «раціональних», «справедливих» началах, але кожна школа розуміла їх по-різному[4, с. 210].

Особа, як суб'єкт права в традиційному китайському середньовічному суспільстві, тісно пов'язана з проявом правових відмінностей окремих соціальних прошарків, станів, груп населення.

Китайське традиційне право не знало європейської концепції суб'єктивних прав особистості, громадянина, індивіду. В китайських кодексах і офіційних документах правове положення особистості визначалось терміном «се» (колір), що вказувало на належність індивіду до тієї чи іншої соціальної групи, члени якої мали ті чи інші права і суворо фіксувалися повинностями.

Дослідження різних категорій населення середньовічного Китаю дає змогу визначити, яким саме було середньовічне суспільство даної країни; охарактеризувати правові аспекти кожної категорії населення та провести між ними паралелі. В основному виділяють три станово-класові групи: «благородних», «добрих» та «підлих» людей; які в свою чергу мали свої підгрупи. І кожна з цих груп мала свої права, які були описані в кодексах правлячих династій[1, с. 78].

Розвиток середньовічного китайського права відбувався головним чином по лінії розробки норм кримінального права, регулювання станово-рангових відмінностей, податкових повинностей населення, а також осіб, відповідальних за збереження державної власності, за поповнення державної скарбниці. Всі ці тісно пов'язані між собою норми складали зміст чисельних правових пам'яток – зводів законів, що отримали назву кодексів. Велика робота із систематизації законів була проведена в сунському (VI ст.) і танському (VII ст.) Китаї. Першим зводом законів, який дійшов до нас, був кодекс VII ст. династії Тан («Танлюйшу»)[3, с. 146].

Завдяки правителям династій Тан та Мін за яких було створено кодекси китайського середньовічного права, сама держава зуміла вистояти в нелегкі часи свого існування; в періоди війн із зовнішніми супротивниками. Вже у 1644 р., після захоплення маньчжурами Пекіна, почалася робота з вивчення мінського кодексу, яка передбачала внесення до нього змін та виправлень відповідно до нових політичних реалій.

Складені на основі старих кодексів династії Тан і Мін маньчжурські кодекси діяли в Китаї аж до початку XX ст. визначаючи зміст принципів та норм традиційного китайського права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. История Китая [Текст] / Под ред. А.В.Меликсетова. 2-е изд., испр. и доп. – М.: Высшая школа, 2002. – 736 с.
2. История Китая с древнейших времен до наших дней [Текст] / Ред. Л.В.Симоновская. – М.: Наука, 1974. – 536 с.
3. Кычанов Е.И. Основы средневекового китайского права [Текст] / Е.И.Кычанов. – М.: Наука, 1986. – 367с.
4. Уголовное установление Тан с разъяснениями (Тан люй шуи). Цзюани 1-8 [Текст] / Пер. с кит. В.М.Рыбакова. – СПб.: Петербургское Востоковедение, 1999. – 384 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.М. Михайленко

УДК 159.922.1

Снігова А.О.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИБОРУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА

Дана стаття присвячена результатам теоретичного аналізу основних підходів до вивчення проблеми вибору супутника життя. На матеріалі вивчення психологічної літератури конкретизовано та охарактеризовано основні чинники, що обумовлюють вибір шлюбного партнера.

Ключові слова: атракція, вибір партнера, сім'я, шлюбний партнер, чинники.

This article is dedicated to the results of theoretical analysis of the main approaches to the study of choosing a life partner. On the material of study of psychological literature were specified and described the main factors that determine the choice of a marriage partner.

Key words: attraction, choice of partner, family, marriage partner, factors.

Шлюбно-сімейні стосунки завжди привертали до себе увагу дослідників та займали одне з провідних місць у вивченні соціальної психології особистості та психології міжособистісних стосунків.

Вивчення проблеми вибору партнера та мотивації вступу до шлюбу представлені в працях Д. Ю. Балової, Т. А. Гурко, Е. Г. Ейдемільера, Р. Р. Калининої, Б. Н. Кочубея, В. П. Кравця, О. Я. Кляпець, М. М. Краснової, В. В. Мацюк, М. М. Обозова, О. М. Черняка, Л. Б. Шнейдер, В. В. Юстицькіса та інших.

Безліч тенденцій в сфері міжособистісної взаємодії і психології сім'ї, безліч теоретичних припущень, які породжують спектр концептуальних моделей міжособистісних відносин, різноманітність теорій мотивації вибору шлюбного партнера, свідчать про актуальність вивчення проблеми психології сімейних відносин та зокрема особливостей вибору шлюбного партнера.

Мета даної статті полягає у теоретичному визначенні чинників, що обумовлюють вибір шлюбного партнера.

Бажання пояснити механізми вибору партнера по шлюбу призвело до створення ряду концепцій. Найбільшого розповсюдження і популярності в зарубіжній і соціальній психології отримали такі теорії як: теорія «стимул-цінність-роль» Б. Мурстейна, теорія «фільтрів» А. Керкгоффа й К. Девіса, теорія комплементарних потреб Р. Уінча, «кругова теорія любові» А. Рейса, інструментальна теорія підбору чоловіка й дружини Р. Сентерса [1; 2; 3; 4].

Аналіз зазначених теорій дозволив визначити, що вибір шлюбного партнера не можна зводити до певного раціонального і цілеспрямованого пошуку, оскільки даний вибір виникає протягом певного часу і зазвичай включає в себе певні стадії. Схематично даний процес можна уявити як послідовне проходження через серію фільтрів, які поступово відсіюють людей з безлічі можливих партнерів і звужують індивідуальний вибір.

На основі сучасних літературних джерел нами було визначено, що на вибір супутника життя впливає безліч чинників. Так, величезне значення має уявлення про ідеального партнера. Створення цього образу базується на власному досвіді, досвіді батьківської сім'ї, рисах літературних та кіногероїв, соціальних стереотипах і ідеалі, який існує в групі людей, чия думка важлива для конкретної людини [2].

Величезне значення при виборі шлюбного партнера мають особистісні якості людини. Більшість людей шукають партнера подібного собі: з подібними рисами за різними параметрами (наприклад: параметрами екстраверсії, відвертості, готовності погоджуватися, сумлінності та ін.) [3]. При виборі майбутнього супутника життя важлива і наявність схожих інтересів, оскільки в подальшому це дає можливість разом проводити дозвілля, сприяючи згуртуванню та збереженню родини [4].

Ми вважаємо, що вибір шлюбного партнера обумовлює дія наступних чинників, серед яких: *соціальні чинники* – стереотипи соціального оточення, які пов'язані з цінностями, котрі притаманні певному соціуму: соціальне походження, матеріальний достаток, освіта, професія та інше; *особистісні чинники*: ціннісні орієнтації особистості (комплекс певних цінностей особистості, які обумовлюють її поведінку, та зокрема вибір шлюбного партнера); мотиваційні тенденції (домінуючі мотиви та мотивація, які обумовлюють вибір партнера); особистісні характеристики «виборця» та майбутнього шлюбного партнера (найбільш виразні особистісні характеристики партнерів); рольові очікування (система рольових вимог особистості до потенційного партнера по шлюбу та уявлення про поведінку в шлюбі); *психологічні чинники* – образ ідеального партнера, перше враження та виникнення атракції.

Психологічні чинники, на наш погляд, більшою мірою відображають особливості вибору шлюбного партнера, оскільки вони складаються на основі впливу соціальних та особистісних чинників. Так, *образ ідеального* партнера формується протягом життя людини на основі соціальних та особистісних чинників та в цілому формує направленість особистості у стосунках з протилежною статтю. *Перше враження* також складається з дії означених чинників, саме сформоване перше враження може як обумовлювати подальший розвиток відносин так і

його обмежувати. Виникнення специфічного емоційного ставлення, що визначає привабливість однієї людини для іншої, на основі чого з'являється прихильність до неї – це дія чинника *атракції*. Саме від атракції залежить подальший розвиток стосунків між партнерами. На думку Р. Р. Калиніної [3], виникнення атракції – це передостанній фільтр при виборі партнера, на основі якого укладається рішення про шлюб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Айгунов В. Р. Выбор брачного партнера как психологическая проблема / В. Р. Айгунов // Актуальные проблемы психологического знания: Сборник научных трудов. – М. : Из-во МГОУ, 2006. – Выпуск 3. – С. 4–16.
2. Андреева Т. В. Психология современной семьи / Т. В. Андреева. – СПб. : Питер , 2005. – 126 с.
3. Калинина Р. Р. Введение в психологию семейных отношений / Р. Р. Калинина. – СПб.: Речь, 2008. – С. 56–74 с.
4. Мороз Р. А. Моделі шлюбно-сімейних відносин / Р. А. Мороз // Психологічна газета. – 2004. – № 1. – С. 8–11.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.Є. Блинова

УДК 159.9

Тарасенко Д. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОШУКУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА В ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ: МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті описана методика збору психологічних даних про самопрезентацію особи в онлайновому спілкуванні.

Ключові слова: самопрезентація, саморозкриття, онлайн-спілкування.

The article describes the method of collecting psychological data about psychological self-presentation of a person in online communication.

Key words: self-presentation, self-disclosure, online communication

Наприкінці ХХ ст. завдяки розвитку комп'ютерних технологій з'явився новий комунікації – спілкування з віртуальним співрозмовником у віртуальному просторі за допомогою електронних засобів. В інтернеті існує велика кількість серверів знайомств. Частина їх клієнтів має серйозні наміри, дійсно бажає знайти собі партнера для сумісного проведення часу або проживання. Тому має актуальність вивчення психологічних аспектів онлайнового пошуку шлюбного партнера. Інтернет дав змогу людині значно розширити межі свого спілкування і сприяв включенню особистості у процес спілкування навіть тоді, коли в реальному житті існують певні бар'єри для цього [1]. Особливості онлайн-спілкування:

1) Опосередковане комп'ютером спілкування відбувається анонімно.

2) Втрачають своє значення невербальні засоби спілкування. Фізична відсутність учасників взаємодії призводить до того, що справжні почуття можуть приховуватися або перекручуватись.

3) Внаслідок фізичної відсутності партнерів можна спілкуватися з людьми незалежно від їх віку, статі, статусу тощо. Можна говорити з людиною, яка при зустрічі могла б не сподобатися через зовнішність.

4) Анонімність розширює можливості для самопрезентації людини, дає змогу створювати яке завгодно уявлення про себе, будь-який образ.

5) Добровільність контактів, можливість перервати спілкування в будь-який момент. До того ж, помилки віртуального спілкування легше виправити, особливо поки вони не перейшли у відносини в реалі.

Психологічні дослідження особливостей віртуального спілкування ведуться порівняно нещодавно. Суттєві труднощі в перенесенні досліджень у віртуальний простір – відсутність достовірних методик збору та інтерпретації даних. У психологічних працях застосовують онлайн-опитування (А. Жичкіна, 2007), онлайн-спостереження (Є. Полухіна, 2014; А. Фролов, 2014), психолінгвістичний аналіз інтернет-комунікацій (О. Войскунський, 2009; О. Белінська, 2011), інтерпретацію графічних самопред'явлень (Д. Погонцева, 2013). Основні труднощі такої роботи полягають у неоднозначності тлумачення змісту різноманітних знакових репрезентацій, а також відсутності відповідних психологічних розробок.

Мета цієї статті – презентація авторської методики, за допомогою якої ми здійснюємо дослідження самопрезентації користувачів сайтів знайомств Tinder та Badoo. По суті, все, що міститься в публічному акаунті користувача, є елементами його образу. При проведенні онлайн-дослідження ми аналізували різноманіття способів і стратегій вільної (усвідомленої) самопрезентації. Це матеріали, які користувач вирішує розмістити на своїй сторінці в онлайн-мережі для моделювання привабливого образу [2]. Суб'єкт самостійно визначає спрямованість комунікації, в залежності від цього вибирає вербальні і візуальні способи створення власної віртуальної «маски». Реєстровані змінні за напрямками:

1) **Характер саморозкриття**. За допомогою цього параметру ми намагалися з'ясувати, яким чином в повідомленнях людина має змогу представити власну індивідуальність. Ми давали характеристику способу – наприклад, опис життєвого досвіду, маніфестація почуттів, демонстрація сфери інтересів, тощо. Результати проведеного контент-аналізу дали нам змогу сформулювати перелік та опис основних стратегій саморозкриття особистості при пошуку партнера.

2) **Ідентифікація власного «Я»**. Матеріали, в яких є ознаки саморозкриття, ми відносили до основних сфер особистості – фізичне «Я», соціальне «Я» духовне «Я» та матеріальне «Я» (відповідно до класифікації У. Джемса). Від себе додали «Я тимчасове» – просто фіксація свого буття.

3). **Знак самопрезентації** є ознакою турботи про створюване враження. За описом Д. Майерса ми виділили критерії для реєстрації в онлайн-спостереженні: самовихваляння, самокритика, фальшива скромність, вихваляння інших, критика і т.п.

4) **Опис бажаного партнера**. Контент-аналіз вказаних вимог до партнера особливо цікавий при порівнянні з власною самопрезентацією.

5). **Оцінка з боку віртуальних партнерів** є основним критерієм соціальної стратифікації користувача соціальної мережі. Це об'єктивний показник, до якого відносяться кількість різноманітних реакцій аудиторії.

Описана методика дослідження представляє нам розгорнутий матеріал для контент-аналізу змістів текстових та візуальних повідомлень в онлайн-мережі знайомств. В нашому випадку метод є змішаним, він інтегрує інструментальні можливості спостереження та контент-аналізу, а технічно є наближеним до архівного методу та аналізу продуктів діяльності. Збір даних за вказаними напрямками дає достатньо повне уявлення про характер самопрезентації та саморозкриття особи, а також про реакцію ймовірних партнерів на пред'явлений образ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Особенности виртуальных знакомств и отношений [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psycabi.net/psikhologiya-znakomstv-i-otnoshenij>
2. Фролов А. П. Методика онлайн-спостереження при дослідженні образу користувача соціальних мереж [Електронний ресурс] / А. П. Фролов. – Режим доступу: <http://biblioteka.cdu.edu.ua/cgi-bin/>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В. І. Шебанова

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

У статті розглядаються історичні особливості та закономірності формування органів місцевого самоврядування в Україні.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування; Конституція України; Закон України «Про органи місцевого самоврядування».

The article deals with the historical features and patterns of formation of local government in Ukraine.

Key words: local government; Constitution of Ukraine; the Law of Ukraine "On local government".

До 1990 р. головну роль в організації та діяльності органів влади в Україні відігравала Комуністична партія. На кожному рівні адміністративно-територіального устрою існувала відповідна партійна структура: обком, райком, міськком, а всі керівники рад чи виконкомів обов'язково належали до правлячої партії. Фактичне відродження місцевого самоврядування в Україні, у широкому розумінні цього слова, почалося після обрання депутатів Верховної Ради Української РСР та місцевих Рад народних депутатів у березні 1990 р. Звичайно, після цих виборів місцеві ради по всій Україні залишилися за своїм складом комуністичними (більшість депутатського корпусу були членами КПУ), проте в багатьох містах та у деяких регіонах місцеві ради мали у своєму складі чисельні демократичні депутатські групи. Новообрані місцеві ради хотіли позбутись, як партійного, так і державного патронажу над своєю діяльністю у сфері забезпечення потреб місцевого населення. Від грудня 1990 р. до 1992 р. в Україні діяла перша редакція Закону «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування». Декларація про державний суверенітет України, прийнята 16 липня 1990 року, проголосила, що влада в Україні має будуватися за принципом її розподілу на законодавчу, виконавчу і судову. Проте реальний розподіл влади почався із введенням в Україні поста Президента. Після виборів Президента 1 грудня 1991 р. почалося внесення змін і доповнень до Конституції і відповідна корекція українського законодавства. Саме на початку 1992 року, у лютому-березні, були прийняті два нових закони «Про представника Президента України» та «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування». Нова редакція Закону про місцеве самоврядування була ухвалена 26 березня 1992 року. У ній було враховано передання частини повноважень від обласних та районних рад представникам Президента. Головним тут було те, що на районному і обласному рівні Ради народних депутатів позбавлялися власних виконавчих органів і мали характер виключно представницьких органів. Лише на рівні населених пунктів функціонувало реальне самоврядування[2, ст.290]. Оскільки ще перша редакція закону «Про місцеві ради народних депутатів та місцеве самоврядування» ліквідувала так звану «радянську матрешку», а саме підпорядкування рад одна одній по вертикалі, то введення інституту представників Президента мало остаточно ліквідувати радянську модель влади і створити систему влади, у якій поєднується принцип забезпечення в регіонах державного управління через місцеві державні адміністрації з широкою самодіяльністю громадян у населених пунктах через органи самоврядування з досить широкими повноваженнями. Але основним недоліком такої структури влади стало те, що представники Президента в областях і районах фактично не мали виходу на Кабінет Міністрів, вплив Уряду на їх призначення та управління діяльністю був надто слабкий, а адміністрація Президента не могла забезпечити тісної взаємодії між місцевими державними адміністраціями та урядом. Структура влади в Україні змінилась за новою Конституцією України, прийнятою українським парламентом 28 червня 1996 р.[3, ст. 141]. Після виборів у березні 1998 року у Верховній Раді здійснена

перебудова, пов'язана з парламентською політичною кризою. В результаті, після тривалих переговорів і узгоджень позицій на початку 2000 р. була сформована депутатська більшість, що, в свою чергу, призвело до реорганізації комітетів та заміни значної частини їх керівників. Аналізуючи текст нової Конституції в частині відповідності її правових норм потребам місцевого самоврядування, на сьогоднішній і на перспективу можна зробити висновок, що розробники проекту не дуже переймалися проблемами самоврядування, а лобіювати інтереси суб'єктів самоврядування у Верховній Раді було нікому. Конституція практично повністю заблокувала можливість реформування адміністративно-територіального устрою.

Проте 21 травня 1997 р. був прийнятий новий Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» [1, ст.170]. Цей закон, відповідно до Конституції України, визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

В Україні зі здобуттям незалежності діють такі правові основи місцевого самоврядування: Міжнародного значення: Європейська Хартія місцевого самоврядування (Рада Європи, 15 жовтня 1985 р.); Всесвітня декларація місцевого самоврядування (1985 р.); Європейська декларація прав міст (Постійна конференція місцевих і регіональних органів влади Європи Ради Європи, 18 березня 1992 р.) тощо та національне законодавство про місцеве самоврядування: Конституція України (розділ 10: Місцеве самоврядування), Автономної Республіки Крим (розділ 4. Місцеве самоврядування в Автономній Республіці Крим); Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (зі змінами та ін.)

Отже, можна зробити загальний висновок про те, що Україна поки що остаточно не визначилася щодо вибору моделі місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05 1997 р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – ст. 170
2. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07. 2002 р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. 2002. – № 40. – ст. 290
3. Конституція України від 28.06.1996 [Текст] // Відомості Верховної ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.М. Кузовова

УДК 159.922.63

Федорченко В.О.

САМОТНІСТЬ ЯК СТИЛЬ ЖИТТЯ

У статті розглядається стан самотності, як стиль життя похилих людей. Позитивні і негативні сторони стану самотності.

Ключові слова: самотність, стиль життя, похилі люди.

The article considers the loneliness as lifestyle elderly people. Positive and negative state of loneliness.

Key words: loneliness, lifestyle, aged people.

Навряд чи знайдеться людина, яка хоча б іноді не відчувала стану самотності. Впродовж життя ми втрачаємо друзів, коханих, близьких людей.

Щоб позбутися від самотності, є два шляхи: або навчитися приймати це почуття і справлятися з ним, перемикаючись на інші значущі справи, наприклад цікаве заняття, захоплення, хобі, з головою піти в роботу, або вчитися по-новому будувати взаємини з людьми, щоб не відчувати своєї самотності, знайти нових друзів і супутника життя.

Самотність – соціально психологічний стан, що характеризується вузькістю або відсутністю соціальних контактів, поведінкової відчуженістю індивіда. Самотність з наукової точки зору – одне з найменш розроблених соціальних понять.

Проблемою самотності займалися багато дослідників, які в різних аспектах розглядали даний феномен і пропонували різні варіанти його вирішення. Існує ряд теоретичних підходів до самотності психоаналітичний підхід (Г. Зілбург, Г. Салліван, Ф. Фромм, Л. Рейхман), феноменологічний (Д. Роджерс, М. Мустакас), екзистенціональний, соціологічний (К. Ноумен, Д. Рісмен, Ф. Слейтер), когнітивний (Е. Пепло) та ін. [2].

Життя кожної людини одне, єдине і проходить воно на диво швидко. Не має вирішення проблеми самотності для багатьох людей – це не стільки проблема, скільки їх реальність, єдине життя, яке вони хочуть прожити добре, успішно, різноманітно і повноцінно.

Всі ми різні і кожен з нас вибирає свій життєвий шлях. Для одного самотність – це тяжке існування, наповнене депресією і відчуттям власної неповноцінності, для іншого – спокійне, розмірене життя для себе, можливість зробити успішну кар'єру або зайнятися творчістю. Самотність буває різною, з нею пов'язані не тільки негативні емоції, але і радість, задоволення. Багато людей шукають її, втомлюючись від спілкування і свідомо обмежуючи кількість своїх контактів з оточуючими [1, с. 407].

При аналізі даних, можна сказати, що найрозповсюдженішою історією про людей похилого віку є: «жахливі діти їх кинули». Якщо поглянути глибше, раптом з'ясовується, що дідусь, якого діти кинули, він заважав їм жити, поки був дужий. Він зробив все, щоб вони не захотіли з ним спілкуватися. І він самотній заслужено.

Бувають люди, які не вміють спілкуватися. Чи то не хочуть, чи то не вміють, чи то поведуться так, що з часом знайомих і близьких від себе відштовхують. Потім вони страждають, коли навколо них не залишилося нікого.

Є люди, які начебто самотні, за всіма ознаками, але, насправді, у них все в порядку. Якщо людина має достатню кількість знайомих, щоб було з ким піти погуляти, сходити в театр, то він абсолютно не самотній.

Впродовж констатувального періоду дослідження, при спілкуванні з одним дідусем, він розповів свою історію про самотність: «Я, напевно, все життя живу один. І останні 3 роки зовсім один. Що можу сказати, є незаперечні плюси і незаперечні мінуси, на самоті ти стаєш сильною особистістю, добре розумієш життя, багато думаєш, читаєш і медитуєш, все сам, тому все вмієш сам. Ти можеш не соромитися: співати, кричати, танцювати. Дуже добре займатися творчістю. Мінуси теж є: ти стаєш нетовариським, боягузливим, боїшся людей, не знаходиш з ними спільної мови, ти немов з іншої планети. Навіть в натовпі і з близькими ти відчуваєш себе самотнім, я звик бути таким, ми всі люди і хочемо любові, тепла і взаєморозуміння. Вибратися з самотності можна: частіше спілкуватися, ходити на культурні заходи, знайомитися, але перший час – це моторошно і важко. Це все приносить багато страждань та незручності» [3].

Насправді таких історій дуже багато. Люди бояться виходити зі стану самотності, у них створений свій світ, своя реальність, яку бояться показати іншим, через негативну оцінку, несхвалення суспільства. Тому вони вибрали самотність, в яком їм комфортно і змінювати щось вони не мають наміру. Для них самотність – це стиль життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лебедев В.И. Психология и психопатология одиночества и групповой изоляции [Текст] / В.И. Лебедев // Психология и психопатология одиночества и групповой изоляции. – М.: Юнити-Дана, 2002. – 407 с.
2. Гусейнова Н.О. Негативні та позитивні аспекти самотності / Н.О. Гусейнова // Соціально-психологічні технології розвитку особистості: монографія / О.Є. Блинова, С.І. Бабатіна, Т.М. Білик, Н.О. Гусейнова та ін.. / Відпов. ред. О.Є. Блинова. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 64-76.

3. Одиночество людей пожилого возраста как социальная проблема [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.morgau-centr.soc.cap.ru/page/3682#.VJ6mOl4iA0>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.І. Бабатіна

УДК 94 (100) (470+571) : 327

Фільєва О.О.

ВЕЛИКЕ КНЯЗІВСТВО ФІНЛЯНДСЬКЕ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМИ ОКРАЇНАМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

У статті розглядаються особливості державно-правового статусу Великого князівства Фінляндського в складі Російської імперії (1809-1917) та системи управління цією національною автономією.

Ключові слова: Велике князівство фінляндське, Російська імперія, автономія

The article features state- legal status of the Grand Duchy of Finland in the Russian Empire (1809-1917) and the management of this national autonomy .

Keywords: Grand Duchy of Finland , Russian Empire, autonomy

На сьогоднішній день у зв'язку з глобалізацією виникає необхідність познайомитися з досвідом інших прогресивних країн. Однією з таких є Фінляндія, що з національної окраїни Російської імперії перетворилася на незалежну державу з одним з найвищих у світі рівнів життя. Фінляндський досвід допоміг би Україні у важкий для неї період, коли існує загроза російської агресії.

До історичних особливостей Російської імперії слід віднести не тільки величезну територію, розташовану в двох частинах світу, але і вкрай строкатий етнічний та конфесійний склад населення. Системи органів державної влади, що склалися в національних околицях Російської імперії, особливості законодавства та державно-правового статусу таких територій завжди викликали підвищену увагу як політичних діячів, так і науковців. Абсолютно унікальне серед інших окраїн Російської імперії місце займала Фінляндія. Серед іншого, можна відзначити узагальнюючі праці фінляндських авторів, опубліковані в останні роки на пострадянських теренах [2-5].

Після успішної війни із Швецією та приєднання до Російської імперії Великого князівства Фінляндського у 1809 році йому було надано безпрецедентно великий обсяг внутрішньої автономії, який (тимчасово) мало лише Королівство Польське. Це було зумовлено необхідністю укріплення Росії на північно-західному зовнішньополітичному фланзі і спокою поблизу столиці [1, с.80].

Російський імператор одночасно був Великим князем Фінляндським, що було закріплено в титулатурі династії Романових. Виконавча влада належала Сенату на чолі з генерал-губернатором, який був формальним представником Росії. Сенатори призначалися з числа фінляндців, термін їх повноважень обмежувався трьома роками. Сенат мав два відділи: юридичний і економічний. Генерал-губернатор призначався з числа наблизених до царя осіб. Як правило, вони глибоко не втручалися у внутрішні справи Фінляндії, так як, по-перше, жили в Петербурзі, по-друге, засідання Сенату проходили незнайомою шведською мовою. Велике князівство мало всестановий Сейм, який керував цивільним і кримінальним законодавством, основами військових і церковного законодавств, фінансовими справами. Сейм міг схвалити або відхилити рішення імператора про введення нових податків або скасування будь-якого закону. Судова влада була розділена між Сенатом, генеральним прокурором і старими фінляндськими судами гофтеріхтами.

За Олександра I в Петербурзі була створена Комісія (пізніше Комітет) по фінляндських справах, звіти якого доповідалися безпосередньо імператору. У 1826 році, за

Миколи І функції Комітету перейняв на себе Статс -секретар Великого князівства в ранзі міністра.

Фінляндія мала власне громадянство, відокремлене від російського підданства. Фінляндці мали рівний доступ до державної служби, користувалися всією повнотою прав в імперії. Водночас російські піддані, що жили у Фінляндії і які не набули її громадянства, певною мірою були обмежені в правах. Велике князівство мало чиновницький апарат, що повністю складався з місцевих жителів; свою поштову систему; залізничну систему; свою фінансову систему, банк і бюджет. Нарешті, Фінляндія мала армію, митні кордони з Росією, який фінляндські товари, на відміну від російських, перетинали безмитно.

Микола І 1831 р. підтвердив його особливий статус князівства. Це сприяло не тільки політичному, а й економічному розвитку країни, міцніла національна самосвідомість народу. За Олександра II фінляндській мові було надано статусу державної. Але автономія вселяла побоювання впливовим силам в російському уряді, прихильникам «єдиної і неподільної Росії».

Після вступу на престол Олександра III і до Першої світової війни автономія Фінляндії зазнавала наступу з боку імператорського уряду, що викликало спротив з боку місцевих еліт та широких народних кіл. Революція ж 1917 року привели країну до повної незалежності. Отже, широка автономія, яку мала Фінляндія в складі Російської імперії, уперше за свою історію, заклала підвалини і визначила рамки становлення Фінської держави і утворення нації. Державно-правовий статус Великого князівства Фінляндського являє собою приклад одночасно і гнучкості, і непослідовності національної політики імперських властей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад / Андреас Каппелер. – Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2005. – 358 с.
2. Мейнандер Г. Історія Фінляндії. Лінії, структури, переломні моменти / пер. зі швед. Наталя Іваничук. – Львів : Піраміда, 2009. – 216 с.
3. Полвинен Т. Держава и окраина. Н. Бобриков – генерал-губернатор Финляндии 1898 – 1904 гг. / перев. Г. Муравин. – СПб. : Европейский Дом, 1997. – 122 с.
4. Юссила О., Хентіля С., Невакиви Ю. Политическая история Финляндии 1809 – 1995 гг. / О. Юссила, С. Хентіля, Ю. Невакиви. – М. : Весь мир, 1998. – 384 с.
5. Юссила О. Від великого князівства до сучасної держави: політична історія Фінляндії від 1809 року / О. Юссила, С. Гентіля, Ю. Неваківі; пер. з фін. : М. Гаутала, В. Пилипенко. – К. : Унісерв, 2002. – 407 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.С. Андрєєва

УДК316.35 – 057.66(477.72)

Фіс В.В.

ПРОБЛЕМА БЕЗДОМНОСТІ В МІСТІ ХЕРСОНІ

У статті розглядаються проблема бездомності в місті Херсоні

Ключові слова: бездомність, бездомна особа, безпритульна особа, соціальні послуги, соціальний захист, соціальна політика.

In the article the problem of homelessness in Kherson

Keywords: homelessness, homeless person, social services, social protection, social policy.

У сучасній соціології існує кілька підходів до визначення поняття «бездомності». Одна з причин – емоційне забарвлення проблеми. Ті, хто намагається звинуватити суспільство або владу, схиляється до «всеохоплювальних» визначень, аби проблема

виглядала ширшою, долучаючи і сім'ї, які змушені жити з далекими родичами, бо не мають власного помешкання, й осіб у в'язницях, інтернатах чи лікарнях, і тих, хто витрачає понад половину доходу на оренду житла.

Друга причина існування кількох визначень бездомності – це мета дослідження. Якщо ставити за мету порахувати кількість бездомних у якомусь місті чи країні, то легше це зробити, коли визначення буде чітким і включатиме якомога менше категорій. Коли намагатися дослідити проблему, щоб потім розробити систему надання соціальних послуг для бездомних, то, навпаки, знадобиться якомога більше категорій, оскільки кожна з них матиме різні потреби[1, с 24].

Третя причина існування декількох визначень бездомності зумовлена тим, що умови життя в різних країнах світу не є однаковими і, відповідно, «наявність житла» теж багатозначна.

Ураховуючи особливості українського суспільства, Закон України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» так тлумачить терміни «бездомність», «бездомна особа», безпритульна особа».

«Бездомність – соціальне становище людини, зумовлене відсутністю в неї будь-якого житла, призначеного та придатного для проживання.

Бездомна особа – особа, яка перебуває у соціальному становищі бездомності. До бездомних осіб належать безпритульні особи та особи, які мають притулок.

Безпритульна особа – повнолітня особа, яка проживає на вулиці, в парках, підвалах, під'їздах будинків, на горищах, об'єктах незавершеного будівництва, в інших місцях, непризначених та непридатних для проживання, у тому числі жилих приміщеннях, що перебувають в аварійному стані»[2, с84].

У загальнонауковому плані бездомність спричинена інституціональною кризою, що охоплює життєво важливі підсистеми суспільства, передусім – суспільне виробництво, право та сім'ю. Сплески бездомності супроводжують кризи економіки, перехідні періоди в правових системах та сімейних структурах. Зростання масштабів бездомності в м. Херсоні за останні два роки стало наслідком системної соціально-політичної та економічної кризи, пов'язаної з різкою зміною курсу держави та нечуваною соціально-економічною поляризацією населення, утворенням чисельних прошарків населення, що знаходяться у стані соціально-економічного, громадянсько-правового та соціально-побутового лиха[3, с 105].

В м. Херсоні проблема бездомності набуває особливого науково-практичного значення у зв'язку з вкрай негативною динамікою демографічних процесів – депопуляцією, високою смертністю в активних вікових групах, низькою народжуваністю. Це свідчить, що наслідки бездомності можуть бути різноманітними – це жертви незаконних операцій з житлом, катастроф та нещасних випадків, мігранти, сироти, частина тих, хто втратив житло через сімейні обставини.

Тому особливу тривогу суспільства викликають громадяни, становище яких характеризується не просто бідністю, але відсутністю житла, праці та деградацією особистості. Бездомність постає як соціальне явище, у виникненні якого зосереджені як суб'єктивні, і об'єктивні причини. Опинившись на вулиці, бездомні не дотримуються моральних норм, піддаються фізичним стражданням суспільством і перебувають у екстремальних умовах існування, бездомні потребують соціальної допомоги й підтримки. Будучи змушеними жити в антисанітарних умовах, вони самі можуть бути джерелом інфекційних захворювань. Без засобів існування через брак місця роботи, бездомні можуть вступити на кримінальний шлях, ще більше погіршуючи своє соціальне становище[4, с 36].

Отже, проблема бездомності існувала й існує в м. Херсоні. Вона має комплексний характер та набуває нових вимірів відповідно до зміни життєвих стандартів. Залежно від стану економіки та спрямування соціальної політики, зокрема житлової, кількість бездомних людей може зростати чи зменшуватися.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Проблемні питання соціальної політики щодо зменшення нерівності й соціальної ексклюзії окремих маргінальних груп: Науково-аналітична доповідна записка. – К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2010 – 24 с.
2. Рябчук А. М. Проблеми дослідження бездомності. – Наукові записки НаУКМА. – Т. 32: Соціологічні науки, 2004. – С. 84-89.
3. Кабаченко Н. В. Система підтримки та допомоги бездомним / Н. В. Кабаченко // Соціальна політика і соціальна робота. – 2003. – № 1. – С. 105-112
4. Шамаріна К. Мешканець без помешкання / К. Шамаріна // Товариш. – № 12. – 2006. – С. 36-47

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.М. Черниш

УДК 929

Чаура С.С.

ЄВРОПЕЙСЬКІ МОНАРХИ В БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «ВОПРОСЫ ИСТОРИИ»

У статті розглядаються біографії монархів на сторінках журналу «Вопросы истории» як специфічний вид історичних досліджень. На основі психологічних характеристик монархів та їх впливу на історичний процес створено їх типологію.

Ключові слова: біоісторіографія, монарх, тиран, абсолютизм, типологія.

The article examines biographies of monarchs in the journal "Questions of history" as a specific kind of historical research. Based on the psychological characteristics of monarchs and their impact on the historical process created their typology.

Key words: bioistoriography, monarch, tyrant, absolutism, typology.

Біографічний жанр історичних досліджень є важливим як для вивчення конкретних історичних проблем, так і для розвитку історичної науки в цілому. Цей вид досліджень є досить популярним серед сучасних істориків, адже через призму життя та діяльності видатних історичних постатей історичні події та процеси відображаються більш яскраво та наочно.

Біографія, як вид історичного дослідження, посідає одне з провідних місць на сторінках журналу «Вопросы истории», у кожному номері якого вміщуються життєписи видатних постатей російської та світової історії. Природно, найбільшу увагу дослідників привертають представники правлячої верхівки, діяльність яких мала найбільший вплив на історичний процес. Мова йде про монархів, яких об'єднує традиційний тип влади, коли вона передається у спадок. Даний тип підрозділяється у свою чергу на два підтипи: монархів-тиранів і освічених монархів [5, с. 171]. До числа монархів-тиранів можна віднести біографії: англійського короля Генріха VIII (1509-1547) [2]; іспанського короля Філіпа II (1556-1598) [3], та ін. У дитинстві у королів-тиранів рано виявлялася жорстокість. Іноді це навіть суперечило їх зовнішній привабливості. Відомо, що Генріх VIII та Філіп II в молодості були красивими людьми і подавали великі надії. Чим же пояснити зміну їхніх характерів? У кожного були свої причини. Напади жорстокості у Генріха VIII були бурхливими, раптовими і несподіваними. Проте лють Генріха не завжди штовхала його на шлях політичної нерозсудливості. Король відправляв на плаху і дружин, і підданих, і знаменитих сановників, які раніше користувалися його високою довірою. Королі-тирани відрізнялися своєю поведінкою, жорстокими вчинками. Але незважаючи ні на що жоден з монархів не викликав глибокої масової ненависті. Навпаки, їм поклонялися, визнавали законною силою.

На відміну від монархів-тиранів феномен освічених монархів пов'язаний з розвитком культури вищих верств суспільства, що призвело до зміни політичного ладу. У центрі уваги виявлялася значна сама по собі особистість монарха. Один з них Людовик XIV (1638-1715) увійшов в історію як родоначальник освіченого абсолютизму. Фрідріх II, прусський король (1712-1786) був ще одним представником освіченого абсолютизму. На відміну від Макіавеллі, Фрідріх вважав, що знаряддям госуларів повинні бути чеснота, справедливість і милосердя. Король був талановитим полководцем, мислителем, писав трактати з політики та військової справи. Фрідріх II умів підбирати людей за здібностями, щедро нагороджував їх за заслуги [1, с. 65]. Він був проти насильства в державних справах. У відносинах з оточуючими король був простий, дотепний, досить культурним, виявляв інтерес до мистецтва та музики.

Яскравою представницею освіченого абсолютизму була Російська імператриця Катерина II. Вона приїхала, незнайома ні з мовою, ні зі звичаями країни, де царювала 34 роки, а після своєї смерті в 1796 р. була проголошена Великою. Вона навчилася добре говорити російською, демонструвала чималі пізнання з історії Російської держави, що було великою рідкістю серед переважно малописьменних придворних. Катерина II читала твори Ш. Монтеск'є, листувалася з Вольтером і французьким філософом Дідро [4, с. 70]. Імператриця висловлювала корисні думки про керівництво зовнішньою і внутрішньою політикою імперії.

Отже, на основі аналізу біографій монархів, опублікованих на сторінках журналу «Вопросы истории», можна зробити висновок про те, що кожен з них володів одноосібною владою і спирався на постулат про її божественне походження. Але монархи-тирани перетворювали представницькі установи на знаряддя своєї політики. В той же час освічені монархи ставилися до вищих верств суспільства з набагато більшою повагою. Незважаючи на деякі риси подібності, кожен освічений монарх представляв собою індивідуальність, яка лишила яскравий слід в історії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гинцберг Л.И. Фридрих II / Л. Гинцберг // Вопросы истории. – 1988. – № 11. – С. 57 – 79.
2. Ивонин Ю.Е. Генрих VIII Тюдор / Ю. Ивонин // Вопросы истории. – 2008. – № 8. – С. 44 – 63.
3. Ивонин Ю.Е. Филипп II Габсбург / Ю. Ивонин // Вопросы истории. – 2011. – № 12. – С. 41 – 60.
4. Каменский А.В. Екатерина Великая / А.Каменский // Вопросы истории. – 1989. – № 3. – С. 52 – 71.
5. Каплан А. Б. Психологическая характеристика различных типов абсолютных монархов (историко-биографический аспект) / А. Каплан // Средние века. – М.: Наука, 1995. – Вып. 58. – С. 171–172.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.О. Коник

УДК 37.013.42

Чернишова Н. В.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОГО ЛІЦЕЮ

У статті наведено приклад формування соціальної компетентності підлітків із неповних сімей в умовах професійного ліцею

Ключові слова: соціальна компетентність, підліток, неповна сім'я.

In the article is an example of the formation of social competence of adolescents from single-parent families in vocational lyceum

Keywords: social competence, teenager, incomplete family.

В умовах розбудови української державності надзвичайно актуальною є проблема формування соціальної компетентності підлітків з неповних сімей, що зумовлено пошуком оптимальних шляхів підготовки їх до самостійного життя. Тому для сучасної педагогічної теорії і практики саме проблема формування соціальної компетентності підлітків з неповних сімей є актуальною. Звернення широкої громадськості, вчених, педагогів, психологів до цієї проблеми зумовлено тим, що діти в умовах демократичного суспільства повинні залучатися до соціально-культурних процесів, економічного життя суспільства, системи людських взаємин із якомога більш раннього віку.

Теоретичну основу вивчення феномену соціальної компетентності становлять наукові праці О. Бодальова, І. Зарубінської, С. Макарова, В. Масленнікової, С. Нікітіної, О. Прямікової, Л. Свірської, В. Цветкова, Л. Шабатури та ін. [2, с. 109].

На базі Професійно-морського ліцею у місті Херсоні було проведено експериментальне дослідження з метою виявлення рівня соціальної компетентності підлітків з неповних родин, яке передбачало наступні етапи:

1. Було сформовано вибірку серед підлітків із неповних сімей, що навчаються у професійному ліцеї, яка становила 60 чоловік.

2. Сформовану вибірку розділили на 2 групи за таким принципом: підлітки, що входять до першої групи, проживають з одним із батьків, а виховуються обома; до другої групи входили ті, що і проживають, і виховуються одним із батьків. З них у I групі 47 чоловік, а у II групі – 13.

3. Провели тест на виявлення рівня соціальної компетентності серед підлітків з неповних сімей.

4. Отриманий результат порівняли з рівнем соціальної компетентності підлітків у першій та другій групах. Було виявлено, що у другій групі рівень соціальної компетентності підлітків значно нижчий, ніж у першій.

5. Експериментально вирішили перевірити, чи зміниться рівень соціальної компетентності підлітків із неповних сімей у другій групі після тренінгів, направлених на формування соціальної компетентності.

6. Тренінгова робота була розділена на 10 занять, кожне по 1 годині 20 хвилин. Основною метою занять було сприяння усвідомленню підлітками особистих цінностей як основи життєвого самовизначення; формування в учнів уміння приймати рішення; сприяння усвідомленню важливості особистої відповідальності за прийняте рішення; сприяння розвитку в учнів розуміння причин виникнення проблем; формування умінь конструктивного реагування на складні життєві ситуації, проблеми; розкриття взаємозв'язку соціальної ролі особистості та її життєвої позиції; поповнення знання учнів щодо розуміння проявів життєвої та громадянської позиції тощо [5, с. 84].

7. Після роботи у тренінгах було проведено повторний тест у другій групі на рівень соціальної компетентності підлітків з неповних сімей. Отриманий результат порівняли з попереднім.

Дослідження показало, що тренінги мали ефективність у формуванні соціальної компетентності підлітків з неповних сімей. Рівень соціальної компетентності підлітків з неповних сімей у другій групі у відсотковому відношенні не відрізнявся від рівня соціальної компетентності у першій групі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Докторович М. О. Соціальна компетентність: співвідношення наукових категорій/ М. О. Докторович/ Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Наука та освіта – 2006». – Т.2. «Педагогічні науки». – Дніпропетровськ, 2006. – С. 81-89.

2. Дрожжина Т. В. Педагогічні умови формування конфліктологічної компетенції учнів загальноосвітнього навчального закладу: дис. канд. пед. наук.: 13.00.07/ Т. В. Дрожжина. – Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2006. – 228 с.
3. Зарубінська І. Б. Формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів (теоретико-методичний аспект): монографія/ І. Б. Зарубінська. – К.: КНЕУ, 2010. – 348 с.
4. Лепіхова Л. А. Соціально-психологічна компетентність у поведінці особистості/ Л. А. Лепіхова// Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 2. – С. 65-69.
5. «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція»: упровадження програми виховної роботи з підлітками щодо питань протидії торгівлі людьми (для учнів професійно-технічних навчальних закладів): методичні рекомендації/авт.-упор. Н. І. Бойчук, С. В. Терницька; за заг. ред. І. Д. Звереві, Ж. В. Петрочко. – К.: ФОП Буря О. Д., 2014. – 308 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В. О. Гуріч

УДК 930.2(470)

Чернявський В.Б.

НАУКОВА «ШКОЛА» Л. КЛЕЙНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

У статті розглядаються основні питання і проблеми пов'язані з трактуванням поняття «наукова школа», а також стисло дається характеристика основних ознак і яке вони мають відношення до «школи» Клейна.

The article considers main issues and problems associated with the interpretation of the concept "scientific school", and also briefly describes the main features and how they relate to school Klein .

Ключові слова: наукова школа, лідер, учні, ідеї, ідеологія, наукові установи.

Key words: scientific school, leader, students, ideas, ideology, and scientific institutions.

Останнім часом в сучасному історіографічному просторі помітний зріст зацікавлення до історичної науки, як різновиду інтелектуальної, творчої діяльності людини, спрямованої на одержання і використання нових знань про минуле. Все частіше в студіях науковців йдеться не лише про явище історичного дослідження, але й про з'ясування його глибинної сутності. Означене засвідчують теоретико-методологічні праці Я. Ісаєвича, Л. Зашкільняка, С. Кульчицького, Я. Дашкевича, В. Тельвака, В. Андрєєва, С. Водотики та ін. Одним із теоретичних аспектів історії є проблема формування, розвитку, еволюції та змін наукових шкіл в історичній науці. Наразі хочемо коротко зупинитися на дефініції поняття “наукова школа”, означивши постановку даної проблеми для подальшого наукового вивчення.

Російський історик С. Михальченко пропонує застосовувати два фактори. Педагогічний (зв'язок учитель – учні) і методологічний (спільність тем, форм і методів дослідження). На нашу ж думку, наукова школа – це щось більше, ніж лише одні учні (аспіранти, здобувачі) вченого ступеня, які згодом могли створити, паралельно, чи послідовно зі своїм учителем власну школу [1, с. 769-781].

За Л. Винаром школа – це організаційна структура, що включає науково-навчальні заклади та науково-дослідні інститути; спільність головних історіографічних концепцій учителя та його учнів; спільність методології дослідження й історіософії; наявність наукового періодичного видання, що публікує результати досліджень та транслює основні ідеї школи; спільність тематики історичних досліджень [3, с. 6].

В. Андрєєв вважає так: «Про справжню наукову школу можна казати лише тоді, коли учні пішли далі свого вчителя, коли вони продовжили дослідження та розвили концепції

керівника, коли школа не перетворилася на нерухому закостенілу структуру, а розвивається й після уходу свого лідера...» [3, с. 6].

Обов'язково школа має вносити щось нове в науку чи галузь науки – не дає їй деградувати, наповнює новим змістом, сприяє прогресу. Тобто робить дану науку передовою, привабливою, цікавою і необхідною для суспільства. Основними ж критеріями для виокремлення об'єднання вчених у наукову школу, на наше переконання, є наявність у комплексі таких п'яти складових, як лідер (або лідери), учні та співробітники, установи, власна ідеологія, видання [1, с. 769-781].

«Школа» Клейна – це неформальне об'єднання, яке характеризує діяльність його учнів у продовженні його ідей, концепцій. Сам археолог зазначав, що школа – це специфіка російської археології, яка пов'язана з традиціями російського студента протягом всього навчання і діяльності не змінювати свого наукового керівника і місце роботи. «Школа» за Клейном має два розуміння: спільнота однодумців і учні однієї особи (лідера, організатора) [2, с. 580-589].

Специфіка Клейна як лідера і організатора перш за все полягає в його поглядах та ідеях, які він висвітлював на своїх семінарах, лекціях та спецкурсах і його зв'язок з тими студентами і аспірантами, хто писав у нього роботи та орієнтувався на його погляди, ідеї та методи при написанні наукових робіт.

Якщо характеризувати наукову школу Клейна за відомими вже нам критеріями, то можна сказати, що це була цілісна система, яка мала лідера, співзасновників (Г. Лебедев, В. Бочкарьов, М. Щукін, О. Виноградов, Є. Колпаков та О. Ковальов), та мала свою наукову традицію закладену лідером і є повноцінною, важливою частиною програми петербургської археологічної школи.

Наприклад Г. Лебедев мав інших наукових керівників при написанні кандидатської та докторської дисертації, але тематику і підходи використовував свого іншого наукового наставника; таких прикладів багато, як і його учнів-археологів, які писали свої роботи під патронатом Л. Клейна. Також можна зазначити і інших «формальних» учнів Л. Клейна таких як, О. Біанкі, який займався епохою бронзи Північного Кавказу; О. Виноградова – спеціаліста з неоліту Сибіру. Клейн у своїх спогадах згадує про І. Дубова – норманіста, який брав участь у його слов'яно-варязькому семінарі, а потім писав по цій тематиці дисертацію у свого наукового керівника Г. Лебедева.

Серед визначних вчених-археологів ми можемо назвати М. Щукіна, який продовжив концепцію Клейна про секвенції; Б. Раєва, на якого вплинули стиль та методи дослідження Карбунського скарбу, що є зараз одним з провідних фахівців-кочівникознавців (сарматська проблематика); Л. Вишняцький, що розвивув клейнівську концепцію «преісторії», як особливої і специфічної дисципліни [2, с. 583-586].

У своїх спогадах Л. Клейн пише і про внесок своїх вчителів М. Артамонова і В. Проппа, які дали йому поштовх і орієнтир для формування свого наукового стилю, а згодом і осередку, який був сформований у «школу».

Взагалі учнівство і навіть визнання, чи не визнання (з боку учителя або учня) не має суттєвого значення при визначенні належності до школи. Вирішальним має бути реальне засвоєння ряду ідей вчителя, його основних принципів відношення до своєї науки, його методів та прийомів дослідження [2, с. 585], пише Л. Клейн, характеризуючи школу як осередок в якому учні переймають і доповнюють науковий доробок свого наставника.

Л. Клейн сформував потужну базу для продовження своїх ідей, концепції та методології. Під його керівництвом виросло нове покоління археологів-теоретиків, які захищали свої дисертації з іншими керівниками, але ідентифікують себе учнями Лева Самойловича. Звісно питання залишається дискусійним і до сьогодні, адже російська наукова школа – це специфічне поняття, яке поєднує у собі все життя вчених і відмінне від французького, американського, англійського.

Таким чином, ми дійшли висновку, що наукова школа – це неформальне об'єднання вчених, яке має свого лідера, власну ідеологію, установи та видання і дослідницькою

працею, евристичною діяльністю, новими ідеями, відкриттями та друкованими науковими творами збагачує науку, сприяє її прогресу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заруба В. М. Наукова школа в історичній науці. До постановки проблеми / В. Заруба // Україна : культура, спадщина, національна свідомість, державність. – Запоріжжя, 2006-2007. – № 15. – 769-781. – Режим доступу до журналу : [www. Inst-ukr.lviv.ua](http://www.Inst-ukr.lviv.ua)
2. Клейн Л. С. Трудно быть Клейном: Автобиография в монологах и диалогах / Л.С. Клейн. – СПб. : Нестор-История, 2010. – 730 с. – Режим доступа : nestorbook.ru/uCat/intem/71
3. Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники : Ігор Лиман, Вікторія Константінова. – Запоріжжя, 2011. – 376 с. – Режим доступу : http://riurbanhistory.org.ua/library/konstantinovaliman/Naykova_shkola_profesora_A.V.Boika.pdf

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.М. Андрєєв

УДК 94 (777) «1861/1866»

Шаталов О.І.

ПРАВОВА СКЛАДОВА АГРАРНОЇ РЕФОРМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 1861–1866 РОКІВ

У статті розглядаються правові засади та аналіз правового виміру Аграрної реформи Російської імперії XIX століття.

Ключові слова: реформа, Положення про селян, кріпосне право, поміщик, кріпак.

The article discusses the legal framework and the analysis of the legal dimension of the Agrarian reform of the Russian Empire of the XIX century.

Key words: reform, Regulation on peasants, serfdom, landowner, serf.

Сучасна стратегія України на реформування усіх сфер життя, в тому числі і аграрної, робить актуальним досвід минулої аграрної реформи на предмет її цілісності і логічної завершеності. Та не менш важливим є оцінка тих правових норм, що в контексті загальної декларації на суцільну трансформацію аграрної сфери реально тільки модернізували стару модель експлуатації.

Саме тому головним завданням статті є оцінка формування нової правової моделі експлуаторської суті реформи по відношенню до селянства. Для цього нами ставиться завдання розкрити обмежувальну систему правових норм.

В ряді норм «Загального Положення про селян» [6] у статтях 1-2 проголошувалась особиста свобода кріпаків. У ст. 21 скасовувалось особливо ненависне для селян право поміщика втручатися в їх сімейне життя. Багатий документальний матеріал, відноситься до епохи кріпосного права (а також і літературні твори), містить приголомшливі описи трагедій селян внаслідок втручання в їх особисте життя поміщиків і «за законом» і в порядку «зловживання поміщицької владою». У статтях 11-16 селянам надавались ряд майнових прав, як то право селян викупити свої наділи у власність, у статтях 22-23 декларувались норми вільної торговельно-підприємницької діяльності [6]. За «Загального положення про устрій селян» [7] вони набували права, передбачені статутами Торговим і Фабричним: займатися торгівлею, всякого роду ремісничою діяльністю, влаштовувати фабрики і заводи, записуватися в ремісничі цехи того чи іншого.

В той же час, окремі статті «Загального Положення про селян» [6] вводили форми обмежень. У ст. 10 на селян перекладались ті обов'язки, які знімалися з поміщика. Якщо у ст.

21-39 визначався новий статус селян, як категорії вільних сільських обивателів, тобто населення не закріпачених податних станів, то у статтях 18-20 детально розписувались їх обмеження в системі управління шляхом запровадження вотчинної поліції, загальних та спеціальних державних органів контролю.

Стаття 24 «Загального Положення про селян» надавала селянам правоздатність у сфері цивільного і кримінального процесу. Спеціально підкреслюється відсутність у її норм зворотної сили, що мало особливий сенс, оскільки поміщики напередодні реформи запроваджували додаткові заходи до пограбування і утиску селян: продаж селян окремо від землі, що суперечило навіть тодішніми законами, насильницьке переселення на незручні землі, переказ в дворові, відібрання майна, заслання в Сибір і т. ін. Стаття 25 позбавляла поміщика однією з його істотних феодальних привілеїв – право вотчинної юстиції [4]. В той же час урядові установи були переповнені скаргами селян на свавілля поміщиків [2, с. 105].

Аналогічною була і ситуація на місцевих рівнях. У ст. 32 «Місцевого Положення про поземельне облаштування селян» [5] офіційно визнавалось за селянами право власності на землі, придбані ними в кріпосний час, на умовах, які були сформульовані в спеціальних правилах, доданих до статті. У селянських справах губернська присутність була останньою інстанцією у вирішенні спорів селян з поміщиками про купівлі землі. Проте, як свідчать факти, державні установи відмовляли селянам у позовах. Губернська присутність зверталася з клопотаннями до Головного комітету про устрій сільського стану і Земський відділ Міністерства внутрішніх справ щодо потреби вирішення цієї проблеми. Боротьба селян за власні землі тривала майже два десятиліття після оприлюднення Положення 19 лютого 1861 р. [3, с. 17]. Та попри всі перешкоди за 1863-1892 роки було викуплено 12.110.816 десятин поміщицьких земель. З них в одноосібну власність – 5.789.862 десятин, товариствами – 4.847.643 десятин і сільськими товариствами – 1.473.311 десятин. Селянські надільні землі на довгий час були виключені з торгового обороту [1, с. 86].

Таким чином, з наведеного вище видно, що реформа створювала правові умови для формування нового статусу селян в суспільному і економічному вимірах, стимулюючи підприємницьку діяльність та нарощування землеволодіння. З іншої сторони і самі законодавчі норми і адміністративно-правова практика гальмували та обмежували розвиток селянина, консервуючи його залежне становище і від колишнього пана і, тепер, ще й від державного чиновника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бобович И.М. Экономическая история России, 1861-1914 годы: Учеб. пособие / И.М. Бобович. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербург. ун-та экономики и финансов. – 1995. – 135 с.
2. Вихляев П. Право на землю. Аграрный вопрос с правовой точки зрения / П. Вихляев. – М.: Наука. – 1996. – 286 с.
3. Евреинов Г.А. Крестьянский вопрос в трудах образованной в составе Министерства внутренних дел комиссии по пересмотру законоположений о крестьянах / Г.А. Евреинов. – СПб. – 1904. – 17 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/800/1/Redakcija_komisiya_ta_agrarne_pytannya.pdf.
4. Местное Положение о поземельном устройстве крестьян, водворенных на помещичьих землях в губерниях Малороссийских: Черниговской, Полтавской и части Харьковской // Крестьянская реформа в России 1861 года. Сборник законодательных актов. – М.: Государственное издательство юридической литературы. – 1954. – С. 245-292.
5. Местное Положение о поземельном устройстве крестьян, водворенных на помещичьих землях, в губерниях: Киевской, Подольской и Волынской // Крестьянская реформа в России 1861 года. Сборник законодательных актов. М.: Государственное издательство юридической литературы. – 1954. – С. 295-340.

6. Общее Положение о крестьянах, вышедших из крепостной зависимости // Крестьянская реформа в России 1861 года. Сборник законодательных актов. – М.: Государственное издательство юридической литературы. – 1954. – С. 39-80.
7. Общие Положения об устройстве крестьян, вышедших из крепостной зависимости от 19 февраля 1861 года. // Свод законов Российской Империи. Т. IX XII, Кн.2. – СПб. – 1876. – С. 166-466.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.В. Цибуленко

УДК 37.013.42:[159.922.73+612]-058.862

Шворак О.А.

ФІЗІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглядаються психологічні та фізіологічні особливості розвитку дітей-сиріт молодшого шкільного віку, які перебувають в інтернатних закладах.

Ключові слова: молодший шкільний вік, сирота, фізіологічні та психологічні особливості.

The article examines the psychological and physiological characteristics of development of children-orphan of primary school age in residential institutions.

Keywords: junior school age, an orphan, physiological and psychological characteristics.

Молодший шкільний вік – це перший період залучення дитини до суспільного життя в соціально значущій діяльності. Він триває від 6-ти до 10-ти років. У цей період відбувається завершення первинного дозрівання фізіологічних і психологічних структур головного мозку, подальше нагромадження фізичних, нервово-фізіологічних та інтелектуальних сил, що забезпечують готовність до повноцінної систематичної навчальної діяльності. Успішному протіканню молодшого шкільного віку сприяють такі характерні вікові особливості, як: довірливе підкорення авторитету, підвищене сприйняття, уважність, наївна грайливість, допитливість. У розвитку школяра в процесі навчання також ще можна виділити декілька особливостей: зберігається потреба в грі, особливе значення має потреба в рухах, залишається важливою потреба в зовнішніх враженнях, значну роль відіграє спілкування.

Від 8 до 10 років – це час зрілого дитинства, нагромадження фізичних і духовних сил для переходу до підліткового віку, тому безперечно він є дуже важливим у розвитку дитини [2, с. 337]. Також молодший шкільний вік – це період активного інформаційного накопичення знань та засвоєння соціального досвіду.

Дослідження показників психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку (1-4 клас) засвідчило, що в закритих установах у дітей виявляється переважно середній і низький рівень психічного розвитку. Лише в поодиноких випадках відзначається наявність дітей, загальний рівень розвитку яких більш високий. У цих закладах значною є група дітей, яка має низький рівень психічного розвитку – рівень "ризик".

В учнів перших – четвертих класів наявна нерівномірність розвитку різних психічних функцій. Зазначена "дисгармонійність" яскраво виявляється за вивчення інтелектуальної сфери. На значно більш низькому рівні у дітей з школи-інтернату є розвиток наочно-образного мислення.

Необхідна умова формування мислення у цьому віці – багатство і різноманітність чуттєвого досвіду дитини. Можна припустити, що саме убогість, обмеженість конкретно-чуттєвого досвіду у дітей, які виховуються поза сім'єю, в дитячих установах, в умовах, які сприяють виникненню феномену "госпіталізму", що негативно відбивається на формуванні наочно-образного мислення, а також позначаються на особливостях сприйняття, що

виявляється у примітивності. Для психології беззаперечним є положення про те, що, формуючись у діяльності, будь-яка форма мислення вимагає для свого розвитку практики вирішення завдань, проблемних ситуацій тощо. Подібна практика багата у дитини, яка виховується в сім'ї та надзвичайно бідна у вихованців дитячого будинку[1, с. 23].

На тлі прагнення спілкування з дорослим і одночасно підвищеної залежності від дорослих особливого значення набуває агресивність молодших школярів до дорослих. Це не тільки підтверджує фрустрованість потреби до спілкування з дорослими, а й свідчить про невміння взяти на себе відповідальність за процес спілкування невміння будувати стосунки, а також демонструє споживацьке ставлення до дорослих, тенденцію чекати чи навіть вимагати розв'язання своїх проблем від оточуючих. Агресивні, грубі відповіді, які вихованці школи-інтернату адресують дорослим говорять про відсутність сформованості дистанції в спілкуванні. Становленню адекватних форм поведінки дитини в ставленні до дорослого сприяє нормальне протікання процесу ідентифікації з батьками, який в цьому випадку порушено[3, с. 12].

Отже, діти молодшого шкільного віку, котрі виховуються в інтернатних закладах мають значні проблеми, що зумовлює необхідність пошуку шляхів їх розв'язання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акусок А.М. Соціалізація особистості як психолого-педагогічна проблема // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – № 1. – С. 23-25.
2. Обухова Л. Ф. Вікова психологія Підручник для вузів. М.: Вищаосвіта, МГППУ, 2006. – 460 с.
3. Уланова Г.Є. Психологічна корекція ускладненого спілкування учнів шкіл-інтернатів: Автореф. дис канд. психол. наук: 19.00.07 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2006. – 20 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.В. Коршун

УДК 364. 044:[343.848:316.614.6]

Щукін Ю.П

ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ЗВІЛЬНИЛИСЯ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

У статті розглядаються особливості ресоціалізації, сучасні проблеми звільнених з місць позбавлення волі.

Ключові слова:

The article examines features resocialization, modern problems released from prison.

Key words: resocialization, problem, social adaptation, youth released from prison, correction, former prisoners

Питання соціальної адаптації колишніх ув'язнених було і залишається гострим й актуальним. Однією з основних проблем, що негативно впливає на ефективність ресоціалізації раніше засудженого є недоліки в роботі організації внутрішніх справ (ОВС) і передусім незадовільна організація взаємодії колоній та міських органів внутрішніх справ. Повернення в суспільство проблемної молоді, яка скоїла злочин, є для неї дуже нелегким кроком, оскільки перед нею стоїть складне завдання – подолати труднощі на життєвому шляху, змінити свій характер, звички, думки, створити нову особистість [1].

Проходячи такий шлях, як процес ресоціалізації, можливо стати вільним громадянином нашого суспільства [3].

Доведено, що “ресоціалізація” є комплексним поняттям, яке охоплює пенітенціарний і постпенітенціарний період впливу на особу і є одним із етапів соціалізації [2].

“Ресоціалізація” і “соціальна адаптація” розглядаються як одне явище, однак “ресоціалізація” є ширшим поняттям, оскільки охоплює кілька видів адаптації (адаптація в установах виконання покарань, адаптація після звільнення від відбування покарання тощо) [4].

Необхідною умовою ресоціалізації є виправдання засудженого:

- Виправлення засудженого – процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослужняної поведінки.
- Ресоціалізація – свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; поновлення його до самостійного загальноприйнятого соціально – нормального життя в суспільстві.
- Основними засобами виправлення і ресоціалізації засудженого є встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим), суспільно корисна праця, соціально – виховна робота, загальноосвітнє і професійно – технічне навчання; громадський вплив.
- Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених застосовуються з урахуванням виду покарання, особистості засудженого, характеру, ступення суспільної небезпеки і мотивів вчиненого кримінального правопорушення та поведінки засудженого під час відбування покарання.

Таким чином, з огляду на вищезазначене, перед звільненими молодими людьми-чоловіками та жінками постає складне завдання відновлення втрачених зв'язків із суспільством, повернення до активного просоціального життєконструювання. Такій молоді, яка повернулася до нового життя, заново треба повсякденно вирішувати багато нових для себе питань і створювати стійку просоціальну життєву позицію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колб О.Г. Кримінально виконавче право України. – Луцьк: Видавництво Волинська обласна друкарня, 2000. – 165 с.
2. Наливайко В.С. Кримінологічні проблеми ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі. // Науковий вісник НАВСУ. – 2015. – № 2 – С 135-138.
3. Неживець О.М. “Ресоціалізація” та реабілітація засуджених і осіб, звільнених з місць позбавлення волі // Держава і право. – 2013 – Вип. 22. – С. 97-108.
4. Проскура В.В. Соціальна робота з особами, які повертаються з місць позбавлення волі // Соціальна політика і соціальна робота. – 2014. – № 1(29). – С. 20-30.

Рекомендує до друку науковий керівник професор О.М. Черниш

УДК 159.922.6

Юдіна Т.С.

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ РІВНЯ ДОМАГАНЬ ТА ПРАГНЕННЯ ДО САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

У поданій статті розглядаються особливості зв'язку самоактуалізації та рівня домагань особистості, а саме в юнацькому віці.

Ключові слова: самоактуалізація, рівень домагань, юнацький вік.

In the submitted article the features of communication and self-actualization of the individual claims, such as in adolescence.

Keywords: self-actualization, level harassment, adolescence.

Самоактуалізація передбачає реалізацію людиною своїх здібностей поряд з реалізацією особистісного потенціалу, вона одночасно є і метою, до якої рухається людина, і процесом даного руху. Прагнення до самоактуалізації є вищим рівнем мотивації особистості, природним, закономірним і необхідним процесом життя.

Важливою умовою самоактуалізації є високий рівень усвідомленості сильних і слабких сторін своєї особистості, а також готовність відмовитися від психологічних захистів. Тільки за цієї умови людина може адекватно зрозуміти своє покликання і зробити його дорогою до самоактуалізації [1].

Дослідженню проблем саморозвитку, самоактуалізації і самореалізації особистості присвячено роботи представників гуманістичної психології – А. Маслоу, Г. Олпорта, К. Роджерса, В. Франкла та ін. У центрі наукової уваги гуманістичних психологів знаходиться здорова творча особистість, метою якої є самоактуалізація (самореалізація).

Сучасні науковці (К. Альбуханова-Славська, Л. Анциферова, Г. Балл, І. Бех, О. Бондаренко, М. Боришевський, Б. Братусь, І. Булах, Є. Головаха, Ю. Долінська, Л. Коган, О.Кронік, Д.Леонтьєв, П.Лушин, С.Максименко, І.Маноха, В.Муляр, О.Орлов, О. Скрипченко, Л. Сохань, В. Татенко, Т. Титаренко та ін.) розглядають самоактуалізуючу особистість як індивіда із розвиненою суб'єктністю, здатністю до самовияву, активного суб'єкта власної життєдіяльності, життєтворчості, будівника свого неповторного життєвого світу.

Особливе місце у вивченні емоційно-мотиваційних механізмів включеності людини в діяльність займають дослідження рівня домагань, особливостей цілепокладання особистості. Від характеру рівня домагань людини залежить успішність її самореалізації у навчанні та праці, висота і реалістичність цілей, які вона ставить перед собою, стратегія досягнення цих цілей, ступінь стійкості в ситуаціях фрустрації, у які людина потрапляє при русі до наміченої мети. Комплекс подібних знань про характер рівня домагань людини дає інформаційно ємкий матеріал, що дозволяє робити прогноз стосовно особливостей її діяльності в навчальній та професійних сферах.

Проблема рівня домагань знаходиться в самому центрі досліджень психологічних механізмів регуляції діяльності і в безпосередньому зв'язку з аналізом особистісної сфери людини.

Люди з реалістичним рівнем домагань відрізняються упевненістю в своїх силах, наполегливістю в досягненні мети, більшою продуктивністю, критичністю в оцінці досягнутого [2].

До теперішнього часу накопичилося достатньо велика кількість робіт зарубіжних і вітчизняних дослідників, присвячених проблемі рівня домагань. Особливий внесок у вивчення рівня домагань внесли Ф. Хоппе, К. Левін, Дж. Аткинсон, С. Ескалона, В. Мясіщев, В. Мерлін, Г. Сухобска, Ю. Кулюткін, Л. Божович, Б. Зейгарник, Л. Бороздіна та ін.

Найбільш чітко цілеспрямована потреба в самоактуалізації, професійному та особистісному самовизначенні проявляється в юнацькому віці. Вступивши в юність підлітком, молода людина завершує цей період справжньою дорослістю, коли вона дійсно сама визначає для себе свою долю: вона планує своє місце серед людей, свою діяльність, свій спосіб життя. Саме в юності відбувається становлення людини як особистості, коли молода людина, пройшовши складний шлях онтогенетичної ідентифікації до інших людей, перейняла від них соціально значущі властивості особистості, здатність до співпереживання, до засвоєння конвенціональних ролей, норм, правил поведінки тощо [3].

Таким чином, самоактуалізацію можна визначити як процес саморозвитку особистості, її особистісного зростання, як процес становлення людини суб'єктом власної життєдіяльності, спрямований на вибудовування стратегії життя, на вибудовування ієрархії цінностей, набуття сенсу життя тощо.

Самоактуалізація невіддільна від процесу рефлексії, що пронизує всі складові особистісного зростання: саморозуміння, цінності, сенси. Чим раніше молодь стає автором власного життя, тим більш ефективно вона втілює реалізацію своїх можливостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кобильнік Л.М. До проблеми самоактуалізації особистості / Л.М. Кобильнік // Наука і освіта, 2004. – № 3. – С. 81-83
2. Семикіна М.В. Мотивація конкурентноспроможної праці: теорія і практика регулювання. – Кіровоград: ПК, 2003. – 356 с.
3. Яшкова А.Н. Возрастная психология: учебное пособие / А.Н. Яшкова, Н.Ф. Сухарева: Мордов.гос.пед.ин-т. – Саранск, 2011. – 101 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.І. Бабатіна

УДК 930.2(477)

Юст О.С.

ІВАН ЛИСЯК-РУДНИЦЬКИЙ ПРО УКРАЇНСЬКУ ЕМІГРАЦІЮ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЇЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються погляд Івана Лисяка-Рудницького на мету та завдання української еміграції другої половини ХХ ст. та роль українського історика в її діяльності у США.

Ключові слова: Іван Лисяк-Рудницький, еміграція, інтелектуальна свобода

The article deals with Ivan Lysiak-Rudnytsky opinion about the purpose and objectives of Ukrainian emigration second half of the twentieth century and the role of Ukrainian historian in its activities in the USA.

Key words: Ivan L. Rudnytsky, emigration, intellectual freedom

У повоєнний період серед української еміграції одним із найвизначніших вчених, які розвивали політичну думку і політичну науку, був Іван Павлович Лисяк-Рудницький (1919 – 1984 рр.). Він уперше здійснив глибокий аналіз історії української політичної думки з другої половини ХІХ ст. до середини 80-х років ХХ ст.

Більшу частину свого життя історик прожив в еміграції, у тому числі 33 роки у Сполучених Штатах Америки, тому добре розумів специфічність наукової діяльності гуманітаріїв за межами України.

Іван Павлович викладав у коледжі Ла Саль (Філадельфія), у Американському університеті (Вашингтон), в Альбертському університеті, де заснував Канадський Інститут Українських Студій (Альберт, Канада); співпрацював із Українською Вільною Академією Наук і Мистецтв у США, виступив ініціатором створення при ній комісії для досліджень пореволюційної України, виконував обов'язки її секретаря; був членом Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка; займався написанням статей для «Енциклопедії українознавства», газети «Українські Вісті», журналів «Зустрічі», «Листи до приятелів», «Сучасність»; брав участь у численних наукових конференціях та конгресах та ін. [4, с. 573-590].

У 1967 р. Іван Лисяк-Рудницький разом із Всеволодом Голубничим, Іваном Коропецьким, Мирославом Лабунькою та Василем Маркусем ініціював написання заяви до провідних американських інтелектуалів українського походження, до керівництва СРСР та УРСР з політичними вимогами: встановити громадянство УРСР, встановити дипломатичні відносини між Українською РСР і зарубіжними країнами, надати українській мові статус

державної в УРСР, легалізувати УАПЦ і УГКЦ та ін. Вона, після її оприлюднення в радянських засобах масової інформації, мала стати готовою політичною програмою для української підрадянської інтелігенції. Однак «Заява», під якою поставили свій підпис лише 35 професорів, викликала бурю протестів серед еміграційного національно-патріотичного «естаблішменту». Всіх, хто підписався під нею, піддали публічному осуду як зрадників і ренегатів, оскільки «Заява» *de facto* визнавала існування УРСР [1, с. 84].

Плідна громадська та наукова робота дала можливість І. Лисяку-Рудницькому сформулювати своє бачення історії та дійсності української еміграції ХХ ст. По-перше, історик запропонував умовну класифікацію останньої: 1) бандерівщина, 2) «естаблішмент», 3) ліберально мисляча меншість та 4) «реалітетницька» меншість [1, с. 93]. По-друге, сформулював основні проблеми емігрантського середовища: «простацьке політиканство» та примусовий конформізм, «примітивне пустомельство» у газетах і журналах, на конференціях, мітингах та з'їздах; відсутність інтелектуальної свободи та панування авторитарної системи у внутрішньому житті емігрантської громадськості (яскраво проявились під час інциденту із «Заявою 35 професорів») [5, с. 6]; відсутність співпраці української еміграції з однодумцями на Батьківщині та західними спеціалістами [3, с. 381] та ін.

Основне історичне покликання політичної еміграції І. Лисяк-Рудницький вбачав у двоєдиних складових: 1) боротьбі за «інтелектуальну та громадянську свободу на батьківщині» [1, с. 396]; 2) збереженні вільної української мислі та культурного надбання свого народу з метою його подальшого повернення на Батьківщину.

Реалізація цієї важливої місії української діаспори вимагає:

1. звільнення від впливу тоталітарної ідеології СРСР, відновлення демократичної свідомості;
2. зруйнування авторитарної системи в середині еміграційної громадськості, яка «намагається задушити вільний розум методами морального терору», [2, с. 398];
3. створення сприятливих умов для інтелектуальної свободи, дискусії, конструктивної критики, систематичного обміну думок;
4. створення в еміграції демократичної української преси;
5. розмежування церковної і політичної сфер;
6. співіснування й суперництва між кількома (принаймні двома) партіями в лоні одного суспільства, гарантій періодичної зміни лідерів;
7. постійної співпраці еміграційної громадськості з чужоземним (Західним) оточенням та з представниками націоналістичного опору в Україні;
8. припинення «примітивного пустомельства» про «нудну патріотичну мораліну» та усвідомлення відповідальності за свою еміграційну та українську дійсність [2, с. 396].

Таким чином, діяльність значної частини українського еміграційного табору Іван Лисяк-Рудницький визначав як недемократичну і слабоорганізовану. Історик наголошував на необхідності усвідомлення українською діаспорою своєї свободи думки та діяльності за межами Радянської України. Плідна наукова та культурно-політична діяльність емігрантської громадськості, пошук співпраці з однодумцями в УРСР впливатимуть на ідейні процеси в останній та відіграють, хоч і допоміжну, але важливу роль у боротьбі за незалежність Батьківщини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грицак Я. Іван Лисяк-Рудницький. Нарис інтелектуальної біографії / Я. Грицак // Сучасність. – 1994. – № 11. – С. 73-96.
2. Лисяк-Рудницький І. В обороні інтелекту / І. Лисак-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Між історією й політикою. – Мюнхен : Видавництво «Сучасність», 1973. – С. 384-420.
3. Лисяк-Рудницький І. Що робити? / І. Лисак-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. – Т. 2. – К. : Видавництво «Основи», 1994. – С. 365-391.

4. Симоненко Р. Іван Павлович Лисяк-Рудницький / В. Симоненко // Історіографічні дослідження в Україні. – К. : НАН України, 2005. – Вип. 15 : Визначні постаті української історіографії XIX-XX ст. – С. 572-612.
5. Химка Іван-Павло. Наш історик, наша епоха: Іван Лисяк-Рудницький / І.-П. Химка // Критика : Рецензії. Ессеї. Огляди. – 2014. – № 3/4. – С. 4-8.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.С. Андрєєва

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ НАД ФОРМУВАННЯМ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПИСЬМІ

У статті розглядається методика підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи над формуванням іншомовної компетенції у письмі.

Ключові слова: методична компетентність, письмо, майбутні фахівці, початкова школа, іншомовна компетенція.

The article deals with the technique of preparation of future primary school teachers to work on the formation of foreign language competence in writing.

Keywords: methodological competence, writing, memory, communicative competence, motivation, perception.

На сучасному етапі навчання іноземної мови письмо, як одна із форм комунікації, відіграє важливу роль, презентуючи в цілому інші види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння і читання, з якими воно дуже тісно пов'язане, являючи собою рецептивно-репродуктивний механізм відтворення іноземної мови. У ХХ ст. дану проблему висвітлюють в своїх працях такі вчені, як І.Л. Бім, Н.М. Костриця, І.М. Мельник, Г.В. Рогова, Н.І. Гез, В.Н. Рахманінова, С.Ю. Ніколаєва [4, с. 5].

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на сьогоднішній день, по-перше, наявна проблема недостатньої розробленості методичної системи викладання фахових дисциплін для майбутніх учителів англійської мови початкової школи; по-друге, є необхідність забезпечення майбутніх вчителів англійської мови початкової школи належним рівнем підготовки з фахових дисциплін, таких як, зокрема, «Практика писемного та усного мовлення», «Іноземна мова фахового спрямування з методикою: шкільний курс англійської мови». Останнім часом питання методичної компетентності вчителя є досить актуальним. Формування професійної компетентності розпочинається у вищому навчальному закладі, продовжується і розвивається у школі.

Метою статті є розглянути специфіку формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до навчання письма і уточнити умови його ефективності під час навчання англійської мови.

Навчання письма (тобто навчання письма та письмового мовлення) включає роботу над технікою письма (графіка, орфографія, пунктуація) та над письмовим вираженням думок на мові, що вивчається (продукт письмового мовлення). Оволодіння письмом включає роботу над технікою письма (графіка, орфографія, пунктуація) і над письмовим висловленням думок іноземною мовою (письмове продуктивне мовлення). Хоча письмо вважається досить важким і тривалим для оволодіння видом мовленнєвої діяльності, у практичній мовній підготовці майбутніх учителів іноземної мови йому часто приділяють недостатню увагу.

Таким чином, письмо є продуктивним видом мовленнєвої діяльності, який забезпечує висловлення думки в графічній формі. Мета навчання письма англійською мовою у мовних вищих навчальних закладах полягає в розвитку у тих, хто навчається англомовній комунікативній компетенції в письмі у складі та єдності всіх її шести компонентів: лінгвістичної компетенції, соціолінгвістичної компетенції, прагматичної компетенції, предметної компетенції, формально-логічної компетенції, підпорядкованої пара лінгвістичної компетенції. Володіння письмом передбачає досягнення елементарної комунікативної компетенції, яка забезпечує учням вміння реалізувати навички писемного мовлення в найбільш типових ситуаціях повсякденного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. Початкова освіта. – 18(594), 2011. – 45 с.
2. Сучасні теорії та методики навчання іноземним мовам / Під заг. ред. К. М. Федорової, Т. В. Рязанцевої – М: Видавництво «Іспит», 2004. – 320 с.
3. Тарнопольський. О. Б., Кожушко. С. П. / О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 288 с.
4. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: Навчальний посібник./ О.Б. Тарнопольський – К.: Фірма «ІНКОС», 2006. – 248 с.
5. Яхонтова Т. В. Основи англійського наукового письма: Навчальний посібник для студентів, аспірантів і науковців./ Т. Яхонтова – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. -220 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І. В. Валуєва

УДК 378

Горностаєва Н. В.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ МОДЕЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАТОРСЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті обґрунтовано особливості формування професійних умінь майбутніх учителів у процесі моделювання організаторсько-педагогічної діяльності.

Ключові слова: педагогічні професійні вміння, організаторсько- педагогічна діяльність, вимоги до сучасного вчителя.

The article is proving of characteristics of formation future teacher's professional skills in the process of modeling organizational and educational activities.

Keywords: professional pedagogical skills, organizational and educational activities, requirements to modern teacher.

У сучасних умовах відродження національної системи освіти, реалізації Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, модернізації вищої освіти України особливого значення набувають проблеми професійної підготовки майбутнього педагога. Одним із основних шляхів реформування освіти є підготовка нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного й загальнокультурного рівня.

Важливою передумовою успішної підготовки майбутнього педагога до роботи в школі є формування професійних умінь до організаторсько-педагогічної діяльності.

У вітчизняній педагогічній науці проблеми організаторської діяльності і формування необхідних для неї вмінь педагогів довгий час окремо не розглядалися. Але питання формування організаторських здібностей у процесі підготовки вожатих знайшло відображення у наукових роботах Аркіна Є. А., Залужного О.С. та Макаренка А.С. та інших. Так, Ковальов О. Г. визначив основні вимоги до організатора, а у працях Кондратьєвої С.В., Мангутова І.С. та Уманського Л.І. порушена проблема формування організаторських здібностей студентів [4, с. 169].

Розв'язуючи проблему педагогічних здібностей, науковці звертали увагу на організаторські здібності і вміння Гоноболін Ф.М., Кузьміна Н.В., Левітов М.Д. Питання формування організаторських умінь у процесі професійної підготовки вчителів досліджував

Красовський Б.Д., не розглядаючи окремо розробку технології формування й розвитку цих умінь [4, с. 171].

Більшість дослідників виділяє організаторську діяльність як важливу складову педагогічної діяльності. Проте уміння, необхідні для організаторської педагогічної діяльності, включаються в широке коло професійних умінь, пов'язаних із поняттями „педагогічна майстерність”, „педагогічна техніка” й іншими [2, с. 157]. Отже, в педагогічній науці накопичено певний досвід дослідження організаторської роботи, але сам процес підготовки педагога до організаторської діяльності вивчено недостатньо.

До того ж існує суперечність між наявним рівнем педагогічних умінь у майбутніх вчителів початкових класів і вимогами до професійної підготовки педагога.

У пошуках підходів до вдосконалення процесу формування професійної готовності майбутніх учителів початкових класів у процесі організаторсько-педагогічної діяльності потрібно дбати про те, щоб теоретичні знання переросли в подальші практичні дії, стали стартом професійного становлення.

Формування в майбутніх учителів професійних умінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності повинно бути цілеспрямованим і керованим. Необхідною умовою результативності організаторської діяльності є її повноцінна мотивація, що виявляється передусім у позитивному ставленні до неї, усвідомленні її значення для ефективності навчально-виховного процесу [1, с. 9].

Враховуючи структуру організаторської діяльності, виділяємо компоненти процесу формування професійних умінь, необхідних для неї: цільовий, мотиваційний, змістовий, операційно-процесуальний, оцінно-результативний [3, с. 256].

Для продуктивної організаторської педагогічної діяльності необхідними є знання основних напрямів й перспектив розвитку освіти й педагогічної думки на Україні, основ історії педагогіки, педагогіки й психології, основ етнопедагогіки, основ організаторської роботи; глибокі знання з предмету, фахівцем якого є спеціаліст, знання методики його викладання; всебічна ерудованість, знання історії України й сучасного світу, основ філософії, політичної економіки й народознавства, основ Української держави й права [3, с. 257].

Вимоги до вчителя, що забезпечують високий рівень продуктивності його організаторської діяльності, включають вміння аналізувати суспільно-політичні процеси й події внутрішнього й міжнародного життя, трактувати їх з точки зору загальнолюдських цінностей і категорій; берегти й плекати український менталітет; аналізувати психолого-педагогічну літературу. Усі вищезначені вимоги до майбутнього вчителя найкраще формуються у процесі моделювання організаторсько-педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березюк О.С. До питання про шляхи підвищення фахового і загальнокультурного рівня майбутнього вчителя // Психолого-педагогічні основи формування творчої особистості педагога оновленої школи. – Умань, 1992. – С. 9-10.
2. Антонова О.Є. Динаміка розвитку організаторських умінь студентів педагогічного вузу // Формування виховних умінь майбутніх педагогів: Монографія / За ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Житомир. держ. пед. ін-т, 1996. – С. 150-160.
3. Дубасенюк О.А. Організаційно-педагогічна робота класного керівника // Практикум з педагогіки: Навч. посіб.: Видання 2-ге доповнене і перероблене / За заг.ред. О. А. Дубасенюк, А. В. Іванченка – К.: ІСДО, 2002. – С. 255-268.
4. Ілліна О.В. Організаторські педагогічні уміння і важливість їх формування у майбутнього соціального педагога // Теоретичні та методичні засади соціально-педагогічної підготовки вчителя: Зб. наук.- метод. пр. / Ред. кол. Дубасенюк О.А. та ін. – К.: ІЗИН, Житомир: держ. пед. ін-т, 2009. – С. 168-171.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В. В. Денисенко

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ І ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглядається питання про соціальні мережі як засіб навчання і взаємодії учасників освітнього процесу.

Ключові слова: соціальна мережа, сайт, навчальні соціальні мережі.

The article examines the social networks as a means of learning and interaction of participants in the educational process.

Key words: social network, website, social educational network.

На сучасному етапі спостерігається всебічне масове впровадження інформаційних технологій в усі сфери освіти. Провідною метою інформатизації системи освіти є перетворення сучасних інформаційних ресурсів та інформаційно-комунікаційних технологій в ресурс освітнього процесу, що забезпечує формування якісно нових результатів освіти. Тому, питання використання соціальних мереж не як засобу розваг, а як засобу навчання і взаємодії учасників освітнього процесу є досить актуальним у наш час.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що психолого-педагогічні особливості використання соціальних мереж у процесі навчання досліджувалися в роботах учених, зокрема В. Бикова, Н. Морзе, М. Жалдака, Н. Тверезовської, Б. Гершунського, М. Голованя, О. Ляшенка, В. Лапінського, П. Маланюка та інших.

Останнім часом дослідники намагаються знайти нові сфери застосування соціальних мереж у різних напрямках діяльності людини, максимально використовуючи всі можливості даного об'єкта інформаційних технологій. Під терміном «соціальна мережа» в галузі інформаційних технологій розуміють інтерактивний багатокористувацький веб-сайт, контент якого наповнюється самими учасниками мережі. Це визначення відрізняється від використовуваного в соціології, де під терміном «соціальна мережа» прийнято розуміти соціальну структуру, що складається з групи вузлів, якими є соціальні об'єкти, і зв'язків між ними. Сайт являє собою соціальне середовище, що дозволяє спілкуватися групі користувачів, об'єднаних спільним інтересом [4, с. 45-47]. Основними принципами соціальної мережі є: ідентифікація, присутність на сайті, відносини, спілкування, групи, репутація, обмін інформацією [1].

Розрізняють чотири типи соціальних мереж: професійні соціальні мережі, блог – мережі, сайти знайомств, сайти для пошуку людей.

Цінність соціальних мереж для навчання та розвитку ще недостатньо оцінена: багато методистів скептично ставляться до можливості використання даного об'єкта інформаційних технологій як педагогічного засобу навчання, так як традиційно соціальні мережі розглядаються як середовище для проведення вільного часу, розваги. Проте в педагогічній діяльності можливості соціальних мереж можна використовувати для вирішення найрізноманітніших завдань: в соціальних мережах можна ефективно організувати колективну роботу навчальної групи, проектну діяльність, міжнародні обміни, у тому числі науково-освітні, мобільну безперервну освіту та самоосвіту.

Можна виділити наступні переваги використання соціальних мереж у якості навчального майданчика: звичне середовище для учнів; у соціальній мережі людина виступає під своїм ім'ям-прізвищем; можливість спільної роботи; наявність форуму, стіни, чату; кожен учень – учасник може створити свій блог, як електронний зошит; активність учасників простежується через стрічку друзів; зручно використовувати для проведення проекту; підійде в якості портфоліо як для учня, так і для вчителя [2, с. 405 – 407].

Існує ряд проблем, пов'язаних з використанням соціальних мереж у освітньому процесі. До них відносять: відсутність мережевого етикету учасників, невисокий рівень

мотивації та ІКТ-компетенцій викладача, висока ступінь роботи з організації та підтримки навчального процесу для викладача, часта відсутність відкритого доступу до соціальних мереж з навчальних аудиторій. Крім того, викладач повинен інтуїтивно відчувати аудиторію і доцільно підбирати під неї навчальний майданчик та інструменти [3]. Для вирішення названих проблем необхідно створювати умови для підвищення ІКТ-кваліфікації викладачів, здійснювати заохочення педагогів, які активно використовують нові технології, розробляти ефективні методики застосування соціальних мереж у освітньому просторі.

На основі аналізу наукової літератури ми дійшли висновку що соціальні мережі не є основним засобом мережевого навчання, але їх можливості у вирішенні освітніх завдань у наш час недооцінюються.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко Е. Социальные сети как инструмент развития: виды и возможности [Электронный ресурс] / Е. Бондаренко. – 24 марта 2008 г. – Режим доступа: <http://www.trainings.ru/library/articles/?id=10067> . – Загл. с экрана.
2. Клименко О. А. Социальные сети как средство взаимодействия участников образовательного процесса/ О. А. Клименко // Теория и практика образования в современном мире: материалы междунар. науч. конф. (г.Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). – СПб.: Реноме, 2012. – С. 405-407.
3. Можаяева Г.В. Використання віртуальних соціальних мереж в навчанні студентів-гуманітаріїв [Електронний ресурс]/ Г.В. Можаяева, О.В.Фещенко. 2012р. Режим доступу: http://ido.tsu.ru/files/pub2010/Mojaeva_Feshchenko_Ispolzovanie_virtualnyh_sotsialnyh_setei . – Загл. з екрана.
4. Фещенко А.В. Социальные сети в образовании: анализ опыта и перспективы развития / Открытое дистанционное образование, № 3 (43) 2011 г. – Томск: ТГУ, АСОУ, 2011. – С. 44 – 49.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Л.Є. Петухова

УДК 37.041:371

Дубовик Г.О.

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів ВНЗ.

Ключові слова: готовність до педагогічної діяльності, підготовка до виховної діяльності, критерії і показники готовності майбутніх учителів початкової школи до виховної діяльності, професійно-виховна компетентність.

The article describes the process of preparation of the future teachers of elementary classes to educational activity in vocational training of students of pedagogical universities.

Keywords: commitment to educational activities, preparation for educational activities, criteria and indicators of future primary school teachers to educational activities, professional and educational competence.

На сучасному етапі становлення Української держави за умови складного політичного та соціально-економічного стану, інформатизації усіх сфер суспільного життя, глобалізації освітніх та економічних процесів, актуальними є питання забезпечення умов для саморозвитку й самореалізації особистості як важливої складової підготовки підростаючого

покоління до життя та праці в умовах значних соціальних, політичних, економічних змін, що відбуваються в житті країни.

Особливо гостро постала проблема вдосконалення роботи педагогічних ВНЗ щодо підготовки майбутніх педагогів з високим рівнем професіоналізму, творчої активності, які відповідально ставилися б до результатів свого навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності

Підготовка майбутніх учителів до виховної роботи охоплює складну систему навчальних і виховних чинників. Вона базується на концепції гуманістичного виховання, передбачає впровадження навчально-методичного комплексу з урахуванням сучасних ефективних технологій виховної діяльності для засвоєння відповідного набору знань, умінь і навичок, які детермінують оволодіння студентами професійною компетентністю.

Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів є предметом спеціальних досліджень багатьох учених – Ш. Амонашвілі, І. Беха, Н. Бібік, В. Давидова, Д. Ельконіна, Л. Занкова, І. Зязюня, О. Савченко, В. Ставицького, М. Фіцула та ін. У працях цих науковців визначено закономірності та принципи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, здійснено порівняльну характеристику основних наукових підходів до розв'язання проблеми формування готовності освітян до професійної діяльності в початковій школі.

Підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховної діяльності, до педагогічної взаємодії з учнями молодшого шкільного віку повинна відбуватися за діагностичним, операційним і транспозиційним аспектами. Діагностичний аспект дає змогу визначити наявний стан підготовки до виховної діяльності, операційний аспект – це розроблена система підготовки студентів до виховної діяльності з учнями молодшого шкільного віку. Транспозиційний аспект передбачає застосування студентами набутих у ВНЗ знань, навичок і вмінь з організації педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі початкової школи під час практики і подальшій професійній діяльності [4].

Підготовки майбутніх учителів до виховної роботи розглядається нами як цілісна педагогічна система, функціонування якої має забезпечити готовність майбутнього вчителя до організації означеного виду діяльності. Під такою готовністю розуміємо інтегровану психологічну властивість педагога, що включає педагогічну самосвідомість; емоційно-позитивне ставлення до учнів; знання про структуру особистості та її вікові особливості, засоби педагогічного впливу на її формування і розвиток; сукупність теоретичних відомостей про роль ігрової діяльності учнів у години дозвілля в їхньому особистісному зростанні; педагогічні вміння та здібності щодо її організації.

Сутність поняття „готовність студентів до виховання молодших школярів” характеризується усвідомленням значущості та інтересом студентів до здійснення виховання учнів, сформованістю в них спеціальних знань та вмінь і проявляється в їхній самостійній професійно-педагогічній діяльності [2].

Готовність майбутнього вчителя до виховної діяльності у школі, є багатомірною системою, що охоплює у стійких єдностях такі компоненти [4, с. 11]:

- мотиваційний (професійні установки, інтереси, прагнення займатися виховною роботою);
- орієнтаційний (ціннісно-професійні орієнтації, основою яких є професійна етика, професійно-педагогічні ідеали, погляди, принципи, переконання, готовність діяти відповідно до них);
- пізнавально-операційний (професійна спрямованість уваги, уявлень, сприймання, пам'яті, педагогічне мислення, педагогічні здібності, знання, дії, операції і заходи, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності);
- емоційно-вольовий (почуття, вольові процеси, що забезпечують успішний перебіг і результативність діяльності педагога; емоційний тонус, емоційна сприйнятливність, цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самокритичність, самоконтроль);

- психофізіологічний (властивості і здібності, які забезпечують майбутньому вчителю початкових класів високу працездатність у виконанні виховуючих функцій, впевненість у своїх силах, прагнення наполегливо і до кінця доводити розпочату справу, здатність вільно керувати своєю поведінкою і поведінкою інших, професійна працездатність, активність і саморегулювання, врівноваженість і витримка);
- оцінний (самооцінка своєї професійної підготовки і відповідність процесу розв'язання професійних завдань оптимальним педагогічним зразкам).

Не менш важливим структурним компонентом готовності до виховної діяльності є педагогічні здібності. Педагогічні здібності – сукупність психічних рис особистості, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення.

Проектування особистості майбутнього вчителя неможливе без розвитку в студентів таких якостей, як педагогічне передбачення й уявлення. Педагогічне передбачення – це вміння аналізувати, систематизувати факти і явища, правильно оцінювати все розмаїття відносин у системі „вчитель – учень”, які постійно змінюються і передбачати кінцеві результати роботи. Без педагогічного уявлення неможливо прогнозувати діяльність педагога.

Одним із показників готовності є й певний рівень розвитку в студентів педагогічних факультетів організаторських здібностей. Організаторські здібності включають як особливі риси і властивості (вміння розбиратися в людях, знайти до них підхід, впливати на них), так і загальні риси (спілкування, ініціативність, самостійність, мобільність). Організаторські здібності – сукупність психічних рис особистості, необхідних для успішного оволодіння організаторською діяльністю, її ефективного виконання [3, с. 240].

Готовність до виховної роботи включає як обов'язковий компонент потреби фахівця у професійному самовдосконаленні. По-справжньому освічений вихователь – це той, хто відчуває потребу постійно поповнювати свої знання, розвивати свої розумові здібності, вміє всебічно користуватися своїми інтелектуальними і творчими можливостями, професійними навичками.

Кінцевим результатом готовності студентів до виховної роботи, на наш погляд, є професійно-виховна компетентність, яка обіймає такі чинники (види компетенцій): когнітивно-виховна (у галузі теорії і методики виховного процесу, в галузі фахових предметів); конструктивно-виховна (в галузі процесів прогнозування, планування); регулятивно-оцінна компетенція (самооцінка своєї підготовленості, рівня вихованості, визначення шляхів професійного самовдосконалення).

Отже, в умовах значно зміненого соціально-політичного та економічного середовища до майбутнього вчителя висуваються більш широкі вимоги. Це не тільки володіння обсягом загальнонаукових і спеціальних знань, який постійно збільшується, але й практичне застосування професійних умінь та навичок, розвиток організаторських здібностей, володіння педагогічним передбаченням та уявленням, прагнення до самовдосконалення, моральна чистота, вимоглива доброта, душевна щирість, любов до дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубасенюк О. А. Концептуальні положення теорії професійної виховної діяльності педагога / О. А. Дубасенюк // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 4. – С. 91.
2. Кіліченко О. І. Підготовка майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з учнями молодшого шкільного віку : автореф. дис... канд. пед. наук : спец.: 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. І. Кіліченко. – К., 1997. – 24 с.
3. Козак М. Г. Психолого-педагогічні основи підготовки студентів до виховної роботи в процесі навчання / М. Г. Козак, М. М. Фіцула // Підготовка студентів до виховної роботи в процесі навчання / За ред. М. М. Фіцули. – К.: Вища школа, 1982. – 181 с.
4. Кондрашова В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності / В. Кондрашова. – К.: Вища школа, 1987. – 38 с.

5. Макаренко А. С. Методика виховної роботи / А. С. Макаренко. – К. : Рад. школа, 1990. – 366 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І. В. Гриценко

УДК 378.14.032

Клименко А.І.

ОБГРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті обґрунтовується актуальність професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у ВНЗ.

Ключові слова: самовиховання, майбутній вихователь дошкільного навчального закладу, ВНЗ.

The article substantiates the relevance of professional self-education of future preschool teachers in the universities.

Key words: self-education, future preschool teacher, university.

Серед різноманітних наукових проблем, пов'язаних з якісним оновленням системи професійної підготовки вихователів дошкільних закладів особливого значення набуває **проблема** загального і специфічного у формуванні особистості майбутнього педагога засобами організації професійного самовиховання.

Формулювання цієї проблеми є наслідком зіставлення певного запиту практики і тих можливостей його задоволення, які є у педагогічній науці.

У період імплементації закону України «Про вищу освіту» з'явився новий запит суспільної педагогічної практики на фахівця, який здатний як до професійного самовдосконалення, так і до створення умов для цілеспрямованого неперервного розвитку дітей дошкільного віку. Підготовка таких фахівців повинна сприяти національному культуротворенню.

Сьогодні дитячим садкам потрібні спеціалісти з досвідом самоформування і саморозвитку професійних вмінь організації особистісно-орієнтованого навчально-виховного процесу на діагностичній основі. Між тим спостереження за роботою вихователів дитячих садків свідчать про те, що більшість з них не має досвіду самоформування вказаних умінь, у достатній мірі сформованої готовності до стимулювання розвитку у дітей пізнавальних процесів, емоцій, мовлення, моральних і вольових якостей [2].

Викладачі педагогічних університетів, інститутів, коледжів і училищ, як правило, добре ще не усвідомлюють, що наукове, навчальне і методичне забезпечення розширення можливостей процесу формування особистості спеціаліста-педагога за рахунок підсилення його цілісності, організації професійного самовиховання і саморозвитку студентів – це найважливіший напрямок гуманізації навчання і виховання майбутніх фахівців. Спадає на думку, що вони не бачать сенс особистісно-орієнтованого професійного виховання майбутніх педагогів у включенні їх у процес активного самовиховання, у його стимулюванні і корекції.

Певною мірою це пояснюється відсутністю у викладачів глибоких знань теорії і технології професійно-орієнтованого самовиховання як засобу формування у студентів готовності до виконання системи функцій спеціаліста-педагога. Потреба поставити студента у центр навчально-виховного процесу усвідомлюється деякими викладачами лише на інформативному рівні: вони не створюють необхідні і достатні умови для розвитку його духовно-професійної свідомості і самосвідомості в їх єдності, для усвідомлення ним особистісної

відповідальності за результати навчання, необхідності підвищення активності у професійному становленні.

В аспекті орієнтації професійної підготовки студентів на її цілісність потребують удосконалення навчальні плани спеціальності “Дошкільна освіта”. Мова йде як про введення деяких нових дисциплін, так і про переорієнтацію навчальних програм окремих предметів на організацію самовиховання майбутніх педагогів.

Отже, має місце розбіжність між соціальним завданням щодо здійснення вихователями дошкільних закладів наступності в управлінні неперервним розвитком дітей і недостатнім рівнем відповідної підготовки цих спеціалістів у вищих навчальних закладах і педагогічних училищах, відсутністю в ній такого впливового засобу формування особистості майбутнього фахівця, як організація його самовиховання.

Глибокий аналіз праць, присвячених самовихованню (роботи А. Арета, С. Єлканова, А. Кочетова, Л. Рувинського, В. Сухомлинського, та ін.) привів до висновку про поки що недостатню розробленість концептуальних положень щодо організації процесу професійного самовиховання майбутніх дошкільних педагогів, обґрунтованих з позиції цілісного підходу. У психологічних і педагогічних положеннях про самовиховання залишаються не розв’язаними безліч питань.

Головними серед них є питання про структуру, генезис і оцінку результатів самовиховної активності майбутнього педагога, її вплив на формування готовності до самостійної праці; рівні розвитку інтересу студента до професійного самовиховання; педагогічні умови відкриття майбутнім фахівцем особистісного смислу роботи над собою, формування у нього її мотивів; принципи організації професійного самовиховання студентів і методи його стимулювання; систему педагогічного забезпечення самовиховної активності майбутніх спеціалістів дошкільної і початкової шкільної ланок освіти та інші [1].

Для вирішення відповідних питань в Україні є все необхідне методологічне і теоретичне підґрунтя: концепції співвідношення свідомого і несвідомого у професійній освіті (І. Зязюн), цілісності та наукових засад її реалізації в професійній підготовці майбутніх учителів (В. Семиченко), теоретичні положення щодо особистісно зорієнтованого виховання (І. Бех), індивідуалізації професійної підготовки вчителя (О. Пехота), розвитку саморегуляції поведінки школярів на особистісному рівні (М. Боришевський) та ін.

Узагальнюючи все висловлене, зробимо висновок, що актуальність дослідження випливає з його спрямованості на розв’язання таких протиріч дошкільної практики, інститутської та університетської педагогічної освіти:

- між соціальним завданням щодо здійснення вихователями дошкільних закладів наступності в управлінні неперервним розвитком дітей і стихійним характером професійного самовиховання студентів ВНЗ, спрямованого на формування у них як специфічних, так і загальних для педагогів суміжних ланок освіти якостей;
- між усвідомленням більшістю викладачів педагогічних факультетів ВНЗ потреби у створенні системи професійного самовиховання студентів і нерозробленістю педагогічною наукою принципів і методів організації самовиховної діяльності майбутніх вихователів дошкільних закладів, відповідних технологій, а також положень щодо ефективного функціонування цієї системи;
- між визнанням фахівцями вищої школи і науковцями великого значення процесу формування самосвідомості студента для його професійного становлення та існуючим у педагогічній науці уявленням про професійне самовиховання як лише свідому роботу щодо удосконалення своєї особистості як професіонала;
- між розумінням фахівцями в галузі теорії самовиховання ролі його цільового орієнтуру і відсутністю в науці положень про інтегральну готовність до професійної діяльності педагогів дошкільної і початкової шкільної ланок освіти.

Теоретичне та експериментальне обґрунтування організації професійного самовиховання майбутніх педагогів у вищій школі є необхідною умовою її реформування на засадах особистісно-орієнтованої освіти. Ефективність найсуттєвішого кроку пошуку –

з'ясування концептуальних засад професійного самовиховання студентів – залежить від результатів аналізу цілісного процесу формування особистості спеціаліста-педагога на методологічному, загальнопсихологічному, загальнопедагогічному і конкретно-науковому рівнях (на останньому вирішується завдання щодо виявлення можливих якісних станів предмета потреби у самовихованні в свідомості та самосвідомості студента, відповідних педагогічних умов, структури і генезису самовиховної активності майбутнього фахівця тощо).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи / А.І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005.- 486 с.
2. Кучерявий О.Г. Професійне самовиховання майбутнього педагога як творчий саморух до самореалізації особистості / О.Г. Кучерявий // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Зб. наук. пр. – К.: КДЛУ. – 2002. – №19. – С. 62 – 64.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Б. Полєвікова

УДК 371.13:372

Кутольвас В.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА МАТЕРІАЛІ ФРЕБЕЛЬПЕДАГОГІКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються особливості підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на матеріалі фребельпедагогіки.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційних технологій(ІКТ), інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища(ІКПС), фребельпедагогіка, WEB-мультимедіа енциклопедія

The article observes with the features of preschool teachers training by the frobelpedagogic materials.

Key words: information and communication technologies (ICT), information and communication educational environment (IKPS) frobelpedagogic, WEB-multimedia encyclopedia.

Необхідність підготовки фахівців з дошкільної освіти визначається: потребою суспільства у висококваліфікованих фахівцях дошкільної освіти з урахуванням сучасних вимог і національних традицій; особистісно-орієнтованою системою навчання, виховання дітей дошкільного віку; запровадженням у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів новітніх педагогічних технологій, нетрадиційних форм педагогічної взаємодії з дітьми. Історичний аспект підготовки педагогічних кадрів дошкільної освіти відображено у працях Л. Артемової, З. Борисової, Н. Дем'яненко, Т. Поніманської, О. Анісімової, О. Проскури, О. Сухомлинської. Активно вивчаються сучасні проблеми професійної підготовки педагогів у ВНЗ: Б. Андрієвський, Г. Беленька, О. Співаковський, Л. Петухова, Л. Коваль.

Одним із найбільш суттєвих чинників ХХІ ст., що впливає на мотивацію учіння студентів, є застосування ІКТ у навчальному процесі, використання (ІКПС); що допомагає вчити та навчатися, робить освіту доступнішою, розвиває культуру навчання, творення, обміну і співпраці у швидкозмінному суспільстві знань, формуючи таким чином позитивне ставлення до навчання, бажання навчатися, здобувати знання і як наслідок – забезпечує формування позитивної мотивації до учіння в новому інформаційному освітньому просторі. WEB-мультимедіа енциклопедія з історії дошкільної педагогіки, розроблена і запроваджена

Л.Є. Петуховою, дає змогу студентам ознайомлюватися з видатними педагогами [1, с. 8]. Вона містить мультимедійний супровід лекцій, присвячених вивченню педагогічної спадщини Ф. Фребеля. ІКПС найбільшим чином спонукає студентів до сприйняття матеріалу, що циркулює в ньому, створюючи нову дидактичну модель – трисуб'єктні відносини, що передбачають наявність трьох рівноправних суб'єктів навчання – студента, викладача та ІКПС [2, с. 182]. Також для студентів Л.Є. Петуховою та О.Є. Анісімовою розроблено спецкурс WEB-мультимедіа «Фребельпедагогіка», який надає такі дидактичні можливості: доступ до інформації в будь-який зручний для студента та викладача час; забезпечить краще ознайомлення з педагогічною спадщиною Ф. Фребеля. [4, с. 404].

У сучасних умовах перед факультетом дошкільної та початкової освіти стоять завдання: поєднати усталені освітні традиції з новітніми технологіями викладання; зміцнити сильні сторони освіти за рахунок інтеграції нових методів навчання, надати студентам більшої самостійності. Серед особливостей підготовки майбутніх вихователів на матеріалі фребельпедагогіки у ВНЗ виокремлено наявність ІКПС, організація процесу навчання майбутніх педагогів на засадах трисуб'єктної дидактики; вибудова кожним студентом індивідуальної освітньої траєкторії завдяки змозі вільного вибору навчальних курсів варіативної складової навчального плану, зокрема спецкурсу «Фребельпедагогіка»; можливість вивчення і використання педагогічних ідей Ф. Фребеля, завдяки активній міжнародній діяльності ВНЗ, співпраці з німецькими партнерами, вивчення і впровадження зарубіжного досвіду, що дають змогу адаптувати національну освітню систему з урахуванням мобільності студентів [3, с. 20-21].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петухова Л. Є. Вивчення курсу „Історія педагогіки” з використанням мультимедійної енциклопедії / Любов Євгенівна Петухова // Проблеми сучасної пед. освіти / Ред. кол.: Глузман О.В. – Ялта, 2008. – Ч. 1. – Випуск 19. – С. 8.
2. Петухова Л. Є. Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище у професійній підготовці майбутніх вихователів / Л. Є. Петухова, В. В. Коткова // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету: зб. наук.ст. / ред.кол.: І. П. Аносов (гол. ред.) та ін. – Мелітополь: Вид-во «Мелітополь», 2012. – С. 182.
3. Полєвікова О. Б. Педагогічна система Фрідріха Фрєбеля в контексті міжнародної діяльності Херсонського державного університету / О. Б. Полєвікова, С. М. Микитюк // Формування професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу в умовах глобалізації: матеріали V Міжн. педагог. читань. – Херсон, ХДУ, 2009. – С. 20 – 21.
4. Співаковський О. В. До оцінювання взаємодії у моделі «викладач-студент-середовище» / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова, Н. А. Воропай // Науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України «Наука і освіта». – 2011. – № 4. – С. 404.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Л.Є. Петухова

УДК 373.2.026:81

Лаврік Є. В.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВИКЛАДАННЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуто проблему ступеневої підготовки фахівців дошкільної освіти і визначено сутність професійної підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти до викладання лінгводидактичних дисциплін.

Ключові слова: безперервна ступенева підготовка магістра дошкільної освіти, лінгводидактична підготовка фахівця дошкільної освіти, дидактичні основи та зміст навчальних лінгводидактичних дисциплін.

The article considers the problem of stage training of specialists of pre-school education and defines the essence of professional training of future specialists of pre-school education to teach linguodidactic disciplines.

Keywords: continuous multi-level master training of pre-school education, linguodidactics training of pre-school education, didactic framework and contents of the educational discipline, theoretical and methodological basis of teaching of the linguodidactics course.

Загальне реформування дошкільної освіти України та фахової підготовки педагогів дошкільного профілю зумовлено поступальними послідовними кроками реалізації «Концепції дошкільного виховання в Україні», розділу «Дошкільне виховання» Державної національної програми Освіти України XXI століття, Базового компонента дошкільної освіти, Закону «Про дошкільну освіту», Базової програми розвитку дитини дошкільного віку, реалізації Болонських угод у системі вищої освіти, Законом Про вищу освіту в Україні.

Спеціальність «Дошкільна освіта» цілком правомірно посідає вагомe місце в професійній підготовці педагогічних працівників. Необхідність і важливість виховання найменших дітей кваліфікованими вихователями безсумнівна. Сформувати такого педагога може збалансована система підготовки кадрів. Ступенева підготовка передбачає чітку диференціацію навчальних планів, програм і певні кваліфікації, які в майбутньому надають право на відповідні посади. У вищих педагогічних закладах (інститути, університети) ще можна здобути освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста, а згідно нового законодавства – ступені вищої освіти: бакалавр, магістр.

На сучасному етапі розвитку і становлення магістратури спеціальності «Дошкільна освіта» здійснено небагато досліджень у цих напрямках. В основному науковців цікавлять загальні теоретико-методологічні основи педагогіки вищої школи, а розробка спеціальних методик викладання у магістратурі взагалі, і, зокрема на спеціальності «Дошкільна освіта», здійснюється не системно, а окремими авторами (Л. В. Артемова, Г. В. Беленька, Н. І. Баглаєва, В. Г. Захарченко, І. О. Луценко та ін.) [1, 2, 5].

Сутність ступеневої лінгводидактичної підготовки фахівця зі спеціальності «Дошкільна освіта» у вищому навчальному закладі полягає у безперервності та наступності підготовки бакалавра, спеціаліста та магістра дошкільного профілю до навчання мови дітей та викладання дошкільної лінгводидактики студентам.

Безперервність полягає у формуванні на всіх етапах навчання майбутнього вихователя як культурного носія рідної літературної мови, як педагога з рідномовними цінностями, чеснотами, як педагога, глибоко переконаного у важливості періоду дошкільного дитинства у загальному мовленнєвому розвитку особистості.

Наступність лінгводидактичної підготовки фахівця дошкільного профілю полягає у послідовності і системності у розміщенні навчального матеріалу з однієї навчальної дисципліни в іншу навчальну дисципліну, з семестру в семестр, із освітньо-кваліфікаційного рівня в наступний рівень, у зв'язку та узгодженості ступенів і етапів навчально-виховного процесу [4, с. 18].

Випускники магістратури мають бути готові:

- до роботи асистента, викладача лінгводидактичних дисциплін у вищому навчальному закладі;
- до проведення власної наукової роботи та до керівництва науково-дослідницькою роботою студентів, зокрема до написання ними курсових робіт з актуальних проблем дошкільної лінгводидактики;
- до організації практики бакалаврів за завданнями навчальної лінгводидактичної дисципліни [3, с. 54].

Аналіз навчальних планів спеціальності «Дошкільна освіта» рівнів бакалавр, спеціаліст та магістр підтверджує існування ступеневості лінгводидактичної підготовки фахівця у вищому навчальному закладі. Зокрема навчальними планами передбачено вивчення таких лінгвістичних та лінгводидактичних дисциплін: сучасна українська мова з практикумом, сучасна російська мова з практикумом, українська мова за професійним спрямуванням, теорія та методика розвитку рідної мови, методика навчання української мови у ДНЗ із російськомовним режимом роботи, методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах, теорія та методика організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільників, теоретичні та методичні основи викладання у вищих навчальних закладах курсу «Теорія та методика розвитку рідної мови» та ін. [4, 5].

Подальше дослідження необхідно спрямувати на вдосконалення операційно-діяльнісного компонента професійної підготовки магістрів дошкільної освіти до викладання лінгводидактичних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури / Л. В. Артемова. – К. : Кондор, 2008. – 272 с.
2. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : моногр. / Г. В. Беленька. – К. : Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 320 с.
3. Васянович Г. П. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посіб. / Г. П. Васянович. – Львів : Ліга-Прес, 2000. – 100 с.
4. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільному закладі освіти : прогр. для студ. вищ. пед. навч. закл. осв. спец. 7.010101 – Дошкільне виховання / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, ТМ. Котик. – Одеса : ПНЦ АПН України, 2002. – 48 с.
5. Луценко І. О. Методика викладання курсу «Теорія і методика розвитку українського мовлення у дітей дошкільного віку»: навчальна програма / І. О. Луценко, В. Г. Захарченко. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. – 16 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Б. Полєвікова

УДК 37.032:51:373.21

Лобода А.І.

ВАЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІЗОВАНИХ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ ЕЛЕМЕНТІВ МАТЕМАТИКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті обґрунтовано потребу використання матеріалізованих засобів наочності у навчанні елементів математики дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: матеріалізовані засоби наочності, навчання елементів математики, діти старшого дошкільного віку.

The article substantiates the need for the use of materialized clarity in teaching mathematics elements preschool children.

Keywords: materialized visibility tools , training elements of mathematics, children preschool age.

Сучасного дошкільника вже з перших років життя оточує математична інформація. Складні процеси визначення кількості, її збільшення чи зменшення, вимірювання, порівняння приваблюють дітей, і свої перші елементарні знання з математики вони здобувають як самостійно, так і у співдіяльності з дорослим. Завдання педагога – допомогти дитині в означеній сукупності математичних знань, знайти значимі для себе смисли. А тому вихователю слід обирати такі теми, що наближають дітей до осмислення законів природи і соціуму, будувати пізнавальний процес таким чином, щоб знання дитиною здобувались непомітно, навчання було легким і радісним, гармонійним, а математичні взаємозв'язки та взаємозалежності дитина відкривала самостійно, із захопленням та здивуванням.

Вивчаючи вікові особливості старших дошкільнят, пізнавальну діяльність слід організовувати так, щоб візуалізувати (унаочнювати) відкриття істини, створювати разом з дітьми карти розумових дій – своєрідну матеріалізацію. Але враховуючи те, що здатність до матеріалізації у дошкільників ще лише формується, вихователь має бути поміркованим помічником, який допоможе знайти їм власний символ, запропонує їм на вибір декілька варіантів, які допоможуть знайти саме той, що відповідає їхньому власному баченню суті досліджуваного поняття – символізації. З огляду на специфіку навчання в дошкільному віці, не менш значущим є організація проживання дітьми ключової ідеї (проблеми, суті досліджуваного поняття), апробування її на власному досвіді. Проживання, а не сприймання інформації в готовому вигляді, акцентування уваги дітей на активне включення в процес пізнання [2, с. 232]. Позиція вихователя вимагає прийняття дитячих помилок, забезпечення їх аналізу, усвідомлення причин та знаходження способів їх вирішення. Вчені зазначають, що використання матеріалізованих засобів наочності забезпечує репрезентацію дошкільникам складних абстрактних математичних понять у доступній формі відповідно до вікових особливостей їхнього мислення, сприяє накопиченню чуттєвого досвіду; надає можливість вихователю керувати пізнавальною діяльністю дітей; інтенсифікує процес навчання.

Результати наукових досліджень також показали, що основою розвитку розумових здібностей є оволодіння дитиною діями заміщення і наочного моделювання. Заміщення – це використання при розв'язанні різних розумових завдань умовних заміників реальних предметів і явищ, вживання знаків і символів. Ігрове заміщення – початок важливого шляху, який веде до використання математичних символів, знаків, програм обчислювальних машин, і основне – розуміння істинного значення слів. Вважаємо, що використання заміників та наочних моделей (матеріалізованих засобів наочності) сприяє розвитку у дітей старшого дошкільного віку розумових здібностей. Завдяки оволодінню зовнішніми формами заміщення і наочного моделювання, використання (умовних позначень, креслень, схематичних малюнків і т.д.) у них з'являється можливість використовувати заміники і наочні моделі в думці, уявляти, бачити, прогнозувати можливі результати власних дій, що й є показником високого рівня розвитку розумових здібностей дошкільників [1, с. 104].

Натомість у дослідженнях не виділено матеріалізовані засоби наочності як особливий вид засобів наочності, не визначено місце їх використання при формуванні у дошкільників розумових дій як етапу в засвоєнні основних математичних понять, не обґрунтовано їх важливість та можливість ефективного впливу на результати навчання. Саме цим і зумовлено вибір теми нашого дослідження.

Зважаючи на значущість використання матеріалізованих засобів наочності у навчанні старших дошкільників елементів математики та недостатню науково-теоретичну і методичну розробку педагогічного аспекту цієї проблеми, нами з метою підвищення ефективності формування математичних дій при засвоєнні математичних категорій (кількості й числа, величини, форми, простору й часу) через матеріалізацію було розроблено технологію використання матеріалізованих засобів наочності у навчанні старших дошкільників елементів математики. Основною метою нашої математичної технології для старших дошкільників – навчити дитину вчитися, вчитися з цікавістю та задоволенням, досягати вершин математики і вірити в свої сили та оволодівати наукою життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – К., 2003. – 280 с.; Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – К., 2003. – 344 с.
2. Кулик Є.В. Підготовка майбутніх вчителів до дослідницької діяльності: Монографія. – Київ-Дрогобич: Коло, 2004. – 382 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач, кандидат педагогічних наук І.М. Цюпак

УДК 37.013:81'243:373.31

Маханько В. А.

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ІГОР У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається методика застосування комунікативних ігор у професійній підготовці майбутніх вчителів англійської мови початкової школи.

Ключові слова: Методична компетентність, гра, увага, комунікативна компетенція, мотивація, сприйняття.

In the article the method of application of communicative games in the training of future English teachers of elementary school.

Keywords: Methodological competence, game, attention, communicative competence, motivation, perception.

Нова концепція навчання іноземної мови, як предмета підтверджує необхідність зосередження на учневі всієї дидактичної роботи. Перехід від догматичного, статистичного навчання до форматичного, розвиваючого надає вчителям іноземної мови та авторам підручників гнучкості, як при побудові уроку, так і при створенні підручників [Загальноєвропейські рекомендації, с.22]. На сучасному етапі розвитку методики викладання іноземних мов все це є дуже актуальним.

Ігрова діяльність є провідним містком в методиці викладання іноземної мови і сприяє формуванню позитивних якостей особистості, активної життєвої позиції студента в колективі та суспільстві.

Метою статті є розглянути методику застосування комунікативних ігор у професійній підготовці майбутніх вчителів англійської мови початкової школи.

У навчанні іноземної мови високу ефективність мають *комунікативні ігри*, в яких, зазвичай, використовуються прийоми комунікативної методики.

Учасники таких ігор розв'язують комунікативно-пізнавальні завдання засобами іноземної мови. З цього погляду стрижневе призначення комунікативних ігор – це організація іншомовного спілкування у процесі розкриття конкретної комунікативної проблеми. Адже комунікативні ігри мають високий ступінь наочності і дають можливість активізувати досліджуваний мовний матеріал у мовленнєвих ситуаціях. Останні моделюють та імітують реальний процес спілкування [Reeves, с. 51].

Таким чином, комунікативні ігри, будучи важливими формами навчання іноземної мови в початковій школі, реалізуються згідно заданого сценарію, який вимагає не лише ознайомлення з матеріалом, а й входження у конкретний образ. Активне використання ігрових методів покликане стимулювати інтерес учнів до комунікативного розвитку, що сприяє формуванню стійкої мотивації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/перекл. з англ.; наук. роз. укр. С.Ю. Ніколаєва. – К.:Лепвіт, 2003. – 273 с.
2. Люшер М. А.Сигналы личности. Ролевые игры и их мотивы. Воронеж: Реал, 1995. – 180 с.
3. Reeves N. Linguistic auditing: a guide to identifying foreign language communication needs in corporations, Colin Wright. – Clevedon: Multilingual Matters, 1996. – 139 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л. М. Покорна

УДК 37.041:371

Пасічук Г.М.

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ САМОПІДГОТОВКИ ЯК ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Стаття присвячена проблемі самопідготовки як форми організації виховного процесу. Висвітлений компаративний аналіз самопідготовки в умовах традиційної та інноваційної освітніх систем.

Ключові слова: самопідготовка, самостійна робота, традиційна, інноваційна освітні системи, інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище.

The article is devoted to the problem of self-study as a form of organizing the educational process. Lit comparative analysis of self-study in traditional and innovative educational systems.

Keywords: the self-study, traditional and innovative educational systems, information and communications education community.

Поступова інтеграція вітчизняної системи освіти до європейської та світової потребує нових підходів у підготовці кваліфікованих фахівців. Ця інтеграція базується на збільшенні організаційного, дидактичного та методичного ресурсу самостійної роботи, а саме процесу самопідготовки [1].

Процес реформування та розвитку системи вищої професійної освіти на сучасному етапі характеризується посиленням акцентів на підвищенні ролі самостійної роботи суб'єктів навчального процесу, що підтверджується основоположними засадами та вимогами Болонського процесу. У сучасних умовах існує тенденція до скорочення аудиторних годин на вивчення тієї чи іншої дисципліни та компенсація їх за рахунок позааудиторної, самостійної роботи [2].

Нагальна потреба відповідної організації занять за умови наявності такої малої кількості годин вимагає від викладачів формування та застосування таких видів, форм і методів організації самостійної роботи студентів, які сприяли б підвищенню ефективності навчального процесу [2; с. 8]. Тому велика кількість часу відводиться самопідготовці – формі самостійної навчальної діяльності, диференційованої за змістом і характером контактів із педагогом, яка передбачає виконання завдань; закріплення вмінь та навичок, набутих в процесі практичної діяльності; поглиблення знань з окремих тем, що є важливим у процесі становлення сучасного педагога. Здійснити самопідготовку можливо у традиційній та інноваційній освітніх системах.

Тож, метою нашої статті є порівняння самопідготовки в традиційній та інноваційній освітніх системах.

Мета навчання в умовах традиційної освітньої системи полягає у опануванні та засвоєнні навчального матеріалу студентами та озброєння їх системою ЗУН. Така освітня система керується загальнодидактичними принципами і здебільшого репродуктивними

методами навчання, при чому основним засобом навчання є слово педагога у поєднанні із наочністю. Стає зрозуміло, що навчання носить класичний технократичний характер.

На жаль, як показують дослідження, традиційна освітня система має суттєві недоліки: усереднений загальний темп вивчення матеріалу, питома вага знань, що засвоюють студенти в готову вигляді через викладача без опори на самостійну роботу, складність самостійної роботи студентів із підручниками, а також непідготовленість студента до тих форм роботи, які зустрічаються у професійній практиці, а самопідготовка студентів здійснюється за чітко регламентованими завданнями з використанням стандартних, традиційних методів.

Інноваційна ж освітня система, в якій йде бурхливий розвиток інформатизації процесу навчання та самопідготовки, що відкриває широкі кордони для майбутніх фахівців, адже така система створює інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище – це сукупність знанієвих, технологічних і ментальних сутностей, що забезпечують якісне оволодіння системою відповідних знань [3]. В даній освітній системі мета навчання охоплює не лише озброєння студентів системою ЗУН, а й створює сучасне ІКПС, спрямоване на розвиток творчої самодостатньої особистості. Розширюється коло принципів навчання – до загальнодидактичних додаються принципи активності навчального середовища, забезпечення органічної єдності між вимогами ринку праці та можливостями системи освіти, необхідності неперервної самоосвіти, а процес навчання носить інтегрований, орієнтований на фундаментальний і прикладний аспект діяльності майбутнього фахівця характер, що докорінно відрізняється від традиційної системи навчання. Змінюються і методи навчання: якщо у традиційній системі переважали репродуктивні методи, то в інноваційній – проблемно-пошукові, дослідницькі, мультимедійні і вирішальними стають технічні засоби навчання. Самопідготовка здійснюється в умовах ІКПС, тобто педагог лише створює умови, не розкриваючи всіх знань, націлює студента на самостійний пошук потрібної інформації, використовуючи зручні для нього методи та форми навчання [3].

В рамках традиційної освітньої системи викладач виступає як основне джерело знань, а при переході до інноваційної педагогічної системи можна стверджувати, що викладач виступає координатором навчальної діяльності. В першу чергу акцентується увага на розв'язуванні методичних завдань під час самопідготовки: Де знайти? Як знайти? Як зберегти, обробити? Як порівняти?

Отже, самопідготовка – досить складний процес, який реалізується як у традиційній, так у інноваційній освітній системі, проте дає високі результати здебільшого в другій, адже виховує не лише самостійність студентів, а й дає ґрунтовні знання у будь-якій галузі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України "Про вищу освіту" №2984-III, із змінами від 19 січня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12>.
2. Козаков В.А. Самостійна робота студентів як дидактична проблема / В.А. Козаков. – К. : НМК ВО, 1990. – 62 с.
3. Петухова Л.Є. Інформатичні компетентності майбутнього вчителя початкових класів (В моделі трисуб'єктної дидактики): Навчально-методичний посібник / Л.Є. Петухова. – Херсон: Айлант, 2010. – 444 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Л.Є. Петухова

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З РОДИНАМИ ВИХОВАНЦІВ

У статті підкреслюється важливість тісного взаємозв'язку сім'ї та дошкільного навчального закладу; виокремлюються основні принципи їхньої взаємодії; обґрунтовуються ефективні форми та методи їхньої співпраці.

Ключові слова: дошкільний навчальний заклад, сім'я, співпраця, виховання дошкільнят.

The article emphasizes the importance of the close relationship of family and kindergarten; distinguishes the basic principles of their interaction; substantiate effective forms and methods of their cooperation.

Keywords: pre-school, family, co-operation, education of preschoolers.

Розуміння того, що саме в сім'ї закладається фундамент повноцінного фізичного і психічного розвитку дитини, спонукає дошкільний заклад до пильного вивчення запитів, потреб і вимог сучасної сім'ї, тобто, до тісної взаємодії дошкільного навчального закладу і родини.

В основу взаємодії сучасного дошкільного закладу і сім'ї покладається співробітництво. Ініціаторами його встановлення має виступати дошкільний навчальний заклад, оскільки педагоги професійно підготовлені до освітньої роботи. Педагог усвідомлює, що співробітництво потрібне в інтересах дитини. В цьому необхідно переконати батьків. Тому важливе питання діяльності дошкільного закладу – готовність педагога спілкуватись з батьками, будувати позитивні, педагогізовані стосунки. Вихователь має володіти певними особистими якостями, насамперед вмінням уважно вислухати батьків і, звичайно, бути професіоналом у своїй роботі як з дітьми, так і з батьками.

Вирішуючи питання педагогізації батьків, слід акцентувати увагу на

- дитину, як найбільшу цінність, яка виховується відповідно до сімейних традицій;
- батьків (сім'я, родина) – найбільша моральна цінність, оберіг моралі й духовності;
- педагога – професіонала, партнера, який створює дух творчості, спрямовує взаємодію, вчить мистецтву життя, життєвої компетентності.

Щоб найкраще, найвідповідальніше підійти до виховання дитини, батьки разом з вихователями повинні збудувати свої стосунки на принципах взаємної поваги, розуміння важливості один одного і усвідомлення того, що таке партнерство матиме довготривалий вплив, на користь усіх [1, с. 78].

Завдяки тісному співробітництву дошкільного навчального закладу з батьками та іншими старшими членами родини навколо дітей створюється атмосфера довіри, підтримки, взаєморозуміння, єдиних вимог. Це означає, що батьки та інші члени родини мають перестати бути пасивними, виступати в ролі експертів чи спостерігачів, і почати діяти з вихователями і дітьми на засадах партнерства з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю. Вони рівноправні партнери і союзники.

Співпраця педагогічного колективу, батьків вихованців може відбуватися таким чином:

- активна допомога батьків у створенні умов для успішного розгортання освітнього процесу: дизайн групових приміщень або окремих тематичних куточків, озеленення майданчиків, виготовлення ігрових матеріалів;
- періоди підготовки до свят, оскільки вони об'єднують дітей і дорослих спільними переживаннями та справами, створюють атмосферу піднесеності, сюрпризності, веселого настрою;

- батьки за домовленістю з адміністрацією можуть очолити гурткову роботу (як додаткову освітню послугу) в масштабах усього дошкільного закладу. Таку ініціативу важливо підтримувати, особливо, з огляду на те, що реалізується вона безкоштовно [2, с. 104].

Залучення батьків та інших членів сім'ї до освітньо-виховного процесу є необхідним, передусім для дітей. І не тільки тому, що діти більше дізнаються про своїх батьків. Важливою є та любов і вдячність дітей до своїх рідних і близьких, які виявляється так багато знають, вміють, можуть.

Присутність батьків у дошкільному закладі дозволить істотно змінити життя дітей, створити домашню атмосферу, допомогти вихователю тієї чи іншої дитячої діяльності, допоможе батькам об'єктивно оцінити сильні і слабкі сторони у вихованні дитини. Вихователі отримують багато додаткових відомостей про індивідуальні особливості кожної дитини, про емоційний характер спілкування в сім'ї, про формування різних трудових навичок і звичок, для яких сім'я має більші можливості. Відкриті, зацікавлені контакти з сім'єю допоможуть виявити кращий досвід сімейного виховання, зацікавити інших.

Отже, співдружність з сім'єю – одне з першочергових завдань, мабуть, у кожному дошкільному закладі. Сучасне життя спонукає до урізноманітнення та оновлення форм спільної роботи з батьками. Використання різних форм і методів, залучення батьків до співпраці, творчість педагогів, дипломатичність – запорука успішної взаємодії ДНЗ і родини. Здійснення цієї роботи, досягнення в ній справжнього успіху можливі лише при індивідуальному підході до кожної сім'ї. Тільки тоді батьки йтимуть до дитячого садка зі своїми радощами і сумнівами, стають єдиним колективом, завжди допоможуть і підтримають педагога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Долинна О. Батьки в дошкільному закладі: споживачі та гості чи партнери-однодумці? / О. Долинна, О. Низковська // Дошкільне виховання. – 2007. – № 1. – 206 с.
2. Сухарева Л. С. Піклуємось разом. Робота з батьками дошкільників / Л.С. Сухарева – Х.: Основа: Тріада, 2008. – 128 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Е. Анісімова

УДК 37.041:371

Смеречанський А.С.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНОЮ ВЗАЄМОДІЄЮ З БАТЬКАМИ УЧНІВ

У статті висвітлено процес підготовки майбутніх учителів до роботи з батьками учнів початкових класів.

Ключові слова: готовність до педагогічної діяльності, критерії і показники готовності майбутніх учителів початкової школи до виховної діяльності, професійно-виховна компетентність.

The article describes the process of preparation of the future teachers of to work with parents of students of pedagogical universities.

Keywords: commitment to educational activities, criteria and indicators of future primary school teachers to educational activities, professional and educational competence.

Підготовка майбутніх учителів до управління педагогічною взаємодією з батьками учнів є актуальним і складним завданням. Його вирішення передбачає вироблення педагогічних умінь мобілізувати усі фактори, що формують особистість і колектив, на досягнення необхідних виховних результатів, уміння інтегрувати усі види впливів у цілеспрямований навчально-виховний процес. Аналіз досвіду роботи шкіл, зростаюча увага до питань сімейного виховання свідчать про необхідність удосконалення підготовки вчителя до взаємодії з батьками.

Велике значення для розв'язання проблем підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності мали дослідження Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, О. Щербакова, В. Бондарь, А. Беда, Н. Бирик, Я. Кодлюк. Також питання загальнопедагогічної підготовки знайшли своє розв'язання у працях сучасних педагогів: О. Абдуліної, Л. Ахмедзянової, І. Богданової, Н. Боритко, В. Володько, М. Євтуха.

Отже, актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до управління педагогічною взаємодією з батьками учнів обумовлена її соціальним значенням, недостатнім ступенем розробленості та практичною потребою.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних основ підготовки майбутніх учителів початкових класів до управління педагогічною взаємодією з батьками учнів.

Провідною ідеєю дослідження є положення про доцільність реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до управління педагогічною взаємодією з батьками учнів.

Проблеми сімейного та шкільного життя здавна цікавили видатних філософів, педагогів, психологів, громадських діячів. Шляхи розв'язання проблеми ефективної взаємодії вчителя із сім'єю учня шукали такі видатні педагоги, як П. Лесгафт, А. Макаренко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький та інші. Сучасні вчені продовжують шукати шляхи вирішення даної проблеми [3].

Педагогічна взаємодія школи та сім'ї полягає у створенні сприятливих умов для особистісного розвитку і росту дітей, організації активного життя людини, яка живе гідним життям. Основне завдання педагога в організації взаємодії з батьками – активізувати педагогічну, виховну діяльність сім'ї, надати їй цілеспрямований, суспільно значимий характер. Взаємовідносини всіх учасників навчально-виховного процесу, позитивні життєві приклади і духовні цінності, сприяють становленню особистості. Велику соціальну значимість відіграє цілеспрямоване спілкування з сім'єю.

О. Біла пропонує таку класифікацію методів педагогічної взаємодії:

- методи формування поглядів й обміну інформації: навчання, діалог, доказ, лекція, інструктаж, заклик, оповідання;
- методи організації діяльності: вимога, наведення прикладів, створення ситуації успіху, перспектива, авансування, доручення, змагання;
- методи стимулювання, оцінки й самооцінки: довіра, погляд суспільства, ситуація контролю, заохочення й покарання, зауваження [1].

Вирішення завдання організації педагогічної взаємодії вчителя початкових класів з батьками учнів в рамках досягнення мети освіти вимагає формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до управління такою взаємодією. Одним із напрямів модернізації вітчизняної вищої педагогічної освіти є підвищення якості професійної підготовки педагогів початкової школи, здатних створювати оптимальні умови для здійснення всебічного розвитку дітей, як запоруки їхньої життєвої компетентності.

Необхідність покращення теоретичної та практичної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів зумовлена реформуванням змісту початкової освіти в Україні, поглядом на дитину як найвищу цінність, що орієнтує педагогів творчо використовувати в педагогічній практиці нові методи, засоби, технології навчання і виховання.

Виявлення найбільш ефективних форм і методів організації підготовки майбутніх учителів початкових класів до управління педагогічною взаємодією з батьками учнів

великою мірою сприятиме реалізації даного завдання. Вкрай важливим при цьому є дотримання педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до управління педагогічною взаємодією з батьками учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біла О. О. Психологія управління (соціально-психологічний контекст): Навчальний посібник// Серія "Управління навчальними закладами" / За заг. ред. О. Я. Чебикіна. – Одеса, 2008. – 219 с.
2. Буздуган О. А. Принципи реалізації взаємодії вчителів початкових класів з батьками учнів / О. А. Буздуган // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського: зб. наук. пр. – [Серія: Педагогічні науки]. – Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. – Випуск 1.37. – С. 59-62.
3. Романовська Д. Д. Технології роботи з батьками [Текст] / Д. Д. Романовська. – К.: Главник, 2007. – 128 с. – (Серія "Бібліотека соціального працівника").
4. Сучасні форми роботи з батьками молодших школярів [Текст] / [упоряд. І. Васильченко]. – К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. – 117 с. – (Бібліотека "Шкільного світу") (Початкова освіта. Бібліотека).

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І. В. Гриценко

УДК 004. 738.5: 37.02

Фещук В.М.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У НАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ

У статті проаналізовано можливості використання соціальних мереж у початковій діяльності.

Ключові слова: інформаційні технології; соціальні мережі; навчальний процес.

The article analyzes the possibilities of using social networks in educational activities.

Keywords: information technology; social networks; learning process.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, що відбувається постійно, сприяє активізації процесу віртуалізації світового освітнього простору і викликає необхідність перегляду та впровадження сучасних методів і засобів у навчальний процес. Завдяки стрімкому зростанню кількості користувачів соціальних мереж і часу, який вони там проводять, а також можливості навчання, незважаючи на вік і соціальний статус, в будь-який час і в будь-якому місці за наявності будь-якого пристрою з підключенням до мережі Інтернет, зробило віртуальні соціальні мережі привабливими для використання у галузі освіти.

Питанням застосування соціальних мереж в освіті присвячено наукові роботи таких науковців, як: Т.Л. Архіпова, Л.А. Дідик, О.А. Клименко, М.С. Львов, Н.В. Осипова, Г. Остапенко, О.В. Щербаков, Г.А. Щербина тощо.

На думку науковців Т.Л. Архіпової, Н.В. Осипової, М.С. Львов, соціальна мережа – це інтерактивний багатокористувацький веб-сайт, який представляє автоматизоване соціальне середовище, що дозволяє активно спілкуватися користувачам, об'єднаним спільними інтересами [1, с. 10].

Г. Остапенко розглядає соціальну мережу як одну з соціально-комунікаційних технологій мережі Інтернет. Дослідниця відносить до соціально-комунікаційних технологій мережі Інтернет, якими користуються студентська молодь, чати, форуми, відеоконференції, вебінари, скайп, електронну пошту тощо [2, с. 177].

О.В. Щербаков, Г.А. Щербина вважають, що інноваційний підхід, пов'язаний з використанням організації соціальних мереж в освітніх цілях, повинен додатково стимулювати пізнавальну активність студентів і, як результат, підвищувати якість освіти. Освіта повинна йти в ногу з часом і відстежувати останні тенденції спілкування між підлітками, це дозволить більш легко та невимушено давати знання учням. На думку дослідників, впровадження соціальних мереж в навчальний процес може істотно підвищити якість освіти не тільки в ВНЗ, але і в школах [4, с. 161].

Для підвищення інтересу до предмета (навчальної дисципліни), можна використовувати соціальні мережі як середовище, знайоме для учнів (студентів). Розміщувати в соціальних мережах додаткові завдання (творчого характеру, проектної роботи, під час канікул).

Соціальні мережі надають наступні можливості:

1) створення груп з навчальних дисциплін. У групі можна розміщувати матеріал завдань, приклади розв'язування завдань, відеоролики, аудіо записи, документи, посилання на корисні ресурси, графічні об'єкти, створювати опитування, обговорення. В свою чергу, учні (студенти) можуть завантажувати свої розробки у групу, коментувати записи інших користувачів;

2) обмін повідомленнями як з користувачами соціальних мереж, так і із вчителем (викладачем) щодо навчальних завдань, якщо щось є незрозумілим;

3) на стіні можна розміщувати найважливішу інформацію: дати олімпіад, завдання, електронні версії підручників, додатковий матеріал, цікаві відеоролики тощо;

4) фотографії, відеозаписи, аудіозаписи, документи надають можливість завантаження цих об'єктів до своєї сторінки;

5) новини можна використовувати для ознайомлення з потрібною інформацією, новинами своїх друзів, груп;

6) додатки (користувачі можуть використовувати логічні, ігрові додатки).

На основі аналізу наукової літератури, ми дійшли **висновку**, що соціальні мережі надають можливість зробити навчальний процес цікавішим, творчим, реалізувати різні форми навчання. Соціальна мережа виступає як середовище взаємодії учнів (студентів) та вчителя (викладача), середовище розміщення інформації, зберігання, аналізу, обговорень, пропозицій тощо. Тобто відбувається перехід від соціальної мережі як засобу для спілкування до соціальної мережі як засобу для реалізації цілей навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архипова Т.Л. Социальные сети как средство организации учебного процесса [Електронний ресурс] / Т.Л. Архипова, Н.В. Осипова, М.С. Львов // Сборник научных трудов «Информационные технологии в образовании». – 2015. – № 22. – С. 7-18. – Режим доступа: http://ite.kspu.edu/webfm_send/809.
2. Остапенко Г. Основні аспекти соціально-комунікаційних технологій мережі Інтернет у студентському середовищі [Електронний ресурс] / Г. Остапенко // Вісник КНУКіМ. Серія «Соціальні комунікації». – 2013. – Вип. 1. – С. 175-181. – Режим доступа: <http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2014/06/281.pdf>.
3. Соціальна мережа [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://wikipage.com.ua/Internet/sotsalna_merezha.html.
4. Щербаков О.В. Соціальна мережа для підтримки навчального процесу у ВНЗ [Електронний ресурс] / О.В. Щербаков, Г.А. Щербина // Системи обробки інформації: зб. наук. праць. / М-во оборони України, Харк. ун-т Повітр. Сил ім. Івана Кожедуба. – 2012. – Вип. 8 (106): Проблеми і перспективи розвитку ІТ-індустрії. – С. 159-162 – Режим доступа: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1545>.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Л. Є. Петухова

СОЦІАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У КРИЗОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РЕФЛЕКСИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкривається сутність рефлексивної діяльності особистості у кризовому суспільстві. Зокрема зазначається, що рефлексивна діяльність є першочерговою умовою оптимізації розвитку особистості, саморозвитку економічної та загальної культури людини. Описується три провідні структурні компоненти, які складають процедуру рефлексії в процесі подолання людиною наслідків кризи.

Ключові слова: рефлексивна діяльність, соціальні стратегії, криза, розвиток особистості.

Social strategies in crisis Personality society through the prism of her reflexive activity. The author reveals the essence of reflexive activities of the individual in crisis society. In particular notes that reflective activity is a primary condition for the optimization of personal development, self- development and overall economic human culture. Describe three major structural components that make up the process of reflection in the process of overcoming the crisis man, fixing his state level, living conditions.

Keywords: reflective activities, social strategies, crisis, development of personality.

Оптимальний розвиток особистості майбутнього педагога, здійснюється через рефлексивну діяльність. Вона є однією з провідних умов здійснення генези особистості, її вдосконалення, критерієм ефективності процесів навчання і виховання, професійного зростання.

Зміст соціальних стратегій визначається рефлексивною діяльністю сучасної людини. Подолання негативних наслідків кризи знаходиться у свідомості людини, де відбувається і перетворення її внутрішнього світу та безпосереднього розвитку.

Дослідження рефлексії було започатковане у працях видатних психологів Б. Ананьєва, Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна і отримало своє продовження у розвідках сучасних науковців Н. Гуткіної, І. Г.Щедровицького та інших. Українська психолого-педагогічна наука також має чималі напрацювання у контексті відповідної проблематики (М. Боришевський, С. Васківська, С. Максименко, В. Юрченко, Т. Яценко).

Метою нашої статті є розкриття суті рефлексивної діяльності майбутнього педагога, що перебуває в кризовому суспільстві, та соціальних стратегій його поведінки.

На Л.С. Виготського думку, рефлексія допомагає людині спостерігати себе «у світлі власних почуттів, внутрішньо диференціювати «Я» діюче й «Я» оцінююче» [2, с. 245].

Вчений О. Кононко вважає, що рефлексія – це «здатність зростаючої особистості усвідомлювати свої особливості і те, як вони сприймаються іншими, а також будувати свою поведінку з урахуванням можливих реакцій інших (у першу чергу, авторитетних) [4]. «Рефлексія» в перекладі з латини означає «звернення назад», «відображення». Поняття рефлексії розглядається в філософії, психології, педагогіці.

Рефлектуючи суб'єкт усвідомлює свою діяльність. Мета рефлексії полягає в тому, щоб згадати, виявити, зафіксувати й усвідомити компонент і алгоритм діяльності: її зміст і призначення, типи, способи здійснення, проблеми реалізації діяльності та шляхи їх вирішення, отримані результати діяльності тощо. Рефлексія передбачає вивчення, дослідження, аналіз суб'єктом вже реалізованої, здійсненої діяльності. Все це відбувається з метою фіксації результатів діяльності, причин і наслідків дії, що сприятиме підвищенню ефективності цієї діяльності надалі [5, с. 289].

Рефлексивну діяльність індивіда організовує загальноосвітня школа, система освіти, педагог. Вони формують рефлексивну культуру людини насамперед. Домінантною

педагогічного процесу є розвиток. Саме в створенні умов розвитку, саморозвитку учнів і педагога полягає призначення педагогічного процесу. Призначення педагогічного процесу якраз і полягає у тому, щоб в учасників цього процесу відбувалися позитивні зміни, зокрема діяльності, мотивах діяльності, емоціях і почуттях, знаннях, уміннях і т.д. [4, с. 330]. Здобуваючи досвід на основі рефлексії, майбутній педагог створює для себе систему дій, умінь і навичок – соціальні стратегії поведінки.

Як змістовна основа соціальних стратегій дій людини в умовах суспільної кризи рефлексія передбачає взаємовідображення, взаємооцінку учасниками цього процесу досягнутого стану свого розвитку, а також соціально-економічного розвитку країни проживання і причин цього. Це процес самоідентифікації суб'єкта взаємодії зі сформованою соціально-економічною ситуацією, з тим, що становить цю ситуацію.

Соціальні стратегії дій майбутнього педагога в умовах суспільної кризи передбачають активну його взаємодію з власним досвідом. Саме тому рефлексія в цьому процесі може включати наступні компоненти: аналіз своєї життєдіяльності; аналіз діяльності інших; аналіз сформованої соціально-економічної ситуації, стану суспільної кризи.

Усвідомлюючи факт кризи, студент спочатку вербально фіксує свій стан розвитку у процесі подолання наслідків цієї кризи. Вона зосереджується в наступних сферах:

- емоційно-чуттєвій (чи відбувалося наростання емоційної збудливості; відчуває позитивні або негативні емоції: радість, засмучення, задоволення, розчарування, здивування, захоплення, вдячність, успіх і т.д.; види емоцій та ін.);
- мотиваційній (які переживання викликала діяльність (взаємодія) виявилася особистісно значущою; зовнішні та внутрішні мотиви та і.);
- ціннісних орієнтаціях (що стало особистісною цінністю; як збагатився спектр цінностей; в чому виявилася цінність і т.д.);
- діяльнісній (до якої діяльності ця взаємодія провокує; яку діяльність корегує; від якої діяльності змушує відмовитися; наскільки збагачує досвід діяльності тощо);
- гностичній (що сталося зі знаннями; чи відбулося нарощування, поглиблення знань; чи систематизувалися знання, що нового дізнався і т.д.);
- свідомості (чи відбулося усвідомлення чого-небудь, своєї діяльності; чи відбулося співвіднесення своєї свідомості з іншими; чи усвідомлює себе суб'єктом діяльності (взаємодії); як змінилася «Я-концепція»; самооцінка своєї діяльності);
- уміннях (які професійні та інші вміння набув тощо).

Наступним кроком є визначення нею причин зафіксованого стану розвитку, серед яких можна відзначити: успішність діяльності; цікавий зміст; сприятливу атмосферу спілкування; можливість до творчості; особистісну цінність, значимість розв'язуваних проблем, здійснюваної діяльності; інноваційні способи подолання наслідків фінансово-економічної кризи та інші.

Завершується процедура рефлексії оцінкою продуктивності своєї діяльності.

Критеріям оцінювання ситуації, що склалася, є думка самого суб'єкта діяльності про ступінь взаємодії з іншими, рівні свого розвитку, своєї компетентності; встановлення самим суб'єктом якості, ступеня, рівня свого розвитку, якості та ефективності реалізованої діяльності, зусиль. Це усвідомлення ситуації є компонентом виявленого власного стану розвитку, компетентності, тобто емоційного стану, стану мотивів, діяльності тощо.

Отже, чим вище рівень рефлексивної діяльності майбутнього педагога, тим продуктивніша й успішна його діяльність в умовах кризи, тим ефективніша реалізація різних соціальних технологій з оптимізації навчально-професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бандурка О. М. Основи психології і педагогіки: підручник для вищ. навч. закладів МВС України / О.М. Бандурка, В.О. Тюріна, О.І. Федоренко: Національний ун-т внутрішніх справ, 2003. – 336 с.

2. Выготский, Л. С. Сбор. соч. В 6 т. / Л. С. Выготский. – М. Педагогика, 1984. – Т. 3. – 328 с.
3. Карнелович, М.М. Коммуникативная рефлексия учителей в общении с учащимися / М. М. Карнелович // Весник. – 2007. – № 2. – С. 1 – 9.
4. Кононко, О.Л. Соціально-економічний розвиток особистості. – К.: Освіта, 1998. – 255 с.
5. Крайг Г. Психология развития. / Г. Крайг, Д. Бокум – 9-е изд. – СПб.: Питер, 2007. – 940 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Казаннікова

УДК 316.47:004.738.5

Щербина Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У статті розкриваються особливості формування культури спілкування в соціальних мережах.

Ключові слова: мережа, соціальна мережа, культура спілкування.

The article is about the specific forming culture of communication in social network.

Key words: network, social network, culture of communication.

Постановка проблеми. У зв'язку із стрімким поширенням доступності інформаційних ресурсів в комп'ютерній мережі Інтернет великої популяризації набули так звані соціальні мережі, що міцно увійшли в наше повсякденне життя.

У сучасному світі спілкування між людьми спростилося до максимального рівня. Комп'ютери та сучасні гаджети з підключенням до Інтернету дають можливість вільно обмінюватись думками з необмеженою кількістю людей, з будь-якого куточку планети навіть не виходячи з дому. Спілкуючись у віртуальному середовищі слід також пам'ятати, що тут, як і в реальному житті, існують свої правила поведінки, своєрідна культура віртуального спілкування. Саме тому постає проблема формування культури спілкування в соціальних мережах.

Провідними західними вченими які займалися проблемами дослідження спілкування в соціальних мережах є Д. Белл, М. Кастельс, А. Тоффлер, А. Турен, Дж. Гелбрейт, Р. Інгельгарт. Проблематика соціальної взаємодії в мережі Інтернет розкривається у дослідженнях соціологів Н. Бейма, П. Коллока, С. Кайзлера, Г. Рейнгольда, Л. Спрелла, С. Херрінга та ін. Ціла низка американських вчених вивчають становлення соціальних мереж, розглядають основні положення та принципи їхнього використання та прогнозують їхнє майбутнє. Це, насамперед, Джозеф Б. Вальтер, Д. Вестерман, Б. Ван Дер Хейд, С. Тонг, Л. Лангвелл, Дж. Кім, Дж. Антоні. Низка українських та російських вчених займалися дослідженням Інтернету у різних його проявах – С. Бікбаєва, А. Бікулов, В. Іванов, А. Рунов, досліджували питання спілкування, комунікативного середовища та діалогу в Інтернеті. Такий потужний інтелектуальний потенціал – свідчення актуальності проблематики.

Мета статті полягає в акцентуванні основних особливостей формування культури спілкування в соціальних мережах.

Одним із питань, яке розглядає дослідження є функціонування нового мовного середовища та нових одиниць закритого лексикону користувачів комп'ютерної техніки, кількість яких неухильно зростає, переходить до розряду загальноновживаних, паралельно з цим відбувається формування молодіжного комп'ютерного сленгу.

На основі проведеного аналізу, можемо зазначити, що до універсальних прагматичних характеристик Інтернет-комунікації віднесить контакт, стратегію емпатії та самовираження комунікантів. Основними рисами Інтернет-спілкування, що сприяють реалізації цих прагматичних аспектів, є: анонімність, послаблення невербальних каналів інформації, добровільність контактів, порушення єдності простору й часу.

Розглядаючи головні соціально-психологічні причини звертання до Інтернету як до основного джерела спілкування можемо виокремити такі: незадоволення спілкуванням у реальних контактах, можливість реалізації якостей особистості, програвання ролей, переживання емоцій, які з тих чи інших причин неможливі у реальному житті. До можливості взаємодії «людина-комп'ютер» додається можливість комунікації «людина – комп'ютер – людина».

Слід звернути увагу, що найгірший стан спостерігається щодо дотримання графічних норм. Адже багато людей у листуванні використовують так званий «трансліт», тобто друкують текст символами латиниці, користуючись спільними звуковими ознаками.

На будь-якому форумі, у чаті або в соціальних мережах існують свої правила спілкування. Наприклад, спілкування в професійних, тематичних форумах, чатах та співтовариствах характеризується певним рівнем кваліфікації та знань, де потрібно бути компетентним в тих чи інших питаннях.

З вищесказаного можемо зробити висновок, що соціальні мережі, будучи не тільки засобами масової комунікації, а механізмом конструювання комунікативного простору, виконують низку функцій, створюючи ціннісний базис свого існування. Ми маємо всі підстави стверджувати, що соціальні мережі є новим, але дуже динамічним феноменом інформаційного суспільства, саме тому питання формування культури спілкування у соціальних мережах потребує подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брун О.Е. Развитие теории социальной сети [Текст] / О.Е. Брун // Вестник МГИМО Университет, 2011. – № 1 (16). – С. 236-241.
2. Назарчук А.В. Сетевое общество и его философское осмысление [Текст] / А.В. Назарчук // Вопросы философии. – 2008. – № 7. – С. 61-75.
3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура [Текст] / М. Кастельс; пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана. – М.: Гос. ун-т., Высш. шк. экономики, 2000. – 606 с.
4. Лобовікова О.О. Соціальні мережі як феномен інформаційного суспільства / О.О. Лобовікова, А.С. Мельніков // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна, 2011. – Випуск 5. – С. 154-160.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Л. Є. Петухова

**ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВ**

АРТ-ОБ'ЄКТ ЯК СПЕЦИФІЧНА ХУДОЖНЯ ФОРМА

У статті розглядаються художні та функціональні особливості такої сучасної форми мистецтва, як арт-об'єкт.

Ключові слова: арт-об'єкт, мистецтво.

The article deals with artistic and functional features of such modern form of art as an art object.

Keywords: art object, art.

Сьогодні досить часто можна почути визначення «арт-об'єкт», яке використовується для позначення самих різних предметів. Це поняття дійсно досить широке. Тобто арт-об'єктом може називатися практично будь-який твір мистецтва (дизайнерського, художнього), яке має естетичну цінність і викликає інтерес у глядача [1, с. 158].

Сучасне мистецтво розширює межі розуміння твору мистецтва, маючи на увазі під цим численні і різноманітні арт-об'єкти, але не дає чіткого визначення цього явища. Термін «арт-об'єкт» часто зустрічається в описах сучасних проявів мистецтва, витісняючи собою такі поняття як «твір мистецтва» і «пам'ятник архітектури».

Але стрімкий розвиток сучасних технологій дозволив розширити межі поняття арт-об'єкту навіть більше. Матеріальна, фізична складова об'єкту нерідко доповнюється тривимірним моделюванням, або фонетичним супроводженням. Таким чином крім традиційного вектора комунікації «автор – твір – глядач» сучасні арт-проекти нерідко ініціюють інтерактивну взаємодію глядача з об'єктом. Художнє повідомлення набуває не тільки множинного адресата, а й множинного адресанта. У такому просторі творчої комунікації арт-проект стає динамічним, розпадається на безліч самостійних арт-об'єктів.

Сучасне мистецтво спрямоване на розвиток нових технологічних художніх форм. Відгук знаходять не холодні та позбавлені індивідуальності роботи, виконані з дотриманням всіх мислимих і немислимих законів мистецтва, а, навпаки, роботи, які ламають стереотипи, змушують поглянути на світ інакше.

Виготовлення арт-об'єктів такого роду вимагає від дизайнерів найвищого професіоналізму, вміння балансувати і знати міру, щоб не перетворити своє «дітище» в явний кітч [3].

Найчастіше в якості арт-об'єктів виступає скульптура і декоративні барельєфи, художній розпис і декоративна кераміка, вітражі та живопис. А ось за основу або в якості складових даних шедеврів можуть братися незвичайні матеріали і їх поєднання.

Арт-об'єкти – це новація ХХ століття, прийнята тільки у ХХІ столітті, в процесі створення яких творці сучасності прагнуть створювати предмети мистецтва, які не були б прямим продовженням традицій, а стали новаційними. Вони розраховані на емоційну реакцію глядача. Це утилітарна річ, створена з різних матеріалів і предметів, що передає творчу ідею творця шляхом візуальної взаємодії з публікою [4].

Можна зробити висновок, що поняття «Арт-об'єкт» неможливо чітко визначити. Зароджене у ХХ сторіччі, цей різновид витвору мистецтва став поширеним і затребуваним лише у ХХІ сторіччі. Причиною цьому стала сама суть цього явища – для поширення і прийняття суспільством саме суспільство повинно було бути готовим до такого радикального і часто досить спірного виду мистецтва. І саме відхилення старих стереотипів і перегляд певних моральних устоїв, що сталося на рубежі тисячоліття дало змогу розкритися арт-об'єкту як художній формі. А його зміст і ідея, хоча часто і спірні, все ж таки прекрасно виконують свою функцію і нікого не лишають байдужим. А погана реакція чи добра – у випадку арт-об'єкту не важливо, оскільки донесення ідеї митця до глядача у даному випадку ціль другорядна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бенаму-Юэ Ж. Цена искусства. М. -: Артмедиа групп, 2008. 158 с.
2. Что такое арт-объект и где он может быть использован? [Электронный ресурс] /. – М. : Студия Декора VadimDecor, 2013. – Режим доступу : <http://vadimdecor.com/blog/dekor-interera/44-chto-takoe-art-ob-ekt-i-gde-on-mozhet-byt-ispolzovan/>
3. Арт-объекты [Электронный ресурс] // Blumenart .Флористическое дизайн-бюро. – Режим доступа: <http://www.blumen-art.ru/art.htm>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Ч. Гоноволіна

УДК 75.071.1(47+57) "19"

Бобир О.І.

КРИМСЬКИЙ ПЕЙЗАЖ У ТВОРЧОСТІ ВІДОМИХ ХУДОЖНИКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядається кримський пейзаж у творчості художників Костянтина Богаєвського та Максиміліана Волошина.

Ключові слова: жанр, пейзаж, Крим, мистецтво, художники.

In this article is considered the Crimean landscape by the Konstantin Bogayevskiy and Maximillian Voloshyn works.

Keywords: genre, landscape, Crimea, art, artists.

Природа та краса Криму завжди приваблювала людей мистецтва. Це були художники та поети, режисери, актори, музиканти. Всі їхали у Крим на відпочинок та за натхненням, адже їх захоплювали пейзажі півострову.

Мистецтво півострову формувалось під впливом багатьох культур, але, в той же час, автономно та трохи замкнено. Скіфи, таври, кіммерійці, генуезці, татари, вірмени, слов'яни – усі народи, які заселяли Крим, приносили з собою найкраще та вплітали його в загальний килим декоративно – прикладного мистецтва, архітектури, а потім і образотворчого мистецтва.

Дослідження пейзажу Криму започатковано ще у творчості художників ХІХ ст., таких як Л. Лагоріо та І. Фесслера, просте в них ще не було комплексного, системного підходу до створення цілісного образу Криму, адже ці митці просто приїжджали до Криму, подорожуючи, змальовували природу та їхали далі.

Вже на початку ХХ ст. цілісний образ Криму проявляється у художників, які тут жили. Серед найвідоміших постатей були Костянтин Богаєвський та Максиміліан Волошин.

Сучасні мистецтвознавці називають Богаєвського майстром «фантастичного пейзажу». Його види Криму не стільки документ, як фантазія [1, с. 21]. Він присвятив свою творчість живописним мотивам східного Криму, який представляє таємничим, безлюдним, але таким, що зберігає пам'ять про минулі століття. Реальні враження часто стилізуються у нього в дусі «героїчного пейзажу» майстрів Відродження та бароко, виливаючись у монументальні панно.

Богаєвський звернувся не просто до природи Кіммерії з її величними горами, складками пагорбів і сліпучим сонцем, а до історії землі, її античних міст, створивши особливий жанр «археологічного», історичного пейзажу. Область творчості Богаєвського – обпалені сонцем пустелі півдня, нагромодження каменів і скель, такі як «Древня земля», «Вівтарі всесвіту», «Південна країна. Печерне місто».

Стилізуючи форму, колір і прийоми живопису, художник домагався декоративності і монументальності картин.

Найбільш сильною стороною творчості Богаєвського була його композиційна майстерність. Він «будував» пейзажі, глибоко вивчаючи натуру; відштовхуючись від неї, домагався у своїх роботах дивовижної чіткості, ясності, просторовості. Цікаве і колірне рішення творів майстра. Як правило, колорит його історичних пейзажів стриманий, в ньому переважають поєднання коричневого, зеленого, бурого, синьо-сірого.

Мистецтво Богаєвського цілком вийшло з землі, на якій він народився. Для того щоб зрозуміти його творчість, треба пізнати цю землю.

В пристрасі до Кіммерії Богаєвський не був одинаком. Він розділяв її з іншим яскравим майстром цього періоду – Максиміліаном Волошином.

Саме творчість Костянтина Федоровича стала для Волошина приводом для цікавих оцінок, висновків та узагальнень.

Для Волошина Кіммерія представляла собою поєднання грецьких легенд і власних міфів. Кіммерія – це особлива волошинська тема, в трактуванні якої найвиразніше проявилася своєрідність його художньої культури, а Коктебель – свого роду матеріалізація творчого духу поета. В історії світової культури небагато прикладів настільки тісного зв'язку між людиною-творцем і місцем, де він жив і творив [2, с. 12].

Коктебель стає для Волошина символічним образом світобудови, в якому акумулюються всі багаточисленні «образи землі», сліди її історії та культури. Найглибше Волошин осягав цей куточок землі у відокремлених спогляданнях, однак Коктебель був для нього не новим затвором, а земним боковим вітарем, відкритим для різноманітних віянь справжнього життя.

Пейзажі східного Криму – скелі і кручі, полинові нагір'я і рівнини, випалені сонцем, море і суворі наготи землі – стали в ту пору глибоко співзвучні Волошину [3, с. 7].

Дослідники творчості Богаєвського та Волошина вірно зазначали, що ці два митці не копіювали один одного. Швидше – це була творча перекличка. Але вони дуже добре доповнювали один одного, вони мали одну мету – відтворення образу улюбленої Кіммерії. Причому кожен з них не раз зізнавався, що живописне мистецтво іншого мало для нього основне значення у роботі над кримським пейзажем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барсамов Н.С. Богаевский. – М.: Искусство, 1961. – 53 с.
2. Лавров А.В. Максимилиан Александрович Волошин. – М.: Сов. Россия, 1988. – 382 с.
3. Менделевич Э.С. История в поэтическом мире Максимилиана Волошина. – Орел: Издатель Александр Воробьев, 2004. – 224 с., ил.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.Г. Чуприна

УДК: 378.126:373.3:7

Богдан В.В.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

У статті розглядаються питання формування професійних умінь педагогів-музикантів, що є необхідною умовою їх фахової підготовки, висвітлюється вплив функцій музичного мистецтва на професійне становлення педагога-музиканта.

Ключові слова: професійні вміння, музичне мистецтво, педагог-музикант.

The article deals with the formation of professional skills of teachers-musicians, which is essential for their professional training, highlights the influence of music features for professional development of the teacher-musician.

Keywords: professional skills, musical art, teacher and musician.

Демократизація українського суспільства та світова інформаційно-сателітарна революція визначають нові напрями і пріоритети освітньої галузі, орієнтовані на необхідності підвищення якості підготовки педагогічних працівників, формування їх професійних умінь. Протягом останніх десятиліть посилюються вимоги до фахівців мистецтв, у тому числі й до педагогів-музикантів, спрямовані не тільки на збереження, а й на передачу музичного досвіду підростаючим поколінням.

Метою нашої статті є висвітлення комплексу професійних умінь майбутніх педагогів-музикантів у контексті особливостей даної спеціальності.

У нормативних документах освітньої галузі особлива увага приділяється фаховому становленню педагога-музиканта, адже саме він формує погляди, переконання, потреби, смаки, ідеали підростаючого покоління. Педагог-музикант повинен бути не просто широко освіченою людиною, яка добре знає свій предмет, але й особистістю у найвищому суспільному значенні цього слова.

Підготовка справжнього фахівця своєї справи має здійснюватися з використанням найновітніших технологій, методик, відчизняного та зарубіжного досвіду, що базуються на принципах гуманізації освіти, особистісно-орієнтованого підходу у навчанні, на які наголошено у Національній доктрині розвитку освіти.

Вирішенню важливих питань удосконалення професійної діяльності майбутніх педагогів присвячені праці О. Абдуліної, А. Алексюка, Г. Ардаширової, Є. Барбіної, І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Олексюк, О. Савченко, С. Сисоєвої та інших.

Різним аспектам професійної підготовки та підвищення кваліфікації педагогів-музикантів приділяють увагу Е. Абдулін, Г. Арчажнікова, Л. Безбородова, Т. Завацька, Л. Коваль, Л. Масол, О. Менабені, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Стратан-Артішкова, Н. Швець, В. Черкасов, Г. Шевченко, О. Щолокова та інші.

Автори зазначають, що діяльність педагога-музиканта має багато вимірів і напрямів й характеризується багатоаспектністю і складністю, адже музична освіта має відповідати не тільки загальним цілям та дидактичним принципам сучасного навчання, але й спиратися на специфічні принципи викладання музичного мистецтва: цілісності, культуровідповідності, естетичної спрямованості, індивідуалізації, рефлексії [2].

Вирішення поставленої проблеми можливе за умови ефективного формування професійних умінь педагога-музиканта. Необхідно зазначити, що класифікацій професійних умінь педагогів існує чимало. Це пов'язано з тим, що науковці роблять акцент на різних компоненти педагогічної діяльності та концентрують увагу на фахівцях різних спеціалізацій (вокалістів, інструменталістів, теоретиків-музикознавців, хормейстерів).

Цікавим, на наш погляд, є підхід до зазначеної проблеми педагога-музиканта Л. Арчажнікової. Дослідниця акцентує увагу на загальнопедагогічних уміннях, які є важливою складовою професійних умінь педагога-музиканта. Вона впевнена, що випускник вишу повинен володіти ними незалежно від того, яку спеціальність він отримує. Серед таких умінь передусім виділяються: конструктивні, організаційні, комунікативні, гностичні, інформаційні, розвивальні, а також уміння керувати пізнавальною діяльністю учнів та вміння передавати провідний педагогічний досвід [1].

Спираючись на дослідження науковців, враховуючи сучасні тенденції освіти, багатофункціональність педагогіки та мистецтва, комплексну діяльність педагога-музиканта ми визначили три групи умінь, які утворюють гнучку, динамічну систему професійної компетентності спеціаліста музично-естетичного профілю. В основу цієї системи покладено відповідність груп професійних умінь функціям музично-педагогічної діяльності, а саме: гностичні, емоційно-почуттєві, праксеологічні.

Гностичні уміння необхідні для отримання педагогічних і мистецтвознавчих знань та опанування досвіду педагогів-митців. Емоційно-почуттєві уміння призначені для впливу на емоційну сферу особистості засобами музичного мистецтва. Практикологічні вміння

необхідні задля здійснення конструктивної, виконавської й організаційної функцій музично-педагогічної діяльності.

Задля оптимізації процесу формування професійних умінь майбутніх педагогів-музикантів нами були теоретично обґрунтовані педагогічні умови організації навчально-виховної діяльності, а саме:

- інтенсифікація навчально-виховного процесу вищого навчального закладу через збагачення його інформацією загально-музичного та педагогічно-мистецького змісту;
- формування мотиваційної сфери й актуалізація професійних інтересів майбутніх педагогів-музикантів;
- урахування ціннісних орієнтацій майбутніх спеціалістів у процесі фахової підготовки та формування професійних умінь зокрема;
- активізація рефлексійних та емпатійних процесів впродовж професійно-педагогічного становлення майбутніх фахівців.

Впровадження означених педагогічних умов неможливе без добору і використання комплексу спеціальних методів і прийомів, під якими в сучасній педагогічній науці розуміють упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності педагога та учнів, спрямовані на розв'язання художньо-навчальних і художньо-виховних завдань.

Методичною основою нашого дослідження ми обрали таку класифікацію методів навчання музичному мистецтву: за джерелами передачі та характером сприйняття художньої інформації; відповідно з характером музичної діяльності; відповідно з характером художніх завдань по етапах навчання; залежно від завдань розвитку особистісних художніх властивостей учнів (студентів).

Отже, на сучасному етапі соціокультурного розвитку суспільства для досягнення педагогічної досконалості майбутнього педагога-музиканта необхідна система професійних умінь, як стрижень майстерності, що забезпечить ефективність фахової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки / Л.Г. Арчажникова – М.: Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М. Падалка – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
3. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник / В. Черкасов – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 528 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.О. Чехуніна

УДК 793.31(6)

Болюбаш Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ АФРИКАНСЬКОЇ ТРАДИЦІЙНОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглядаються особливості африканського традиційного хореографічного мистецтва, показано його вплив на духовну культуру племен континенту.

Ключові слова: хореографія, танець, африканська культура, традиції.

The features of the African traditional choreographic art are examined in the article, its influence on the spiritual culture of tribes of continent is shown.

Keywords: choreography, dance, African culture, traditions.

Хореографія – це вид мистецтва, в якому художні образи створюються засобами пластичних рухів людського тіла. В танці відображається емоційно-образний зміст музичних творів. Будучи одним з найдавніших видів мистецтва, танець відображає культурні традиції людства від первісних часів до сьогодення.

Традиція – елементи соціальної і культурної спадщини, що передаються від покоління до покоління і зберігаються в певних суспільствах, класах і соціальних групах протягом тривалого часу. В якості традицій постають певні норми поведінки, цінності, ідеї, звичаї, обряди. За допомогою хореографічного мистецтва ми відкриваємо для себе світ африканської духовної культури, знайомимося з традиціями та звичаями народів Півдня [4, с. 31].

В Африці танцюють всі без винятку. Тут немає жодного поділу за віком, комплекцією, досвідом. Танцює все населення села – від дітей, які тільки навчилися ходити, до цілком поважних людей похилого віку. Тут головне ритм, він створює основу і характер танцю. Існує безліч варіантів танців, кожен має свою тематику. З давніх-давен африканські танці носили ритуальний характер. Жителі Африки через танець зверталися до потойбічних сил з проханнями, що переслідували утилітарні цілі. Люди благали богів послати на землю рясний дощ, забезпечити гарний урожай тощо. На думку мешканців тропічно-африканських племен, духи керують практично всім людським життям, від них залежить погода, врожай, удача на полюванні. Тому спеціально навчені шамани своїми ритуальними танцями просили духів про допомогу [5, с. 19]. Особливо важливе місце в житті всього племені посідав танець родючості. Африканська весільна хореографія вражає своїм функціональним розмаїттям. Участь у танцях беруть усі присутні гості та наречені. Причому кожен танець має свій індивідуальний стиль, художню мову та певне призначення. Доволі цікавими в африканській традиційній хореографічній культурі є танці ініціації. Це ритуальні танці, присвячені дорослішанню хлопчиків і їх переходу до життя дорослого чоловіка, сміливого і відважного мисливця [1, с. 19]. Танці мисливців присвячені одному з найважливіших занять у житті представників африканських племен – полюванню. Рухи і маски копіюють різних тварин. Танцюристи вбираються у пташине пір'я, шкури леопардів і копіюють поведінку репрезентантів місцевої фауни [2, с. 43].

Танці воїнів, незважаючи на різні назви, виконуються приблизно однаково. Вони побудовані на наслідуванні військових тактичних рухів. Наприклад, у танці відтворюється ціла битва або показують тільки підготовку до неї. Африканський танець потрапив до Бразилії, де став основою для всесвітньо відомого руху Капоейри. Танці вітання виконуються на честь шанованих і дорогих гостей. У такий спосіб африканці підкреслюють свою повагу до гостя і радість від його присутності. Весь танець присвячений вихвалянню не тільки гостей, а й господарів теж. Джаз є полікультурним танцем, який синтезував безліч напрямів – у ньому є і африканська ритмічність, і класичні, і фольклорні елементи. Відповідно, існує латино-джаз – танець, у якому джазові елементи поєднуються з самбою, фанкі-джаз – варіант для молоді, що проводить час на дискотеках, свінг-джаз – парний танець, наповнений особливою пристрасстю. Афро-джаз можна назвати одним з класичних, «споконвічних» варіантів джазу, оскільки він пропонує звернутися до елементів африканських етнічних танців [3, с. 49].

Як і багато інших народних танців, афро-джаз – це спосіб людей висловити свої думки, почуття і емоції за допомогою рухів. Можна вбачати в ньому безліч цікавих зв'язків: розслабленість, широкі рухи тазом, що властиві багатьом тубільним танцям. У такий спосіб намагалися привернути увагу протилежної статі. Рухи спрямовані вниз, оскільки для африканців бог знаходиться не на небі, а в землі. Афро-джаз – це цілий пласт культури, який викликає у фахівців і поціновувачів хореографічного мистецтва непідробний інтерес.

Таким чином, за допомогою хореографічного мистецтва ми маємо змогу відкрити для себе світ африканської духовної культури, знайомимося з традиціями та звичаями народів Півдня.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дридзо А. Люди и обычаи / Дридзо А., Минц А. // Просвещение. – 1976. – № 2. – С. 16–20.
2. Соколовская О. Мали – жарче не бывает. Путь в страну догонов / О. Соколовская // Вокруг света. – 2006. – № 10. – С. 39–47.
3. Хренков А. Обряды долины Омо. Журнал / Хренков А., Папченко А // Вокруг света. – 2008. – № 8. – С. 48–56.
4. Эрлихман В. Ретроспектива ложных лиц / В. Эрлихман // Вокруг света. – 2008. – № 1. – С. 28–32.
5. Эрлихман В. География головных уборов / В. Эрлихман // Вокруг света. – 2009. – № 1. – С. 18–22.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С. А. Думасенко

УДК 792.8:7.038.6

Борисова Ю.Є.

ХУДОЖНІ ПРИЙОМИ В ХОРЕОГРАФІЇ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

У статті розглядається використання виразних засобів та різних напрямків мистецтва, їх взаємодія та проявлення в хореографії постмодернізму.

Ключові слова: хореографія, постмодернізм, мистецтво, синтез.

The article deals with the use of expressive and different areas of art, their interaction and display of choreography in postmodernism.

Keywords: choreography, postmodernism, art, synthesis.

Сучасний танець – напрям мистецтва хореографії, що включає танцювальні техніки і стилі ХХ – початку ХХІ ст., які сформувалися на основі американського і європейського танцю Модерн і танцю Постмодерн. У даному напрямку танець розглядається як інструмент для розвитку тіла танцівника і формування його індивідуальної хореографічної лексики. Засобами цього виступає синтез, актуалізація та розвиток різних технік і танцювальних стилів[2].

Постмодерна балетна естетика сконцентрована на думці цілісності життя, що з'єднує людину і природу. Сьогодні формується новітній рівень сприйняття хореографічних інтерпретацій, глибин людської душі, її наявності однозначно оригінальних проявів у місці і часі. І в ХХІ столітті мову хореографії зберігає постмодерн і традиційну правильність еталону.

Окремі групи формувалися навколо лідерів, визначали їх стильовий напрям. Поступово танець модерн знаходить свою школу, засновану на методиці Марти Грехем, і втрачає смислове значення поняття "модерн", він стає своєрідною класикою напрямку.[1.]

Постмодерний балет – це суб'єктивні авторські роздуми і концепція балетмейстера на певну тематику. Балети хореографів кінця ХХ ст. спираються на філософію психоаналізу З.Фрейда, К.Юнга, а також філософію екзистенціалізму. Минуле століття сміливо можна розглядати як експериментальний простір в сценічній хореографії, як час народження багатьох видів і жанрів сценічної хореографії та сукупність різних напрямків мистецтва. У різних країнах з'являються і затверджуються на стику театральних форм нові течії і відгалуження від них. У напрямку постмодерну заявляють так звані "театри танцю".

Серед сучасних робіт можна виділити дослідження Юлії Чурко – «Лінія, що йде в нескінченність», де балетне мистецтво розглядається в умовах культури модернізму і постмодерну. У роботі автор торкається теми синтезу мистецтв в хореографії, також

позначає закономірності художнього розвитку в сучасну епоху; виявляє фактори, які впливають на розвиток постмодерністських течій в хореографії. Розглядаючи зміни, що відбуваються в танцювальному просторі кінця XX століття, автор робить основний акцент на філософському осмисленні танцю в контексті термінів «модернізм», «постмодерн».[5.с.228]

Митці цієї епохи продовжують пошук нових виразних засобів хореографії, що дозволило дати теоретичне обґрунтування взаємодії різних концепцій мови тіла другої половини XX століття; охарактеризувати основні принципи виникнення нової стилістики; теоретично виділити відмітні ознаки, передумови та специфіку створення власного стилю, наприклад, Моріс Бежар і Джон Ноймайер; сформулювати теоретичні основи стану сучасного танцю Європи; дати теоретичне визначення проблеми пошуку нових виразальних засобів у контексті культури постмодерну. Обидва ці балетмейстера є одними з найбільш яскравих експериментаторів балету свого часу.

Поєднання різних засобів мистецтва в одному спектаклі: музика, спів, пантоміма, танець, акробатика, слово та інше – сприяє доступності сприйняття твору, досягненню максимальної можливості вираження задуму балетмейстера за допомогою розкриття потенції закладеної в різних засобах мистецтва.

На думку Бежара, «танець – я в цьому абсолютно переконаний, і з кожним днем все твердіше – мистецтво XX століття. Був спорт. Було кіно. Було тіло і була мрія – танець запропонує спортивні номери, але він з'єднає фізичну культуру, спортивні досягнення з емоційним потрясінням. При цьому він буде видовищем образним. Люди потребують образів, потребують емоцій в ліризмі. Танець дозволяє з'єднати естетичну насолоду з емоційним. Мінімум пояснень, мінімум фабули і максимум почуттів».[4.]

Незважаючи на характерні для постмодернізму тенденції до стирання національних кордонів, рівнозначність всіх елементів усередині культурного простору, шлях, яким іде мистецтво XX століття, визначається індивідуальністю його творців, що, втім, є абсолютно природним явищем для західної культури. Тому, існуючи в культурному середовищі, іменованій постмодернізмом, яка, незважаючи на заперечення деяких художників і теоретиків даного напрямку і багато імен цієї течії асоціюються у нас з певними образними системами, що відображають особистості їх творців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аловерт Н. Марта Грэм. Великая и бессмертная/Аловерт Н. // Русский базар. – Режим доступа: <http://russian-bazaar.com/ru/content/5147.htm>
2. Википедия.Свободная энциклопедия.-Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Танец_Модерн
3. Михалева А.Бежар, избранник Божий / Михалева А. // Балет. – 2006. – № 6, – С. 19
4. Tudor A.The American years.Chur / Tudor A. // Harwood Academic Publishers. – 1989.– Р. 113
5. Чурко Ю. Линия, уходящая в бесконечность / Ю. Чурко. – Б.: Полымя, 1999. – С. 228

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.В. Чуба

УДК 159.923

Брагіна С.Р.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТУ

У статті розглядається специфічність психологічного портрету, як різновиду портретного жанру образотворчого мистецтва та особливості його створення.

Ключові слова: портрет, схожість, сприйняття, характер.

The article deals about the specificity of the psychological portrait, portrait genre as a form of fine art and features its creation.

Key words: portrait, likeness, perception, character.

Портрет – це зображення людини або групи людей, які існують або існували в реальній дійсності, засобами образотворчого мистецтва. Портрет може вважатися цілком задовільним, коли відтворює оригінал в точності, з усіма рисами його зовнішності і внутрішнього індивідуального характеру, в найбільш звичній йому позі, з найбільш властивою експресією. Задоволення цим вимогам входить в коло завдань мистецтва і може призводити до високохудожніх результатів, якщо портрет створюється обдарованими художниками, здатними вкласти у відтворення дійсності свій особистий смак, талант і майстерність. Подібність в портреті – результат не тільки вірної передачі зовнішнього вигляду портретованого, але й правдивого розкриття його духовної сутності в єдності індивідуально-неповторних і типових рис, притаманних йому як представнику певної історичної епохи, національності, соціального середовища. Зазвичай розрізняють схожість зовнішню, яка має цінність як історичний документ або сімейна реліквія, і схожість внутрішню – естетичну, яка переконує, що саме таким має бути зображена людина. Прагнення до точності передачі характеру, внутрішнього світу та переживань людини є поштовхом для створення психологічного портрету.

Психологічний портрет – це різновид портретного жанру в образотворчому мистецтві, що має на меті відобразити повноту людської особистості, закарбувати в миті нескінченний рух людських почуттів і дій. Необхідність передати характерні риси особистості була сформульована ще на початку становлення європейського портрету, коли в 1310 році П'єтро д'Абано сказав, що портрет повинен відображати і зовнішній вигляд, і психологію моделі. Так, Латур говорив про своїх моделей: «Вони думають, що я схоплюю тільки їхні риси обличчя, але я без їх відома спускаюся в глибину їх душі і опановую її цілком». Проте термін "психологічний портрет" з'явився лише в 19 столітті, у Франції [1, с. 63].

При створенні психологічного портрету, художник має звертати увагу на певні особливості подібної роботи, які полягають у детальному вивченні моделі. Необхідно звернути увагу на вираз очей, характерні пози, жести і міміку людини. Також важливо детально розглянути руки моделі та оцінити зовнішні ознаками психічних станів, що притаманні особистості. При роботі в матеріалі необхідно вдало підібрати кольорову гамму, характер освітлення та інтенсивність мазків або штриха, обрати вірне композиційне рішення та уміло використати контрасти. Все це може підкреслити особливості характеру натури, або при невірному використанні повністю знеособити зображуваного, навіть при вдалій, анатомічно вірній побудові.

Іноді для більш виразної передачі внутрішнього змісту, художники відмовляються від реалістичного зображення, адже коли говориться, що портрет схожий на портретованого, мається на увазі, що глядач, що дивиться на портрет, «відчуває, ніби» знаходиться в присутності цієї людини. Саме до такої подібності прагне художник. Він знає, які почуття потрібно викликати в аудиторії, і створює свій твір таким, щоб він викликав саме ці почуття. Від доброго портрета потрібно, щоб він з максимальною точністю відтворював всі характерні анатомічні особливості, але це не означає, що такий буквальний малюнок виявиться ідентичним і співпаде з внутрішнім і зовнішнім станом портретованого. Пряма зовнішня схожість з моделлю, якою б великою вона не була, ще не доказ художньої схожості. Таким чином, це означає, що заради досягнення емоційної подібності художник може відмовлятися від деяких рис буквальної подібності. І дійсно, схожість не завжди є головним завданням портретиста – він може навмисно змінювати зовнішність людини на полотні, прикрашаючи або удосконалюючи його зображення, щоб підкреслити або заховати певні якості моделі. Подібність в портреті формулюється як те, що художник представив в якості узагальненого, важливого, відібраного з реального безлічі того, що являє собою людина [2, с. 177].

Отже, при роботі над психологічним портретом художник повинен звертати увагу не тільки на характерні риси зовнішності людини, але й вміло поєднувати реальність з

відчуттями, створюючи унікальний образ обраної особистості, який сприймається та впізнається оточуючими на емоційному рівні. Вміння художника вловити та закарбувати тонкощі людської душі, можна вважати справжньою майстерністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андроникова М. Портрет и портретное сходство // Художник. – 1974. – № 10
2. Зингер Л. С. О портрете. Проблемы реализма в искусстве портрета. – М., 1969.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Ч. Гоноболіна

УДК 76

Величко Ю.В.

МОЖЛИВОСТІ ПОЄДНАННЯ ТЕХНІК У ГРАФІЧНІЙ РОБОТІ

У статті розглядаються особливості графічного мистецтва та можливості поєднання технік у графічній роботі.

Ключові слова: графіка, поєднання технік, стиль.

The article deals with the features of graphic art and combining techniques in the graphic work.

Key words: graphic art, combining techniques, style.

Графічним мистецтвом, або графікою називається один з видів образотворчого мистецтва, що включає малюнок і твори, що базуються на мистецтві малюнка, але володіють власними образотворчими засобами і виразними можливостями. Існує ряд особливостей, що вигідно відрізняє графіку від інших видів образотворчого мистецтва, а саме: графіка допускає умовність зображення, основний акцент зроблено на форму та зміст, що дозволяє кожному додумувати створений образ, будучи незакінченою, є можливість імпровізувати, а крім того, фіксує всі цікаві враження. Графіка володіє широким діапазоном функцій, видів, жанрів, художніх засобів, що створюють в своїй сукупності необмежені можливості для зображення і образного тлумачення світу, вираження почуття і думки художника [2, с. 18].

Графіка несе не конкретний, реальний образ речі, а як би уподібнення, іносказання, перетворення, у творах графіки виникає коливання між реальним зображенням і знаком. Активну роль у графіці грають фактура матеріалів, специфіка графічних технік. Характерна ознака графіки – особливе ставлення зображуваного предмета до простору, важливу роль у створенні якого грає фон паперу або, за висловом графіка В.Л.Фаворського, «повітря білого аркуша».

У графічних роботах ми використовуємо велику кількість матеріалів у різноманітних поєднаннях та техніках – це і малюнок пером, пензлем та тушшю, фломастером, олівцями, аквареллю по мокрому та по сухому.

Поєднання одночасно декількох художніх технік – це насамперед творчий пошук авторської манери художника, в результаті якого створюються ексклюзивні творчі роботи. Художник завжди мислить в певному матеріалі. Стиль – надзвичайно складне явище. Однак при всій його складності важливо відзначити, що засоби і способи зображення визначаються естетичним світорозумінням і світовідчуттям художника. Він відображає особливості не тільки форми, а й змісту твору, тобто проявляється не тільки через форму, а й через зміст. Стиль не є змістом, але він несе в собі дуже значимі його особливості. Він виникає з індивідуальної манери сприйняття світу, властивій художнику, манери, яка проявляється у змісті його творчості і переходить у форму. Творці минулого, які досягли великих висот, створювали свій оригінальний, особистий стиль, в значній мірі синтезуючи у собі тенденції своєї епохи [1, с. 54].

Прийоми поєднання технік найбільшого поширення набули в міру розширення як технічних можливостей в мистецтві, способів обробки матеріалів, так і зі зміною уявлень в розумінні образотворчості, свободи вибору і допустимості поєднання тих чи інших – як тематичних, так і безпосередньо матеріальних компонентів твору.

Наш час характеризується процесом постійного руху. Для створення художнього стилю, який відповідатиме новому світобаченню, необхідний інтенсивний пошук нових образотворчих прийомів через численні експерименти. Змішана техніка в графіці знає випадки різних варіантів поєднання пастелі, акварелі, гуаші, темпер, акрилових фарб, прийомів колажу. Досить часто використовуються такі прийоми, коли крім основного матеріалу, включаються різні нехарактерні у звичному розумінні матеріали, які органічно вписуються або створюють необхідний дисонанс. Результатом таких пошуків стало, так зване, «колажне мислення» сучасних художників, тобто, поєднання різноманітних технік заради яскравості самовираження. Таке мислення – це свого роду стратегія, спрямована на подолання ізолюваності й обмеженості традиційного мистецтва; зухвале розширення традиційних рамок мистецтва, відображення духу часу, динамізму та інтелектуальної свободи.

Таким чином, можна зробити висновок, що все робиться для того, щоб створити неповторний художній образ, знайти найбільш вигідні засоби для передачі задуму художника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Герчук Ю.Я. Язык и смысл изобразительного искусства . – М.: АСТ, 2005.
2. Елисеев, М. А. Материалы, оборудование, техника живописи и графики. – М.: Аспект, 2004.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Ч. Гоноболіна

УДК 745.52:747

Виниченко Ю.С.

СИНТЕЗ ТЕХНОЛОГІЙ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядається синтез технологій декоративно-прикладного мистецтва та його використання в творчих роботах у техніці батіку.

Ключові слова: мистецтво, фактура, матеріал, творчість, творча композиція, батик.

In the article the synthesis technology of decorative art and its use in creative works in the technique of batik.

Keywords: art, texture, material, creativity, creative composition, batic.

Декоративне мистецтво – широка галузь мистецтва, яка художньо та естетично формує матеріальне середовище життя і діяльності людини. Це різноманіття предметів побуту: вироби з глини, дерева, металу, скла, соломи, тканини тощо. Більшість з них виконують водночас і декоративні, і утилітарні функції. В них поняття “краси”, “зручності” та “користі” – неподільні. Усі витвори цього мистецтва: досконалі за технічним виконанням, вишукані за формою, цікаві в орнаментально-колеристичному вирішенні.

Декоративно-прикладне мистецтво має глибинні зв'язки з історичним минулим, але життя підтверджує, що воно постійно збагачується новими аспектами естетичного звучання, в наш час зростає його художньо-культурна цінність, його змістовна характеристика [1, с. 14].

До творів декоративно-прикладного мистецтва, що пов'язані з розписом відносяться тканини інтер'єрного та одягового призначення. Різні способи ручного розпису текстильних виробів поширились на території України на початку XX століття. Мистецтво розпису тканини активно розвивається і в наші дні.

На сході спосіб прикрашення тканини з використанням резерву отримав назву батик. Батик – це ручний розпис по тканині, з використанням резервуючих складів. В наш час існує чотири основних способи декорування тканини: вузликівий спосіб, вільний розпис, гарячий батик та холодний батик [3, с. 24].

Художники сьогодення все частіше вдаються до поєднання різних технік в одній роботі, тим самим намагаючись усучаснити ту чи іншу техніку або відкрити для себе щось нове, поєднуючи традиційні засоби декорування.

Техніки виконання батику не є виключенням. Так в одній роботі ми можемо поєднати гарячу й холодну техніки розпису, або вільний з'єднати з вузликівим розписом, або поєднати в одному творі навіть три техніки розпису: вільний розпис, потім вузликівий і додати холодну техніку розпису, а потім ще й оздобити твір авторською декоративною доробкою [2, с. 43].

Розглянемо детальніше останній з прикладів. Можна взяти тканину (атлас, шовк, крепсатин) і у техніці “вільний розпис” зробити на ній ніжний блакитний фон, дати висохнути. Потім за допомогою “вузликівого” прийому розпису додати декілька більш яскравих плям фіолетового та синього кольору, теж дати висохнути. А далі, на залишених частинах фону додати наприклад квітковий орнамент, намалювавши жоржини жовтого та рожевого кольору або півонії, виконавши їх у техніці “холодний” батик. Завершити дану роботу можна використовуючи текстильні контури, виділяючи кожную пелюстку, роблячи таким чином квіти більш об'ємними. Цими ж контурами ми можемо доповнити орнамент дрібними рослинами (ромашками, усілякою травною на зразок ковилі), тобто додати декоративності нашому панно. Так ми бачимо, що в одному творі декоративно-прикладного мистецтва, можна поєднати декілька різних технік і розкрити свою авторську декоративну доробку, вмикаючи тут усю свою фантазію без опаски на експеримент.

Технічні можливості батику у сучасному мистецтві майже не обмежені. Це дає змогу художнику розкрити свою творчу фантазію, майстерність, практичний досвід та естетичний смак. Поєднання різних технік у роботі над одним твором формують авторську манеру, індивідуальне бачення у розкритті задуму твору, збагачують досвід творчої практики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонович Є. А. Декоративно – прикладне мистецтво / Є.А. Антонович, Р.В. Захарчук-Чугай, М.Є. Станкевич – Львів: “Світ”, 1992. – 278 с.
2. Гильман Р.А. Художественная роспись тканей: Учеб.пос. для студентов вузов по спец. «Декор.-прикл. искусство и народ.промыслы» / Р.А. Гильман. – М.: Владос, 2003. – 159 с.
3. Давыдов С.К. Батик: техника, приемы, изделия / С.К. Давыдов – М.: АСТ-Пресс, 2005. – 184 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.П. Курак

ВИКОРИСТАННЯ ВУЗЛИКОВОГО БАТИКУ У ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ

У статті розглядається вузликовий батик як один з різновидів художнього розпису тканин. Виділено характерні ознаки і відмінності вузликового батика від інших видів художнього розпису.

Ключові слова: декоративне мистецтво, вузликовий батик, резервування тканини, декорування.

The article deals with nodular batik as one form of artistic painting fabrics. Distinguished characteristic features and differences nodular batik from other types of artistic painting.

Keywords: decorative arts, nodular batik, fabric redundancy decoration.

Сучасний етап суспільного розвитку характеризується трансформацією усіх сфер життєдіяльності, зокрема, духовної, підсистемою якої є мистецтво. XXI століття – час новітніх матеріалів і високих технологій. Однак, сучасна людина не перестає цінувати індивідуальну ручну працю, непідвладну механізмам машинних програм, чим є декоративно-вжиткове мистецтво. Народне декоративно-вжиткове мистецтво (від лат. *decoro* – прикрашаю) багатофункціональне явище, в основі якого лежать практична, обрядова, естетична, ідейно-сміслова, виховна функції.

Твори декоративно-ужиткового мистецтва класифікують в основному за матеріалом і технологією виготовлення: 1) художні тканини (килими, вибійка, батик, художнє в'язання, мереживо); 2) художня кераміка (майоліка, фаянс, фарфор, кам'яна маса, шамот); 3) художнє скло; 4) меблі; 5) одяг; 6) ювелірні вироби; 7) художній метал; 8) художня обробка дерева (різьбярство, столярство, бондарство; 9) художня обробка шкіри; 10) народне малювання; 11) народна іграшка. Однак, особливу увагу хотілося б звернути на мистецтво розпису тканин, зокрема, на вузликовий батик – один із найдавніших видів оформлення тканини.

Ряд мистецтвознавців та художників-практиків присвятили свої праці дослідженню історії виникнення розвитку мистецтва розпису тканин у техніці батик (праці Р. Гільмана, Ю. Давидової та ін.), розкриттю традиційних технік розпису (А. Алексахіна, Н. Вахмістров, С. Давидов, І. Іноземцева, К. Маліновська, С. Марголіна, М. Синєглазова та ін.).

Вузликовий батик – батик у техніці «бандан» – відомий у країнах Сходу з древніх часів. У різних народів ця техніка має свої назви: в Індії – бандхей (бандан), у Японії – шіборі (сіборі), у Малайзії, Індонезії – планги.

У Європі вузликове фарбування стало відомим на початку XX ст. і використовувалося в одязі й інтер'єрі. У 60-і роки XX ст. значно підвищився рівень декоративно-прикладного мистецтва і в Україні. З'явилися розписні текстильні панно як самостійний вид мистецтва і, зрештою, перші спроби застосування розписних тканин у суспільному інтер'єрі. У 70-і роки XX ст. відродження інтересу до Сходу знову зробило вузликову техніку модною, вона широко застосовувалася для прикраси одягу в стилі хіпі. [3, с. 8].

Головний секрет вузликового батика – це зав'язаний вузол. Вузол зав'язується із самої тканини, якщо дозволяє розмір, або за допомогою ниток, мотузок і шнурів із натуральних матеріалів. Мотузки зі штучних матеріалів використовувати не можна: при фарбуванні вони пропустять під себе фарбу, і ми не одержимо рисунка на тканині. Краса та своєрідність візерунка залежать від товщини, структури, пружності перев'язувального матеріалу, а також від числа, розміру і форми зав'язаних вузлів. Для отримання симетричних візерунків тканина складається в два рази, і тільки потім на ній зав'язуються вузли. Тканину можна складати довільними способами: віялом, гармошкою довільними згинами, а потім міцно зав'язати одним або декількома вузлами – у кожному випадку одержують новий, неповторний узор. Для отримання оригінального рисунка використовують камінчики різного

розміру. Їх зав'язують в тканину, яку потім забарвлюють. Незважаючи на простоту виконання, результати виходять незвичайні. Поступові переходи від білого до світлого і потім до інтенсивного забарвлення фону створюють мальовничість і вигадливість отриманого малюнка [1, с. 71].

Для роботи в цій техніці найбільш зручна тонка бавовняна тканина (батист, бязь, мадаполам, ситець), оскільки її легше зав'язувати й фарбувати. Тканина повинна бути білою або світлих тонів. Для використання придатні тканини, що втратили свою яскравість. Перед зав'язуванням тканину перуть, висушують і прасують [2].

Під час створення декоративного панно можна поєднувати вузликівий розпис та кракле. Поєднання цих двох контрастних технік дає дуже цікавий ефект при виконанні великих декоративних виробів для побуту. Варіанти з вузликівим розписом можуть бути найрізноманітніші. Класичний вид гарячого батика «кракле» ніби облагороджує вузликівий розпис і вводить його в благородний світ батика [1, с. 132]. Вузликівий батик також поєднується з вільним розписом, холодним батиком, доробкою рельєфними контурами, може декоруватися бісером та нитками, що дає необмежені можливості для художника.

За останні 15 років батик в Україні, подолавши шлях від екзотичного виду декоративного мистецтва до майже тривіального, зайняв свою гідну нішу в пантеоні мистецтв. За ним закріплено місце між монументально-декоративними видами мистецтв і декоративно-прикладними, між мозаїкою і художньою вишивкою, що дуже близька до деяких різновидів жіночого рукоділля. Цей вид пізнавально-практичної діяльності дає змогу людині розширити поле креативності, створювати нове, відійти від штампів, особистісно самовизначитися, самовиразитися [4, с. 18]. Оволодіння технікою батика, принципами його образно-виражальної мови сприяє формуванню культурної, духовної особистості. Батик розвивається та поширюється в Україні, де є повноправно представлений на всіх художніх виставках, так і у Європі, набуваючи більш міжнародного масштабу. Українські художники, які працюють у техніці батика, збагачують його своїм природним баченням світу та краси, житейською мудрістю, а також народними традиціями, які сягають глибини століть.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гильман Р.А. Художественная роспись тканей: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Декоративно-прикладное искусство и народные промыслы» / Р.А. Гильман. – М.: Владос, 2008. – 159 с., 32 с.ил.: ил.
2. Касьян Т. К. Батик [Електронний ресурс]: Навчально-методичний посібник до вивчення курсу «Батик» із дисципліни «Декоративно-прикладне мистецтво» з практикумом у навчальних майстернях для студентів IV курсів у галузі знань 0202 – Мистецтво за напрямом підготовки 6.020205 – Образотворче мистецтво. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. – 68 с. – Режим доступу до вид.: http://eprints.cdu.edu.ua/186/1/%D0%9A%D0%B0%D1%81%D1%8C%D1%8F%D0%BD_%D0%91%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BA.pdf. – Назва з екрану.
3. Малиніна А.О., Малиніна І.О. Основи розпису тканини. Батик: Навчально-методичний посібник. – Харків: «Скорпіон», 2005. – 48 с.
4. Основи вжиткової творчості і методика викладання: Навч. посіб. / М.І. Резніченко, Т.П. Ковальчук, Л.Р. Богайчук та ін.. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 224 с.: іл.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Ч. Гоноболіна

ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНІХ ПРИЙОМІВ ГРАФІКИ У КНИЖКОВІЙ ІЛЮСТРАЦІЇ

У статті розглядаються основні художні прийоми оригінальної графіки та їх використання у створенні книжкової ілюстрації.

Ключові слова: графіка, книжкова ілюстрація, графічний твір художній прийом.

This article discusses the basic artistic techniques of original graphics and their use in creating book illustrations.

Key words: graphics, book illustration, graphic work of art the reception.

На сьогоднішній день графіка є універсальним видом образотворчого мистецтва, що використовується при оформленні поліграфічної продукції, зовнішньої реклами, а також зображення на одязі і малюнки мультиплікаційних фільмів.

Існує ряд особливостей, що вигідно відрізняє графіку від інших видів образотворчого мистецтва, а саме: графіка допускає умовність зображення, основний акцент зроблено на форму та зміст, дозволяє кожному додумувати створений образ, будучи незакінченою, є можливість імпровізувати, а крім того, фіксує всі цікаві враження.

В першу чергу, графіка – це мистецтво, в основі якого лежить лінія, контраст зображення і фону. Крім контурної лінії, в графіці використовуються штрих, пляма та крапка, поєднанням цих засобів можуть створюватися тональні нюанси. Графіка не виключає і застосування кольору.

В залежності від призначення графіка поділяється на декілька видів таких як: станкова графіка; журнальна і газетна графіка; прикладна графіка; комп'ютерна графіка; промислова графіка. [2, с. 10].

Книжкова графіка також є одним із видів графіки вона відображає дійсність через образне, наочне відтворення її зримих форм, передає вигляд предметів і явищ навколишнього світу, все різноманіття сприймаються зором подій. У книгах, журналах, газетах поряд з текстом ми нерідко бачимо малюнки художників. Такі зображення носять назву ілюстрацій. Їх призначення – допомогти усвідомити те, що сказано в тексті, висвітлити його зміст, зробити ясным, наочним.

Ілюстрації допомагають зорієнтуватись у змісті книжки, спонукають її прочитати та допомагають засвоїти зміст тексту. Часто ілюстрації створюються у співдружності письменника і художника. Для ілюстрації обираються епізоди, що найповніше розкривають зміст тексту або окремих фрагментів літературного твору. [1, с. 37].

До основних художніх прийомів за допомогою яких створюється графічний твір, в тому числі і ілюстрація належать лінія, штрих, крапка, пляма та їх поєднання. Найбільш поширеними комбінаціями, є лінія і штрих; лінія і пляма; лінія, штрих і точка; лінія, штрих і пляма; лінія, штрих, пляма та крапка. Будь-яка художня мова, в тому числі і графічна, здатна передати веселе і сумне, урочисте і смішне. В залежності від того що художнику потрібно передати через ілюстрацію використовується той чи інший художній прийом. [3, с. 45].

Особливістю сучасної книжкової графіки також є її зв'язок з поліграфією, її залежність від рівня та культури праці поліграфічного виробництва.

Отже як і кожних графічний твір ілюстрація створюється за допомогою класичних прийомів графіки. Але слід пам'ятати що в ній так само існують свої принципи розробки світлотіні, обсягів і перспективи, свої масштаби і прийоми композиції, звичайні графічні станкові твори, якщо їх навіть зменшити до книжкового формату не можуть служити ілюстраціями і будуть лише репродукціями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Герчук Ю. Я. Історія графіки та мистецтва книги./ Ю.Я. Герчук – М.: Аспект Пресс, 2000. – 37 с.
2. Тимофієнко В. І. Архітектура і монументальне мистецтво: Терміни та поняття./ В.І. Тимофієнко – К.: Видавництво Інституту проблем сучасного мистецтва, 2002. – 10 с.
3. Харрісон Х. Енциклопедія технік малюнка. / Х. Харрісон – М.: Астрель, 2005. – 45 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.П. Курак

УДК 792.8:930.85/.1(477):314.743(477)(71)(94)

Городецька О.Д

ІСТОРІЯ ТА ТРАДИЦІЇ ХОРЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДІАСПОРИ В КАНАДІ І АВСТРАЛІЇ

У статті розглядається історія та традиції хореографії України в контексті формування діаспори в Канаді і Австралії.

Ключові слова: діаспора, культура, мова, ближнє й далеке зарубіжжя

The article deals with the history and tradition of choreography Ukraine context of the diaspora in Canada and Australia.

Keywords: diaspora , culture , language, near and far abroad.

Історія та культура української діаспори в Канаді та Австралії заслуговує окремої уваги, що до розгляду специфіки творчості українського митця-емігранта, у художньо-творчому процесі якого відображається взаємодія етнонаціональних та інонаціональних культурних цінностей.

Попри перебування у багатоетнічному суспільстві, українці в діаспорі намагаються зберігати у своєму середовищі свою національну самобутність – рідну мову, звичаї, культурні, мистецькі та побутові традиції та ін [1, с. 24].

Українська діаспора – збірне визначення української національної спільноти поза межами українських земель (етнічної української території), яка відчуває духовний зв'язок з Україною [1, с. 57].

Термін "діаспора" означає дисперсне (розсіяне) або компактне проживання великої чи малої частини народу поза межами своїх етнічних земель. Діаспори як форми і види групової та індивідуальної еміграції розпочали створюватись переважно внаслідок вимушеного переселення певної частини народу з його материнських земель. Зумовлюється вимушена еміграція, як правило, політичними, економічними та соціальними факторами, а в окремих випадках – і кліматично-природними катаклізмами.

Українська еміграція – термін для визначення українського населення, яке вимушено чи добровільно з економічних, політичних або релігійних причин переселилося за межі етнічної території в Канаду та Австралію на постійне чи тривале проживання [1, с. 20].

Існувало декілька хвиль української еміграції. Перша хвиля починається з останньої чверті XIX століття і триває до початку Першої світової війни. Друга хвиля еміграції українців охоплювала період між Першою і Другою світовими війнами у XX столітті і була зумовлена поєднанням соціально-економічних та політичних причин. Третя хвиля еміграції викликана головним чином політичними мотивами і розпочалася наприкінці Другої світової війни [1, с. 203].

Першими дослідниками в історіографічному питанні формування діаспори, що визначили роль народного танцю у становленні духовної культури переселенців Канади стали

– В. Авраменко, І. Книш, В. Леник, В. Голубничий, М. Пастернакова, П. Кардаш, С. Кот, М. Коць та інші. У статтях висвітлювали проблеми розвитку українського танцювального мистецтва М. Гуць, В. Євтух. [2, с. 105].

Розвиток української хореографічної освіти у Західній діаспорі пов'язаний, передусім, з ім'ям Василя Авраменко. У другій половині 20-х рр. XX ст. під час роботи у Канаді В. Авраменку вдалося дати близько 120 концертів і заснувати значну кількість танцювальних шкіл у різних місцях країни. У США хореограф створив понад 50 шкіл українського танцю. Праця балетмейстера мала глибокий вплив на формування сценічної української культури у діаспорі.

У Канаді мистецьку й педагогічну спадщину В. Авраменка плекали Токарик, І. Іванчук, Н. Арсеній, В. Погорецький, Г. Сторожук, В. Мошук, М. Дудар (хореографи, одні з перших інструкторів національного танцю при найбільших українських громадах), М. Балдецькіш (викладач, хореограф; наприкінці 50-х рр. XX ст. засновник ансамблю "Веснянка" при ОДУМ у Канаді) та інші [1; 20].

Значного поширення серед українців Австралії та Канади набули музично-хорові й фольклорно-танцювальні колективи. Вони створювалися не тільки для задоволення культурних потреб самих їхніх учасників та української громади в цілому, а й щоб репрезентувати українську культуру серед загальноавстралійської публіки.

Популярністю в середовищі української спільноти в Австралії користуються майстри гри на бандурі, зокрема ансамблі Ансамблі ім.Г. Китастого в Аделаїді та ім. Л. Українки в Мельбурні, український народний ансамбль ім. В.Івасюка в Сідней "Гомін", "Ластівка" та "Каштан" в Аделаїді. З-поміж танцювальних колективів високою майстерністю вирізняються "Веселка" в Сідней, "Верховина", "Кубанські козаки" та "Козаки Байда" в Мельбурні, "Гопак" та "Євшан" в Аделаїді, "Калина" в Брізбені [4, с 56].

Українська діаспора, розсіяна по всьому світові, являє собою могутній етнічний кущ, котрий живиться культурою материнського регіону України – і від того, як проходитимуть етнокультурні процеси в Україні, багато в чому залежить життя української діаспори: як східної, так і західної.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Маркус В. Енциклопедія Української Діаспори: / В. Маркус – К. 1995. – 203 с.
2. Авраменко В. Україна народні танки, музика : / В. Авраменко Голівуд. 1947. – 105 с.
3. Голубний В. Суть української культури й українська діаспори: / В. Голубний. К. 1958. – 70 с.
4. Зубалий О. Д. Ланович Б. Історія української діаспори : / О. Д. Зубалий Б. К. Ланович 1968. – 56 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А. Є. Рехліцька

УДК 75.051:7.0477.049.6

Гриценко Ю.В.

ПОЄДНАННЯ НАТЮРМОРТУ ТА ПЕЙЗАЖУ В СТАНКОВОМУ ЖИВОПИСІ

У статті розглядається поєднання жанрів в станковому живописі та особливості поєднання пейзажу з натюрмортом.

Ключові слова: жанр, станковий живопис, пейзаж, натюрморт.

In article the combination of genres in easel art and feature a landscape combination to a still life is considered.

Key words: genre, easel painting, landscape, still life.

Станковий живопис – це форма творчості, у якій художник найчастіше пише роботи на полотні, натягнутому на підрамник і встановленому на мольберті. Проте, до станкового живопису можуть належати твори, написані не лише на полотні, а й на картоні, дерев'яній дошці та інших матеріалах. Станковий живопис відрізняється головним чином самостійністю окремого твору, призначеного для інтер'єру та можливістю його вільно переміщати без наслідків для загального задуму та ідеї твору. Саме до станкового живопису найчастіше застосовується термін «картина».

За тематикою живопис поділяється на жанри: побутовий, історичний, портрет, пейзаж, натюрморт, міфологічний, релігійний, анімалістичний. В образотворчому мистецтві натюрмортом називають зображення неживих предметів, об'єднаних в єдину композиційну групу.

В натюрморті художник виражає своє ставлення до навколишнього світу. У ньому розкривається те розуміння прекрасного, яке притаманне живописцю як людині свого часу. Поряд з побутовим жанром натюрморт довгий час вважався другорядним видом живопису, в якому неможливо висловити високі суспільні ідеї, громадянські чесноти. Дійсно, багато що з того, що властиво творам історичного, батального та інших жанрів, натюрморту недоступно. Однак, видатні майстри минулого довели, що об'єднані у постановку речі можуть характеризувати і соціальне становище, і образ життя їх власника, породжуючи таким чином різноманітні асоціації і соціальні аналогії. Наприклад, Анрі Фантен-Латур. «Натюрморт з квітами та фруктами», Франсиско де Сурбаран «Натюрморт з лимонами, апельсинами та трояндою», Клара Петерс «Натюрморт з венеціанським склом, скляним келихом ремер і свічкою».

В сучасному мистецтві багато митців використовують для зображення саме цей жанр, адже світ речей в натюрморті завжди покликаний розкрити їх об'єктивну своєрідність, неповторні якості, красу. Разом з тим, це завжди людський світ, що виражає думку і почуття художника, його ставлення до життя людей. На відміну від портретного живопису, що має справу тільки з людиною, або пейзажем, що відтворює природу і архітектуру, натюрморт може складатися з різних речей домашнього і особистого побуту людини. Порівняно з тематичною картиною або пейзажем, в тематичному натюрморті художник вільніше komponує предмети, які можна в разі необхідності поміняти місцями, перемістити, вилучити, нарешті, змінити рівень зору на постановку. Вся композиційна робота зосереджується на питаннях розміщення натюрморту в межах картинної площини.

Одне з найважливіших місць серед жанрів живопису займає пейзаж. Слово пейзаж, від французького «*пays*» – країна, місцевість, жанр образотворчого мистецтва, в якому основним предметом зображення є дика і тому чи іншому ступені відображена людиною природа. В пейзажі відтворюються реальні або вигадані види місцевості, архітектурних будівель, міст. Часто пейзаж слугує фоном в живописних, графічних, скульптурних творах інших жанрів.

Поєднуючи різні жанри в одному творі образотворчого мистецтва важливо знати і вміти правильно використати правила і закони передачі трьохвимірного зображення на двохвимірній площині. Зокрема, побудова простору в пейзажі пов'язана з повітряною перспективою, просторовими властивостями теплих і холодних кольорів, світлотіньовою ліпкою форми, передачею загального колірної тону полотна.

Натюрморт та пейзаж особливо розповсюджені жанри на півдні України. Багато митців зі спілки художників Херсонщини працюють в цих жанрах, адже краса природи та різноманіття овочів та фруктів не залишають байдужими художників та надихають на створення дуже гарних робіт, які передають колорит нашого краю. Наприклад, дуже добре передають особливості півдня України роботи Трапенка В.М. «В плавнях (Кринки)», Бикова А.Ф. «На півдні жовтень» та ін.

Як підтвердження об'єднання двох жанрів натюрморту та пейзажу може бути позиція народного художника України, нашого викладача, завідувача кафедри образотворчого

мистецтва і дизайну, професора Володимира Григоровича Чуприни. Він розкриває своє ставлення до цих двох жанрів так: «Натюрморт, як окремий жанр для мене майже не існує. Я його сприймаю, як той-таки пейзаж, тільки не віддалений від глядача. Тому не випадково і в пейзажах, і в натюрмортах у мене існують пори року – весна, літо, осінь, зима. Люблю малювати квіти, фрукти, овочі та тлі пейзажу, свідомо відмовляюся від побутових речей, які на мою думку, ставлять натюрморт на побутовий рівень. Я ж намагаюся, щоб «мертва природа» відтворена пензлем, не відривалася від живої» [1, с. 12].

Володимир Григорович так висловлює своє розуміння пейзажу: «Існує офіційний мистецтвознавчий термін «чистий пейзаж». А як його назвати коли художник відтворює в краєвиді сліди людської діяльності? Це ще не буде повна урбанізація мотиву, але і до «чистого» його не віднесеш. Особисто для себе пейзаж в яких відтворені будинки, храми, хатки я назвав сюжетними. Таких сюжетних пейзажів у мене багато. До них я застосовую інші художні засоби, але з «чистими» їх поєднує моя постійна мета – картинність» [1, с. 54].

Художник сприймає предметний світ людини і мотиви природи як єдиний простір для життя та діяльності. Натюрморт та пейзаж це жанри які можуть доповнювати один одного формуючи нові якості художнього образу картини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акварелі Володимира Чуприни. Автор вступної статті Олександр Федорук. – Херсон: Наддніпряночка, 2005. – 124 с.
2. Віра Чурсіна: Альбом / Вступ ст.. В. Ковтуна, О. Денисенко, В. Немцовой, О. Федорука. – Х.: Майдан, 2014. – 192 с.
3. Українське образотворче мистецтво: початок ХХІ століття. – редкол.: Чепелик В.А. [та ін.]; упорядкув.кат.:Дерегус М.В. [та ін.]. – К.: Образотворче мистецтво, 2008. – 408 с.
4. Художники Херсонщини: Шляхом творчого поступу. – Київ. Херсон: Просвіта, 2002. – 152 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.Г. Чуприна

УДК 792.8:371.32:37.067.2

Дмитренко А.Ю.

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ НА УРОКАХ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті розглядається професійно-педагогічна взаємодія між учасниками навчального процесу, яка полягає у високих вимогах до комунікативної культури педагога.

Ключові слова: професійне спілкування, педагогічна взаємодія, комунікативний вплив.

This article studies professional and pedagogical interaction between participants of primary studying which requires communicative teacher culture.

Key words: professional dialog, pedagogical interaction, communicative influence.

Спілкування – це зв'язок між людьми, який призводить до виникнення психічного контакту, що проявляється в обміні інформації, взаємовпливі, взаємопереживанні та взаєморозумінні. Специфіка педагогічного спілкування в тому, що під час його реалізації здійснюється комплексний вплив педагога на учня таким чином, щоб забезпечити ефективне навчання, виховання і розвиток нової особистості [1, с. 67].

Професійне педагогічне спілкування – комунікативна взаємодія педагога з учнями, батьками, колегами, спрямована на встановлення сприятливого, психологічного клімату, психологічну оптимізацію діяльності і стосунків.

Видатний психолог Б. Ф. Ломов розглядає спілкування як специфічну форму взаємодії людини з іншими людьми, в ході якої здійснюється взаємний обмін уявленнями,

ідеями, інтересами, настроями, установками. У спілкуванні конкретний індивід опановує «фонд духовного багатства», створений іншими людьми, завдяки чому долається обмеженість його індивідуального досвіду; разом з тим через спілкування він вносить у цей «фонд» те, що створив сам [4, с. 26].

Спілкування присутнє у всіх видах людської діяльності, також і в мистецтві та виступає не як форма повсякденної людської взаємодії, а як категорія функціональна. Саме функціональним і професійно значимим є педагогічне спілкування в хореографічному мистецтві.

Педагог хореограф впливає на творчу волю виконавців, викликає в них художню самовіддачу, вибудовує при цьому стратегічну лінію виконавського процесу взагалі. Відносини педагога і учнів багато в чому залежать від розробки своїх методів виховання і стилю спілкування вчителя – хореографа на уроках. За допомогою танцю, хореограф допомагає учням відчувати різні почуття в музиці, чути ритм, передавати різні характери або настрій, використовуючи пластику рухів. [1, с 36].

Можна відзначити три фактори взаємовідносин педагога –хореографа та учнів: перший – рівень виконавської техніки; другий – майстерність репетиційної роботи, методи та прийоми, за допомогою яких він досягає втілення задуму; третій – психологічний стан керівника, форма його поведінки.

Взаємне творче спілкування педагога хореографа та учнів визначається ще й тим психологічним фактором, при якому виконавчий процес являє собою колективну функцію. У моменти найвищої творчої взаємодії хореографічний колектив підпорядковується не стільки керівнику, скільки спільній художньо-творчій самовіддачі, сутністю якої є потреба хореографа до проникнення в таємницю народження танцю.[3, с. 37]

В ході взаємодії керівника і колективу проявляються різні функції спілкування – інформаційно-комунікативні, регуляційно -комунікативні та афективно-комунікативні функції спілкування. [4, с. 67].

Складність професійно-педагогічної комунікації – не лише у високих вимогах до комунікативної культури педагога, а й в оволодінні способами залучення дітей до спільної діяльності. Майстерність спілкування вчителя й полягає саме в тому, щоб допомогти учням стати активними співучасниками взаємодії. Основні завдання при організації педагогічної комунікації забезпечити соціальний розвиток особистості учня, сприяти стимулюванню його самоорганізації й самовихованню – питання для подальшого вивчення побудови конструктивного діалогу між учителем і учнем. [5, с. 77].

Головним результатом педагогічного спілкування на уроках хореографії має бути чітке і правильне пояснення матеріалу та виконання рухів учнями, емоційна передача почуттів виконавцями танцю, удосконалення майстерності в хореографічному мистецтві, відчуття і розуміння музики і вміння передавати це засобами хореографічного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении / В.А. Кан-Калик. – М., 1987.
2. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос. – Вища школа, 1997.
3. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. — Навч. Посібник / О.П. Рудницька. – К., 2002. – 270 с.
4. Сипченко І. Художнє спілкування і формування особистості вчителя/ І. Сипченко. – Рідна школа. 1997. – № 7-8.
5. Терлецька Л. Основи психології спілкування / Л. Терлецька.- Київ – 2002.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.Є. Рехліцька

РОМАНС: ЕВОЛЮЦІЯ ЖАНРУ

Метою данної статті є визначення шляхів розвитку жанру романсу у зарубіжній і вітчизняній камерно-вокальній композиторській та виконавській практиці, його специфіки та емоційно-образних особливостей.

Ключові слова: романс, жанр, салонний романс, пісня – романс.

The purpose of this article is to identify ways of romance genre in foreign and domestic chamber and vocal composers and performers practice, its specificity and emotional and imaginative features.

Термін «романс» виник в епоху Середньовіччя в Іспанії, де використовувався для назви світських пісень іспанською мовою, які потрібно було відокремити від релігійних гімнів, виконуваних на латині. Іспанське слово «romance» або пізньолатинського «romanice» так і переводяться: «по-романски» або «по-іспанськи». Термін «романс» прижився в багатьох мовах паралельно з терміном «пісня», хоча в німецькій та англійській досі не розділяються ці два поняття, позначаючи їх одним і тим же словом (нім. Lied і англ. Song). Отже, романс – це вид пісні, що оформився в період XV-XIX століть.

Розвиток романсу – тривалий і дуже складний процес. Саме романс був тим видом мистецтва, в якому найактивніше відбувалося взаємодія й схрещування, з одного боку, усної народнопісенної творчості, а з другого – писемної літератури та професійної музики, які привносили з собою різноманітні художні течії та впливи. Власне й сам жанр романсу виник як результат цього взаємодіяння народного та професійного мистецтва.

З середини XVIII століття романс набуває особливої популярності у Німеччині та Франції і стає окремим жанром на межі музики і поезії. Поетичною основою до романсів цієї епохи стали вірші таких великих поетів, як Гейне і Гете.

Уже в XIX столітті в Німеччині, Австрії, Франції та Росії сформувалися національні школи романсу. У цей період були створені знамениті романси австрійців Шуберта, Вольфа, німецьких композиторів Шумана, Брамса, французьких – Бізе, Берліоза, Гуно, у творчості російських композиторів Глінки, Даргомижського, Аляб'єва, Варламова, Гурільова [3, с. 8].

Характерно для європейських шкіл було і об'єднання романсів в вокальні цикли. Перший такий цикл «До далекої коханої» створив Бетховен. Його приклад наслідували Шуберт («Зимовий шлях», «Прекрасна мірошничка»), Шуман («Любов поета»). Упродовж XIX ст. формуються національні школи романсу в Росії (М. Глінка, А. Даргомижський, М. Балакірєв, Ц. Кюї, М. Мусоргський, А. Бородин, П. Чайковський, С. Рахманінов), у Франції (Ш. Гуно, Ж. Бізе, Ж. Массне), в Чехії (Б. Сметана, А. Дворжак), у Польщі (М. Карлович, К. Шимановський), в Україні (М. Лисенко, Я. Степовий, К. Стеценко) [2, с. 217].

Творчість майстрів романсу розвивалася одночасно із поетичними напрямками. Тісно пов'язані імена Ф. Шуберта та І. Гете, Р. Шумана та Е. Гейне, М. Глінки та О. Пушкіна. У XIX ст. романси почали об'єднувати у вокальний цикл. Яскраві зразки цього жанру створили Ф. Шуберт, (цикли романсів «Зимовий шлях» та «Прекрасна мірошничка») Р. Шуман, (вокальний цикл «Любов поета», «Коло пісень» на вірші Й. фон Ейхендорфа.) М. Глінка (вокальний цикл «Прощання з Петербургом»), М. Мусоргський, («Дитяча») Д. Шостакович (вокальний цикл «Гидке качення», «П'ять романсів на вірші Долматовського») Г. Свиридов («Петербургські пісні»), Б. Бріттен (вокальний цикл «Осяяння»)

Поступово, крім класичної камерної форми романсу, розвивається і такий жанр, як побутовий романс. Він був розрахований на салонне музикування і мав широку популярність у суспільстві [1, с. 11].

Російська школа романсу зародилася під впливом романтичних настроїв в мистецтві і у загальних рисах сформувалася до середини XIX століття. Основоположниками її вважають Аляб'єва, Гурільова, Варламова.

Пізніше в жанрі російського романсу формуються окремі течії – салонний романс, жорстокий романс. Апогей розвитку російський романс переживає на початку XX століття, в епоху творчості Вертинського та Вьяльцева, Плевицкая і Паніна. Закладені цими геніальними музикантами традиції успішно продовжили Алла Баянова і Петро Лещенко, а пізніше – у радянські часи Вадим Козин, Тамара Церетелі, Ізабелла Юр'єва.

У 70-ті роки XX ст., жанр романсу переживає відродження цей процес можна пов'язати з творчою діяльністю таких виконавців: Валентини Пономарьової і Нані Брегвадзе, Миколи Сліченко і Валентина Баглаєнко, та ін.

В українській музиці приблизно у другій половині XVIII ст. виникає пісня-романс – яка займає важливе місце серед багатьох жанрів і форм української музичної творчості. Формування пісні-романсу тісно пов'язане з розвитком світських тенденцій в українській культурі XVII – XVIII ст., які проходили паралельними руслами в усіх її галузях: літературі, музиці, театрі і т. п.

Як раз у цей період вона набуває таких рис, які дозволяють говорити про неї як про самостійний жанр. Це сольна, переважно лірична пісня (рідше, дуєт або тріо), що виконується здебільшого з інструментальним супроводом. Пісня-романс – це, по суті, один з різновидів пісні – поняття більш широкого, яке охоплює різноманітні види хорової і сольної вокальної творчості.

Як жанровий різновид пісня-романс розвивалась протягом усього XIX століття і виявилася надзвичайно життєздатною. Коли вже на повну силу розвивався професійний романс, музиканти-любители й далі творили свої пісні-романси, віддзеркалюючи істотні прикмети українського народу – простоту, щирість, красу, щедрість та вірність.

Український професійний романс у своїх класичних зразках, різноманітних за тематикою і жанровими різновидами, сформувався у другій половині XIX століття – в період становлення національної композиторської школи.

На ранньому етапі розвитку українського романсу велику роль відіграв композитор і критик П. Сокальський та О. Рубець, які написали багато творів на вірші російських поетів, першими звернулись до поезії Т. Шевченка.

Утвердження і розквіт українського класичного романсу пов'язані з іменем великого М. Лисенка, який вперше вжив термін «пісня-романс» у своїй праці «Народні музичні інструменти на Україні» [4, с. 8].

Поезія пожовтневої доби покликала до життя широкий і могутній потік музики. Творчість послідовників і учнів М. Лисенка – К. Стеценка, Я. Степового, С. Людкевича, Л. Ревуцького є органічним зв'язком дожовтневого і нового мистецтва, звертаючись до поезії Л. Українки, І. Франка, Т. Шевченка, знаходили в ній поріднену із своєю музичною мовою, емоційну настроєність, романтичне поривання.

Значне місце у камерно-вокальному жанрі належить творчості композиторів Західної України початку XX століття. Вагомим внеском в українську вокальну лірику стала творчість композиторів Д. Січинського, Я. Лопатинського, С. Людкевича, яка відбиває характерні особливості розвитку жанру солоспіву того періоду. Характерними були мотиви туги за щастям, самотності нещасливого кохання були найхарактернішими для його солоспівів (Д. Січинський) [3, с. 20]; наспівна мелодика, простий супровід, який відіграє роль фонового елемента, традиційна двочастинна форма, близькість до жанрового різновиду пісні-романсу (Я. Лопатинський); досягнення внутрішнього зв'язку між музичним і поетичним образами (С. Людкевич).

Для українських романсів які визначаються різноманітністю структурних форм та ритміки, і не найголовнішою рисою є наспівна мелодія широкого дихання [2, с. 217], яка базується на фонетичних особливостях української мови поєднаної з емоційною експресивністю.

Ознайомившись з розвитком жанру романсу можна відмітити що жанр романсу пройшов тривалий та складний шлях, виник як назва світських іспанських пісень у XV ст. В романсі найбільш вдало відбувається поєднання народного та професійного музичного мистецтва та літератури. Цей жанр є дуже затребуваним у творчості багатьох композиторів які звертаються до нього в усі часи, створюють як окремі твори у даному жанрі, так і вокальні цикли. Це обумовлено відтворенням як окремого емоційно-образного стану, так і підпорядкуванням циклу розкриттю єдиного драматургічного задуму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васина –Гроссман В.А. Русский классический романс XIX века // В.А. Васина-Гроссман – М.:Академии наук СССР, 1956. –350 с.
2. Вільц Б. М. Український радянський романс / Б. М. Вільц .-К.: Наукова думка, – 1970. – С. 217.
3. Глебов И. Русский романс // И. Глебов – М.: Л., 1930. – 554 с.
4. Лисенко М.В. Народні музичні інструменти на Україні // М. В. Лисенко.: Мистецтво, 1955. – С. 8

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.О. Чехуніна

УДК 745/749:7.04:747

Зінов'єва І.А.

ТВОРИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В ІНТЕР'ЄРІ

У статті розглядається вплив творів декоративно-прикладного мистецтва на дизайн інтер'єру.

Ключові слова: твори декоративного мистецтва, ансамбль інтер'єру, матеріал.

The article reveals the influence of works of decorative art in interior design.

Keywords: works of decorative art, interior, material.

Завдання декоративно-прикладного мистецтва – створювати красиві речі, що постійно оточують людину, удосконалювати матеріальну, побутову й художню культуру, сприяючи в такий спосіб естетичному вихованню широких мас населення. Твори прикладного мистецтва мають багато загальних рис із творами скульптури, живопису, графіки. Загальними являються зорове сприйняття, об'ємний або площинний характер предмета, використання матеріалів й способи виготовлення. Проте ці твори суттєво відрізняються один від іншого. Специфіка творів прикладного мистецтва – це синтетичність [1, с. 45] Прикрашаючи наш побут твори прикладного мистецтва беруть участь у створенні комплексу обстановки інтер'єру. У той же час кожний окремий предмет теж синтетичний і з'єднує в собі різні види художньої творчості й технічної майстерності – об'ємну форму й розпис, рельєф – орнамент, тематичне зображення й силует, різні матеріали – дерево й тканина, метал і скло тощо.

До твору декоративно-прикладного мистецтва, виробам промислового виробництва, що мають художню цінність, можуть бути віднесені різні речі – меблі, знаряддя праці, посуд, зброя, килими й тканини, господарське начиння тощо. Вироби прикладного мистецтва – меблі й декоративні тканини (занавіски, килими, гобелени тощо) є основними елементами побутового встаткування й вносять в інтер'єр колір і малюнок.

Органічним може стати внесення в сучасну сувору архітектуру бетону й скла творів декоративного мистецтва: мальовничої, барвистої майоліки, дерев'яних і тканих виробів народного художнього виробництва, карбування й інших виробів з металу (невеликих вставок, картини або рельєфу на стіні, попільниці на столі). Один, максимум два такі предмети створюють колірний і художній акцент усієї обстановки кімнати. Більша барвиста

ваза може прикрасити вітальню, висяче майолікове кашпо або декоративні тарілки – стіну холу тощо.

Вносячи декоративний елемент в оздоблення інтер'єру, треба стримувати бажання ще більше підсилити «нарядність» і «багатство» інтер'єру збільшенням кількості художніх виробів. Це може викликати протилежний ефект – строкатість і перевантаження й погубити цілісність створюваного ансамблю інтер'єру [2, с. 98].

Твори декоративно-прикладного мистецтва впливають на людей головним чином тоді, коли перебувають в ансамблі, що поєднує архітектуру інтер'єру і його внутрішнє оздоблення; художня якість предмета тоді виступає особливо яскраво й чітко. Кожний предмет прикладного мистецтва має якийсь призначення, але естетична значимість його, як правило, досить елементарна, емоційний вплив недостатній для того, щоб створити певний і стійкий настрій. Сприймаються такі предмети швидкоплинно, тому тільки в ансамблі інтер'єру вони здатні створити емоційно насичене середовище [3, с. 69].

Українське декоративне мистецтво, відгукуючись на нові умови й зростаючі запити побутової культури, розширює й постійно розбудовує номенклатуру художніх побутових виробів у всіх галузях виробництва – будь то меблі, тканини, світильники, посуд. Художники прагнуть створити форми, що повністю відповідають призначенню – прості, виконані в гармонії й добірності, лаконічні по суворості відбору декоративних прийомів і засобів. Оскільки кожний виріб прикладного мистецтва розглядається й створюється не самостійним твором, а як частина єдиного цілого, інтер'єри не виглядають перевантаженими й сприймаються більш суворими й спокійними [3, с. 83].

Реалістична правдивість твору прикладного мистецтва полягає в тому, що всім своїм виглядом і художньою формою воно говорить про свою функцію, техніку виготовлення й матеріал; не підробляючись під що-небудь інше, надають матеріалу властиву йому форму й вид. Закономірністю застосування образотворчих засобів у прикладному мистецтві є їхня залежність від призначення, конструктивного розв'язку (повне підпорядкування конструктивній логіці), матеріалу й технології обробки. Неодмінна умова такого синтезу – пристосування до матеріально-технічних можливостей даного жанру.

Майстри прикладного мистецтва шукають подальші шляхи розвитку художніх прийомів і нові форми, опановуючи нові матеріали й прогресивні технології.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонович Є. А. Декоративно – прикладне мистецтво/ Є.А. Антонович, Р.В.Захарчук-Чугай, М.Є.Станкевич – Львів: “Світ”, 1992. – 278с.
2. Жоголь Л. Е. Декоративное искусство в современном интерьере / Л.Е.Жоголь – К.: Будівельник, 1986. – 202 с.
3. Данильченко Л.И. Лучшие дизайн-проекты для дома и квартиры/ Л.И.Данильченко. – Ростов н/Д: Феникс. – 2007. – 149 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.П. Курак

УДК 677.027.562.8

Кипра О.С.

ДЕКОРАТИВНІ МОЖЛИВОСТІ БАТИКУ В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРУ

У статті розглядаються деякі проблемні питання декоративних можливостей техніки «батик» в дизайні інтер'єру громадських приміщень.

Ключові слова: розпис тканини, батик, дизайн, інтер'єр.

This article discusses some problematic issues of decorative possibilities technique "batik" in interior design of the public spaces.

Keywords: painting cloths, batik, design, interior.

У творчості як народних майстрів, так і художників-дизайнерів особливе місце посідає такий своєрідний та багатий на традиції вид оформлення текстильних виробів як батик. Сучасний розпис по тканині досить різноманітний і неповторний, в ньому використовуються художні прийоми акварелі та графіки. Наявні матеріали спрощують процес і дозволяють легко розписати як деталі одягу, так і предмети інтер'єру. Все це дозволяє створювати ексклюзивні текстильні вироби, що формують предметно-просторове середовище.

Кожен з варіантів виконання – холодний, гарячий батик чи вільний розпис – має свої технічні та творчі нюанси. Так, твори у техніці холодного батика відрізняються графічно чітким характером, а кількість використаних кольорів фарб необмежена. Гарячому батика характерні м'які тональні переходи, а техніка вільного розпису дозволяє використовувати як натуральні так і синтетичні тканини. Перевагою такого розпису є ефекти, що створюються за допомогою розтікання фарби, розтяжок, мазків та різної текстури тканини, що дає різноманітні кольорові поєднання [2]. Вільний розпис створює можливість для індивідуальних картин на будь-яку тематику. Цікавими виходять сюжети, створені за допомогою поєднання різних технік в одній роботі.

На сьогоднішній день досить актуальним є оформлення інтер'єру за допомогою використання ручного розпису тканини. Батик може бути одним із складових оформлення домішки у вигляді панно, оббивки м'яких меблів, настінних панелей, декоративних подушок, пуфів, скатертин – декоративних елементів, які будуть підпорядковані одній ідеї, створюючи єдиний стиль. Батик дозволяє дизайнерові інтер'єру об'єднати всі деталі в одній стилістиці, оскільки він чудово гармоніє як з природними, так і з сучасними матеріалами. Отже, **метою** нашої статті є розкриття декоративних можливостей техніки батика в сучасному інтер'єрі.

XXI століття – час новітніх матеріалів і високих технологій. Але сучасна людина не перестає цінувати ручну працю, індивідуальність і особливість декоративно-прикладного мистецтва, різновидом якого є ручний розпис – батик. Сфера застосування тканин, розписаних таким способом – безмежна, тому великої актуальності набувають нестандартні рішення, наприклад, використання в інтер'єрі громадських будівель батика – тканини, розписаної особливими фарбами, оскільки батик здатний конкурувати з дорогими картинами і гравюрами, роблячи при цьому інтер'єр індивідуальним і стильним.

Новий спосіб використання батика в інтер'єрі – альтернатива звичайним шпалерам. Тканина з розписом, натягнута на рамний каркас, кріпиться на стіну, створюючи затишну і комфортну атмосферу.

Тема розпису може бути довільна: від абстракції до конкретного задуму, адже батик дозволяє дизайнерові інтер'єру об'єднати всі деталі в одній стилістиці.

Як наслідок розвитку технологій, у світовому мистецтві XXI ст. наявні тенденції до інтелектуалізації у всіх його видах, що відчувається в «нетрадиційному» образотворчому мистецтві. В образотворчому мистецтві більш поширеними стають не тільки монументальний і станковий живопис, а і живопис на тканині [3, с. 1106]. Сучасний художник використовує матеріали і засоби, що віками належали до декоративно-прикладного мистецтва. Все більше і більше професійних живописців і графіків не тільки звертаються до художнього розпису на тканині як до одного із нових засобів художнього вираження, але поєднують їх з іншими матеріалами і техніками, які надають мистецтву зовсім нову якість (батик на папері, літографія на тканині, мішані техніки та ін.).

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що художній розпис збагачує культурно-художню пам'ять народу та є зв'язком історії нашої культури з духовними надбаннями інших народів світу. Батик є одним з головних засобів художньої виразності, що використовується при формуванні дизайну. Ручний розпис допомагає створити стилістичний образ, який надає інтер'єру єдине образно-декоративне звучання. Український розпис, трансформуючись та поєднуючись із світовими техніками, зокрема, індонезійською технікою батика, дає можливість розвитку національним традиціям у сучасному дизайні інтер'єру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Декоративно-ужиткове мистецтво: Словник / Укл.: Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик, Я. О. Кравченко, С. П. Лупій, В. Ф. Любченко, І. А. Мельник, О. О. Чарновський, Р. Т. Шмагало. – Львів: Афіша, 2000. – Т. 2. – 400 с.
2. Искусство батика // Ручная работа. – №10/2008. – С. 14.
3. Соболевська Н. Від декорування тканин до малярства на тканинах/ Н. Соболевська – Народнознавчі зошити. № 6 (114), 2013. – С. 1103-1107.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.Г. Чуприна

УДК 78.071:784.1/3 «18»

Класен О.В.

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ КАМЕРНО-ВОКАЛЬНОЇ ТА ХОРОВОЇ ТВОРЧОСТІ П.І. ЧАЙКОВСЬКОГО

У статті розглянуто основні риси камерно-вокальної та хорової творчості П.І. Чайковського.

Ключові слова: камерно-вокальна творчість, романс, хорова музика, духовна музика.

The article deals with the main features of choral and vocal chamber works of Tchaikovsky.

Keywords: chamber vocal art, romance, choral music, spiritual music.

Творчість великого російського композитора П.І. Чайковського увібрала в себе найкращі риси європейської та російської музичної культури. Ще за життя творчість композитора цікавила багатьох дослідників, музичних критиків, музикознавців та слухачів. На початку ХХ сторіччя інтерес до вивчення музичного здобутку П.І. Чайковського постійно посилюється, література про композитора збагачується новими цікавими науковими дослідженнями. Зокрема, музику П.І. Чайковського досліджували такі видатні музикознавці як Б. Асаф'єв, А. Альшванг, Н. Берберова. Камерно-вокальна та оперна творчість П. Чайковського досліджується в роботах В.Протопопова, Н. Туманіної, Є. Орлової та інших музикознавців.

Романси та арії П. Чайковського зазвичай становлять значну частину репертуару молодих співаків, майбутніх вчителів музики, його хорові твори входять до репертуару багатьох студентських хорів. Саме тому дослідження стилістичних рис камерно-вокальної та хорової творчості П.І. Чайковського не втрачає своєї актуальності.

Метою нашого дослідження було проаналізувати основні стильові особливості камерно-вокальної творчості П.І. Чайковського, а також його хорових творів духовного та світського напрямків. **Об'єктом** дослідження є творчість П.І. Чайковського, а **предметом** – його камерно-вокальні та хорові твори. Серед основних **завдань** було вивчення основних біографічних відомостей про композитора; дослідження музикознавчих джерел, присвячених його творчості; аналіз основних стилістичних рис його камерно-вокальної творчості, а зокрема, романсів; вивчення музичної мови хорових творів П.І. Чайковського.

На думку І. Улшуллу, найсильнішою стороною особистості П.І. Чайковського є глибоке розуміння людей і людських взаємин [4, с. 202]. Світ його почуттів настільки тонкий і багатий, що він з легкістю вміє співчувати і співпереживати своїм героям, відтворювати і передавати найскладніші емоційні стани. Зміст вокальної музики обумовлений особистісними пріоритетами композитора. Вони засновані, перш за все, на прагненні до розкриття у всій багатогранності і нюансах багатого внутрішнього змісту людини, її почуттів, думок і відносин з іншими людьми. Б. Асаф'єв пише: «Людина з її радощами і скорботами – завжди центр тяжіння для музики Чайковського, людина як творець музики

найтонших почуттів, бажань, прагнень, як вічний двигун все нових і нових вражень, носій неспокоїного, що завжди викрадає у дійсності прекрасні образи уяви» [1, с. 17].

Романси П.І. Чайковського складають багату і дуже значну частину його творчого доробку. До цього жанру композитор звертався протягом всього творчого шляху, отже по них можна прослідкувати основні віхи його еволюції. Найбільш ранні з романсів відносяться до 1869 року (ор.6), пізні романси виникли вже після створення найбільш визначних опер та симфоній композитора і є своєрідним відображенням їх кола образів та музичної мови (ор.73).

Розвиваючи багату культуру російського камерного співу, П.І. Чайковський збагачує жанр романсу прийомами розвитку, що характерні для оперної та симфонічної музики. Це проявляється у тісній взаємодії вокальної партії та акомпанементу, у поєднанні пісенності, аріозності та декламаційної речитативності.

Важливе значення в романсовій творчості має співвідношення поетичного слова і музики. Серед поетів, до яких звертався композитор такі імена як О. Пушкін, Г. Гейне, Т. Шевченко, А. Міцкевич, Ф. Тютчев, О. Толстой, О. Апухтін. Декілька романсів написані на власні тексти композитора.

Вже з перших творів цього жанру можна зрозуміти творчий метод, за яким працював композитор – розвиток провідного музичного образу, який відштовхується від основної ідеї або поетичного образу. Найхарактерніша властивість романсів композитора – *сповідальність*. Багато романсів або циклів романсів є подібними до записів у щоденнику. Художні цілі П. Чайковського полягали не в перекладі вірша в музику, а в народженні музично-поетичного синтезу з бажанням передати власні думки, почуття і переживання. Його цікавила музика вірша, здатна передати «щось проникаюче в саму глиб душі» [5, с. 26]. Інколи композитор навіть порушує форму вірша внаслідок особливостей розгортання музичної форми. Він переробляє поетичний текст, змінює окремі слова, якщо це потрібно йому для кращого розвитку музичної ідеї.

Творчі пошуки композитора спрямовані, перш за все, на досягнення психологічного стану людини не в статичному, а в динамічній, процесуальному плані. Він завжди дуже тонко помічає настрій, душевний стан, почуття і переживання своїх персонажів в їх безперервному розвитку.

Що стосується хорової музики П.І. Чайковського, то цей жанр не був провідним у його творчості. Частину хорів світської тематики було написано до якихось визначних дат, як, наприклад, «Кантата в пам'ять про двохсоту річницю народження Петра І» для хору, оркестру і тенора соло.

Такі твори мають піднесений, урочистий, «ювілейний» характер. В останні роки життя композитор створив декілька хорів а'cappella («Ночувала хмарка золота», «Соловейко», «Вечір»). Для них характерна спорідненість з народно-пісенним мелосом, тонка ліричність.

Значну частину доробку П.І. Чайковського складає і духовна музика. Чайковський, за власним зізнанням, прагнув подолати зайвий "європеїзм", прищеплений російському церковному співу в кінці XVIII – першій половині XIX століття, який, за словами Петра Ілліча, "мало гармонує з візантійським стилем архітектури та ікон, з усім строем православної служби" [5, с. 45]. Композитор прагнув "зберегти у всій недоторканності стародавні наспіви" [5, с. 46], хотів повернути богослужбовий спів до його споконвічних витоків.

Найбільш значним духовним хоровим твором П.І.Чайковського є «Літургія Іоанна Златоуста» (1878), що складається з п'ятнадцяти номерів для чотириголосного змішаного хору без супроводу. Стил ь цієї музики суворо гармонічний, композитор використовує діатонічні лади, плавні, поступові мелодичні звороти.

Творчість П.І.Чайковського мала значний вплив на виконавську культуру і мистецтво XX-XIX сторіч. Вплив його доробку, а особливо його камерно-вокальної творчості виявився перш за все у поглибленні уваги до психологізму, до внутрішнього світу людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асафьев Б.. Великий русский композитор. / Б.В. Асафьев // Избранные труды. Т. II. – М.: Изд-во Академии наук СССР, 1954. – С. 17– 20.
2. Орлова Е.М. Романсы Чайковского / Е.М. Орлова. – М. – Л.: Музгиз, 1948. – 164 с.
3. Розанова Ю. История русской музыки. Т. 2, кн. 3. Вторая половина XIX века. П.И. Чайковский: учебник для муз. вузов / Ю. Розанова. – М.: Музыка, 1981. – 310 с.
4. Ушуллу И.И. Оперная и романсная музыка П.И. Чайковского: жанрово-стилистические параллели / И.И. Ушуллу // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2012. – № 7 (21). – С. 202– 206.
5. Чайковский П.И. Письма к фон Мекк / П.И. Чайковский. – М., 1934. – 643 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач, кандидат педагогічних наук К.М. Душек

УДК 37. 032:378.14:793.31-057.875

Клевцур С. Л.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

У статті розкриваються поняття «особистісні якості», «формування», розглядається народно-сценічний танець як засіб формування особистісних якостей студентів.

Ключові слова: формування, особистісні якості, народно-сценічний танець.

The article describes the concept of "personal qualities", "forming", considered folk stage dance as a form of personality of students.

Key words: formation, personal qualities, folk stage dance.

Зміна освітньої парадигми зі знаннєвої на компетентнісну передбачає підготовку майбутнього фахівця з хореографії нової генерації, якого будуть характеризувати не стільки система набутих ним у вузі професійних вмінь і навичок, скільки здатність оперувати ними. Особистість повинна бути готова не тільки до професійного зростання, а й особистісного самовдосконалення.

Тому, загальне визнання отримала педагогічна парадигма, орієнтована на особистісний розвиток фахівця, виховання його особистісних якостей.

Особистісні якості – це вид соціально-значущих якостей, що сприяють адаптації та успішності людини в суспільстві.

Як показав аналіз літератури, більшість досліджень присвячено розвитку професійних якостей особистості студентів і дуже мало досліджень направлено на вивчення особистісних якостей, що формуються у студентів у вузі.

Так, Цветкова Л.Ю. наголошує на тому, що в процесі навчання перед студентом постає цілий ряд професійних проблем. Їх вирішення потребує активізації всіх психічних процесів, а саме: мислення, сприйняття, пам'яті, уваги, уяви. Вони повинні допомагати студентам осмислити сутність явищ, виявити їх взаємозв'язок і взаємодію, сформулювати здатність оперувати понятійно-категоріальним апаратом [4, с. 24]. Громов Ю.І. зазначає, що найбільш необхідними психічними якостями для студентів акторів і хореографів є воля, увага та пам'ять [1, с. 34].

Проаналізувавши фахову літературу, ми вважаємо, що для студентів, майбутніх хореографів, для успішного навчання та оволодіння майбутньою професією, найбільш

необхідними особистісними якостями є: уважність, пам'ять, творча уява, мислення, що входять до психічних якостей та вольові якості: цілеспрямованість, наполегливість, дисциплінованість.

На нашу думку, формування вище названих особистісних якостей буде ефективно відбуватися у ході занять з народно-сценічного танцю. Так як, під час занять у студентів задіяні всі психічні процеси, які є основою формування особистісних психічних якостей студентів.

Формування – цілеспрямований процес змін особистості, її якостей внаслідок спеціально організованих впливів, виховання [2, с. 20].

Заняття з народно-сценічного танцю складається з двох частин: занять біля опори (виконання вправ екзерсису) та на середині зали (робота над етюдами та хореографічними постановками) [3, с. 21].

У ході виконання народно-сценічного екзерсису у студентів не лише тренується кістково і суглобо-м'язовий апарат, але й формуються такі якості особистості як цілеспрямованість, наполегливість, уважність та ін.

Відомо, що воля та її якості формуються лише в процесі діяльності.

Танець по своїй психофізіологічній природі належить до трудової і одночасно до творчої діяльності. Виконання складного комплексу вправ і оволодіння танцювальною технікою народно-сценічного танцю вимагає від студентів наполегливості, цілеспрямованості, а також уважності і добре розвиненої пам'яті [1, с. 40].

Увага – одна з головних складових якостей творчої природи хореографа, яка розвивається і формується в процесі навчання. Для повноцінного творчого процесу студенту необхідно виховувати цілеспрямовану увагу і, що особливо важливо для танцю, увагу, яка безперервно контролює фізичну поведінку (танцювальну техніку) [1, с. 44].

Важливу роль у процесі навчання також відіграє пам'ять, що забезпечує закріплення, збереження і подальше відновлення навчального матеріалу [4, с. 25].

Таким чином, можна стверджувати, що сукупність вище названих якостей особистості є основою успішності навчання студентів-хореографів.

Саме тому, вважаємо за доцільне наголосити, що для успішного формування особистісних якостей студентів потрібно створити у ВНЗ технологію формування особистості, яка б поєднувала в собі упорядковану систему дій, методів та засобів, що забезпечить позитивний результат в умовах освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Громов Ю.И. Танец и его роль в воспитании пластической культуры актера/ Ю.И. Громов. 2-е изд., испр. – СПб.: «Издательство ПЛАНЕТА МУЗЫКИ»; Издательство «Лань», 2011. – 256 с.
2. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навчальний посібник / М.М. Заброцький. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. – 112 с.
3. Зайцев Є. В. Основи народно – сценічного танцю. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв / Є.В. Зайцев, Ю.В. Колесниченко. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 417 с.
4. Цветкова Л.Ю. Методика викладання класичного танцю / Л.Ю. Цветкова. – К.: Альтерпрес, 2005. – 324 с.: іл.

Рекоменую до друку науковий керівник професор В.В. Чуба

ТВОРЧІ ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО У МОЛОДШИХ КЛАСАХ ДМШ

У статті розглядаються творчі форми роботи на уроках сольфеджіо та їх використання у початкових класах дитячої музичної школи.

Ключові слова: виховання, особистість, творчі форми роботи, імпровізація ритмічні вправи, супровід.

The article deals with the use of creative forms for ear training lessons at primary school children's music school.

Key words: education, personality, creative forms of work, rhythmic improvisation exercises support.

Як відомо, головною метою навчання у дитячих музичних школах є досягнення всебічного і гармонійного розвитку музичних здібностей у дітей. Сольфеджіо, як один з предметів циклу музично-естетичного виховання та навчання в дитячій музичній школі, спрямовано саме на досягнення цієї мети: розвиток особистості учня в процесі формування його художнього мислення в музичній діяльності. До числа специфічних завдань цього предмета відносяться: цілеспрямований розвиток музично-слухових здібностей учня; виховання основ музичного мислення: аналітичного сприйняття, узагальнення в поняттях слухових уявлень, усвідомлення деяких закономірностей організації музичної мови; формування практичних навичок та умінь використовувати їх в комплексі при відтворенні музично-художнього матеріалу, а також в творчих формах роботи.

У дитячих музичних школах групи комплектуються за віковим принципом – це вимога педагогіки. Методику роботи з сольфеджіо повинні визначати вікові особливості дітей. Так, в молодших класах основою засвоєння повинне бути образно-емоційне сприйняття дітей, яскравість і усвідомленість музичних відчуттів. Педагог повинен виховати дисципліну, правильну спрямованість слухової уваги, активність в накопиченні слухових вражень [3, с. 25-27].

За більш ніж тисячолітню історію свого існування (починаючи з часів Гвідо Аретинського), викладання сольфеджіо, його задачі не змінилися, а навпаки розширилися та ускладнилися. Крім читання нот і вміння правильно інтонувати мелодію, поступово сольфеджіо взяло на себе функції з розвитку почуття ритму, гармонійного слуху, почуття музичного синтаксису, і на сьогоднішній день можна сміливо говорити про те, що саме сольфеджіо є єдиною дисципліною, яка цілеспрямовано розвиває усі елементи музичних здібностей. За суттю, сучасне сольфеджіо намагається вирішити всеосяжне завдання – сформувати і розвинути музичне мислення, без якого неможлива ніяка повноцінна музична діяльність, якавключає всебічне три головні види: слухання музики, її виконання та творення.

Разом з тим предмет сольфеджіо, у якому велику роль відіграє музична грамота, отримало серед музикантів славу дисципліни, яка вимагає занадто багато копіткої праці та відлякує учнів. Тому за час навчання в школі багато учнів не розкривають своїх творчих можливостей і здібностей, не вміють підбирати по слуху, акомпанувати і імпровізувати [2, с. 3].

Жвавий інтерес до предмету може викликати тільки творче спілкування з музикою, пізнання предмета через розвиток творчих навичок учнів. Тому саме творчі форми роботи на уроках сольфеджіо виконують роль своєрідного «двигуна», який запускає весь механізм музичного розвитку учня.

За даними педагогічних досліджень, здатність до творчості виявляється вже в дошкільному віці, коли дитина ще не боїться робити помилки. Тому, саме у молодших класах потрібно створити таку атмосферу на уроці, яка б сприяла розкриттю творчих

здібностей учнів. Вчитель повинен вміти м'яко керувати процесом творчої самореалізації дітей, направляти їхню діяльність у потрібному руслі [1, с. 61].

Основні напрями розвитку творчих навичок, які позначені в програмі по сольфеджіо, пов'язані з такими формами роботи як регламентована імпровізація, композиція та підбір супроводу.

Регламентована імпровізація має спиратися на музичний слух дитини, її вміння комбінувати, створювати щось нове на основі свого досвіду. Вокальна та інструментальна імпровізації мають багато різновидів. На початковому етапі використовується регламентована вокальна імпровізація, яка має бути:

1. як доспівування другого речення (або фрази) мелодії (на запропонований ритмічний малюнок або на свій власний);
2. мелодизація віршованих текстів;
3. створення другого голосу до мелодії [1, с. 9].

Найбільш вдалі варіанти можна запропонувати учням для вивчення або запам'ятовування. Потрібно у імпровізаціях використовувати прийоми варіювання, вокально-інтонаційні вправи (наприклад оспівування ступенів).

Цікавою формою, яка розвиває гармонічний слух дитини є достворення другого голосу або басу. Цю форму роботи можна починати навіть з першого класу, коли ще не вивчаються інтервали. Це можуть бути витримані «довгі ноти» у другому голосі або «бурдонний бас» у супроводі (як варіант можна використати ефект «крокування» у басу) [2, с. 4-5].

Коли учні засвоять основні функції ладу, можна їх використовувати у підборі супроводу. Це можуть бути різні види акомпонементу, залежно від жанру та характеру мелодії: акорди, бас – акорд, арпеджіо, фігурації тощо.

Паралельно з інтонаційними творчими вправами треба вводити і метроритмічні творчі завдання, які містять вивчені ритмічні групи. Тут можна використовувати створення ритмічного супроводу із застосуванням шумових інструментів.

В тих групах, де творчість лежить в основі всього навчального процесу, діти займаються з великим задоволенням. Сольфеджіо перестає бути для них предметом незрозумілим та нецікавим. Інтерес та захопленість, з якою учні молодших класів займаються творчістю, переконують нас в необхідності продовжувати цю роботу і в старших класах. Творчий підхід до вивчаємого предмету, прищеплений в молодших класах, повинен бути закріплений регулярною та систематичною роботою впродовж всіх років навчання в музичній школі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Подвала В.Д. Давайте починать музику!: Упражнения по развитию творческих навыков для учащихся ДМШ, музыкальных студий и школ искусств / В.Д. Подвала – К.: Музична Україна, 1989. – 126 с.
2. Развитие творческих навыков на уроках сольфеджио // Методические рекомендации / сост. Калугина М.Е. – М., 1987. – 32 с.
3. Сухомлинский В.А. О воспитании. / В.А Сухомлинский. – М.: Политиздат, 1975. – 266 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.О. Чехуніна

КОЛОРИТ – ОСНОВНИЙ ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ У ПЕЙЗАЖНОМУ ЖИВОПИСІ

У статті розглядається взаємозв'язок колориту та художнього образу, їх значення у створенні пейзажу.

Ключові слова: колорит, художній образ, пейзаж.

The article discusses the relationship of color and artistic image, their importance in creating scenery.

Key words: color, artistic image, scenery.

У багатьох літературних джерелах колорит визначається як колірний лад художнього твору, характер взаємозв'язку всіх його елементів. Створення гармонійного колориту сприяє не лише відображенню відчуттів художника, а ще й настрою і стану природного пейзажу. Зазвичай, колірний лад ґрунтується на законах оптичного змішування кольорів, явищ світлотного та колірного контрастів, законах гармонійних поєднань колірних тонів. Живописець здатен творчо переосмислювати закономірності колориту в природі та у живописі. Колірна гармонія, колорит, контрасти являють собою абстракцію колірних сполучень, які існують у дійсності і які художник сприймає, узагальнює та інтерпретує по-новому або по-своєму [1, с. 6].

Колорит є засобом художньої виразності, що тісно пов'язаний з ідейно-смісловим та образним змістом живописного твору. Якщо колір передає неповторне світосприйняття художника та його естетичні погляди, то художній образ відображає загальний замисел твору, думки автора, ідеї. Колорит завжди створюється у відповідності з визначеним художнім образом. Наприклад, вдивляючись у величну картину І. Левітана «Вечір на Волзі» 1888 р., виникає відчуття вечірньої прохолоди. На перший погляд здається, що пейзаж спокійний, але холодні відтінки передають напругу та смуток. Такий колорит допомагає створити образ умиротворення та самотності. Важливе місце також займає статична композиція, смисловий контраст між старими рибацькими човнами і безмежним простором річкового плеса, що змушує замислитися над деякими філософськими питаннями.

Об'єднання різноманітних елементів композиції загальним кольором освітлення в пейзажному живописі є основою для створення гармонійного колірного ладу, який виконує композиційні задачі. Ритмічно організовуючи колірні пластичні маси у зображенні, колорит сприяє організації простору і визначає послідовність зорового сприйняття.

Отже, непорушний взаємозв'язок колориту та художнього образу стає вирішальним на шляху до створення довершеної творчої роботи, яка сприятиме найвищому духовному та естетичному впливу на глядача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зайцев А. Наука о цвете и живопись / А.Зайцев. – М.: Искусство, 1986. – 158 с.
2. Смит Р. Настольная книга художника: Оборудование, материалы, процессы, техники/ пер. с англ. В.А. Нефедова. – М.: ООО «Издательство Астрель», 2004. – 384 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В. Г. Чуприна

ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІЧНОЇ ТЕХНІКИ «МОНОТИПІЯ»

У статті розглядаються характерні особливості графічної техніки «монотипія» та способи створення творчої роботи в даній техніці.

Ключові слова: графіка, техніка, друк, творчість.

The article examines the characteristics of graphic techniques "monotype" and ways to create creative work in this technique.

Key words: graphics, technics, printing, art.

Творчі пошуки багатьох митців в галузі кольорового естампу ще у XVII столітті призвели до винаходу нової оригінальної техніки – монотипії, яка полягає в нанесенні фарб від руки на ідеально гладку поверхню друкарської форми з подальшим друкуванням. Отриманий на папері відбиток завжди буває єдиним, унікальним [3, с. 33], що надає техніці особливо цінного значення. Процес виконання монотипії, на відміну від всіх інших технік друкованої графіки, не потребує великої матеріально-технічної бази, складного технічного обладнання, особливих матеріалів. Друк відбитків можливий за допомогою підручних засобів. Завдяки простоті виконання, її можна вивчати в навчальних закладах різних рівнів, починаючи з дитячих садків, загальноосвітніх шкіл, і закінчуючи вищими учбовими закладами. Ця техніка має велику кількість техніко-технологічних прийомів, засобів художньої виразності, що надають роботам сильного емоційного характеру та творчої виразності.

Починаючи з XVII століття, коли «монотипія» була вперше застосована італійським художником Джованні Кастільоне [5], з кожним наступним століттям техніка удосконалювалась і набувала особливостей. Визначними майстрами цієї техніки є Є.С. Круглікова, О.В. Шевченко, Р.М. Барто та інші. [4, с.38] За характером зображення та способом друку монотипія близька до графічним технік, щодо отримання відтінків кольору та колористичного багатства вона не поступається живопису, а отримані фактури можуть перевершити графіку і живопис. Велика кількість нових матеріалів дає можливість художникам постійно експериментувати, завдяки чому утворюються нові графічні прийоми; досить рідко майстри звертаються виключно до одного виду, перевага віддається мішаним технікам [1, с. 20]. Серед них: диотипія, акватипія, акваграфія, негативна монотипія, кляксографія, флоротипія, декалькоманія. Процес створення відбитку в усіх видах монотипії різний.

Самим доступним видом монотипії є диотипія – зображення виконується шляхом притискання паперу до фарби, коли на скло з рівномірно розкатоною фарбою кладеться аркуш паперу з олівцевим малюнком чистою стороною вниз, і, не доторкаючись до поверхні пальцями, обводиться малюнок. Там, де проводилася лінія, зі зворотної сторони прилипне фарба. Фактура ліній, одержуваних у цій манері, настільки різноманітна й цікава, що після першої спроби неодмінно виникає бажання експериментувати. Цей вид монотипії, як і всі наступні, від самого початку дуже творчий та вабить своєю таємничістю. Акватипне та акваграфічне зображення створюють друкуванням з поверхні води, на яку, наприклад, набризкують скіпідар і рідкі олійні фарби. Частіше за все виходить щось схоже на імітацію мармуру. Сутність флоротипії полягає у тому, що для відбитку використовують рослини та рослинні матеріали. [2, с. 36] На дошку наноситься фарба пензликом або валиком. Шар фарби не повинен бути товстим. Можна нанести не однотонний колір, а, наприклад, з градацією – від чорного до темно-зеленого. На дошці, яку отримали, розташовується трафарет, листя, шматочки тканини. Щоб тканина і листя лежали рівно, необхідно ту сторону, яка буде назовні, трохи промазати фарбою. Можна нанести відбиток долоні і додати малюнок, що виконується загостреним предметом. Після цього композиція пропускається через офортний друкарський верстат. Спочатку кладеться дошка, накривається папером,

щільною тканиною і прокочується. Кляксографія є однією з самих найпростіших і непередбачуваних манер монотипії. [2, с 37]. Виконується вона таким чином: наливається рідка фарба в центр листа, а потім папір нахиляється в різні боки. В результаті виходять кольорові потьoki. Кожна створена робота виходить унікальною.

Отже, навіть коротке знайомство з технікою «монотипії» дозволяє зробити висновок про її величезні потенційні можливості у творчості. Ця цікава техніка має якості неповторності й унікальності зробленого. Крім того, процеси роботи над дошкою і друк відкривають нові прийоми і способи отримання різноманітних ефектів. Це підштовхує до нових пошуків, а синтез технічних прийомів народжує неповторні ритмічні і колірні плями. Монотипія дивує не лише незвичністю фактур, кольором, вона змушує працювати фантазію і думати про винятковість образотворчих засобів цієї техніки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилейко В. Сучасна українська графіка: проблеми та перспективи / Данилейко В. // Образотворче мистецтво. – 2004. – №. 3 – С. 20– 24.
2. Лещинский А. Основы графики. // Лещинский А. – Гродно: Учреждения образования «Гродненский государственный университет имени Янки Купалы», 2003. – 40 с.
3. Малювання з дітьми дошкільного віку: нетрадиційні техніки, планування занять. // [Упоряд.: Казакова Р.Г., Сайганова Т.І., Седова Є.М.]. – М.: Сфера, 2005. – 147 с.
4. Очерки по истории и технике гравюры: Сб. статей. / Вступ. стаття Е. Левитина. – М.: Изобразительное искусство, 1987. – 60 с.
5. Словарь «Искусство». Монотипия. [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://aivazovski.ru> (дата обращения 18.01.2016) – Название с экрана.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.Г. Чуприна

УДК 76.021.34

Ковиза К.О.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНИХ (ГРАФІЧНИХ) ТЕХНІК ПРИ СТВОРЕННІ ОБРАЗУ В ТВОРЧІЙ РОБОТІ

У статті розглядається застосування змішаних (графічних) технік при створенні образу в творчій роботі.

Ключові слова: мистецтво, графіка, акварель, туш, художній образ.

In the article application of graphic techniques are examined at creation of character in creative work.

Keywords: art, graphics, watercolor, ink, artistic image.

Мистецтво має свою власну мову і певну своєрідність художніх можливостей. У мистецтві є свій особливий засіб – художній образ. Як відомо, у багатьох видах мистецтва, художній образ приймає різні форми.

Графіка (від гр. «grapho» пишу, малюю) належить до просторових мистецтв і тому графічний художній твір має конкретний матеріальний носій і не потребує тимчасового компоненту як тимчасові види мистецтва, які розвиваються в часі (музика, художнє слово). Також графіка є видом образотворчого мистецтва, який пов'язаний із зображенням на площині [1, с. 49].

У кінці XIX початку XX ст. графіка визначилася як самостійний вид мистецтва. Мова графіки та головні виразні засоби – це лінія, штрих, контур, пляма і тон. Білий аркуш бере активну участь у створенні загального враження від твору графіки. Домогтися виразного малюнка можна навіть при використанні тільки чорного кольору. Саме тому графіку часто

називають мистецтвом чорного і білого. Однак це не виключає застосування кольору. Межі між графікою і живописом дуже рухливі, наприклад, техніку акварелі, пастелі, а іноді і гуаші відносять то в один, то в інший вид мистецтва, в залежності від того, в якій мірі використовується колір, що переважає в творі – лінія або пляма, яке його призначення.

Художньо-виразні переваги графіки полягають у її лаконізмі, смності образів, концентрації і суворому відборі графічних засобів. Деяка недомовленість, умовне позначення предмету, якби натяк на нього, становлять особливу цінність графічного зображення, вони розраховані на активну роботу уяви глядача. Для графіки доступні різноманітні жанри (портрет, пейзаж, натюрморт, історичний жанр та ін) і практично необмежені можливості для зображення і образного тлумачення світу. За призначенням розрізняють такі види графіки: станкова, книжкова і газетно-журнальна, прикладна графіка і плакат [3, с. 54].

Графічні образи двомірні, за умови існування на площині, не мають глибини, не рахуючи ілюзорної. Принцип їх виконання в основному зводиться до нанесення фарби на площину за допомогою спеціального інструменту. Розрізняють не тільки техніку подачі, але і фарби, інструменти. Майстер-графік повинен знати властивості матеріалів з якими працює і володіти необхідними інструментами. Графічними матеріалами прийнято називати матеріали, якими малюють і на яких малюють (олівці, вугілля – простий і пресований, сангіна, акварель, туш, папір різних видів, картон, калька). Матеріали прийнято розділяти на «сухі» і «мокрі» (матеріали, які розводяться водою). Існує багато різних технічних прийомів для нанесення матеріалів на поверхню паперу.

Традиційна у графічному мистецтві туш – одна з самих давніх його супутниць. Найбільш відома вона в азіатських країнах – Китаї, Японії, вона століттями служила для написання ієрогліфів і створення картин. За фізичними характеристиками вона схожа на акварель, але – більш тонка на папері і швидше сохне. Як відомо, для графіки важливий не колір, який домінує в живопису, а контури, лінії, для яких колір – лише допоміжний інструмент. Власне, саме тому присутня акварель [2, с. 32].

Отже, можна зробити висновок, що графіка відноситься до образотворчого мистецтва і пов'язана із зображенням на площині відбитку або малюнку, що наноситься на аркуш паперу. Головну роль у цьому мистецтві відіграють лінії, силует і контур. Основними виражальними засобами у даній техніці є лінія, пляма та тон.

ЛІТЕРАТУРА:

- Антонович Є.А. Декоративно-прикладне мистецтво: навч. посібник для студ. пед. ін-тів / Є.А. Антонович, Р.В. Захарчук-Чугай, М.Є. Станкевич – Львів: Світ, 1992. – 198 с.
- Поради майстрів. Живопис і графіка. Л., В «Художник РРФСРВ», 1979
- Шитов Л.А., Алехин А.Д., Антонова И.А., Коржев Г.М., Мыльников А.А. и другие. Юный художник. – М.: «Молодая гвардия», 1999
- <http://estetica.etica.in.ua/grafika-yak-vid-mistetstva/>

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.П. Курак

УДК 792.83

Костилєв В.І.

ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ОДНА З ФОРМ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається пошук можливостей розвитку творчої імпровізації, уяви та фантазії на уроках хореографії з використанням ігрового методу.

Ключові слова: імпровізація, творчість, уява, хореографія, метод.

The article considers the opportunities of creative improvisation, imagination and fantasy in the classroom choreography using gaming method

Key words: improvisation, creativity, imagination, choreography, method.

Проблема розвитку дитячої творчості в наш час залишається однією з найбільш актуальних як у теоретичному, так і в практичному плані. Мова йде про формування індивідуальної своєрідності особистості на початкових етапах її становлення. У зв'язку з цим перед школою постає важливе завдання розвитку творчого потенціалу молодого покоління, що у свою чергу вимагає удосконалення навчального процесу.

Хореографія дає широкий простір для розвитку творчості школярів, дозволяє поряд з поширеною виконавською практикою дітей внести в систему танцювального навчання й виховання такий важливий вид танцювально-творчої діяльності, як імпровізація.

Специфіка імпровізації, як активного виду творчості, полягає в тому, що виконавець, передаючи в танці своє індивідуальне відношення до музичного образу, нікого не повторює, а створює зовсім новий продукт творчості, який можна „замірити” по „компонентах якості імпровізації”.

Говорячи про імпровізацію, можна сказати, що існує декілька її видів, наприклад, музична і танцювальна. Завдання на імпровізацію розвивають у дітей образність, виразність рухів, сприяють накопиченню музичних вражень та досвіду.

Музика є ритмічною основою будь якого танцю. Вона створює емоційну основу, зазначає характер танцю, його розвиток, музика є самим діючим і організуючим заходом серед допоміжних засобів хореографічного спілкування.

Дуже важливо щоб музичний матеріал був підібраний правильно. Бо саме така музика допомагає учням закріпити м'язове сприйняття, з часом виховує музичну пам'ять, закріплює звичку рухатись ритмічно, красиво.

У музичних іграх, створюючи той чи інший ігровий образ, учні чують в музиці і відображають в рухах різноманітні почуття, що впливає на розвиток творчої уяви.

К.С. Станіславський висуває цікаву думку: коли в актора збуджується уява, він починає реалістично жити на сцені, зникають умовність, ходульність, театральність у гіршому розумінні. Тоді актор по-справжньому зворушує душу глядача, і глядач вірить у щирість його переживань. Інакше кажучи, уява як основне ядро сценічної гри перетворює гру на реалістичну дію. Без такого “якби” і відповідної уявної ситуації сценічна дія – це тільки гра, і ми бачимо і відчуваємо, що актор погано грає. Добре грати – значить перемагати гру. Це означає, що у грі пробуджується велика сила уяви.

Таким чином, сценічна гра через уяву сама себе заперечує, породжує неігрову дію. А секрет сили “якби” в тому, що воно не говорить про реальний акт, а лише про те, що б могло бути. “Якби” дає поштовх дрімотній уяві, а дані обставини роблять обґрунтованим саме “якби”. Вони разом і окремо допомагають створенню внутрішнього зрушення.

При створенні навчальних завдань на танцювальну імпровізацію треба спиратися на вікові інтереси, на хореографічну підготовку, на тематику імпровізації і музичний матеріал, здатний викликати позитивний емоційний відгук.

З метою розвитку танцювальної імпровізації добре використовувати різні перепляси. Діти з великим задоволенням змагаються у знаходженні нових співвідношень знайомих танцювальних рухів. Народжуючи в імпровізації той чи інший образ, вони, починають по-справжньому відчувати, переживати, страждати, радіти, з часом набувають здатність до чуйності і співчуття. Саме цими ж якостями треба оволодіти в процесі роботи над репертуаром.

Однією з форм активного сприйняття музики є також рухлива імпровізація.

Рухлива імпровізація дає чудову можливість самовираження, виявлення творчого початку; вона стимулює уяву і фантазію учнів, змушує їх мислити категоріями мистецтва, що відразу безпосередньо позначається на якості імпровізації.

Одним із засобів творчої думки танцюристів може бути створення пластичних картин.

Для цього розділу музика може бути скоріш за все моторна з періодичною структурою і симетричним висловом

Другий етап рухливої імпровізації – музично-сценічні етюди.

Створення таких етюдів допомагає розвитку не тільки творчої уяви, але і елементів акторської майстерності

Для цих етюдів треба відбирати невеликі музичні п'єси чи завершені частини музичних творів з яскравим, виразним змістом.

Ініціативу, уяву танцюристів треба розвивати і спрямовувати на втілення власного задуму в рухах, діях, композиції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко Л. Методика хореографічної роботи в школі та позашкільних закладах. – К.: Музична Україна, 1985. – 222 с.
2. Березова Г. Хореографічна робота з дошкільнятами. – К., 1982. – 207 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.В. Чуба

УДК 75.04. 75.058:7. 75.052.

Кострова О.З.

ТЕХНІКИ ТА ВЛАСТИВОСТІ ЖИВОПИСУ ПО ЛЕВКАСУ

У статті розглянемо історичні аспекти розвитку техніки живопису по левкасу, його особливості, властивості та поєднання з іншими живописними техніками.

Ключові слова: левкас, олійний живопис, іконопис, ґрунт.

The article will review the historical aspects of the development of the technique of levkas its features and the combination with other techniques.

Key words: levkas, oil painting, ikon – painting, soil.

Техніка живопису по левкасу, наслідує візантійські традиції прикрашання літургійних предметів і творів церковного оздоблення, що одержали широке поширення в сакральному мистецтві християнського світу. Левкас (від грецького – білий) – це назва ґрунту, який використовувався для ґрунтування дерева у середньовічному живописі, найчастіше в іконописі. На територію Київської Русі цю техніку завезли з Візантії у X ст., разом з іконописом. На суху липову чи вільхову дошку натягувалося полотно (поволоку), а на нього наносився розчин левкасу.

Колись за старих часів навіть була така спеціальність як левкасчик – людина, що наносила спеціальний ґрунт із крейдового порошку на риб'ячому клеї на дошку майбутньої ікони, і тільки тонкість і рівномірність нанесення могли забезпечити дуже рівну й гладку поверхню для майбутнього художнього твору. Втім, не тільки живопис надалі наносився на левкас, відоме карбування по левкасу, ліпні рельєфи, відбитки рельєфу на сирому левкасі й навіть різьбленні по левкасу [1, с. 62].

Левкас застосовувався за різними технологічними прийомами. Після нанесення на основу і висихання левкас перетворюється на щільну білу масу, як схожу на м'яку кам'яну породу. Так як він дуже щільний то піддавався прошкрябуванню та навіть різьбленню. На іконах доби середньовіччя левкас робили благородного відтінку слонової кістки. При цьому на таких старинних іконах він неминуче покривається тріщинами, тобто покривається кракелюрами. З століттями левкас стає настільки міцним, що його важко шліфувати і обробляти. При цьому левкас швидко втрачає свої властивості при високій вологості, особливо якщо ікона або предмет декоративно-прикладного мистецтва, покритий левкасом, зберігається в невідповідних умовах.

Левкасна суміш володіє хорошою пластичністю, може наноситися на дошку пензлем або шпателем. На щільний добре нашарований і отшліфований левкас добре лягає темпера і

позолота. Існують різні варіанти застосування цього ґрунту. Карбований левкас – покривали сухозлітним золотом і оздоблювали орнаментом. Існує два основних види левкасу – приготований вручну з пропорційно правильних компонентів і промисловий для декоративного оздоблення інтер'єрів. Другий не є чистим левкасом, мало того, нерідко під виглядом левкасу продаються готові акрилові й інші ґрунти, які не бажано застосовувати для живопису.

Левкас – це алебастровий або крейдяний ґрунт, який (декількома шарами) послідовно накладається на лицьову сторону дошки. Приготування левкасу на алебастрі відомо було ще в Стародавній Русі. Левкас, приготований на крейді, увійшов у техніку середньовічного іконопису значно пізніше, і, як більш дешевий, він поступово замінив алебастровий, будучи, однак, менш міцним. В давнину для приготування левкасу вживали риба́чий клей, як найчистіший і найміцніший. Однак з розвитком іконописання і особливо при поширенні масового, кустарного виготовлення ікон поступово увійшли до вживання більш прості сорти тваринного клею [4, с. 112].

Слід звернути особливу увагу на те, що кожен наступний шар левкасу повинен готуватися на більш слабкому клейовому розчині. Приготовлений вищевказаним шляхом рідкий левкас накладають на лицьову сторону дошки за допомогою щетинною кисті, намагаючись при цьому відразу ж шпателем випрасувати можливо рівно весь шар левкасу по всій поверхні дошки [3, с. 83].

Сучасні художники у пошуках нових технологічних засобів художньої виразності творів прийшли до використання левкасового ґрунту для зміни фактури живописної поверхні. При цьому левкас накладається окремими шарами створюючи рельєфну поверхність основи в залежності від малюнку зображення. Таким чином підсилюється ілюзія перспективного скорочення або інший ефект відповідний до задуму автора. Левкас диктує відповідне кольорове рішення твору, більш стриману живописну гамму. Тому, іконописна технологія застосування левкасу у середньовіччі знайшла у сучасному живопису своє відродження з використанням нових своїх можливостей і розширила живописні декоративні засоби художньої виразності твору [2].

Сьогодні ця старовинна технологія знову приваблює митців. Однак творять вони не ікони, а відмінні сучасні твори мистецтва. Відтак виходить, що у традиційному мистецтві застосовують нетрадиційний творчий підхід.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алпатов М.В. "Древнерусская иконопись", – М., 1984.
2. Березовский А. Немного о левкасе. [Електронний ресурс]./А. Березовський // Портал Слово ізографам. Режим доступа – <http://orthograf.ru>.
3. Трубецкий Е. К. " Три очерка о русской иконе", – Новосибирск ., 1991.
4. Шнейдер В. І, Федоров П. А. "Изложение техники иконописи", – М.: Прогресс-Традиция. 2002.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.Г. Чуприна

УДК 378.147: [37.011.31:78]

Крамарова В.М.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Стаття присвячена особливостям професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: професійність, професійні вміння, професійна підготовка, вчитель музики.

This article is devoted to the peculiarities of training future teachers of music in higher education.

Key words: professionalism, professional skills, professional training, music teacher.

На сьогоднішній день особистісно орієнтована парадигма освіти визначила нові змістовно ціннісні орієнтири освітнього процесу. Увага громадськості звертається на важливість і актуальність максимального розкриття потенціалу кожної людини, підготовки її до саморозвитку, самовизначення та самореалізації.

У зв'язку з цим суттєво підвищуються вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців, виникає необхідність в узгодженні її завдань, форм та методів з метою формування різнобічної та творчої особистості. Отже, існує потреба в подальшій модернізації змісту навчання майбутніх викладачів музичних дисциплін, створенні передумов для вдосконалення механізмів їх саморозвитку та самореалізації.

Проблема професійної компетентності педагогічних кадрів розглядалася в різних аспектах у працях В. Адольфа, Ш. Амонашвілі, І. Ареф'єва, С. Висоцької, М. Коломійця, А. Орлова, В. Пилипівського та інших науковців. Особливості формування професійних умінь майбутніх викладачів музики були досліджені в працях О. Апраксіної, Л. Арчажникової, Л. Масол, Г. Падалки тощо.

Метою нашого дослідження є аналіз процесу формування професійних умінь майбутнього вчителя музики в процесі його професійної підготовки у вищому музично-педагогічному навчальному закладі.

Підготовка вчителя музики до професійної діяльності в стінах вищого педагогічного закладу повинна здійснюватися як проектування майбутньої музично-педагогічної діяльності. Соціально-культурний досвід в застосуванні до музично-педагогічної освіти означає професійну компетентність і методичну оснащеність. Майбутньому вчителю музики необхідно засвоїти певну суму філософських, естетичних, соціальних, психолого-педагогічних знань і вміти їх застосовувати в своїй роботі.

Професійно-педагогічна спрямованість педагога-музиканта є основною умовою формування і вдосконалення не тільки окремих якостей його особистості, але і придбання їм найважливіших загальних і соціальних знань, умінь і навичок. Професійно-педагогічною спрямованістю визначається вибір методів навчання школярів на уроках музики, освоєння вчителем педагогічної і наукової літератури, музичного репертуару при підготовці до уроку, вироблення самостійності, творчої активності та професійного мислення. Виконавська діяльність в єдності з педагогічною допомагає вчителю музики виконувати музично-виховні та музично-освітні завдання.

Дослідники виявили, що процес досягнення професійного еталону відбувається завдяки якісній професійній підготовці фахівця. Таким чином, професійна підготовка є основою процесу формування професійних умінь. В сучасній науці професійна підготовка характеризується як "сукупність спеціальних знань, навичок і умінь, якостей, практичного досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії, а також як процес повідомлення відповідних знань" [4, с. 390].

Підготовка професіонала, компетентного спеціаліста, який займається будь-яким видом музичної діяльності, потребує володіння комплексом психолого-педагогічних та музичних знань і умінь. Удосконалення підготовки вчителя музики знаходиться в прямій залежності не тільки від правильної орієнтації студента в процесі навчання на спеціальних заняттях, але й від загального методичного забезпечення та практичного досвіду, які він отримує з усієї різноманітності дисциплін на музично-педагогічному або мистецькому факультеті. Слабкість або недостатність методичної підготовки негативно виявляється в студентів, які проходять педагогічну практику, а потім і в роботі молодих учителів у школі. «Складність цієї професії, – пише відомий педагог О.А. Апраксина, – визначається необхідністю тісного взаємозв'язку елементів, які входять і до поняття «вчитель», і до

поняття «музикант», причому кожне з них у свою чергу багатогранне. Учитель музики проводить навчально-виховну роботу, формує погляди, переконання, потреби, смаки, ідеали дітей. Він повинен бути не просто широкоосвіченою людиною, яка добре знає свій предмет, але особистістю у високому суспільному значенні цього слова» [2, с. 5]. Розглядаючи основні якості вчителя музики, О.А. Апраксина визначає найбільш професійно значущі:

- володіння аудиторією;
- освіченість;
- володіння словом;
- любов до дітей;
- захопленість музикою;
- володіння інструментом;
- співацька та хормейстерська підготовка;
- уміння читати ноти з аркуша та транспонувати;
- уміння застосовувати технічні засоби навчання.

Л. Арчажникова розподіляє головні вміння майбутніх учителів музики на загальнопедагогічні, та фахові. До загальнопедагогічних вмінь вона відносить психолого-діагностичні, методичні, комунікативні та організаційні вміння, вміння керувати навчальною діяльністю школярів та проектувати результати педагогічного впливу, вміння робити оцінку отриманим результатам та визначати нові педагогічні завдання [1, с. 56].

Серед фахових вмінь майбутніх викладачів музики відзначають музично-виконавські (вокальні, інструментально-виконавські, диригентські), музично-аналітичні, вміння художньо-педагогічної інтерпретації.

Суттєвою умовою успішного творчого процесу є впевненість у своїх силах. Учитель, який хоче виховати в дітей справжні творчі нахили, повинен мати у своєму педагогічному арсеналі широкий вибір прийомів та методів, які б спонукали до творчих пошуків школярів, а це і є провідним завданням музичної педагогіки – художньо-творчий розвиток школярів. Отже, творчість учителя є необхідною умовою високоякісної музично-педагогічної праці, засобом використання професійної підготовки.

Курс на гуманітаризацію системи освіти спричинив появу нового педагогічного мислення, просунув уперед процес оновлення освітньої політики й основних підходів до конструювання педагогічних систем та технологій. Пошуки ефективних способів удосконалення професіоналізму вчителів призводять до розробки нових технологій, пов'язаних з орієнтацією на саморозвиток і самовдосконалення.

Принциповими питаннями особистісно-розвивальної освіти є створення умов для її розвитку, рівноправність та взаємна зацікавленість у розвитку всіх суб'єктів навчання, стимулювання саморозвитку в стратегічних видах життєдіяльності, включаючи визначення цілі, завдань та професійне становлення.

Отже, основними компонентами, що визначають ступінь професійної підготовки вчителя музики загальноосвітньої школи, є: високий рівень загального інтелектуального розвитку, педагогічна майстерність, музична культура, розвинені творчі здібності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки / Л.Г. Арчажникова. – М.: Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Музыкальное воспитание в школе: сб. ст. / сост. О.А. Апраксина. – Вып. 15. – М.: Музыка, 1982. – 43 с.
3. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. / відп. за вип. Н.В. Гузій та ін. – К.: НПУ, 2001. – Вип. 6. – 295 с.
4. Энциклопедия профессионального образования: в 3-х т. / Под ред. С.Я. Батышева – [В 2-х т.] – Москва: АПО, 1998. – [Т.2.] – 440 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач, кандидат педагогічних наук К.М. Душек

ЖАНРОВІ ВИТОКИ ДЖАЗОВОЇ ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ

У статті розглядаються жанрові витоки джазової вокальної музики.

Ключові слова: джаз, імпровізація, блюз, спірічуелс

The article discusses the origins of the genre of jazz vocal music.

Key words: jazz, improvisation, blues, spirituals

Джаз – це принципово новий, унікальний тип музичного мистецтва, який сформувався у ХХст.

Історично специфіка джазового вокалу багато чому визначається його зв'язком з негритянським фольклором, який є його наріжним каменем. Особлива музична мова знаходить вираження в існуванні різних обрядів: ритуально-культових, весільних, похоронних, мисливських, сільськогосподарських, які в свою чергу передавали почуття єднання з групою та суспільством.

Високооригінальна система джазу завжди приваблювала багатьох дослідників, серед яких праці О.М. Баташова, І.М. Бриля, Ю. Верменича, М. Герасимової, І. Горват, І. Вассерберга, С. Давидова, Є. Овчиннікова, Дж. Л. Коллієра, В. Дж. Конена.

Одним з напрямлень дослідження джазової музики є виявлення фундаментальних жанрових основ, які мають корені в негритянському фольклорі, що має, як відомо, яскраво виражений вокальний початок. Тож, тема данної статті є актуальною, оскільки вона сприяє розширенню інформаційного поля щодо жанрових основ джазового вокалу.

Невід'ємною частиною повсякденного життя африканців усіх регіонів континенту є вокальна музика з опорою на ритмічний супровід.

Серед витоків джазового вокалу слід виділити наступні:

1. "work songs" – найстарший з жанрових витоків джазового вокалу, слід назвати (негритянські робочі пісні) [5, с. 17-21]. Функція такої пісні полягає у координації зусиль працюючих людей.

2. Ще одним вокальним витком є духовні пісні (spirituals) [5, с.39-41]. Корені цього жанру пов'язані, з одного боку з колоніальним періодом (об'єдналися африканські та європейські музичні елементи), з іншого боку, африканськими музичними традиціями. До рис, що беруть свій початок з африканської музики, у спірічуелс можна віднести: пентатонічність лада, поліритмію, звуковисотну нестійкість, використання блюзових нот, глісандування, питально-відповідну структуру. Європейський початок у спірічуелс – це опора на пуританський гімн, лютеранський хорал, англокельтську баладу, принцип функціональності гармонії, кварто-квінтови відносини тощо. У розвитку спірічуелс дослідники розрізняють такі типи:

1. південний – більш імпровізаційний і експансивний, що спирається на африканське коріння;
2. північний – спокійний, що тяжіє до мелодики європейського релігійного співу;
3. хот-спірічуелс – що спонтанно виникає під час виконання;
4. «софістікейтед – спірічуелс» – це витончений складний спірічуелс у якому втрачаються автентичні ознаки. Його можна віднести і до афроамериканського фольклору і до джазу;
5. концертний спірічуелс – створюється професійними музикантами (аранжувальниками, композиторами) і виконується по нотах [5, с. 39-51].

Велика кількість спірічуелсів використовуються джазовими музикантами в якості тем для імпровізацій.

До інших різновидів культової музики афроамериканців відносяться: ринг-шаут, сонг-сермон, джюбілі, госпел, блюз. Розглянемо їх більш детально:

3. Ринг-шаут – поряд з "work songs"- найбільш стародавній шар культової музики (Англ. Ring – окружність, коло і shout – кричати). Негритянська релігійна пісня-танець з рухом віруючих по колу (проти годинникової стрілки) і перекликом лідера і хору.

4. Сонг-сермон це пісні-проповіді, що виконувалися під час служби. Такі пісні виникали спонтанно, безпосередньо в процесі культової церемонії. Перекличка оформляється у музичні мотиви, фрази [5, с. 33].

5. Джюбілі – пісні-прославлення. Яскравим зразком цього жанру є тема «When The Saints Go Marching In» («Коли святі марширують») [5, с. 37].

6. Жанр госпел (або госпел-сонг) є модифікацією спірічуелс у застосуванні до нового століття. Його назва походить від англійського слова «Євангеліє» (Gospel), ґрунтується на євангельських текстах. Виконавцю госпел-сонгів нерідко акомпанують джазові музиканти. Цей жанр представляють не тільки чудова співачка, що спеціалізувалася на виконанні госпел Мехелія Джексон (Mahalia Jackson), але й джазові музиканти Луї Армстронг (Louis Armstrong) і Дюк Еллінгтон (Duke Ellington) [5, с. 52-53].

7. Наступним жанровим витокom джазового вокалу слід відзначити блюз, який характеризується як жанр світського музикування афроамериканців. За суттю, блюз виявляється аналогом балад, завезених переселенцями зі Старого Світу, але з характерними афроамериканськими рисами. Саме слово «blue» дуже багатозначне і розшифровується, як «блакитний», «сумний», «меланхолійний», «сумовитий» та ін. Блюз з його ладовими особливостями, специфікою інтонування та артикуляції, експресивними прийомами співу шаут (shout) и холер (holler), використання глісандо (glissando) и дьорті-тонів (dirty tones) справив величезний вплив на розвиток джазового вокалу. Вокалістів, які співають у блюзовій манері, іноді називають шаутерами (shouters) [3, с. 31 -32]. Серед видатних музикантів, які внесли вагомий вклад у розвиток блюзу слід назвати співаків (20-30 ті роки ХХ століття) особливе місце займають Г. «Ма» Рейні, Б. Сміт, М. Джексон, Л. Армстронг, Д. Р. Мортон, композитор та аранжувальника, автора праці «Антологія блюзу» (1926) У. К. Хенді та багатьох інших.

Безсумнівно, перераховані вище жанри, їх образно-змістовні, ладові, ритмо-інтонаційні та інші особливості і, найголовніше, специфіка виконання, яка сягає корінням у африканські фольклорні вокально-виконавські традиції істотно вплинули на формування важливих стилістичних особливостей та особливостей джазової вокальної музики. Все це сприяло відкриттю нових шляхів для її подальшого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горват І., Вассербергер І. Основи джазової інтерпретації / І. Горват, І. Вассербергер. – К.: Музична Україна, 1980. – 119 с.
2. Зозуля А. Музыкально-теоретические аспекты изучения джаза (к постановке проблемы) / А. Зозуля // Київське музикознавство: Зб. статей. – К., 2000. – Вип. 5. – С. 63 – 67.
3. Карягина А.В. Джазовый вокал: Практическое пособие для начинающих / А.В. Карягина. – СПб.: Планета музыки, 2008. – 48 с.
4. Конен В.Дж. Рождение джаза / В.Дж. Конен. – М.: Сов. композитор, 1984. – 312 с.
5. Овчинников Э. История джаза / Э. Овчинников. – М.: Музыка. – 1994. – Вып. 1. – 240 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.О. Чехуніна

СПЕЦИФІКА РОБОТИ З АНСАМБЛЕМ БАНДУРИСТІВ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У даній статті розглядаються специфічні аспекти роботи з ансамблем бандуристів в умовах гурткової роботи закладів позашкільної освіти.

Ключові слова: ансамбль бандуристів, вокально-інструментальна музика, гурткова робота, позашкільна освіта.

This article discusses specific aspects of work with Bandura player Company under conditions of hobby group work of out-of-school educational institutions.

Key words: Bandura player Company, vocal and instrumental music, hobby group work, out-of-school education.

Спираючись на Закон України «Про позашкільну освіту», користуючись розділом III, ст. 15 зауважимо, що одним з основних напрямів освіти цього виду є художньо-естетичний, який забезпечує розвиток творчих здібностей, обдарувань та здобуття учнями і слухачами практичних навичок, оволодіння знаннями в сфері вітчизняної й світової культури та мистецтв, виховання патріотизму, поваги до національних цінностей, народних звичаїв, традицій, українського народу. Саме на реалізацію вищезазначених завдань та цілей спрямоване функціонування такої форми вокально-інструментального музикування як ансамбль бандуристів.

З ХХ ст. в Україні мистецтво ансамблевого бандурного виконавства стає одним з найпоширеніших, поділяється на інструментальне і вокально-інструментальне, має різні форми функціонування – велику (народні оркестри, капели) і малу ансамблеву, а також розрізняється за складом на однорідні та мішані колективи.

Питанням методики роботи з ансамблем бандуристів займалися відомі фахівці у галузі бандурного мистецтва такі як Л. Воріна [3], О. Герасименко [4], Л. Мандзюк [7], В. Дутчак [6], О. Гук [5].

Аналіз наукових досліджень та навчально-методичної літератури показав, що тема мистецтва ансамблевої гри на бандурі є не до кінця вичерпаною, додаткового висвітлення потребують питання залучення до цього виду музикування учнів усіх вікових груп, а також особливостей використання сучасних методів, прийомів та форм роботи зі створення, як малих форм (дует, тріо, ансамбль) вокально-інструментального музикування бандуристів, так і великих (капела, оркестр), що й зумовило актуальність теми даної статті.

Головною метою ансамблевого бандурного виконавства є створення художнього колективу, набуття навичок колективного музикування без участі диригента, виховання відчуття ансамблевої злагодженості при виконанні музичного твору.

Для здобуття художньо-технічних навичок та вмінь одночасного вокально-хорового та інструментального виконання у ансамблі бандуристів, чимале значення має створення загальних умов роботи з колективом, знань щодо послідовності етапів роботи від його формування – до концертного виступу.

Організація роботи з ансамблем бандуристів у закладах позашкільної освіти, має свою специфіку та залежить від активної діяльності керівника (вміння зацікавити та залучити учасників, укомплектування колективу, пошук приміщення, складання розкладу, забезпечення нотами тощо).

Важливим фактором виховання членів ансамблю і чинником успішної роботи є добір репертуару. Вдало підібрані твори допоможуть швидко закріпити й удосконалити техніку гри на бандурі, виконавську майстерність, виховати інтерес до творчої та концертної роботи [7, с. 28].

Провідними принципами роботи керівника ансамблю мають бути принципи поступовості (від простого до складного), доступності та особистісного підходу у навчанні (урахування психологічних, вікових, фізіологічних, соціальних особливостей ансамбліста).

На перших етапах занять з ансамблем бандуристів, перед керівником стоять такі завдання: навчання гри на бандурі, формування естетичного смаку та духовної культури особистості. Прищеплення певних навичок вимагає вміння, гармонійного поєднання пояснень та практичного показу. Основними методами і прийомами роботи на даному етапі навчання є особистий зразок гри на бандурі керівника; пояснення та показ прийомів гри на інструменті; слухання, аналіз записів кращих зразків творчості ансамблів та капел бандуристів.

Для створення ансамблю необхідно, щоб учасники не лише грали на бандурі, але й володіли навичками хорового й індивідуального співу. Виконання музичного твору на бандурі одночасно зі співом, вивчення різних за стилем партій вимагають від бандуристів поєднання навичок соліста і концертмейстера, які спираються на розвиток інтонаційного слуху, розуміння ускладненої гармонії, гарної пам'яті, почуття ритму та навичок ансамблевого співу [6, с. 78]. На розвиток цих навичок спрямовані наступні етапи роботи керівника.

Враховуючи загальні принципи дидактики, які є основою для всіх спеціальних методик, як вокальної, так й інструментальної необхідно дотримуватися принципу перспективності, який спирається на «зону близького розвитку»; систематичності – поступовому ускладненні співочого репертуару, вокальних та інструментальних вправ, їх поєднання; принципу посилення труднощів, так як можливості кожної людини, навіть одного віку, – є різними; принципу позитивного фону навчання – емоції відіграють ведучу роль у процесі навчання: якщо музика і співи зацікавлюють ансамблістів, то процес роботи в колективі дає хороший результат, і навпаки; принципу єдності художнього і технічного розвитку учнів – завдання технічного розвитку співочого голосу повинні підкорятися художнім цілям.

В організації навчального процесу також доцільно використовувати такі інноваційні методи та методичні прийоми:

- 1) роботу в малих групах з вивчення репертуару;
- 2) метод проблемних ситуацій (наприклад, попередження очікуваних помилок в процесі гри та співу);
- 3) моделювання кінцевого бажаного результату [2, с. 110].

Усе це створює умови, за яких учасники ансамблю самовдосконалюються і само реалізуються.

В процесі роботи з колективом, слід також використовувати різноманітні типи занять: заняття-зустрічі з кращими творами музики та мистецтва; заняття-дослідження – вивчення творів відомих композиторів; музичні вечори на певну тематику («Веснянки», «Колядки»); слухання музики у записах; відвідування концертів музичних колективів [5, с. 206].

Велике виховне значення для становлення колективу ансамблю бандуристів має концертна діяльність, що є певним стимулом для кожного учасника, спонукає до саморозвитку, надихає на нові творчі здобутки.

Тож художньо-образний вплив виконання народної музики на українському народному інструменті – бандурі, сприяє вихованню не лише національної свідомості та самосвідомості, а й національного чуттєво-емоційного досвіду, типу поведінки, способу життя. Завдяки вокальній діяльності відбувається залучення особистості до музичної культури, а колективний спів – це прекрасне психологічне, моральне та естетичне середовище для формування кращих людських якостей. Отже подальший розвиток ансамблевого бандурного мистецтва є запорукою реалізації загальнокультурних цілей, напрямів та завдань, що стоять зокрема перед позашкільною освітою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Броннікова Н. Мистецтво виконання на бандурі / Н. Броннікова // Шкільний світ / упор. Н. Петлицька. – 2005. – № 40 (312). – С. 13.
2. Бех І.Д. Колектив як чинник унікальної ситуації виховання особистості. / І.Д. Бех // Позакласний час. – К.: Київська правда, 2010. – № 3. – 110 с.
3. Воріна Л. Методичні поради щодо культури ансамблевого співу /Л. Воріна // Кобзарське мистецтво. – Дніпропетровськ, 2004. – 76 с.
4. Герасименко О. Юним бандуристам. Інструментальні твори для бандури та ансамблів бандуристів. / О. Герасименко. – Львів: ТеРус, 2006. – 72 с.
5. Гук О. Організація роботи дитячих ансамблів бандуристів / О. Гук // Школа і традиція. – Львів, 2007. – С. 206-208.
6. Дутчак В. Ансамблевий вид виконавства на бандурі: історія і сучасність (Ноти) / В.Дутчак. – Івано-Франківськ: Плай, 2003. – 130 с.
7. Мандзюк Л.С. Історичні основи виникнення та ствердження ансамблевого виконавства на бандурі / Мандзюк Л.С. // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка: Збірник наукових праць, частина перша. – Луганськ, 2003. – С. 138-147.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А. О. Чехуніна

УДК 78.03:785.161(477.72) «19/20»

Новіков С.Д.

РОЗВИТОК ДЖАЗОВОГО МИСТЕЦТВА ХЕРСОНЩИНИ «З ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ. І ДО СЬОГОДЕННЯ»

У статті розглядається розвиток джазового мистецтва Херсонщини з другої половини 20 ст. і до сьогодення.

Ключові слова: джаз, джазове мистецтво, біг-бенд.

In the article the development of jazz Kherson the second half of the 20th century. to present:

Keywords: jazz, jazz of art, big band.

Актуальність теми виходить із необхідності вивчення джазової музики, яка здобула міцні позиції в сучасному музичному мистецтві України.

У світлі глобалізаційних та модернізаційних змін в суспільстві, культурі і мистецтві спостерігається посилений інтерес до джазової музики, що привертає до себе увагу новим різновидом інструментального втілення, сутність якого визначається самобутністю і художньо-мистецькою значущістю. Стрімка еволюція цього музичного напрямку, від первинного середовища побутового музикування до професійного мистецтва, відбувалася в Україні та на Херсонщині в цілому, особливо інтенсивно у другій половині ХХ ст. і до сьогодення [2, с. 27].

Цей період становить яскраву сторінку мистецтва вітчизняних музикантів, виконавська майстерність яких отримала широке міжнародне визнання й активно функціонує у європейському музичному просторі. Поруч із очевидними досягненнями класичного інструменталізму над-бання українських музикантів у розважальному жанрі спонукають по-новому відтворити цілісну картину його художніх напрямків, детермінованих динамікою розвитку музичної культури.

Розвиток джазового мистецтва на Півдні України – цікаве явище з точки зору розповсюдження та форм існування. Саме в цей час в різних містах області відкриваються джаз-клуби, організовуються та проводяться джазові фестивалі. Музиканти, які починали у

60-х, стали справжніми знавцями джазу. Сучасний український джаз базується на досвіді видатних українських музикантів 60-х років. З цього моменту починається важливий етап у розвитку вітчизняної джазової музики, джазовими центрами в Ук-раїні стають Дніпропетровськ, Херсон, Донецьк, Одеса, Київ, Львів, Харків та інші міста [1, с. 40].

Зокрема, джазове мистецтво на Херсонщині бере свій початок у післявоєнні роки. Серед перших джазменів слід, насамперед, назвати Се-мена Миколайовича Ривкіна, який ще в перші роки після війни керував джазовими колективами та сам виступав на різних концертних майдан-чиках [3, с. 17].

Саме у ті роки відбувається професійна орієнтація на джазову музику – відкриваються джазові відділення в музичних школах та учи-лищах. Проводиться величезна культурно-просвітницька робота серед населення: кожне підприємство мало свій джазовий оркестр або ансамбль. [3, с. 21].

Серед таких, в 60-ті роки виник перший Біг-бенд в Херсонському музичному училищі під керівництвом О.І. Моїсеєнка, викладача з класу контрабасу, який був чудовим музикантом, аранжувальником і цікавою творчою особистістю. Згодом його роботу з бендом продовжив О.М. Мілютін, музикант високого рівня, диригент і викладач по класу труби відділу духових та ударних інструментів, який працював з колективом майже 10 років [2, с. 130].

Після 10-річної перерви, у 1986 році було вирішено знову, організувати біг-бенд, яким керує заслужений діяч культури України В.В. Шаповаленко.

Сьогодні можна впевнено стверджувати, що джаз остаточно утвердився як самостійний вид музичного мистецтва. Якщо в минулому він просто розважав і підштовхував до нашого відчуття ритму, то зараз, відійшовши від естрадної та розважальної музики, він дедалі частіше апелює до нашої свідомості та інтелекту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богданов В. Історія духового музичного мистецтва України : Від найдавніших часів до початку ХХ ст.: Монографія / В. Богданов. – Харків: Основа, 2000.–92 с.
2. Конен В. Рождение джаза. – М.:Музыка, 1990. – 320 с.
3. Кизлова О. Как живет джаз на Украине / О. Кизлова // Джаз. – 2006. – № 1. – С. 13-37.

Рекомендує до друку науковий керівник професор С.Л.Марцинковський

УДК 75:7,023.2 – 035.675:378

Подолянчук Ю. В.

ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ПРИЙОМІВ ХУДОЖНЬОГО ПИСЬМА В ТЕХНІЦІ АКВАРЕЛЬНОГО ЖИВОПІСУ

У статті розглядаються техніка акварельного живопису, основні прийоми художнього письма акварельними фарбами та особливості створення власної авторської техніки.

Ключові слова: живопис, акварель, техніка.

The article deals with the technician of watercolor painting, the basic receptions of the art letter by watercolor paints and features of creation of own author's technic.

Key words: painting, watercolor, technic.

Живопис акварельними фарбами, як і олійними чи акриловими фарбами, відноситься до одного із видів живопису – станкового. Акварельний живопис характеризується як вкрай багата та різноманітна техніка.

Акварель являє собою живопис водяними прозорими фарбами, які наносять тонкими шарами на картон чи папір білого кольору, який виконує роль білил. Особливістю акварельного живопису є прозорість застосування водяних фарб, їх легке змивання з основи, можливість отримати інтенсивні та яскраві кольори. Акварель приваблювала художників різних країн та епох можливістю передавати найтонші нюанси кольору та тону натури [2, с. 187]. Дана техніка має широкі можливості, які супроводжуються з певними труднощами.

Протягом століть прийоми та методи роботи з акварельними фарбами постійно змінювались. Але з часом виокремилися декілька способів ведення роботи в техніці акварельного живопису.

Лесування, або багат шаровий живопис, полягає в нанесенні декількох шарів по сухій поверхні аркушу паперу. Зображувана натура в цьому випадку набуває деяку «сухість», але завдяки неї художник може досягти високої деталізації предметів. Даний прийом характеризується нанесенням тонкого прозорого шару фарби поверх вже наявного малюнку [4, с. 55].

Живопис акварельними фарбами по мокрому листу в професійному середовищі називається живопис "по сирому". В даному випадку папір змочується водою і розташовується горизонтально (щоб довше утримати воду) [4, с. 54]. Художник пише безпосередньо по мокрій поверхні. В даному випадку автору потрібно бути гранично точним і швидким.

В акварельному живописі існує і такий прийом як робота по сирому листу в початковій стадії з подальшим доопрацюванням "по сухому". В даному випадку художник робить основу роботи на вологому папері, а роботу над деталями продовжує коли лист вже папір висох. Така технологія дозволяє комбінувати ніжні переходи живопису «по сирому» з написаними поверх них акцентами на дрібних деталях [1, с. 86].

З часом художники-акварелісти виділили декілька цікавих прийомів, аби зробити техніку акварельного живопису більш різнобарвною. Для цього вони використовували те, що мали під руками – сіль, воду, парафінову свічку, держак пензля.

Сіль, розсипана по сирій акварелі, нерівномірно роз'їдає фарбу і створює на плямі особливу фактуру. Властивість парафіну полягає в тому, що він не може змитися водою, а отже дозволяє «захистити» деякі ділянки паперу від фарби. Краплі води, що впали на вологу поверхню акварельного малюнка створюють точки легкої розмитості. Держаком пензля можна «процарапати» деякі деталі [3].

У творчому пошуку багато художників намагаються вийти за рамки класичної технології. Комбінування прийомів з різних технік називається «змішана техніка». Художники-аматори часто називають такий прийом «авторською технікою», що в більшості випадків не відповідає дійсності, тому що мова йде просто про авторську комбінацію різних прийомів або використанні нових прийомів з класичними матеріалами.

З накопиченням досвіду професійний художник добре вивчає матеріал і знаходить свою власну комбінацію різних прийомів. У даному випадку говориться про використання особливого набору різних прийомів всередині однієї техніки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Визер В. В. Живописная грамота. Основы пейзажа. – СПб.: Питер, 2007 – 192 с.
2. Живопись: учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности «Художественное проектирование изделий текстильной и легкой промышленности» / [Н. П. Бесчанов и др.]. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. – 223 с.
3. Курашов О. Технология [Электронный ресурс] / О. Курашов // Официальный сайт художника Светланы Курашовой. – Режим доступа : <http://aqarelle.com>.
4. Ревякин П. П. Техника акварельной живописи. – М.: Государственное издательство литературы по строительству, архитектуре и строительным материалам, 1959 – 222 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С. П. Курак

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ МУЗИКИ ВІД ЕПОХИ БАРОКО ДО НАШИХ ДНІВ

У статті розглянуто шляхи розвитку української духовної музики від 17 століття до сьогодні.

Ключові слова: партесний спів, партесний концерт, хоровий концерт.

In the article the ways of development of sacred musik of 17 centry are examined until now.

Keywords: partesny vocal , partesny concert, choral conert.

В умовах відродження української культури важливе місце посідає духовна музика. Вона формує світогляд особистості, розвиває її духовність, а також займає певне історичне місце в еволюційному процесі музичного мистецтва. Духовна музика є не тільки важливою складовою національного мистецтва, а й невід'ємним компонентом духовної культури українського народу. Звернення до музики в умовах масового відродження української культури та повернення суспільства до релігійних традицій є актуальним, адже окреслює і вводить до широкого ужитку масив матеріалу, що уможлиблює об'єктивне висвітлення джерел українського професійного мистецтва, їх вплив на подальший розвиток та визначення особливостей характерних для кожного з етапів розвитку української духовної культури.

Поряд з корифеями відчизняного та російського музикознавства (І. Вознесенський, В. Металлов, М. Бражніков, Д. Успенський, П. Корній) в останні десятиліття помітно збільшилася кількість наукових досліджень пов'язаних з духовною музикою. Питання історії були розкриті у роботах І. Зверевої, О. Гнатюк, С. Уланової. Праці М. Марію, Л. Остапенко, Л. Радковської присвячено вивченню впливів духовних творів на розвиток освіти і мистецтва.

Метою нашого дослідження було проаналізувати історію розвитку українського духовного музичного мистецтва від 17 століття до наших днів.

Загальна специфіка розвитку церковного музичного мистецтва визначена нерозривністю зі словом Святого писма і полягає в тому, що зберігаючи протягом століть встановлені канони, не змінюючи вербального тексту музичний компонент в процесі еволюційного розвитку поступово зазнавав помітних змін в напрямку постійного збагачення свого емоційного та естетичного змісту, таким чином позбуваючись прикладної службової ролі [4, с. 704].

Українська церковна музика формувалась під впливом одноголосного церковного співу Візантії та Болгарії на цій основі створила свій варіант церковного мистецтва, який базувався на національній основі. Українські церковні наспіви мелодійно виразні, кантиленні, сповненні врівноваженості та величності. Та ще в добу Київської Русі в 11 столітті сформувався київський розспів – південно – руська гілка знаменитого розспіву, який проіснував до 18 століття.

Якісного нового художнього рівня в тому числі емоційного та естетичного його аспектів церковна музика досягла з періоду ствердження в православній обрядовій практиці партесного (багатоголосного) співу, який став достойним свого часу музичним оформленням канонічних церковних текстів, що прийшло на зміну монодії. Партесний спів з'явився в Україні в кінці 16 століття, а вже у першій половині 18 століття досяг такого високого художнього рівня, що став рівноправним національним варіантом західноєвропейської барокової музичної культури свого часу й на сьогодні становить унікальне явище світового мистецтва [3, с. 613].

18 століття зменшується становленням професійної хорової музики. Великі зміни відбулися у хоровій церковній музиці. В цей час на зміну одночастинному партесному концертові приходить кілька частинний чотирьохголосний хоровий духовний концерт. Концерт мав три або чотири частини і кожна з цих частин мала свій рух. Першими авторами цих концертів були Артем Ведель, Дмитро Бортнянський, Максим Березовський, які визначили не тільки інтенсивний розвиток українського мистецтва, а й суттєво вплинули на розвиток музичної культури інших народів [2, с. 228].

У 19 та 20 століттях в Україні в галузі духовної музики плідно працювали М. Вербицький, М. Лисенко, В. Мартинов, А. Лашенко, М. Леонтович, Я. Степовий, О. Комиць, М. Скорик.

На сьогоднішній день розвиток духовної музики збагачується, завдяки В. Сільвестрову, Б. Фільцу, Б. Працюк, Г. Гаврилець, В. Степурко.

В умовах відродження української культури та повернення до релігійних традицій православний духовний спів, як носій етичних цінностей української історії культури, як і в попередні віки виконує місію інтеграції українського суспільства. Тож і сьогодні православна музика залучає слухачів до високої духовності і моральності.

Широке пропагування найвищих зразків духовного співу всесвітньо визнаних українських композиторів є важливим чинником залучення громадян України до могутнього накопичення у віках емоційно – естетичного потенціалу українського мистецтва [1, с. 181].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Герасимова-Персидська Н.А. Хоровий концерт на Україні в 17 – 18 ст. / Н.А. Герасимова-Персидська. – К.: Музична Україна, 1978. – 181 с.
2. Корольок Н. Корифеї української хорової культури ХХ століття / Н. Корольок – К.: Музична Україна, 1994. – 228 с.
3. Історія української музики в 6 томах. – Т. 4. 1917-1941 / М.Б. Беляєва, Т.Т. Булаї, Ю.П. Булка – К.: Наукова думка, 1992. – 613 с.
4. Московчук Л.М. Українська духовна музика: навчально-методичний комплекс: навчальний посібник, хрестоматія / Л.М. Московчук. – Кам.-Подільський: Аксіома., 2010. – 704 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач, кандидат педагогічних наук К.М. Душек

УДК 793.32

Сафонова І.Ю.

ЕУРИТМІКА ЯК СИНТЕЗ ПОЛІХУДОЖНЬОГО СПРЯМУВАННЯ В ХОРЕОГРАФІЇ МОДЕРН

У статті розглядається системи ритмопластики (еуритміка) – що зумовили виразність руху та поєднання його з музикою і ритмом, стимулювало зародження напрямів і стилів сучасної хореографії, танцю модерн.

Ключові слова: еуритміка, ритмопластика, танець модерн.

The article discusses the system of rhythmic plastic, eurhythmics, based on an acting style that attempted to connect the inner emotional experience of the actor with a systematized set of gestures. The expression of movement and its connection with rhythm and music stimulated creation of new trends and styles in present choreography – modern dance.

Key words: rhythmic plastic, eurhythmics, modern dance.

Танець-модерн – один з напрямів сучасної хореографії, зародився в кінці XIX – початку XX ст. в США та Німеччині.

Ідеї танцю модерн ще в 1830 році передбачив відомий французький педагог і теоретик сценічного руху Франсуа Дельсарт, що вивчав зв'язок голосу, жесту і емоції. Він стверджував, що тільки жест, звільнений від умовності і стилізації, здатний правдиво передавати усі нюанси людських переживань. Його ідеї набули поширення на початку XX ст.. після того, як були художньо реалізовані двома американськими танцівницями Лої Фуллер та Айседора Дункан.

Лої Фуллер виступала в 1892 в Парижі. Її танець «Сerpантин» будувався на ефектному поєднанні вільних рухів тіла, що стихійно породжуються музикою, і костюма – величезних покривал, що розвіваються, освітлених різноколірними прожекторами.

Айседора Дункан(1878-1927), усупереч поширеній думці, не створила закінченої школи, хоча і відкрила шлях новому у хореографічному мистецтві. Її “танець майбутнього” повернений до природних форм, зробив великий вплив на багатьох діячів мистецтва, що прагнули звільнитися від академічних догм. Джерелом натхнення Дункан вважала природу. Імпровізація, відмова від традиційного балетного костюма, звернення до симфонічної і камерної музики, прості сценічні декорації – усі ці принципи нововведення Дункан зумовили шляхи танцю модерн.

Іншим джерелом, суттєво діючим на його формування, була система Є. Жака-Далькроза – еуритміка. Ритмопластичний танець розвився на її основі, був значно протилежним дунканізму. [2, с. 505]

Органічний збіг музики і руху є центром методу Жака-Далькроза. В його системі, кожен рух має бути виконано однаково гармонійно при будь-якій швидкості, при будь-якій мірі сили, від піаніссімо до фортіссімо. Звідси виникає повне панування центрів свідомості над всім тілом. Якраз тому, для Жака-Далькроза необхідною виявилася музика. Рухи набувають свого сенсу від музики. [1, с. 40].

Проти безроздільного панування музики над танцем виступив австрійський хореограф Рудольф фон Лабан, що став провідним теоретиком танцю модерну. Лейтмотивом творчості Лабана було зробити танець самостійною областю мистецтва. Він і його учні створили в 1922 р. трупі – Tanzbuehne Laban, яка виступала з гастролями по всьому світу. Лабан шукав нових шляхів використання танцю, працював над створенням “театру автентичного жесту. У 1928 виклав систему аналізу і запису танцю, «Кинетографія» що здобула популярність як Лабанотация. [3]

Не менш істотною для формування естетики танцю модерну була думка Лабана про те, що художньо осмислений рух має бути вираженням внутрішньому життю його творця, а не вміст музики. Якнайповнішу реалізацію ідеї Лабана отримали в його постановці «Мерехтливі ритми» (без музичного супроводу, 1925).

Творчість учня і співробітника Лабана, Курта Йосса була направлена на створення нового танцювального театру. Танцювальна пластика для представників «виразного танцю», як себе стали називати послідовники Лабана, залишалася головною і часто єдиним, засобом створення художнього образу. Йосс усвідомив необхідність синтезу виразності, танцю з технікою класичного танцю а не балетної пантоміми. Новаторство Йосса виявилось і в обігу до абсолютно нових для балетного театру тем; наприклад, «Зелений стіл» (1932) – перший балет з яскраво вираженою політичною і антимілітаристською спрямованістю. Його теоретичні возрєня отримали детальну розробку в системі "еукинетіка". Успіхом користувалися балети: "Сім героїв" на муз. Перселла – Коєна, "Блудний син" Коєна (обидва – 1933), "Сьогодні увечері Іоганн Штраус" (1935).

Розширенню круга тем і образів хореографії сприяла і німецька танцівниця і хореограф Мері Вігман . Вона відмовилася від рухів, що традиційно вважалися красивими. Потворне і страшне Вігман вважала також гідною втілення в танці. Її сольні і групові постановки («Скарга», цикли – «Жертва», «Танці матері» і «Сім танців про життя») відрізнялися крайньою напруженістю і динамізмом форм.

Система еуритміки породила нову концепцію взаємозв'язку музики і жесту. Відповідність танцю внутрішнім закономірностям музикальної конструкції почало служити об'єктивним критерієм досконалості хореографічної форми. [2, с. 506]

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шторк. К. Система Далькроза // «Петроград» Ленинград – 1924. – С. 39-40.
2. Энциклопедия Балет. // Большая Российская Энциклопедия; Москва – 1981 – С. 505 – 506.
3. www.heptachor.ru Введение в системе движения Рудольфа Лабана с акцентом на его ранние работы для театра. Моника Кох.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.В. Чуба

УДК 793.31 (477) (091)

Сафонова О.Ю.

ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ

У статті розглядаються шляхи еволюції українського народного танцю в контексті тих закономірностей, які визначають соціокультурні детермінанти розвитку української культури в цілому.

Ключові слова: хореографічне мистецтво, національна культура.

The article deals with the evolution of Ukrainian folk dance in the context of the laws that determine the socio-cultural determinants of development of Ukrainian culture in general.

Key words: choreography, national culture.

Українське народне хореографічне мистецтво є самоцінним видом – фундаментальною складовою національної культури. Коріння народної хореографії сягає найдавніших пластів народного буття, тоді як наука про неї сформувалася порівняно недавно, у двадцять роки ХХ століття. Не маючи ґрунтовної науково-методологічної бази, ця галузь мистецтвознавства зазнала потужного тиску з боку радянської системи, що зумовила її неповноструктурність і однобічність в інтерпретації процесів і явищ народного хореографічного мистецтва.

З огляду на реалії сьогодення ми робимо висновок, що однією з необхідних передумов оптимізації розвитку української народної хореографії є відновлення суспільної значимості і престижності хореографічного мистецтва як у вимірах державної політики, що базується на засадах національної культури, так і наукової теорії, очищеної від “наростів” методології, зрощеної на іншокультурному ґрунті.

Ми розглядаємо теорію українського танцю в контексті тих закономірностей, які визначають філософсько-естетичні, історичні та соціокультурні детермінанти розвитку української культури в цілому. Необхідність такого підходу підтверджують мистецтвознавчий досвід вивчення феномена української народної хореографії та художня практика сценічного відродження, закладеного в основу її технології. Ідеологічна обумовленість цього досвіду тривалий час спрямовувала науковий пошук на вивчення й відтворення формально-стильових ознак народного танцювального мистецтва та його регіональних різновидів, залишаючи осторонь проблематику методологічного рівня [1, с. 82].

Специфічність рис українського народного танцю дозволяє виявити використання культурологічного підходу, який уможливорює з'ясування смисложиттєвого змісту функційних та ціннісних характеристик, закладених народною традицією у генетичний код пластичного мистецтва.

Логотипи цих характеристик мають ті ж самі відмінності, що виокремлюють українські етнотрадиції серед іншомовних. Вони акумулюють у собі світоглядний досвід

багатьох поколінь, опосередкований ритмо-мовно-руховими засадами, символіка яких є узагальненим втіленням історичної пам'яті етносу, своєрідною хронікою подій, що мали для нього доленосне значення.

Рольова поліфункційність народного хореографічного мистецтва є не тільки організаційною компонентою народного життя, але й потужним культуротворчим засобом, завдяки якому відбувається збереження вагомої для етнічної свідомості інформації і, водночас, синтезоване художнє відображення діалектики історичних змін, які мають для неї особливу актуальність [3, с. 204].

Виходячи з динаміки трансформаційних змін, у яких відбувалася поетапність переходу від фольклорно-побутових до професійних форм хореографічного відтворення етнокоду, сформульовані концептуальні положення, реалізація яких на державному рівні сприятиме використанню творчого потенціалу народного танцювального мистецтва у соціополітичних культурних умовах українського сьогодення.

Стаття не вичерпує усіх напрямків розробки теми. Комплексного дослідження потребує специфіка пластичних форм відтворення смисложиттєвих концептів, закладених в основу українських фольклорних традицій у різних жанрах народного хореографічного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА:

- Василенко К. Украинский народный танец / К.Василенко. – М.: Искусство, 1981. – 160 с.
- Верховинець В. Теорія українського народного танцю / В.Верховинець. – К.: Музична Україна, 1990. – 150 с.
- Українська художня культура / Під.ред. Д.Антоновича. – К.: Либідь, 1996. – 415 с.
- Шевчук В. Дорога в тисячу років / В.Шевчук. – К.: Український письменник, 1990. – 254 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.Г. Левченко

УДК 76:7.04

Семенцова О.В.

КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ КНИЖКОВОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ГРАФІКИ

У статті розглядається українська книжкова ілюстрація як засіб візуальної комунікації. Виділено характерні ознаки і відмінності ілюстрацій українських авторів, а також особливості їх впливу на читачів.

Ключові слова: інформація, ілюстрація, авторський стиль, книжкова графіка.

Ukrainian book illustration as means of visual communication is examined in the article. Distinctions of illustration material, and also features of their influence on readers.

Keywords: information, illustration, authorial style, book graphic arts.

На сьогодні проблема комунікаційних властивостей книжкової ілюстрації в науковій літературі досліджена не повністю, оскільки часто книжкова графіка піддавалася аналізу мистецтвознавців з точки зору художньої цінності (наукові роботи Ю. Герчука, Н. Кузьміна, О. Лагутенко, Г. Скляренко, О. Авраменко, Р. Яціва, Г. Вишеславського та ін.). Незважаючи на це, даний аспект є важливим при комплексному дослідженні книжкової графіки.

Метою нашої статті є аналіз комунікаційних властивостей української книжкової ілюстрації, вивчення відповідних ознак і особливостей книжкової графіки.

Комунікацію, можна визначити як сукупність природних та штучних знаків (мов, символів, зображень), за допомогою яких відбувається збереження, накопичення та передача

з покоління в покоління накопиченого людством досвіду, що в подальшому трансформується у нові ідеї, відкриття, вчинки, які формують соціальну пам'ять і впливають на майбутню організацію культур. Виходячи з цього, слід відзначити, що процес спілкування може здійснюватися не лише за допомогою усного мовлення та письма, а й через зображення. Будь-який малюнок містить у собі інформацію для глядача. Ефективність візуальної комунікації забезпечується у процесі діяльності художника, який здійснює відбір і систематизацію ключових моментів літературного твору з подальшою їх переробкою у візуальні образи.

Книжкова графіка має багатий набір засобів виразності, що дають можливість встановити комунікаційний зв'язок з читачем. На думку Ю. Герчука, принципи ілюстрування варто розглядати як один з характерних аспектів проблеми синтезу мистецтв. Він наголошує, що цей синтез не є мирним злиттям воєдино, взаємодією двох мистецтв, а навпаки – він завжди виявляється боротьбою між мистецтвами, протистоянням, яке не позбавлене внутрішньої напруги [3, с. 117].

У цьому контексті, слід підкреслити пряму залежність художника від факторів, які обмежують його свободу у творчому просторі створення книжкової ілюстрації, – жанр літературного твору, функціональність майбутньої книги, технічна база поліграфічного виробництва, вимоги замовника тощо. Результатом такого комплексу умов нерідко стає не зовсім той продукт, який було задумано ілюстратором спочатку.

Розглянемо вищезазначені явища на прикладі української книжкової графіки. Серед майстрів ілюстрації кінця ХХ ст. слід назвати Сергія і Ольгу Якутовичів, В. Лопату, А. Базилевича, Н. Стороженко, В. Перевальського, В. Гордійчука, Г. Галинську, І. Вишенського та ін.. Ці художники в основному ілюстрували класику або дитячу літературу, вибираючи більш вільне від цензури та ідеології русло для своєї діяльності, оскільки саме такі категорії книг давали максимальний простір для творчості художника. Їх ілюстрації, як правило, викликають у читача необхідні для сприйняття літературного твору емоції, зацікавлюють, виховують художній смак і створюють гармонійний образ книги. Наприклад, творчість В. Лопати захоплює своєю монументальністю і ґрунтовністю підходу до етнічної теми. Однією з його показових робіт є цикл ілюстрацій до збірки народної творчості «Думи» (Київ, видавництво «Дніпро», 1982 рік) – 17 гравюр, створених не просто як супровід народних текстів, а як їх відображення, візуалізація українських мотивів, народної душі. Щоб встановити інформаційний зв'язок з читачами книги на емоційному рівні, художник застосував такі засоби:

1. вивчення українських традицій і побутових особливостей;
2. використання етнічних елементів у зображенні сюжетів;
3. підкреслення національних рис характеру у літературних героїв.

Як наслідок, було отримано загальний настрій ілюстрацій – благородний смуток української душі за величчю козацького минулого, що відчувається при перегляді.

Книги, оформлені В. Перевальським, також не залишають байдужими завдяки своїй виразності та оригінальному авторському стилю. Так, до «Лісової пісні» Лесі Українки (Київ, видавництво "Веселка", 1989 року) художник створив 17 ілюстрацій. Закладена у цьому творі гармонія співіснування людини і природи плавно перетекла до ілюстрацій В. Перевальського, створивши цілісний образ книги, як предмету мистецтва і вивівши художника у повноцінні співавтори.

Менш відомі художники, такі як П. Автомонов, І. Андрєєв, О. Арламов та ін., оформляли, в основному, так звані продукти соцреалізму, які повинні були нести у маси переконання про патріотизм та комуністичні ідеали. Тому однотипні у своїй більшості літературні твори про більшовизм, війну, комуністичне суспільство, діяльність колгоспів, заводів і фабрик зводилися до такої ж однотипної і малоцікавої з художньої точки зору візуалізації, яка при цьому все одно виконувала свою комунікаційну задачу. З цього можна зробити висновок, що процес візуальної комунікації ілюстрацій у книзі не вимагає

різноманітності художніх прийомів, а відбувається вже за наявності номінального зображення.

З появою і розвитком комп'ютерних технологій на початку 90-х років практично всі процеси створення книги виконувалися за допомогою комп'ютера. Мистецтвознавець Г. Скляренко, аналізуючи українське образотворче мистецтво кінця XX століття, акцентує увагу на інноваціях, які визначили новий напрям його розвитку: «Поширення нових засобів інформації та комунікації (світова мережа Інтернет), поява нових медійних технологій спричиняють виникнення інших естетично-світоглядних категорій і перетлумачення сталих мистецьких вимірів, передбачають нові стосунки між художником, його твором і глядачем, а це, у свою чергу, докорінно переструктурує художній процес.» [6, с. 354].

Відбувається переоцінка цінностей у сфері книжкового графічного мистецтва: перше місце займає ідея автора як творча задумка, а не його художня майстерність і володіння графічними техніками.

Художник-ілюстратор поступово набуває рис дизайнера-графіка. Також, можна погодитися з мистецтвознавцем О. Лагутенко [5] стосовно тези про те, що останнім часом в українській книжковій графіці відзначається актуалізація національних художніх традицій.

Представники мистецької еліти та їх послідовники продовжують працювати, удосконалюючи власний почерк і підтримуючи графічні традиції. Серед них, крім названих вище – В. Єрко, О. Івахненко, Н. Компанець, В. Семенюк, К. Лавро та ін. На початку XXI століття українська книжкова графіка виходить на якісно новий рівень, де головним її творцем стає не просто художник, а дизайнер, робота якого полягає в створенні ілюстрацій у певному комп'ютерному редакторі.

Отже, книжкова ілюстрація є найяскравішим прикладом візуальної комунікації, яка виражається у взаєминах «художник – читач» через систему візуальних сигналів, використаних у процесі художнього оформлення книги. У роботі ілюстратора важлива не лише його підготовка як фахівця окремої сфери, а й вміння правильно використовувати візуально-інформаційний ресурс створюваного зображення.

Можна констатувати, що книжкова ілюстрація є основним елементом візуальної комунікації, який володіє широкими можливостями впливу на читача. Сьогодні ілюстративний матеріал поступово переходить на новий рівень виконання, завдяки технічним новаціям в сфері поліграфії, на зміну одноманітності замовних робіт приходить різнопланова тематика, вільна від будь-яких обмежень. Читач вчиться знаходити серед величезної кількості книжкової продукції щось дійсно естетичне і художнє, орієнтуючись на інформаційний посил, що йде від ілюстрацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авраменко О. Зміни парадигми функціонування образотворчого мистецтва в Україні 1950-х – початку 1990-х років / О. Авраменко // Нариси з історії образотворчого мистецтва України XX ст.: у 2 кн. – К.: Інтертехнологія, 2006. – кн. 2. – С. 193-239.
2. Вишеславський Г. Сучасне візуальне мистецтво України періоду постмодернізму/ Г. Вишеславський // Нариси з історії образотворчого мистецтва України XX ст.: у 2 кн. – К.: Інтертехнологія, 2006. – кн. 2. – С. 424-481.
3. Герчук Ю.Я. Художественный мир книги / Ю.Я. Герчук. – М.: Книга, 1989. – 239 с.
4. Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка XX ст.: Антологія (у 2 ч.) / упорядник Р.М. Яців. – Ч. 2. – Л.: Львівська академія мистецтв; Інститут народознавства НАН України, 2012. – 832 с.
5. Лагутенко О.А. Українська графіка XX століття / О.А. Лагутенко. – К.: Грані-Т, 2011. – 184 с.
6. Скляренко Г. Українське мистецтво другої половини 1980-2000-х років: події, явища, спрямування / Г. Скляренко // Нариси з історії образотворчого мистецтва України XX ст.: у 2 кн. – К.: Інтертехнологія, 2006. – кн. 2. – С. 353-391.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Ч. Гоноволіна

ДИРИГЕНТСЬКА ШКОЛА ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядається внесок культурно-просвітницьких, співочих товариств та диригентської школи Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття у розвиток музичної культури України.

Ключові слова: музична культура Галичини, культурно-просвітницькі товариства, національна диригентська школа, генерація симфонічних диригентів.

Article describes about contribution of cultural and educational, singing societies and Galicia conductor school in the end of XIX – beginning XX century in the development of musical culture of Ukraine.

Key words: musical culture of Galicia, cultural and educational societies, national conductor's school, generation of symphony conductors.

Найбільш діяльним і значним періодом розвитку музично-естетичної творчості у Галичині є ХІХ – початок ХХ століття. Він становить цілу епоху в розвитку української музики що характеризується загальним піднесенням національної духовності, становленням і зміцненням національної культури.

Культурно-мистецькому життю Галичини присвячені наукові розвідки С. Людкевича, В.Барвінського, М.Загайкевич, М.Антоновича, В.Барвінського, М. Черепаніна, Л. Кияновської. Загальні засади аналізу диригентської діяльності розроблено в дослідженнях П.Чеснокова, О.Єгорова, М.Малька, М.Колесси. Окремі напрями творчості західноукраїнських композиторів висвітлено у дослідженнях першої половини ХХ ст., авторами яких є С.Павлишина, Й.Волинський, С.Грица, О.Рудницький, О.Михайличенко.

Підтвердженням активізації українського національного життя явилось виникнення мережі культурно–просвітницьких, співочих товариств «Просвіта», «Хор «Боян» у Львові, Дрогобичі та Бориславі», діяльність яких спиралася на національні, зокрема регіональні мистецькі традиції й істотно впливала на громадське життя [2].

У 1891 р. за почином А.Вахнянина, О. Нижанківського та невеликого гуртка любителів хорового співу у Львові було засновано співоче товариство «Львівський Боян». А. Вахнянин (1841–1908) став ініціатором, засновником та першим директором Вищого Музичного Інституту у 1903–1908 рр. Як диригент і керівник “Львівського Бояну” А. Вахнянин здійснив подорож Галичиною, прямуючи до Кракова та Праги. З 1892 року за його ініціативою при “Бояні” було започатковане нотне видавництво. У 1903 р. С. Людкевич був одним з організаторів Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові, з яким надалі пов’язане все його життя. С.Людкевич увійшов в історію музичної культури як видатний композитор, музикознавець, фольклорист, педагог і музично-громадський діяч, постійно виступав як диригент хору “Львівський Боян” [2]. У 1920-х рр. диригував хорами “Львівський Боян” та “Бандурист”, був одним з ініціаторів створення у Львові українського Оперного театру і як диригент став на його чолі Л.Туркевич – диригент, педагог, музичний діяч [1].

Доля кожного справжнього митця тісно пов’язана з історією рідного краю. Його творчість допомагає зрозуміти, як мужнів і розвивався народ, як поступово піднімався рівень національної культури. У 20–30-их рр. ХХ століття з’явилася молода генерація симфонічних диригентів, які починали навчання у львівських музичних навчальних закладах, а закінчували диригентську освіту в музичних академіях Праги, Берліна, Кракова.

До таких митців української музики належить і М. Ф.Колеса – видатний український композитор, диригент, педагог, музично-громадський діяч. Свій талант М. Колеса виявив у багатьох жанрах музичної творчості, поєднуючи багатогранну композиторську діяльність,

виконавську практику диригента, працю педагога, мистецтвознавця, науковця і активного громадського діяча. Поняття «Львівська диригентська школа» нині є невіддільне від імені М. Колесси: більшість випускників диригентського факультету консерваторії успішно працювали і працюють у різних містах України та за її межами, очолюючи провідні мистецькі колективи [1].

Отже, творчість українських музикантів Галичини кінця XIX – першої половини XX століття становить цілу епоху в розвитку національної культури. Це – період утвердження самобутності українського мистецтва та значного зростання рівня музичного професіоналізму в цьому регіоні. Діяльність українських музикантів створила умови для активізації музичного життя на Галичині та надала цілісності процесам опанування тих художньо–естетичних здобутків, які демонструвала європейська мистецька еліта.

Вітчизняна школа диригування посіла важливе місце завдяки високопрофесійній яскравій діяльності як видатних українських маестро, так і всесвітньо знамих митців, виконавська творчість яких була тісно пов'язана з Україною. Практичні та педагогічні здобутки засновників львівської диригентської школи М. Колесси та С.Людкевича дозволяють говорити про існування власної диригентської школи, яка поклала край аматорській практиці диригування, замінивши її професіоналізмом. Серед вихованців диригентського класу М. Колесси: С. Турчак, Ю. Луців, І. Гамкало, Є. Вахняк, Б. Антків, Я. Скибінський, А. Щур, Я. Колесса та багато інших.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кияновська Л. Син століття Микола Колесса в українській культурі XX віку [Текст]: Сім новел з життя артиста /Любов Кияновська; Львівська держ. музична академія ім. М.В.Лисенка, Наукове товариство ім. Шевченка. – Л.: [б.в.], 2003. – 294 с.
2. Загайкевич М. Музичне життя Західної України другої половини XIX ст./ М. Загайкевич. – К., 1960. – 191 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор С.Л. Марцинковський

УДК 7.071.2:73.3 (477)

Солошенко С.В.

ХУДОЖНЬО – ЕСТЕТИЧНІ ЗДОБУТКИ В ТВОРЧОСТІ М. П. МОТКОВА

У статті розглядаються основні творчі методи та підходи хореографа. Визначає його місце у сучасній українській хореографії.

Ключові слова: народний танець, танцювальні композиції, творчі методи, поєднання образів.

In the article are considered the basic creative methods and Motkov's approaches. The author defines choreographer's value in the modern Ukrainian choreography.

Key words: national dance, dancing composition, creative methods, combination of images.

Український танець є надбанням світового хореографічного мистецтва і водночас – національною гордістю українського народу. Невичерпна скарбниця народного танцю зберігає багато безцінних перлин. У них творча фантазія, образність народного мислення, виразність та пластичність форми, глибина почуттів. Аналіз праць відомих діячів української культури кінця XIX–XX ст. (Д. Антоновича, Д. Воропая, М. Грушевського та ін.) дозволяє зробити висновок, що народне мистецтво, зокрема танцювальне, є невід'ємною складовою частиною національної культури [3, с.6].

Українська хореографія завжди славилася іменами не тільки класичних, а й характерних танцюристів. Вогненний Борис Степаненко, темпераментний Микола Новиков, сповнений експресивної сили Олександр Сегаль, емоційний та яскравий Михайло Мотков, який зробив значний вклад в розвиток вітчизняної хореографії [1, с. 25].

Важливим етапом творчості М. Моткова стає робота в Ансамблі танцю УРСР з 1955 року та спільна робота з великим майстром українського балету Павлом Павловичем Вірським.

Працюючи під керівництвом П. П. Вірського, створив яскраві образи в танцях і хореографічних композиціях «Запорожці», «Про що верба плаче» «Козачок», «Червона калина» та ін. [2, с. 187].

За високі художні досягнення та виконавську майстерність неодноразово був відзначений подяками та грамотами. За заслуги в розвитку радянського мистецтва Президія верховної ради УРСР у 1969 році присвоїла Моткову Михайлу Петровичу почесне звання Заслуженого артиста УРСР.

Його хореографічні мініатюри, поставлені за власними сценаріями, вражають внутрішньою виразністю, сміливістю фантазій, драматичною напругою. Він не просто подає винахідливі танцювальні композиції, а й майстерно переплітає своєрідні хореографічні візерунки. Визначальною рисою є несподівані ритмічні та емоційні переходи, переконливі, життєво правдиві людські характери, поєднання людини і природи, образності і виразності. Він роками виношував теми, що відповідали його балетмейстерській індивідуальності, насичував їх думкою, природною виразністю, глибоким підтекстом.

В останні роки життя плідно і сумлінно працює викладачем Училища хореографічного мистецтва “Київська муніципальна українська академія танцю ім. Сержа Лифаря”, прагнучи передати свої навички, вміння, натхнення, природність і легкість своїм студентам.

Михайло Мотков безсумнівно був великим майстром своєї справи. Він виховував у молодому поколінні любов до народного танцю. Його методика полягала перш за все у тому, що він учив черпати хореографічні образи з щоденного життя, з мистецтва, і особливо з природи. Михайло Петрович передав своїм учням багаторічний досвід і цікаву манеру виконання.

Вивчення творчих надбань М. Моткова дає можливість сучасним хореографам більш досконало засвоїти методику викладання народних танців; опановувати особливості використання народної хореографії в сьогоденні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Станішевський Ю.О. Танцювальне мистецтво Радянської України / Ю.О. Станішевський. – Київ: Знання, 1967. – 48 с.
2. Туркевич В. Хореографічне мистецтво України у персоналіях: біобібліограф. довід. / В. Туркевич. – К., 1999. – 223 с.
3. Шкоріненко В.О. Народний танець у традиційній і сучасній культурі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.01 – теорія та історія культури / В.О. Шкоріненко. – Київ, 2004. – 85 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.Г. Левченко

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЧУТТЄВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ПІД ЧАС ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається формування емоцій та почуттів дитини під час уроків хореографії, виховання естетичних почуттів, розвиток художнього світобачення, наповненість емоційної сфери та формування естетичного смаку.

Ключові слова: емоції, мистецтво, почуття, педагогічна діяльність, творча діяльність.

The article also studies formation of children emotions during the choreography lessons, formation of esthetical feelings and development of those feelings which can help children to see the world with the help of art, to fill emotional spheres and creation of esthetical favour.

Key words: emotions, art, feelings, pedagogical work, creative work.

У сучасній системі освіти важливе місце займає мистецтво, яке є невід'ємною частиною людської діяльності. Залучення до різних видів мистецтв розвиває емоційно-моральну, духовну культуру підрастаючого покоління, пробуджує в нього здатність бачити, цінувати і створювати красу в житті та мистецтві.

Залучення дітей до хореографії, безпосередня участь у різноманітних виховних заходах виховують у них естетичні почуття, розвивають художнє світобачення, наповнюють емоційну сферу дитини радіщами, піднімають настрій, формують естетичний смак [2, с. 105].

Проблему формування та розвитку емоційної сфери дітей досліджували: кандидат філософських наук, спеціаліст з теорії творчості та науковедення А. Н. Лук, він вивчав психологію творчості дітей, психолог Л. С. Виготський – уяву і творчість у дитячому віці, педагог Є. С. Громов – природу художньої творчості, кандидат педагогічних наук Л. М. Андрощук, досліджувала сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти.

На розвиток емоційно-чуттєвої сфери дитини впливають багато факторів, тому вчитель-хореограф у процесі виховання повинен використовувати різні методики, що дозволяють спрямовувати виховний процес на розвиток особистості більш ефективно.

Дуже вагомо на емоційно-чуттєву сферу дитини впливають хореографічні ігри та художні образи, що вибудовуються в процесі цієї гри. Дослідженням цієї теми займався видатний теоретик українського танцю В. Верховинець, він вбачав виховне значення рухливих музичних ігор у тому, що художній образ, який лежить в їх основі, розкриває з одного боку, об'єктивну картину дійсності, з іншого – суб'єктивне, індивідуальне бачення її виконавцем. Драматичне дійство у грі набуває музично-хореографічної форми, тобто, основними виразними засобами створення художнього образу є міміка, пантоміма, елементи народного танцю. Художній образ у дітей створюється у процесі художнього узагальнення через індивідуально-неповторну форму [1, с. 259]. Творча та наукова діяльність В. Верховинця спрямовує вчителя-хореографа на формування емоційно-чуттєвої сфери учнів та розвиток їх творчих здібностей.

Також формування емоційно-чуттєвої сфери дитини неможлива без її творчої участі у процесі підбору музичного матеріалу, визначення сюжету, вивчення образу, роботи над ескізами костюмів та інше. Це являється одним з факторів хореографічного виховання, що розвиває емоційну сферу дитини [5, с. 92].

Важливе значення в процесі підготовки та проведенні хореографічних відкритих уроків має практичне застосування хореографічних образів. Також це сприяє вихованню культури, сприйняттю мистецтва і розвиває інтелектуальну та емоційно-чуттєву сфери особистості [3, с. 218].

Реалізація цілей цього процесу неможлива без орієнтації дитини на сприйняття навколишнього світу, як цілісної системи, де людина усвідомляє себе частиною природи, сприймає світ через призму своєї індивідуальності, особистих цінностей, емоційно-чуттєвих переживань. Здібність дітей до образно-міфологічного світосприйняття, наглядного, предметного сприйняття навколишнього світу, потреби виражати себе в емоційно-пластичних формах являється основою багатьох методик, які застосовуються для розвитку емоційно-чуттєвого стану дитини [4, с. 124].

Можемо зробити висновок, що розвиток та формування емоційно-чуттєвої сфери дитини під час хореографічної освіти складається з багатьох компонентів: хореографічних ігор, створення художніх образів, роботи в колективі, процесу підбору музики, застосування емоційно-пластичних форм у створенні хореографічних композицій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верховинець В. М. Весняночка: Ігри з піснями для дітей дошк. і мол. шк. віку/ В. М. Верховинець. – К.: Муз. Україна, 1989. – 343 с.
2. Коваль П. М. Педагогічні засади розвитку особистісних якостей молодших школярів засобами ритміки і хореографії/ П. М. Коваль. – Ів.-Франківськ, 1998. – 182 с
3. Теплов Б. М. Избранные труды/ Б. М. Теплов. – М.: Педагогика, 1985. – Т. 1. – 328 с.
4. Федій О. А. Підготовка студентів педагогічних інститутів до естетичного виховання дітей 6-7 років / О. А. Федін. – Полтава, 1995. – 190 с.
5. Щукіна Г.І. Проблемы познавательного интереса в педагогике/ Г.І. Щукіна. – М.: Педагогика, 1971. – 351с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А. Є. Рехліцька

УДК 792.8 (477) (091)

Ткачук К.С.

ВИТОКИ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮВАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

У статті розкрито конкретні історичні умови, в яких відбувалося становлення мистецтва класичного танцю в Україні.

Ключові слова: історичні умови, класичний танець, мистецтво.

In the article the specific historical conditions in which art was becoming classical dance in Ukraine.

Key words: historical conditions, classical dance and art.

Джерелами балету, як і всякого іншого виду професійного мистецтва, є народна творчість, різноманітні звичаї, обряди, народні мистецькі традиції. Важливим чинником збагачення образної лексики хореографії та музики у процесі історичного розвитку балетного театру, особливо з появою його національних форм, не переставали бути плідні зв'язки з фольклором. Вивчення і відповідне пристосування близьких до балетного жанру особливостей мистецького вираження, які нагромадилися протягом віків у художній практиці народного життя, і нині є запорукою розквіту сучасного сценічного танцю.

Народний танець уже в першому періоді становлення українського національного балету набув повного “права громадянства” на театральній сцені, перетворився у важливий засіб драматичної виразності. Введення в театральні вистави народного танцю, перетворення його в танець артистичний і пов'язане з цим пристосування народної танцювальної музики до вимог професійного мистецтва значною мірою сприяло розвитку української балетної культури.

Загалом, не зважаючи на те, що в українській музично-драматичній літературі XIX – початку XX ст. немає завершених, самостійних балетних творів, чіткий музичний профіль українського музично-драматичного театру певною мірою компенсував відсутність національної оперно-балетної сцени – необхідної бази розвитку професіонального хореографічного мистецтва [2, с. 8].

Формування характерних рис національної балетної музики і класичної хореографії виразно накреслилось у численних дивертисментах і окремих танцювальних номерах, що розцвічували українські класичні опери, оперети і водевілі. Особливо плідними і перспективними виявились намагання українських композиторів і хореографів театралізувати різні жанри і види танцювального фольклору. Народний танець і танцювальна музика влилися могутнім струменем у музично-драматичне мистецтво, збагатили його образні і структурні засоби, набуваючи в свою чергу – у відповідності з вимогами театральної сцени і традиціями класичного балету – нових якостей і форм.

Отже, в кінці XIX ст. – на поч. XX ст. класичний танець приходить на українську сцену разом з естетикою модернізму, яка сприяла втіленню принципів новаторства та нехтуванню канонами. Що й стало однією із особливостей розвитку класичного танцювального мистецтва на Україні. Балет виступив революційним жанром української сценічної хореографії, оскільки протиставлявся народному танцю, хоча й подекуди використовував елементи останнього для передання історико-культурного колориту.

Загалом, незважаючи на те, що в українській музично-драматичній літературі XIX – початку XX ст. відсутні риси, самостійних балетних творів, діяльність українських митців минулого внесла багато цінного у розвиток національної балетної музики. Чітке музичне спрямування українського драматичного театру певною мірою компенсувало відсутність національної оперно-балетної сцени – необхідної бази для розквіту професіонального хореографічного мистецтва. Драматичні постановки корифеїв українського театру міцно утвердили образну роль сценічного танцю як важливого засобу драматургічної виразності, складового компонента сюжетної дії [3, с. 12].

Формування характерних рис національної балетної музики виразно накреслилось у численних дивертисментах і окремих танцювальних номерах, котрі розквітчували українські класичні опери, оперети і водевілі. Особливо плідними і перспективними виявились прагнення українських композиторів театралізувати різні жанри і види танцювального фольклору. Народний танець і музика влилися могутнім струменем у музично-драматичне мистецтво, збагатили його образні і структурні засоби, набуваючи в свою чергу – у відповідності із вимогами театральної сцени – нових якостей і форм.

Балет як самостійний вид мистецтва сформувався у Франції, а звідти поширився європейськими країнами, у тому числі й на сцені російських театрів, де набув особливого розквіту. Можна стверджувати, що становлення й розвиток українського класичного балету багато в чому сприяв досвід російської хореографічної школи та західноєвропейських шкіл.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ваганова А. Основы классического танца / А.Ваганова. – Л.: Искусство, 1980. – 191 с.
2. Міллер Х. Сто років тому. Перші українські балети в Києві / Х.Міллер // Музика. – Січ.-лют. – 1/94. – С 8-11.
3. Станішевський Ю. Балетний театр України. 225 років історії національного професійного хореографічного мистецтва. 1778-2003 / Ю.Станішевський. – К.: Музична Україна, 2003. – 440 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.Г. Левченко

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ В УКРАЇНСЬКІЙ СЦЕНІЧНІЙ ХОРЕОГРАФІЇ КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті подається комплексний аналіз проявів синтезу мистецтв в українській сценічній хореографії.

Ключові слова: синтез мистецтв, українська сценічна хореографія.

The article deals with the synthesis of complex analysis displays Ukrainian Art in the stage choreography.

Key words: synthesis of arts, Ukrainian stage choreography.

Комплексний аналіз проявів синтезу мистецтв в українській сценічній хореографії показує, що зміна традиційних форм хореографічного мистецтва в Україні відбувалася в загальноєвропейському контексті, хоча й мала свої національні особливості. Поступова об'єктивація українського народного танцю, що розпочалася з ХІХ ст., зумовила трансформацію його у феноменальне явище вітчизняного сценічного мистецтва й утвердження на цій основі його синтетичних форм, зокрема у хореографії.

Сучасна сценічна хореографія – вид танцювального мистецтва, в основі якого лежать новаторські задум, сюжет, прийоми та засоби художньої виразності. Практика теперішнього мистецтва танцю доводить наявність щонайменше двох тенденцій її розвитку: класичні (традиційні) постановки з використанням нової хореографічної лексики (які доречніше розглядати як нове прочитання класичної спадщини) та нові балети, які окрім хореографічної лексики новітніх танцювальних технік, мають новаторські прийоми та засоби художньої виразності, оригінальний задум, сюжет, нетрадиційну драматургічну побудову композиції. Найчастіше у новаторській українській сценічній хореографії балетмейстер не дотримується базових принципів класичної хореографії (наприклад, вигорнутість, натягнута стопа, округлі положення рук, специфічний апломб, рівний тулуб, витягнута шия та осаджені лопатки тощо), намагається розкрити свій балетмейстерський потенціал у нетрадиційній лексиці. Незважаючи на довгу історію хореографії та балетного театру робить спробу пошуку нових ідей, тем, сюжетів. До найвищих зразків сучасної сценічної хореографії автор відносить такі постановки, що народжуються із своїм індивідуальним, не схожим на інші, обличчям. У створенні саме таких видовищ найяскравіше проявляється синтез мистецтв. Це обумовлено бажанням митця, у даному випадку балетмейстера, реалізувати свій неповторний творчий потенціал і не бути схожим на інших. І хоча нинішньому мистецтву притаманна така ознака постмодерну, як копіювання, прогресивні хореографи намагаються вийти за рамки свого мистецтва, використати новітні надбання інших видів мистецтв, показати нові типи і можливості функціонування синтезу мистецтв у хореографії [1, с. 32-33].

Сучасна сценічна хореографія як глибоко синтетичний за своєю сутністю жанр мистецтва постмодернізму ґрунтується на прийомах цитування та бриколажу. Її остаточне оформлення відбулося у ХХ ст. й супроводжувалося відмовою від традиційних балетних форм, розпадом еталонів класичного танцю, взаємозапозиченням різними видами танцю альтернативних лексичних прийомів, зверненням до позатанцювальних виразних засобів. Утворенню нових експериментальних мистецьких шкіл, орієнтованих на подальший продуктивний розвиток синтезу мистецтв, у тому числі й стосовно вітчизняної сценічної хореографії, сприяла діяльність А. Дункан, Ф. Дельсарта, Е.Ж. Дельоза та ін. [2, с. 11]

Сучасна сценічна хореографія виявляє себе глибоко синтетичною за своєю суттю: 1) як жанр мистецтва, 2) як результат втілення задуму постановником-хореографом, 3) як одна з форм виявлення естетичної практики постмодернізму (мистецтво „цитування” та бриколажу).

Основними ознаками синтезу мистецтв як взаємодії естетико-культурних практик модернізму і постмодернізму є процес поступального розвитку із практичним вичерпуванням власних внутрішніх ресурсів; відчуття митцями неадекватності зображально-виражальних засобів новим суспільним процесам, специфіці рівнів художнього світосприймання ХХ століття.

Тенденції розвитку процесу синтезу мистецтв в українській сценічній хореографії кінця ХХ ст. характеризуються відмовою від традиційних хореографічних форм, руйнуванням еталонів класичного танцю, нігілізмом до чистоти жанрів та загальноприйнятих художніх цінностей, епатажністю і революційністю (в культурному сенсі), експерименталізмом, стильовим новаторством тощо [3, с. 22].

На сьогодні у сценічних жанрах хореографічного мистецтва України триває процес первісного накопичення та відбору інформації, що має визначити у майбутньому добір виражальних засобів, близьких для української ментальності. Даний процес неминуче зумовлює виникнення власної естетики та неповторного прояву синтетичної художньої форми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєв Ю.Л. Музыка і пластика / Ю.Л.Асаф'єв // Музыка. – № 1. – 1985. – С. 32-36.
2. Зінченко Н. "Танець ХХІ століття" в Києві / Н.Зінченко // Хрещатик. – 1999. – 7 трав. – С. 11.
3. Народне хореографічне мистецтво як духовна і творча естетична культура / Н.М.Белянкіна // Наука і сучасність. – К., 2000. – Вип. 2, ч. 1. – С. 21-27.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.Г. Левченко

УДК 78.03:785.161

Шашенок І.В.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЖАЗУ

У статті будуть розкриті основні історичні аспекти становлення та розвитку джазу.

Ключові слова: музика, джаз.

The basic aspects of becoming and development historical of jazz will be exposed in the article.

Key words: music, jazz.

Поняття «Jazz», як музичний термін, вперше з'явився у 1915 р. у зв'язку з «білим» оркестром, що грав у новоорлеанському стилі, пізніше – в назві новоорлеанського оркестру Тома Брауна – «Том Браун Диксиленд Джаз Бенд», після чого термін «джаз» швидко поширюється в Північній Америці, а згодом і по всьому світу [2, с. 48]. Джаз виник як поєднання декількох музичних культур і національних традицій. Спочатку він прибув з африканських земель. Для будь-якої африканської музики характерний дуже складний ритм, музика завжди супроводжується танцями, які представляють собою швидке притупування і плескання. На цій основі в кінці ХІХ ст. склався ще один музичний жанр регтайм. Згодом ритми регтайму в поєднанні з елементами блюзу дали початок новому музичному напрямку – джазу.

Витоки джазу пов'язані з блюзом. Він виник в кінці ХІХ ст. як злиття африканських ритмів і європейської гармонії, але витоки його слід шукати з моменту завезення рабів з Африки на територію Нового Світу. Привезені раби не були вихідцями з одного роду і зазвичай навіть не розуміли один одного. Необхідність консолідації привела до об'єднання

безлічі культур і, як наслідок – до створення єдиної культури (в тому числі і музичної) афроамериканців. Процеси змішування африканської музичної культури, і європейської (яка теж зазнала серйозних змін в Новому Світі) відбувалися починаючи з XVIII ст. і в XIX ст. привели до виникнення «протоджазу», а потім і джазу в загальноприйнятому розумінні.

Джазовий дослідник Маршалл Стернс (1908-1966 р.р.) характеризує джаз як синтез «білої» та «чорної» музичної культури. Дослідник виділяє 6 принципових джерел синтезу джазу [1, с. 30] : 1) ритми Західної Африки; 2) негритянські робітничі пісні (work songs, field hollers); 3) негритянські релігійні пісні (spirituals); 4) негритянські світські пісні (blues); 5) американська народна музика минулих століть; 6) музика менестрелів та вуличних духових оркестрів.

Відправною точкою розвитку джазу вважається Новоорлеанський джаз – мистецтво, що розвивалося у Новому Орлеані на початку XX ст. Його попередником був архаїчний джаз. Терміном «новоорлеанський джаз» окреслюється як хронологічний період, що охоплює період приблизно від початку 1900-х до кінця 1910-х, так і характерний музичний стиль, який вважається історично першим джазовим стилем. Виділяють три джерела, три складові частини, звідки розвивався джаз: 1) спірічуел і госпелз – духовні співи негрів; 2) блюз – розважальна музика, яка виконувалась бродячими виконавцями; 3) регтайм – фортепіанна танцювальна музика.

Для Новоорлеанського джазу характерна колективна імпровізація, де головну партію виконує корнет на тлі басової лінії тромбона, а кларнет «обвиває» їхніми орнаментальними переплетеннями. У такий спосіб виникає своєрідна поліфонія. Сольні інструменти протистоять ритмічній групі: банджо, тубі і ударним. Гармонічна мова Новоорлеанського джазу проста і використовує, головним чином, трізвучки. Серед провідних джазменів Нового Орлеану – Джо "Кінг" Олівер, Луї Армстронг, Кід Орі. В новому Орлеані сформувалися перші диксиленди – великі джазові ансамблі, серед яких особливе місце займає ансамбль Original Dixieland Jass Band, який у 1917 р. здійснив перший джазовий звукозапис.

Зі вступом США у Першу світову війну (1917 р.) Новий Орлеан було оголошено військовим портом, через що заклади розваг закривалися і джазові музиканти були вимушені покидати це місто. Центр джазової культури переміщується у Чикаго. Перед Другою світовою війною в Європі з'явилися власні майстри джазу, серед яких можна відзначити, наприклад Джанго Рейнхардта, як такого, що згодом справив суттєвий вплив і на розвиток джазу в Америці (США).

Розглядаючи розвиток джазового мистецтва у світі можна відзначити велике різноманіття митців а саме: Луї Армстронг, Рей Чарлз, Елла Фіцджеральд, Сара Воан [5, с. 25-28]. На сьогоднішній день найбільш відомими є: Джордж Бенсон, Боб Джеймс, Девід Мак Мюррей, Біллі Кілсон, Самуель Бергесс, Чік Коріан, Флора Пурим, Ніно Катамадзе.

Підводячи підсумок можна сказати, що становлення та розвиток джазу вклав значний внесок у розвиток світового музичного мистецтва, що підтверджено відомими вокальними та інструментальними виконавцями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кинус Ю.Г. Из истории джазового исполнительства / Ю.Г.Кинус. – Ростов на Дону: Феникс, 2009. – 157 с.
2. Конен В. Рождение джаза / В.Конен. – Москва: Советский композитор, 1984. – 310 с.
3. Коллиер Дж. Луи Армстронг – американский гений / Дж.Коллиер. – Москва: Радуга, 1987. – 424 с.
4. Коллиер Дж. Становление джаза / Дж.Коллиер.– Москва: Искусство, 1980.– 269 с.
5. Самин Д. К. 100 великих вокалистов / Д. К. Самин. М: Вече, 2004, – 274 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.Л. Корнішева

ТРАДИЦІЇ ТА ПОШУКИ СИНТЕЗУ У ТВОРЧОСТІ ХОРЕОГРАФІВ – ПОСТМОДЕРНІСТІВ

У статті розглядаються закономірності художнього розвитку пізнього модерну, або як його ще називають «постмодернізму»: структурні, культурно – стилістичні та творчі прийоми характерні різним його напрямкам

The article deals with bases of art development of the late modern or as it is also called “postmodernism”: its structural, cultural-stylistic and creative approaches which are peculiar to its different directions.

Постмодернізм (фр.post – після та modernisme – модернізм) [1:11] в мистецтві зародився в США, а пізніше у Європі. Його концептуальна новизна полягає у неприйнятті сталого на той час поділу мистецтва на елітарне й масове, наполягаючи на їх дифузії.

Мета статті: дослідити процес створення нової хореографії, яка б відповідала духовним потребам людини.

Виклад основного матеріалу. Друга половина XX ст. характеризується як доба постмодернізму – нового періоду в розвитку культурно-історичного процесу. Розвиток естетики та постмодерністського мистецтва є складним і суперечливим процесом. Риси, які притаманні постмодерністському мистецтву: невизначеність, відкритість, незакінченість, фрагментарність, тяжіння до реконструкції, колажність, цитатність, відмова від канонів, від авторитетів, іронічність, багаторівневе тлумачення, іманентність, що перетворює культурну діяльність на інтелектуальну гру, звернення до матеріальності, девальвацію естетичної цінності, ідею штучної краси, що стирає опозицію природне – штучне й наполягає на нарочитій ненатуральності, неімітації природи як еталона [2, с. 183].

На розвиток постмодерністичних течій в хореографії вплинули фактори синтезу з іншими видами мистецтва – з музики запозичена поліфонія, принципи симфонічної драматургії; з кіно монтаж, рапід, великий план; у скульптури – позування, образні ремінісценції; у телебачення мозаїчність, непередбаченість документалістики [4:64].

В постмодерні продовжують розвиватись декілька основних напрямів, які характерні для модерна і на ранньому етапі: перший пов'язаний з експресіонізмом, зі школою німецького виразного танцю та культивує суб'єктивні переживання людини; другий напрям виходить з ідей конструктивізму чи абстракціонізму; форма може бути розрахована, як в математиці, сконструйована, як механізм, хореографія в цьому випадку виконує лише рухомі функції, стає засобом вияву кінечної енергії; третій напрям, який розвинувся в основному в Америці, був пов'язаний з ідеями, які йшли від фольклору афро-американців й індіанців, античної та біблійської міфології, а пізніше – від різноманітних філософських, релігійних, психологічних течій[2:36].

Для танцю доби постмодернізму характерні: звернення до актуальних політичних і соціальних тем (П. Тейлор); сучасні інсталяції на тему взаємовідносин середовища і танцю (Т. Браун); викриття беззмістовності й порожнечі людських стосунків (П. Бауш); визначення руху як віддзеркалення внутрішнього світу танцюриста (А. Прельжокаж); відображення танцю як носія цінностей суспільства, а не засобу комерціалізації (М. Ек) тощо. Наприкінці XX ст. народжуються нові форми танцю (контемпорарі, анкоку-буто, модерн-джаз-танець, у якому поєднано техніку модерну, джазового і класичного танців); застосовуються нові види підтримок, які вимагають від танцівників акробатичної спритності [2].

Найбільш поширеними в постмодерністській хореографії є тенденції суто пластичного експериментування, зосередження на розкритті механізму руху людського тіла, а також поєднання танцювальної і спортивної техніки [4:93].

Розвиток постмодернізму дав курс на простоту, красу маленьких розмов, нетренованих тіл і простих рухів. Основоположним постмодерністським принципом є іронія, що лежить в основі всього постмодерністського мистецтва. Іронія стає способом буття самого хореографа, його екзистенціальною істиною, способом ставлення до світу і способом існування. Руйнування танцювальної традиції виявляється найважливішим сенсом постмодерністського акту хореографії.

Той чи інший діалог з модерном, у всіх його формах – радикальних чи помірних, ранніх чи пізніх ведуть зараз всі відомі хореографи світу, – серед яких – М. Бежар, П. Тейлор, Д. Ноймайер, І. Кіліан, П. Бауш, М. Каннінгем, У. Форсайт, М. Ек, К. Брюс, Т. Тарп, А. Прельжокаж, М. Моріс, С. Лінке, У. Дітріх, Р. Петі та інші [3:24].

Авангардні течії й стилістичні різновиди модерну притаманні творчим пошукам «Модерн – данс театру» (Москва), «Канон данс» (Санкт – Петербург.), «Театру камерного танцю» (Владивосток), «Фрідом»(Київ).

Висновки. Постмодерністські балетні експерименти зосереджені на філософській природі танцю, на синтезі духовного і тілесного, природного та штучного, минулого і сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Никикин В.Ю. Модерн – джаз танец. Этапы развития. Метод. Техника. – М.: ИД «Один из лучших», 2004. – 414 с.
2. Чурко Ю. Линия, уходящая в бесконечность. – Минск.; 1999. – 213 с.
3. Шариков Д.І. Класифікація сучасної хореографії. К.: Видавець Карпенко В.М., 2008. – 168 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.В. Чуба

УДК 7.072.2:7.12:378

Юрченко Н.П.

ВИРІШЕННЯ КОМПОЗИЦІЙНИХ ЗАДАЧ ПРИ СТВОРЕННІ МИСТЕЦЬКОГО ТВОРУ

У статті розглядаються композиційне рішення художнього твору, значення кольору для композиції, тонові рішення.

Ключові слова: композиція, мистецтво, колір.

In article the composite solution of a work of art, value of color for composition, to tone of the decision are considered.

Keywords: composition, art, color.

Композиція в мистецтві є прагнення цільно сприймати, бачити і зображати різно - просторове, і різно – часове. Якщо так визначити поняття композиції, то стане зрозуміло, що вона не є додатком до зображення, не є прикрасою, а є основним моментом зображення.

К. Юон писав: "Композиція – є усвідомлена автором формула, художнього вираження творчого задуму у всіх його складових".

Робота над композицією пронизує майже весь творчий процес, що являє собою надзвичайно складне явище.

Не випадково до вивчення цього феномена підключалися естетики, філософи, фізики, соціологи, психологи, педагоги. Знання історії розвитку композиції, різних методів і прийомів, що використовувалися художниками минулого і сучасного; зазначених закономірностей сприйняття творів образотворчого мистецтва дає можливість глибше зрозуміти значення викладання композиції в системі художньої освіти.

Для симетричної композиції малюнка характерна врівноваженість правої й лівої або верхньої й нижньої частин по масі, обрисам і т.п. Композиційні пошуки при роботі над малюнком пов'язані з обліком зорового сприйняття маси цього виробу. Було б помилкою почати малюнок, не продумавши й не виробивши ніяких певних міркувань щодо того, що будеш зображувати, і як це може виглядати.

Треба прикласти всі зусилля, щоб якнайкраще уявити собі елементарні закономірності форми виробу, що будеш зображувати. Характер зорового сприйняття маси враховує розміри й форму виробу, колір, фактуру й текстуру матеріалу, ступінь освітленості поверхні.

Важливо не забувати про особливість того виду композиції, що вибраний для рішення завдання: фронтальний або глибинно-просторовий. Це дуже важливо, тому що перед вами виступає необхідний у таких випадках орієнтир. Нерідко доводиться потрапляти в ситуації, особливо у творчій композиційній роботі, коли початок її підказують несподівані знахідки з арсеналу того, що автор проекту виробу знає й уміє застосувати.

Дуже важливу роль у подібних випадках відіграє також виконання невеликого ескізу. Приступаючи до ескізу, варто уважно поставитися до аналогів, що бачили в натурі або в ілюстраціях і запам'ятали. Всі ці додаткові фактори треба зібрати в один цілісний об'ємно-просторовий образ, щоб зникла відволікаюча від роботи думка про набір плоских обрисів декоративного зображення.

Найбільш активним засобом побудови орнаментальних композицій є колір. Декоративне малювання взагалі немислиме без кольору. Ми бачимо колір, живемо серед нього. Всі наші зорові відчуття базуються на цьому чудовому природному явищі. З кольором пов'язують саме існування життя.

Враження світла народжується в органі зору в результаті оптичного додавання кольору насичених хроматичних плям. Це світло, що продукується за допомогою застосування природних і штучних освітлювальних приладів. Психологічний вплив кольору був помічений людиною, коли був помічений і сам колір. А потім почалося застосування кольору для певних цілей.

Колір, включений у композицію, пов'язаний з матеріалом і фактурою, тобто на цих об'єктах можна вивчати не перероблений, а живий колір, у процесі його взаємодії з людиною. Формоутворення кожного виробу повинне визначатися прикладним призначенням речі, тому що її користь визначена, художник-прикладник наділяє виріб художніми якостями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Визер В. В. Живописная грамота. Основы пейзажа. – СПб.: Питер, 2007 – 192 с.
2. Живопись: учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности «Художественное проектирование изделий текстильной и легкой промышленности» / [Н. П. Бесчанов и др.]. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. – 223 с.
3. Курашов О. Технология [Электронный ресурс] / О. Курашов // Официальный сайт художника Светланы Курашовой. – Режим доступа : <http://aqarelle.com>.
4. Ревякин П. П. Техника акварельной живописи. – М.: Государственное издательство литературы по строительству, архитектуре и строительным материалам, 1959 – 222 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.П. Курак

УКРАЇНСЬКЕ БАЛЕТМЕЙСТЕРСЬКЕ МИСТЕЦТВО ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX СТ.

У статті розглядається питання еволюції підходів та принципів на які орієнтуються українське балетмейстерське мистецтво другої половини XX століття.

Ключові слова: творчість, українське балетмейстерське мистецтво.

The article examines the evolution of the approaches and principles which guided choreographer Ukrainian art of the second half of the twentieth century.

Key words: creativity, choreographer Ukrainian art.

Дослідження розвитку українського балетмейстерського мистецтва 70-х – першої половини 80-х років XX ст. як складової національної хореографічної культури дає підстави дійти висновків, що протягом означеного періоду відбувався складний процес утвердження, оновлення і збагачення зображально-виражальної палітри провідних хореографів, зокрема П.Вірського, В.Вронського, М.Трегубова та молодого майстра А.Шекери, який став лідером покоління балетмейстерів-шістдесятників і слідом за Ю.Григоровичем відкрив широкий шлях до сцени оперних театрів України узагальнено-метафоричній танцювальній образності, сміливим постановочним формам і оновленій лексиці, що синтезувала елементи класики, народного і модерністського танцю.

Комплексне вивчення досягнень окремих балетмейстерів у контексті поступу балетного і народно-сценічного хореографічного мистецтва 70–80-х рр., художніми вершинами яких були новаторські постановки П.Вірського в очолюваному ним ансамблі та В.Вронського й А.Шекери в балетних колективах України, засвідчувало послідовний розвиток національного балетмейстерського мистецтва як феномена музично-театральної культури [1, с. 4].

Дослідження культурно-історичного контексту розвитку й оновлення балетмейстерської творчості 70–80-х рр. доводить, що балетний театр активно вбирав, синтезував, узагальнював і перетворював досвід суміжних мистецтв, зокрема нової симфонічної музики, кіно, образотворчого мистецтва, літератури і драматургії та музично-драматичної сцени, а також були відкриті для опанування після знищення “залізної завіси” багатоманітний досвід і здобутки провідних хореографів Європи й Америки, зокрема таких метрів світової художньої культури, як: Ф. Аштон, Дж. Баланчин, М. Бежар, І. Кіліан, Дж. Кранко, С. Лифар, К. Макмілан, Дж. Ноймайер, Р. Петі, Д. Роббінс, В. Форсайд.

Особливе значення для розвитку балетмейстерського мистецтва, як визначальної галузі і рушійної сили поступу й оновлення хореографії мала плідна робота українських хореографів над втіленням симфонічних партитур композиторів-класиків XX ст., зокрема К. Караєва, С. Прокоф'єва, А. Хачатуряна, які здійснювали на сценах столичного і обласних оперно-балетних театрів неординарні й оригінальні трактування, часто-густо випереджаючи за своїм новаторством їх рішення на московській та петербурзькій сценах. Саме цими рисами були позначені монументальні, багатопланові, наскрізь музикальні, підпорядковані завданню глибоко розкрити в танці образний зміст музичної драматургії балету, постановки “Спартак”, “Попелюшки”, “Стежкою грому”, “Легенди про любов” і “Ромео і Джульєтти”, втілені А.Шекерою на львівській, харківській та київській сценах [2, с. 130].

Пошуки і відкриття видатних зарубіжних балетмейстерів та провідних майстрів російського балету на чолі з Ю. Григоровичем не могли не позначитися на формуванні й утвердженні якісно нових тенденцій в українському балетному театрі. Вся історія європейської художньої культури доводить, що на теоретичному рівні такий вплив не обов'язково мусить бути безпосереднім. Культурно-історичні та соціально-політичні зрушення, провідниками яких у 60-70-ті рр. XX ст. стали гуманітарні науки, зокрема

філософія, а також література й мистецтво, вели прогресивних діячів балетного театру, для яких відкрилися зарубіжні гастрольні маршрути, до утвердження нових ідей і тенденцій художньої творчості та активізації пошуків балетмейстерів. Причому, досить часто спочатку нові тенденції і художні течії народжувалися в роботах хореографів-практиків, котрі переборюючи трафарети і заскнілі канони побутово-ілюстративної хореодрами, йшли тернистими шляхами, нелегкими дорогами сміливих експериментів, а вже потім з'являлися теоретичні обґрунтування та декларації новітніх естетичних принципів.

Художня культура, насамперед, балетмейстерське мистецтво означеного періоду були чи не найяскравішими виразниками змін, які відбувалися в суспільстві, у свідомості діячів літератури, науки та митців. Елементи модернізму, експресіонізму, нові віяння різних напрямків модерн-танцю і джазу, що їх продовжували критикувати в пресі, входили в пластичні форми нових балетів, допомагали розширювати виразову палітру, збагачувати структурні форми і лексику танцю.

Досягнення балетмейстерів у 70-х – першої половини 80-х рр., коли пошуки й експерименти інтенсивно проходили в усьому європейському, зокрема українському, хореографічному мистецтві, підготували відкриття і здобутки балетмейстерів на чолі із А. Шекерою, які збагатили й оновили балетний театр другої половини ХХ століття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ванслов В. Новаторство – это традиция и развитие / В.Ванслов // Сов. Балет. – 1983. – № 5. – С. 3–7.
2. Станішевський Ю. Балетний театр Радянської України. 1925–1985: Шляхи і проблеми розвитку / Ю.Станішевський. – К.: Муз. Україна, 1986. – 240 с.
3. Станішевський Ю. Майстер балетного театру / Ю.Станішевський // Культура і життя. – 1995. – 24 трав.
4. Смирнов М. Балетмейстер шукає нове / М.Смирнов // Культура і життя. – 1989. – 29 вер.
5. Смирнов М. Балетмейстер А.Шекера / М.Смирнов // Культура і життя. – 1988. – 29 бер.

Рекомендує до друку науковий керівник професор М.Г. Левченко

УДК 78.071.036:7.07

Яковець В. А.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВИКОНАВСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ МУЗИКАНТА ТА КОНЦЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається важливість розвитку виконавських здібностей для подальшої концертної діяльності музиканта.

Ключові слова: виконавський апарат, артистизм, майстерність, рефлексія, концертний виступ.

The article deals the importance of development performing abilities for future live performances of musician.

Key words: performing unit, artistry, skill, reflection, performance.

Успіх у розвитку виконавських здібностей музикантів-інструменталістів залежить від методичних прийомів, які використовує педагог у роботі з учнем, а також від зусиль самого виконавця. Саме розуміння структури виконавських здібностей дозволяє педагогу правильно визначати й вирішувати художньо-педагогічні завдання для досягнення сценічної майстерності.

Основою комплексу виконавських здібностей музиканта-інструменталіста є музичний слух, почуття ритму, музична пам'ять, здібності читання тексту, відчуття форми музичного твору, художня уява й інтерпретаційні здібності. У свою чергу, будь-яка здібність – це складне утворення компонентів загальної обдарованості й особистісних якостей. Трансформуючись у спеціальні музичні здібності, вони сприяють їх розвитку: від елементарних до більш складних і забезпечують їх поєднання в цілісну систему. Отже, тут простежуються риси системного підходу до проблеми розвитку виконавських здібностей музикантів-інструменталістів, а саме: загальні (інтелектуальні), спеціальні (музичні) і, власне, виконавські.

Процес розвитку музично-виконавських здібностей – це багаторівнева структура. У свою чергу, кожний компонент музично-виконавських здібностей має свою складну структуру. Розглянемо детальніше структуру саме виконавських здібностей.

За даними досліджень Ю. Цагареллі, виконавські здібності складаються з психомоторних здібностей, надійності концертного виконання й артистизму. Психомоторні здібності музиканта-інструменталіста виявляються в м'язовій силі виконавського апарату музиканта, в оволодінні різноманітними засобами звуковидобування, швидкості, спритності й координації рухів, витривалості та пам'яті. Надійність виконавця-інструменталіста визначається бездоганністю виконання концертної програми. Умовами успіху сценічної майстерності є добра підготовка, саморегуляція, стабільність, психоемоційна стійкість [4, с. 25].

Центральною структурою в розвитку виконавських здібностей музикантів-інструменталістів, що інтегрує в собі професійні та особистісні риси інструменталіста, визначається виконавський апарат [1, с. 15]. Поняття виконавського апарату розкривається в контексті реальної діяльності музиканта, спрямованої на пізнання художніх ідей та образів музичного твору, що відбувається на основі активної участі його особистісних рис: мислення, емоційно-естетичного переживання, слуху та моторики. Поєднання всіх технічних знань та вмінь інструменталіста в технічний комплекс, а емоційних здібностей та інтелектуальних властивостей – у художній комплекс пов'язане із системним розумінням професійно-особистісних рис виконавця у формуванні його виконавської майстерності [3, с. 90].

Для музичної освіти важливим є використання професійної рефлексії в розвитку структури виконавських здібностей музиканта-інструменталіста як чинника успіху сценічної майстерності. Перспективою подальшого розвитку цієї проблеми ми вбачаємо створення методів, які б забезпечили активізацію рефлексивної діяльності музикантів-інструменталістів у процесі розвитку технічних і художніх умінь та залучення їх до технічно-пошукової й художньо-пізнавальної діяльності, спрямованої на успішність концертних виступів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрейко О.І. Методи вдосконалення виконавського апарату музиканта-інструменталіста: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / О.І. Андрейко. – К., 2004. – 185 с.
2. Білоус В.П. Психологічні аспекти формування виконавської художньої майстерності / В.П. Білоус // Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. – К., 2010. – Вип. 1. – С. 97-103.
3. Савшинский С. Пианист и его работа / С. Савшинский. – М.: Классика-XXI, 2002. – 244 с.
4. Цагарелли Ю.А. Психология музыкально-исполнительской деятельности: учеб.пособие // Ю.А. Цагарелли. – СПб.: Композитор С-П., 2008. – 368 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор С. Л. Марцинковський

ЗМІСТ

Розділ І. ГУМАНІТАРНІ НАУКИ	9
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ	10
<i>Алексєєвич І. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВАРІАТИВНОСТІ СТІЙКИХ СПОЛУК ІЗ ДОМІНАНТОЮ «ПРИРОДНІ ЯВИЩА» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	11
<i>Бердага І.П.</i> НЕНОРМАТИВНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЧИСЛОВИХ ФОРМ ІМЕННИКА У СУЧАСНИХ МЕДІАТЕКСТАХ	12
<i>Бєляєва В.В.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ РОМАНУ БРАТІВ КАПРАНОВИХ «ПРИВОРОТНЕ ЗІЛЛЯ».....	14
<i>Богачук В. О.</i> ОСОБИСТІСТЬ І МІСТО У РОМАНАХ В.ПІДМОГИЛЬНОГО ТА А. ДЕБЛІНА.	16
<i>Горбачова О. В.</i> СИНОНІМІЯ В РОМАНІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ОСТАННІЙ ДІАМАНТ МІЛЕДІ»	17
<i>Дмитриченко А. Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ТРИЛОГІЇ «ВОЛИНЬ» УЛАСА САМЧУКА.....	19
<i>Дригваль В. Л.</i> МІФОСВІТ РОМАНІСТИКИ МАРІЇ МАТІОС.....	20
<i>Конопада О.В.</i> СИНОНІМИ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ.....	22
<i>Крамаревська Г. Ю.</i> ФОНОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ У ТВОРАХ ПОЕТІВ ХЕРСОНЩИНИ (В. ЗАГОРОДНЮК, А. КИЧИНСЬКИЙ, В. КУЛИК)	24
<i>Кузнецова Н. Ю.</i> МІФЛОГЕМИ ПЕРШОСТИХІЙ У РОМАНІ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ».....	25
<i>Куц Н.М.</i> ЛЕКСЕМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ ПОБУТУ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ КІНЦЯ ХІХ – ХХ СТОЛІТТЯ: СЕМАНТИКО- СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ	27
<i>Остапенко Є.О</i> СЕМАНТИКА І ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОСТОРОВИХ ПРИЙМЕННИКІВ У ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	28

Пиж М. І. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ	30
Піпа І. Л. ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТУ МОНОДРАМИ НЕДИ НЕЖДАНОЇ «МІЛЬЙОН ПАРАШУТИКІВ».....	32
Свистун Ю.Ю. СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЄСЛІВНИХ СИНОНІМІВ У ТВОРАХ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА.....	33
Туранова А. Я. ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ І ПОЕТИКА ПОВІСТІ ОЛЕСЯ БЕРДНИКА «ЛАБІРИНТ МІНОТАВРА».....	35
Ющук Д. В. ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОМАНІСТИКИ І. ФРАНКА ТА Ч. ДІККЕНСА.....	37
Яворська К. О. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ НЕОЛЕКСЕМ У ТВОРАХ В. БАРКИ «ЖОВТИЙ КНЯЗЬ» ТА «РАЙ».....	38
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ	41
Абрамова Я. О. СПЕЦИФІКА НАРАТИВНОГО ПРОСТОРУ У РОМАНАХ Т. КАПОТЕ ТА Т. ВУЛФА.....	42
Анастюк Є.В. СТИХОТВОРЕНИЕ – “ПИРОЖОК” – ЖАНР СОВРЕМЕННОГО РУССКОГО ИНТЕРНЕТ – ФОЛЬКЛОРА	43
Бондаренко К. Г. АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ПОДРУЖЖЯ» В РОМАНІ ДЖЕЙН ГРІН «THE PATCHWORK MARRIAGE»	44
Борис Г. М. ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ДЕЙКТИЧНИХ ПОХІДНИХ СВІТІВ У РОМАНІ Л. КОЛІ «КРАСУНЯ-13».....	46
Бурда О. В. СРАВНЕНИЯ В ПОЭЗИИ Б. ПАСТЕРНАКА	47
Велієва Губа Тофіл кізі ОБРАЗ КОВЧЕГА В ПЕРШИХ ДВУХ РОЗДІЛАХ РОМАНУ «ІСТОРІЯ СВІТУ В 10½ РОЗДІЛАХ» ДЖУЛІАНА БАРНСА	49
Гаврилюк Р. В. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ ЗАГАДКИ	50
Глинянська Л. Р. ФУНКЦІЇ ОБРАЗНОГО ПОРІВНЯННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	52

Гончарова В.В. ОБРАЗНО-АСОЦІАТИВНИЙ ШАР КОНЦЕПТУ КОХАННЯ У ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ ЛАНІ ДЕЛЬ РЕЙ	53
Гуріна А.П. ГАЗЕТНІЕ И ЖУРНАЛЬНЫЕ ТЕКСТЫ: ГЕНДЕРНЫЙ АСПЕКТ	55
Жигадло А.В. СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ЕКСПЛІКАЦІЇ ПСИХОНАРАТИВУ У РОМАНІ Д. КІЗА “THE MINDS OF BILLY MILLIGAN”	56
Коник І.В. КОММУНИКАТИВНИЙ АСПЕКТ В ИЗУЧЕНИИ ОБРАЩЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ	58
Кудіна К.С. ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ	59
Катішева Н.Г. К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПАХ ОБУЧЕНИЯ С ПОЗИЦИИ КОНЦЕПТУАЛЬНОЙ ПАРАДИГМЫ	61
Кондратенко Н. О. ЗОБРАЖЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ У РОМАНІ Х. СЕНКЕВИЧА «ПОТОП».....	62
Корінь Ю. М. ОСОБЛИВОСТІ СЮЖЕТНО-КОМПОЗИЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ У РОМАНІ ЕНН БРОНТЕ «АГНЕС ГРЕЙ»	64
Ладанчук Т. А. ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ РІВНІСТЬ У ПРОМОВАХ БАРАКА ОБАМИ.....	66
Ляховська К. Ю. МАРКЕРИ АВТОРСЬКОГО СВІТОБАЧЕННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЮЛІЇ ФРАНК “DIE MITTAGSFRAU”).....	67
Мазур О. В. ПОРТРЕТНА ДЕТАЛЬ ЯК ЗАСІБ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ГЕРОЇВ У РОМАНІ С.МОЕМА "ТЕАТР"	69
Нікітін О. О. КОНЦЕПТ HUMAN BODY В ХУДОЖНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТІЛЕСНОСТІ В ПРОЗІ АНГЛІЙСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ В. ВУЛЬФ)	70
Панченко А. В. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ГРОТЕСКУ	72
Плетена О.О. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИМВОЛІВ У РОМАНІ ДЕНА БРАУНА “КОД ДА ВІНЧІ”	73
Сахарова О.В. ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ У РОМАНІ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»	75

Скороход А. І. ХРОНОТОП І ЙОГО ФУНКЦІЇ В ТЕКСТОВІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ KRIEG У ВОЄННІЙ ПРОЗІ Г. БЕЛЛЯ.....	77
Стеценко Т. В. ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ COMMON SENSE В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	78
Стець І. М. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ LOVE У ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ МАЙКЛА ДЖЕКСОНА.....	80
Татарчук В. С. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЖИТТЯ У РОМАНІ Е. ГІЛБЕРТ “ІЖ. МОЛИСЬ. КОХАЙ”.....	81
Філенко А. В. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ СЕСІЛІЇ АХЕРН.....	83
Хачатурян Н. Е. ПОЛИКОДОВОСТЬ КАК ПРАГМАТИЧЕСКАЯ СПЕЦИФИКА РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТОВ.....	84
Черчик К. С. ОСОБЛИВОСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО МІКРОПОЛЯ «ВІДЧУТТЯ» У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ Д. ПАРКЕР.....	86
Шевченко М. М. НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТАМИ НАЗВАМИ СТИХІЙ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ).....	87
ФАКУЛЬТЕТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА	90
Большакова А. В. ІДІОСТИЛЬ МІГЕЛЯ ДЕ УНАМУНО: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ	91
Глушко В. Ю. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЇ РАФАЕЛЯ АЛЬБЕРТІ	92
Журавльова А. П. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ СТВЕРДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ	94
Крижна А. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ СЮЖЕТУ ПРО ДОН ЖУАНА В ІСПАНСЬКІЙ ДРАМАТУРГІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	95
Максімюк А. А. РЕЦЕПЦІЯ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ НОВОГО ЧАСУ	97
Самойленко А. О. ЛІНГВІСТИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛОМОВНИХ ОН-ЛАЙН ПУБЛІКАЦІЙ	98

Соколова П.Р. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ ІСПАНІЯ У ТВОРЧОСТІ МІГЕЛЯ ДЕ УНАМУНО.....	100
Шухарт Е.О. ПРИНЦИПИ МОДЕРНІЗМУ В ПОЕЗІЇ Р. ДАРІО: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ	102
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ.....	104
Арещенко Є.Р. ЄВРЕЙСЬКІ ЗЕМЛЕРОБСЬКІ КОЛОНІЇ НА ХЕРСОНЩИНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	105
Бех Є.С. СІМЕЙНО – ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ В КРАЇНАХ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ	107
Боднар М. Д. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОЯВІВ ІНФАНТИЛІЗМУ У ПІДЛІТІВ.....	108
Волкова О. В. ТЕОРЕТИКО – ЕМПІРИЧНІ ПІДХОДИ У ВИВЧЕННІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ГРОШЕЙ	110
Гнатенко А. І. СТРУКТУРА МОТИВАЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ	111
Гомбель В. О. АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ПРОКРАСТИНАЦІЇ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЩІ.....	113
Гоник А.Я. ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ	114
Григоришина А.Р. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ.....	116
Гузар Ю.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	117
Деревянченко І. О. ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ЛІДЕРА.....	119
Дудченко А. В. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ОНКОХВОРОЇ ЛЮДИНИ	120
Дудченко О. С. МІЖЕТНІЧНІ КОНФЛІКТИ СРСР (КІНЕЦЬ 1980-х – ПОЧАТОК 1990-х РОКІВ)	122
Єфімова А. В. ЗАМІНА МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ ОПОСЕРЕДКОВАНОЮ ВІРТУАЛЬНОЮ КОМУНІКАЦІЄЮ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА	124

Жорнік С. В. ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРИЗОВНИКАМИ, ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ТА ЇХНІМИ РОДИНАМИ.....	126
Жукова М. О. МЕТОДИ РОБОТИ КЛУБНОЇ ФОРМИ ДОЗВІЛЛЯ «ЛЮДИ ТРЕТЬОГО ВІКУ ДЛЯ ДІТЕЙ».....	127
Завещана О.Л. ПРОПАГАНДА СРСР, НІМЕЧЧИНИ ТА США В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	129
Захаревич Н.О ЄВРОПЕЙСЬКЕ МАСОНСТВО В ДОСЛІДЖЕННЯХ С.П. КАРПАЧОВА.....	131
Іванушкіна К.І. ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА РЕКЛАМИ НА МОДНУ ПОВЕДІНКУ СТУДЕНТСТВА	132
Капелюх Л.В. РОЗВИТОК СИСТЕМИ КІНОТРАНСЛЯЦІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 50-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ.....	134
Клименко Ю.С. СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА. ПОГЛЯД ІСТОРИКА.....	136
Коваль Є. І. ФАКТОРИ РИЗИКУ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА В СІМ'ЯХ, КОТРІ МАЮТЬ ЗАЛЕЖНОГО ЧЛЕНА	138
Комісарук А.О. СТРУКТУРА ПІЗНАВАЛЬНОГО СТИЛЮ НАВЧАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	139
Кондратьєва Л.В. ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОНЯТТЯ «СТРЕС» В ПСИХОЛОГІЇ	140
Коротько Г.С. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ МАТЕРИНСТВА: СУЧАСНИЙ СТАН.....	142
Кучерява А.В. ВПЛИВ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» НА СТИЛЬ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ	144
Левицький С. Ю. НАУКОВА СПАДЩИНА АРХЕОЛОГА Б. ГРАКОВА.....	145
Левчук Ю.М. ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ КОРЬО САРАМ	147
Лифар О.В. ПІДГОТОВКА КОМАНДНИХ КАДРІВ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ В УМОВАХ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ЗМАГАНЬ 1917-1920 РОКІВ.....	148
Лобурь Я. І. ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ОБРАЗУ “ВОРОГА”	150

Луценко А.О. ІНСТИТУЮВАННЯ ПОСАДИ ГОЛОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	152
Матвійчук В. В. ЖІНКА І ВІЙНА	154
Нагорна Н. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ ГАРМОНІЙНОГО МАТЕРИНСТВА	155
Новік Л. С. ПРОБЛЕМИ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї У ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ ПРИЙОМНОЇ ДИТИНИ	158
Овсянікова А.В. «ШКОЛА БАТЬКІВ ОСОБЛИВОЇ ДИТИНИ» ЯК ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА	159
Ониськів М.С. ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ ОПІКИ ІНОЗЕМЦЯМИ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – І ПОЛ. ХІХ СТ.	161
Постемська Т.М. СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ШКОЛИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	164
Простецова Г.-А.О. ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ 70-90 РР. ХІХ СТ.	165
Путілова О. О. ВПЛИВ РАННЬОГО СЕКСУАЛЬНОГО ДОСВІДУ НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА.....	167
Сальник Ю.В. СТАН ШКІЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА В ХЕРСОНІ В 20-Х – НА ПОЧАТКУ 30-Х РР. ХХ СТ.	168
Самарська Т. В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ.....	171
Смирнова Л.М. СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ КИТАЙ: ТРАДИЦІЙНІ ОСНОВИ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ІНСТИТУЦІЇ.....	173
Снігова А.О. ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИБОРУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА.....	174
Тарасенко Д. В. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОШУКУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА В ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ: МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ	176
Фарина Т.В. ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ	178

Федорченко В.О. САМОТНІСТЬ ЯК СТИЛЬ ЖИТТЯ.....	179
Фільєва О.О. ВЕЛИКЕ КНЯЗІВСТВО ФІНЛЯНДСЬКЕ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМИ ОКРАЇНАМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ.....	181
Фіс В.В. ПРОБЛЕМА БЕЗДОМНОСТІ В МІСТІ ХЕРСОНІ	182
Чаура С.С. ЄВРОПЕЙСЬКІ МОНАРХИ В БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «ВОПРОСЫ ИСТОРИИ».....	184
Чернишова Н. В. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОГО ЛІЦЕЮ	185
Чернявський В.Б. НАУКОВА «ШКОЛА» Л. КЛЕЙНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.....	187
Шаталов О.І. ПРАВОВА СКЛАДОВА АГРАРНОЇ РЕФОРМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 1861–1866 РОКІВ	189
Шворак О.А. ФІЗІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ.....	191
Щукін Ю.П ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ЗВІЛЬНИЛИСЯ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	192
Юдіна Т.С. ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ РІВНЯ ДОМАГАНЬ ТА ПРАГНЕННЯ ДО САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ	193
Юст О.С. ІВАН ЛИСЯК-РУДНИЦЬКИЙ ПРО УКРАЇНСЬКУ ЕМІГРАЦІЮ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЇЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	195
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	198
Боговіченко А. О. МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ НАД ФОРМУВАННЯМ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПИСЬМІ	199
Горностасєва Н. В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ МОДЕЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАТОРСЬКО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	200
Грабовська Н.М. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ І ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	202

Дубовик Г.О. ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	203
Клименко А.І. ОБГРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ...	206
Кутольвас В.Ю. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА МАТЕРІАЛІ ФРЕБЕЛЬПЕДАГОГІКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	208
Лаврік Є. В. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВИКЛАДАННЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	209
Лобода А.І. ВАЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІЗОВАНИХ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ ЕЛЕМЕНТІВ МАТЕМАТИКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	211
Маханько В. А. МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ІГОР У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	213
Пасічук Г.М. КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ САМОПІДГОТОВКИ ЯК ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	214
Радішевська Г.І. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З РОДИНАМИ ВИХОВАНЦІВ	216
Смеречанський А.С. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНОЮ ВЗАЄМОДІЄЮ З БАТЬКАМИ УЧНІВ.....	217
Фещук В.М. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У НАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ	219
Філіппова О.А. СОЦІАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У КРИЗОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РЕФЛЕКСИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	221
Щербина Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	223

ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ.....	225
<i>Алексєєва О. С.</i> АРТ-ОБ'ЄКТ ЯК СПЕЦИФІЧНА ХУДОЖНЯ ФОРМА	226
<i>Бобир О.І.</i> КРИМСЬКИЙ ПЕЙЗАЖ У ТВОРЧОСТІ ВІДОМИХ ХУДОЖНИКІВ ХХ СТОЛІТТЯ.....	227
<i>Богдан В.В.</i> ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ- МУЗИКАНТІВ.....	228
<i>Болюбаши Н.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ АФРИКАНСЬКОЇ ТРАДИЦІЙНОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ	230
<i>Борисова Ю.Є.</i> ХУДОЖНІ ПРИЙОМИ В ХОРЕОГРАФІЇ ПОСТМОДЕРНІЗМУ.....	232
<i>Брагіна С.Р.</i> ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТУ.....	233
<i>Величко Ю.В.</i> МОЖЛИВОСТІ ПОЄДНАННЯ ТЕХНІК У ГРАФІЧНІЙ РОБОТІ.....	235
<i>Виниченко Ю.С.</i> СИНТЕЗ ТЕХНОЛОГІЙ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА	236
<i>Вітенко Н.І.</i> ВИКОРИСТАННЯ ВУЗЛИКОВОГО БАТИКУ У ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ	238
<i>Горазда А.Ю.</i> ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНІХ ПРИЙОМІВ ГРАФІКИ У КНИЖКОВІЙ ІЛЮСТРАЦІЇ	240
<i>Городецька О.Д.</i> ІСТОРІЯ ТА ТРАДИЦІЇ ХОРЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДІАСПОРИ В КАНАДІ І АВСТРАЛІЇ.....	241
<i>Гриценко Ю.В.</i> ПОЄДНАННЯ НАТЮРМОРТУ ТА ПЕЙЗАЖУ В СТАНКОВОМУ ЖИВОПИСІ.....	242
<i>Дмитренко А.Ю.</i> ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ НА УРОКАХ ХОРЕОГРАФІЇ.....	244
<i>Дюжева Т.Л.</i> РОМАНС: ЕВОЛЮЦІЯ ЖАНРУ	246
<i>Зінов'єва І.А.</i> ТВОРИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В ІНТЕР'ЄРІ....	248
<i>Кипра О.С.</i> ДЕКОРАТИВНІ МОЖЛИВОСТІ БАТИКУ В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРУ.....	249
<i>Классен О.В.</i> СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ КАМЕРНО-ВОКАЛЬНОЇ ТА ХОРОВОЇ ТВОРЧОСТІ П.І. ЧАЙКОВСЬКОГО	251

Клевицур С. Л. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ.....	253
Кліщова О.Л. ТВОРЧІ ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО У МОЛОДШИХ КЛАСАХ ДМШ	255
Клюйко М. М. КОЛОРИТ – ОСНОВНИЙ ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ У ПЕЙЗАЖНОМУ ЖИВОПИСІ.....	257
Коваленко Г.В. ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІЧНОЇ ТЕХНІКИ «МОНОТИПІЯ».....	258
Ковиза К.О. ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНИХ (ГРАФІЧНИХ) ТЕХНІК ПРИ СТВОРЕННІ ОБРАЗУ В ТВОРЧІЙ РОБОТІ	259
Костилєв В.І. ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ОДНА З ФОРМ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	260
Кострова О.З. ТЕХНІКИ ТА ВЛАСТИВОСТІ ЖИВОПІСУ ПО ЛЕВКАСУ	262
Крамарова В.М. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ.....	263
Куртоглу Т.В. ЖАНРОВІ ВИТОКИ ДЖАЗОВОЇ ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ	266
Маменко Г.Г. СПЕЦИФІКА РОБОТИ З АНСАМБЛЕМ БАНДУРИСТІВ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	268
Новіков С.Д. РОЗВИТОК ДЖАЗОВОГО МИСТЕЦТВА ХЕРСОНЩИНИ «З ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ. І ДО СЬОГОДЕННЯ»	270
Подольнчук Ю. В. ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ПРИЙОМІВ ХУДОЖНЬОГО ПИСЬМА В ТЕХНІЦІ АКВАРЕЛЬНОГО ЖИВОПІСУ	271
Ременюк М.П. ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ МУЗИКИ ВІД ЕПОХИ БАРОКО ДО НАШИХ ДНІВ.....	273
Сафонова І.Ю. ЕУРИТМІКА ЯК СИНТЕЗ ПОЛІХУДОЖНЬОГО СПРЯМУВАННЯ В ХОРЕОГРАФІЇ МОДЕРН	274
Сафонова О.Ю. ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ	276
Семенцова О.В. КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ КНИЖКОВОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ГРАФІКИ.....	277

Солонець О.А. ДИРИГЕНТСЬКА ШКОЛА ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ.....	280
Солошенко С.В. ХУДОЖНЬО – ЕСТЕТИЧНІ ЗДОБУТКИ В ТВОРЧОСТІ М. П. МОТКОВА.....	281
Тетеря К. І. ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЧУТТЄВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ПІД ЧАС ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ.....	283
Ткачук К.С. ВИТОКИ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮВАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ ..	284
Ткачук М.С. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ В УКРАЇНСЬКІЙ СЦЕНІЧНІЙ ХОРЕОГРАФІЇ КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ.....	286
Шашенок І.В. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЖАЗУ.....	287
Шестаков Д.Г. ТРАДИЦІЇ ТА ПОШУКИ СИНТЕЗУ У ТВОРЧОСТІ ХОРЕОГРАФІВ – ПОСТМОДЕРНІСТІВ	289
Юрченко Н.П. ВИРІШЕННЯ КОМПОЗИЦІЙНИХ ЗАДАЧ ПРИ СТВОРЕННІ МИСТЕЦЬКОГО ТВОРУ	290
Ягольнік І.В. УКРАЇНСЬКЕ БАЛЕТМЕЙСТЕРСЬКЕ МИСТЕЦТВО ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.....	292
Яковець В. А. ВЗАЄМОЗВ’ЯЗОК ВИКОНАВСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ МУЗИКАНТА ТА КОНЦЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	293

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ

Випуск XVI (1)

АЛЬМАНАХ

2016

Коректор
Комп'ютерне макетування

Зайцева К. Ю.
Фоменко С. А.

Підписано до друку 20.04.2016.
Формат (А-4). Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. 35,69 арк. Наклад 100.

Видруковано у Херсонському державному університеті.
Свідоцтво серія ХС № 69 від 10 грудня 2010 р.
Видано Управлінням у справах преси та інформації облдержадміністрації.
73000, Україна, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 4.
Тел. (0552) 32-67-95.